

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ISSN 2774-0919 (Print) ISSN 2774-0897 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568 | Vol. 8 No. 5 September - October 2025

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

JBIM

ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568 Vol. 8 No. 5 September - October 2025

JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-6359515

Office:
The Office Journal of Buddhist Innovation and Management
Buddhist Management Foundation
79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

วารสาร พุทธนวัตกรรม และการจัดการ JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2568

จำนวนพิมพ์ : 20 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชาการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุรพล สุยะพรหม

journal.bim@mcu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวิเชียร

psbud@hotmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ธีรโชติ เกิดแก้ว

tongin2000@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย

บุษกร วัฒนบุตร

busaaiey2516@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

บุริมปรัชญ์ คณินพศุตย์

jpkhaninphasut@gmail.com

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

วันทนา เนาว์วัน

wanthana_nt@hotmail.com

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

สายชล ปัญญชิต

saicholpa@g.swu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

อนันต์ อุปสอด

ananupsod9541@gmail.com

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

อัจฉรา หล่อตระกูล

nmpungnaka@hotmail.com

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

วุฒินันท์ กันทะเตียน

wutthinant.kan@mahidol.ac.th

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ประเทศไทย

นรพัชร เสารทอง

norapat8357@gmail.com

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย

สำเนียง เลื่อมใส

leurmsai_s@su.ac.th

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

อมรา ดอกไม้

ammara.d@aru.ac.th

คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

สาธิต ทิพย์มณี

satit_tipmanee@yahoo.com

กองคลังแพทย์ กรมแพทยทหารบก, ประเทศไทย

ปัญญนิสากร องค์กรปัญญากุล

pantip2ong@gmail.com

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:**ฝ่ายเลขานุการ:**

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

พระมหาสมัคร อดิภทโท

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

พระพลวัฒน์ สฟโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนทปญโญ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กรกต ชำบัณชิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

รัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สำนักงานมูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ อาคารพระราชมังคลาภิเษก (นคร เขมปาลี) ชั้น 1 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol. 8 No. 5 September – October 2025

Number of prints: 20 copies

International Standard Serial Numbers (ISSN)

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

Objectives and Scope of the Journal

The journal focuses on humanities and social sciences with the aim of promoting and supporting scholars, researchers, students, and interested individuals to disseminate academic works focusing on innovative integration of Buddhist philosophy with social sciences and humanities. This includes disciplines such as Buddhist studies, business administration and management, political science, public administration, and education. Articles are accepted in both Thai and English languages.

Types of Works Published in the Journal

- 1) Academic Article
- 2) Research Article
- 3) Book Review

Publication Schedule: 6 issues per year

- Issue 1 January – February
- Issue 2 March – April
- Issue 3 May – June
- Issue 4 July – August
- Issue 5 September – October
- Issue 6 November – December

Article Evaluation and Selection Process

Each article undergoes peer review by a minimum of 3 reviewers who are experts in the relevant field. Articles must also receive approval from the editorial board before publication.

The review process follows a double-blind format, where both the authors and the reviewers remain anonymous to each other.

Editor-in-chief:

Surapon Suyaporn
journal.ssr@mcu.ac.th

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew
tongin2000@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
University, Thailand

Busakorn Watthanabut
busaaiey2516@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand

Purimpratch Khaninphasut
jpkhaninphasut@gmail.com

School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanthana Nowwan
wanthana_nt@hotmail.com

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University,
Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University, Thailand

Achara Lortrakul
nmpungnaka@hotmail.com

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Wutthinant Kantatian
wutthinant.kan@mahidol.ac.th

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol
University, Thailand

Norapat Soathongtong
norapat8357@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of
Technology Suvarnabhumi, Thailand

Samniang Leumsai
leurmsai_s@su.ac.th

Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

Ammara Dokmai
ammara.d@aru.ac.th

Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Satit Tipmanee
satit_tipmanee@yahoo.com

Medical Supply Division, Royal Thai Army Medical
Department, Thailand

Pannisa Ongprachayakul
pantip2ong@gmail.com

Faculty of Law, Krirk University, Thailand

Journal Manager Team:**Secretary:**

Phramaha Somchai Khantisarano Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Phra Phonlawat Sapalo Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Korakoth Chabandit Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 1th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2568 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)
บทความวิจัย :	
พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	
พระมหาคมน์ธน์ฐ์ ขิปปาภิญโญ	1-13
ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร	
พระมหาฤกษ์ภูมิินทร์ คุณสมปนโน	14-26
การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
พระปลัดประจักษ์ มหาปญโญ	27-41
การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร	
พระครูสังฆรักษ์ณัฐภาพ สุธีโร	42-53
การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัด ปทุมธานี	
ภูริยา เผือกพูลผล, อติวุฒิ หมั่นมี, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	54-68
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยสุนัน อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี	
พระมหาอดิศักดิ์ ญาณวฑฺฒโน, ภัฏฐกรณ แก่นท้าว, อติวุฒิ หมั่นมี	69-83
การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต (สุนันท์ สุนนฺโท), นิกร ศรีราช	84-98

- การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของ
องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
เบญจรงค์ ธีัญญเจริญ, นพดล ดีไทยสงค์,
พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม ญาณฐวโร) 99-109
- การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ชัชวาลย์ ไชยนคร, รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื่อ 110-125
- ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
สุदारัตน์ ประมุต, สุภัทรชัย สีสะใบ 126-139
- การประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการ
ติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม
วินรดา ททรัพย์บุญ, วชิรินทร์ ชาญศิลป์, ประณต นันทิยะกุล 140-153
- การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สนธยา วงษ์เอี่ยม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง 154-167
- การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
พระเชิดชู ชินวิไล, วชิรินทร์ ชาญศิลป์, ธัชชนันท์ อิศรเดช 168-183
- การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
พระครูโพธิวรคุณ (ศุภเดช สุขกิจใจ) 184-198
- พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอยะบะดาล จังหวัด
ลพบุรี
พระครูสมุห์นิพัทธ์พนธ์ ญาณพลไธ 199-212

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ
อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

พระครูสังฆรักษ์สัญญา จิรวฑฺฒโน

213-227

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร
(ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

พระใบฎีกามงคล ปญฺญาทีโป

228-242

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอัฐมาตราช้างวัดของวัดอุทยาน
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

พระศุภกร ภูมิปัญญา

243-256

การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง

พระครูธรรมธรสุธาพร ปภสฺสโร,

พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสาโร), ประเสริฐ อิลาว

257-270

บทความวิชาการ :

วิปัสสนาภาวนาศึกษา : การสัมมนาใหม่

เสนาะ ผดุงฉัตร, พระมหาจีระวัฒน์ กนฺตวณฺโณ

271-282

สุขภาวะนักกีฬาด้วยวิถีพุทธ

ณัฐพล อंतरเสน

283-295

นวัตกรรมการสื่อสารธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับคนรุ่นใหม่

พระมหากันตินันท์ กนฺตสีโล,

พระครูสมุทรปริยัติยาภรณ์ (นพพล กนฺตสีโล)

296-308

ทัศนคติของเยาวชนไทยต่อพระพุทธศาสนาในยุคสื่อสังคมออนไลน์
กับการบริหารเชิงพุทธ

พระมหาฤทธิรงค์ สุวณฺณสีโร, พระณัฐวัฒน์ เขมฺมิโย,

พระมหาโสพรรณณ ถาวรจิตฺโต, นิกร ศรีราช

309-321

การแนะแนวอาชีพภายใต้กรอบสัมมาอาชีพะและการออกแบบที่เน้นจริยธรรมใน
ยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้ ChatGPT

วันรัฐ สวาคมป็นดี

322-336

ความขัดแย้งและผลกระทบระหว่างไทย-กัมพูชา : แนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อ
สันติภาพ

สุคนธ์ทิพย์ ทวีจันทร์, พระมหาฤทธิรงค์ ฐานิสฺสโร,
พระอธิการสมหวัง มหาวิโร, พระเอกสิทธิ์ จารุธมฺโม

337-349

ภาคผนวก

350

กระบวนการพิจารณาบทความ

351

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

353

พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*
BUDDHIST MANAGERIAL METHODS FOR THE PROPAGATION
OF BUDDHISM BY THE SANGHA IN LAM LUK KA DISTRICT,
PATHUM THANI PROVINCE

พระมหาคมน์ธนู ขิปปาภิญโญ

Phramaha Khomthanat Khippaphinyo

วัดลานนา ปทุมธานี

Wat Lanna, Pathum Thani

Corresponding Author E-mail: Kkmm177127@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และ 3. นำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 223 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.21) 2. ปัจจัยด้านการบริหารตามหลัก POCCC มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4 ส. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r_{xy} = .740$) 3. พุทธวิธีบริหารจัดการที่เหมาะสมประกอบด้วย 5 ด้านหลัก คือ การวางแผนที่มีเป้าหมายชัดเจน การจัดองค์กรแบบเครือข่าย การสั่งการด้วยหลักธรรม การประสานงานด้วยระบบสื่อสารที่ต่อเนื่อง และการควบคุมกำกับติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนการประยุกต์หลักพุทธวิธีในการบริหารจัดการงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธวิธีบริหารจัดการ; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; อำเภอลำลูกกา

Abstract

This research aimed to 1. examine the level of management in Buddhist propagation by the Sangha in Lam Luk Ka District, Pathum Thani Province, 2. study the factors affecting the management of propagation, and 3. propose a Buddhist managerial approach suitable for the context of the local Sangha. A mixed-methods design was employed. The quantitative phase collected data from 223 monks and analyzed it using descriptive statistics frequency, percentage, mean, and standard deviation along with stepwise multiple regression analysis. The qualitative phase gathered data from nine key informants using content analysis.

The findings revealed that 1. the overall level of propagation management was high ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.21); 2. the POCCC administrative factors showed a positive correlation with the Four S's of Buddhist propagation at the .01 significance level ($r_{xy} = .740$); and 3. an appropriate Buddhist management model consisted of five key aspects: planning with clear goals, organizing through network-based structures, commanding based on Dhamma principles, coordinating through consistent communication systems, and controlling with effective supervision and follow-up. These findings demonstrated a systematic and sustainable application of Buddhist managerial principles in the propagation of Buddhism by the Sangha in Lam Luk Ka District.

Keywords: Buddhist Management; Buddhism Propagation; Lam Luk Ka District

บทนำ

กลุ่มุตรชาวพุทธควรหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทกันเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อสืบทอด อายุพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงได้เข้าไปมีบทบาทในทุกชนชั้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นประชาชนคนธรรมดา ข้าราชการ รวมไปถึงพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้นำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต การบริหารงาน และการเมืองการปกครอง แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่สลับซับซ้อนนั้น มีองค์กรและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายนั้นได้เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่แทนพระสงฆ์และวัดจนทำให้บทบาทของพระสงฆ์และวัดที่มีต่อสังคมในปัจจุบัน

ลดน้อยลงไปไม่เหมือนในอดีตที่ให้ความสำคัญกับวัด เพราะวัด คือ สถานที่ประกอบศาสนกิจต่าง ๆ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งเป็นสถานศึกษา โรงพยาบาล การอาชีพ การพิจารณาตัดสินคดีความ การให้คำแนะนำสั่งสอนต่าง ๆ สร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและตลอดจนเป็นสถานที่พักผ่อนและปฏิบัติธรรม ตลอดจนให้ความอุปถัมภ์และอนุเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนและประชาชนทั่วไปซึ่งความสัมพันธ์ในด้านการสร้างสรรค์ระหว่างพระสงฆ์ในปัจจุบันกับชาวบ้านนั้นได้ลดบทบาทน้อยลงไป ทุกวันตามสภาพความเจริญและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ออกไปจากวัดตามสภาพความเหมาะสมของสภาพเศรษฐกิจ ในสภาวะปัจจุบัน ประกอบกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รับเอาอารยธรรมตะวันตกมากขึ้น ทำให้บุคคลที่เคย เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดลดลงไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชนก็ ห่างกันออกไปโดยปริยาย ส่งผลให้โอกาสของพุทธศาสนิกชนที่จะได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาลดน้อยลง ซึ่งมีผลทำให้คุณธรรม จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ซึ่งหากสถานการณ์ยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ แบบที่เป็นอยู่อย่างนี้คงไม่ดีแน่ สักวันหนึ่งพระพุทธศาสนาอาจจะล้มหายตายจากไป จากประเทศไทยอาจเป็นไปได้

พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้อาศัยการทำหน้าที่ธำรงรักษาพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทโดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ ด้วยการศึกษาพระธรรมวินัยและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทำหน้าที่อบรมแนะนำประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตาม สืบสานกันมาอย่างต่อเนื่อง การเผยแผ่พุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์สาวกโดยตรง โดยใช้การเผยแผ่พุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ที่เหมาะสม งานเผยแผ่จึงได้ประสบผลสำเร็จขยายกว้างขวางเรื่อยมา เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานมั่นคงส่งผลให้ประชาชนหันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์จึงเป็นแกนหลักของพุทธบริษัท 4 ได้รับการยกย่องว่ามีบทบาทด้านจิต การศึกษาแก่ชาวบ้านเป็นครูผู้สอนศีลธรรม ช่วยเหลือสังคม เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหา เผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรมปาฐกถาธรรมและ การประพฤติปฏิบัติธรรม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2566) ต่อมาบทบาทของพระสงฆ์ องค์การสงฆ์ลดลงไปตามลำดับ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ยังทำการเผยแผ่ในลักษณะอนุรักษนิยมมากกว่าพระสงฆ์นักเทศน์ในรูปแบบเดิม ทำให้ธรรมะไม่น่าสนใจ คนรุ่นใหม่ไม่สนใจฟังธรรม (พระมหานงค์ อับไพ และหจวน ชูเพ็ญ, 2556) จำนวนคนที่เข้าหาพระสงฆ์เข้าหาวัดจึงน้อยลงไปด้วย

สภาพความก้าวหน้าของเทคโนโลยีของสังคมปัจจุบัน วิทยาการสมัยใหม่ได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ในสิ่งต่าง ๆ หรือศาสตร์ต่าง ๆ

เพื่อนำมาปรับใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพการสั่งงานในระบบขององค์กรที่เป็นอยู่
ยังอยู่ในระบบเดิม ๆ ไม่ทันสมัย องค์กรสงฆ์ยังไม่นำวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์
ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ถูกตั้งข้อสังเกตว่า ไม่ทันโลก ไม่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงของ
สังคมและปัญหาอันสลับซับซ้อนของสังคม เมื่อไปเทศน์หรือบรรยายในที่ใด การทำงาน
ไม่เป็นทีมงาน ขาดผู้นำในการทำงานเผยแผ่อย่างจริงจัง ไม่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานไม่เป็นทีมงาน ขาดผู้นำในการทำงานเผยแผ่อย่างจริงจัง
อีกทั้ง การบริหารงานมีระบบโครงสร้างและการบริหารงานไม่ทันสมัยไม่มี การพัฒนา
ให้ทันสมัย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีน้อย การปรับแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีน้อย
การพัฒนาเพื่อรักษาทรัพยากรที่มีอยู่แล้วของประชาชนให้มั่นคงยิ่งขึ้น มีน้อย ประชาชนไม่พึง
พอใจในการให้บริการ ทำให้ศรัทธาลดน้อยลงจึงเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง การบริจาคลดลง
ต่อเนื่องคณะสงฆ์ ยังใช้วิธีการเผยแผ่ในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก เมื่อมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้น
คณะสงฆ์ยังคงแก้ปัญหาในลักษณะเฉพาะหน้า แก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ไม่มีการบริหาร
จัดการที่ดี (พระครูสุสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ), 2558)

จากที่กล่าวมาข้างต้นด้วยเหตุผล ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา พุทธวิธีบริหารจัดการ
การเผยแผ่ ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีเพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับมา
พัฒนาและประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับคณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา
จังหวัดปทุมธานีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา
จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอ
ลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา
จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ
(Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 504 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 223 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-Depth Interview) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์ นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นสถิติที่ใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไปที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการการเผยแผ่ ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ตามหลักบริหาร POCCC ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อระดับความคิดเห็นที่มีระดับการปฏิบัติการ พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ตามหลักบริหาร POCCC พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.21) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อระดับความคิดเห็นที่มีระดับการปฏิบัติการ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.07)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ปัจจัยหลักบริหาร POCCC (X) กับปัจจัยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4 ส. (Y) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน มีความสัมพันธ์ ($r_{xy}=.740$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ปัจจัยหลักบริหาร POCCC (X) ส่งผลต่อปัจจัยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4 ส. เพราะเมื่อแยกปัจจัยแต่ละตัวออกมาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า ปัจจัยตัวที่ 2 คือ การจัดการองค์กร (Organizing) มีค่าพยากรณ์ที่มี sig มากกว่า 0.05 คือ มีค่า .132 ซึ่งทำให้ไม่ส่งผลต่อปัจจัยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4 ส. ร้อยละ 34.3 ส่วนอีกร้อยละ 65.7 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์จะเป็นอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ

ตารางที่ 1 ความเหมาะสมของสมการถดถอย

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.586 ^a	.343	.328	.09847

a. Predictors: (Constant), sum_e, sum_b, sum_a, sum_c, sum_d (X)

b. Dependent Variable: เทศนา 4 (Y)

จากตารางที่ 1 แสดงความเหมาะสมของสมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation: R) ได้รูปแบบมาทั้งหมด 1 รูปแบบ โดยขั้นตอนการวิเคราะห์คือ นำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R=.586$ ค่า $R^2=.343$ อธิบายได้ว่าชุดตัวแปรพยากรณ์ (X) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ได้ร้อยละ 34.3 ส่วนอีกร้อยละ 65.7 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์ เพราะเมื่อแยกตัวแปรอิสระออกมาทีละตัว อาจจะไม่ส่งผลทุกตัวจึงเกิดผลที่ผลน้อยกว่า 50 เปอร์เซนต์

3. นำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกาจังหวัดปทุมธานี

3.1 พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการวางแผน (Planning) คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการวางแผนตามขั้นตอนอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำงานร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนในพื้นที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ กำหนดเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจนจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนให้ศึกษาในนักธรรม บาลี อุดมศึกษาและมีการส่งเสริมพระวิทยากร อีกอย่างในเขตอำเภอลำลูกกามีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในหลายวัดมีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ทำหน้าที่เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.2 พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกามีวิสัยทัศน์ มุ่งเน้นส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนา ทุกวันศุกร์-วันอาทิตย์และในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเมืองการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เน้นความโปร่งใสในการเผยแผ่ธรรมะแก่ชุมชน พระนักเผยแผ่มีระบบการบริหารจัดการอย่างเป็นเอกภาพแต่ละวัดจัดไปตามความรู้ความเข้าใจของวัดนั้น ๆ วัดดำเนินการอยู่จะมีทีมเผยแผ่ แบ่งงานกันรับผิดชอบ แต่ละทีมจะเป็นเครือข่ายกันทำงานร่วมกัน

3.3 พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คณะสงฆ์มีการสั่งการโดยใช้หลักธรรมในลักษณะประชุมประจำเดือนการออกคำสั่งของคณะสงฆ์ยึดหลักธรรม เน้นการออกคำสั่งที่ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันคำสั่งเผยแผ่มักเป็นลักษณะของทีมงาน พระสังฆาธิการ ดูแลศาสนบุคคลภายในวัด พระภิกษุ สามเณรให้มีความรู้ตามหลักพุทธศาสนาและมีวันธัมมัสสวนะ (วันพระ) หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีความสามัคคีและความเสียสละ ทำให้เกิดกิจกรรมการเผยแผ่

3.4 พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการประสานงาน (Coordination) คณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา มีระบบติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนใช้ช่องทางประจำ เช่น กลุ่มไลน์ โทรศัพท์ มีการส่งเสริมการประสานงานระหว่างวัดในพื้นที่จัดประชุมระหว่างวัดต่าง ๆ ในอำเภอลำลูกกา มีการประชาสัมพันธ์ตามขั้นตอนพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสดูแลเอาใจใส่ในเรื่องต่าง ๆ ของวัดและชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์โดยเริ่มต้นจากการฟังธรรมสมาทานศีลและมีกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี

3.5 พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการควบคุม (Controlling) มีการกำกับดูแลการวางแผน จัดรูปแบบ จัดตั้งพระสงฆ์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ประจำตำแหน่งให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกามีการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายใน

องค์การให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการควบคุมประเมินผลเป็นระยะ และมีประชุมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดให้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ตามหลักบริหาร POCCC ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อระดับความคิดเห็นที่มีระดับการปฏิบัติการ พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ตามหลักบริหาร POCCC พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$, $S.D.=0.21$) สอดคล้องกับพระมหาศรีพยัคฆ์ ปญญาโม และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีมีความคิดเห็นต่อระดับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการสมชาย อินทโชโต (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อระดับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านรูปแบบของการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และน้อยที่สุดด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ปัจจัยหลักบริหาร POCCC (X) กับปัจจัยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4 ส. (Y) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน มีความสัมพันธ์ ($r_{xy}=0.740$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรีณภิมย์ กิตติธโร) และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) พบว่า มีค่า 0.946 ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยที่ส่งผล คือ หลักการเทศนาวิธี 4 หน้าที่ของสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี มีความสัมพันธ์กันและมีความสัมพันธ์กันในระดับมากและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า 0.953

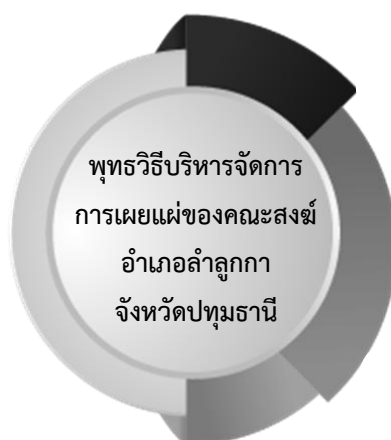
3. นำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกาจังหวัดปทุมธานี หลักบริหาร POCCC ประกอบด้วย 1. พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการวางแผน (Planning) คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการวางแผนตามขั้นตอนอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำงานร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนในพื้นที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ กำหนดเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจนจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนให้ศึกษาในนักธรรม บาลี อุดมศึกษาและมีการส่งเสริมพระวิทยากร อีกอย่างในเขตอำเภอลำลูกกามีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในหลายวัด มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ทำหน้าที่เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2. พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกามีวิสัยทัศน์มุ่งเน้นส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนา ทุกวันศุกร์-วันอาทิตย์ และในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา มีองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เน้นความโปร่งใสในการเผยแผ่ธรรมะ แก่ชุมชน พระนักเผยแผ่มีระบบการบริหารจัดการอย่างเป็นเอกภาพแต่ละวัดจัดไปตามความรู้ความเข้าใจของวัดนั้น ๆ วัดดำเนินการอยู่จะมีทีมเผยแผ่ แบ่งงานกันรับผิดชอบ แต่ละทีมจะเป็นเครือข่ายกัน ทำงานร่วมกัน 3. พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คณะสงฆ์มีการสั่งการโดยใช้หลักธรรมในลักษณะประชุมประจำเดือนการออกคำสั่งของคณะสงฆ์ยึดหลักธรรม เน้นการออกคำสั่งที่ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันคำสั่งเผยแผ่มักเป็นลักษณะของทีมงาน พระสังฆาธิการ ดูแลศาสนบุคคลภายในวัด พระภิกษุ สามเณร ให้มีความรู้ตามหลักพุทธศาสนาและมีวันธัมมัสสวนะ (วันพระ) หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีความสามัคคีและความเสียสละ ทำให้เกิดกิจกรรมการเผยแผ่ 4. พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการประสานงาน (Coordination) คณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา มีระบบติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนใช้ช่องทางประจำ เช่น กลุ่มไลน์ โทรศัพท์ มีการส่งเสริมการประสานงานระหว่างวัดในพื้นที่จัดประชุมระหว่างวัดต่าง ๆ ในอำเภอลำลูกกา มีการประชาสัมพันธ์ตามขั้นตอนพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสดูแลเอาใจใส่ในเรื่องต่าง ๆ ของวัด และชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์ โดยเริ่มต้นจากการฟังธรรม สมาทานศีลและมีกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี 5. พุทธวิธีบริหารจัดการ ด้านการควบคุม (Controlling) มีการกำกับดูแลการวางแผน จัดรูปแบบ จัดตั้งพระสงฆ์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ประจำตำแหน่งให้ชัดเจน เป็นรูปธรรม คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์การให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการควบคุมประเมินผลเป็นระยะ และมีประชุมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดให้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุธรรมธีรานุยุต

(ธีรศักดิ์ ธมมธีโร) และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การวางแผน มีการวางแผนและกลยุทธ์ที่ชัดเจน โดยกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของประชาชน การลงมือปฏิบัติ เลือกหัวข้อธรรมที่เหมาะสม เพื่อใช้ผู้มีเพื่อให้มีที่สามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้จริง การตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลจากหลากหลายช่องทางจะช่วยให้ได้รับข้อมูลเชิงลึกและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น การปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสม แผนการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีความชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับเป้าหมายและสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณี อินสมด้ว และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารงานด้วยหลัก POCCC ของพนักงานฝ่ายบริหารงานปกครอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานภายในกลุ่มมีคำสั่งแบ่งงาน อย่างชัดเจน และมีความสัมพันธ์กับงานทุกฝ่ายข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารงาน ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าการทำงานต้องมีการวางแผนการทำงาน การจัดองค์กร การสั่งการ ประสานงานและการควบคุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นแนวทางการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงพุทธวิธีของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยอาศัยหลักการบริหาร POCCC เป็นกรอบแนวคิดหลัก ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการอธิบายเชิงพรรณนาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสรุปองค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้เชื่อมโยงกันอย่างมีระบบ เพื่อสร้างแบบจำลองการบริหารจัดการเชิงพุทธที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1. พุทธวิธีการวางแผน (Planning) คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการวางแผนตามขั้นตอน อย่างดี
2. พุทธวิธีการจัดการองค์กร (Organizing) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา มีวิสัยทัศน์ มุ่งเน้นส่งเสริม การปฏิบัติวิปัสสนา
3. พุทธวิธีการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คณะสงฆ์มีการสั่งการโดยใช้หลัก ยึดหลักธรรม ให้มีความรู้ตามหลักพุทธศาสนา
4. พุทธวิธีการประสานงาน (Coordination) คณะสงฆ์อำเภอลำลูกกา มีระบบติดต่อสื่อสารที่ ชัดเจน ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์
5. พุทธวิธีการควบคุม (Controlling) คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ได้จริงดังนี้

พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อำเภอลำลูกกาจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ด้านการวางแผน (Planning) คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา มีการวางแผนตามขั้นตอนอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำงานร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนในพื้นที่ ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา มีวิสัยทัศน์ มุ่งเน้นส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนา ทุกวันศุกร์-วันอาทิตย์ และในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา มีองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ชัดเจน ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คณะสงฆ์ มีการสั่งการโดยใช้หลักธรรมในลักษณะประชุมประจำเดือนการออกคำสั่งของ คณะสงฆ์

ยึดหลักธรรม เน้นการออกคำสั่งที่ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันคำสั่งเผยแผ่มักเป็นลักษณะของทีมงาน ด้านการประสานงาน (Coordination) คณะสงฆ์อำเภอลำลูกกามีระบบติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนใช้ช่องทางประจำ เช่น กลุ่มไลน์ โทรศัพท์ มีการส่งเสริมการประสานงานระหว่างวัดในพื้นที่จัดประชุมระหว่างวัดต่าง ๆ ด้านการควบคุม (Controlling) มีการกำกับดูแลการวางแผน จัดรูปแบบ จัดตั้งพระสงฆ์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ประจำตำแหน่งให้ชัดเจน เป็นรูปธรรม คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกามีการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา ควรมีนโยบายจัดตั้งกองงานเลขานุการเพื่อทำเอกสารและประสานงาน
2. คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา ควรมีนโยบายจัดเตรียมบันทึกประวัติพระสงฆ์และอบรมพระสงฆ์ที่ทำการเผยแผ่ให้สามารถชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดง เหตุผลให้ชัดเจน
3. คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกา ควรมีนโยบาย อบรมพระสงฆ์ที่ทำการเผยแผ่ให้สามารถสอนให้เห็นคุณค่าในการปฏิบัติธรรมหรือแนะนำบรรยายให้ซาบซึ้ง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ในอำเภอลำลูกกามีการมอบหมายผู้รับผิดชอบด้านการเผยแผ่โดยตรง
2. คณะสงฆ์ควรมีระบบการประสานงานด้านการเผยแผ่อย่างเป็นทางการ รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพสูง
3. พระสงฆ์ควรฝึกอบรมพระสงฆ์ให้พร้อมในการสอนธรรมะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการการเผยแผ่เชิงกลยุทธ์ ของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดปทุมธานี
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรีณภิรมย์ กิตติธโร) และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 86-95.
- พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ). (2558). รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี (คชภูมินิพนธ์พุทธศาสนตรศษภูมบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุธรรมธีรานุยุต (ธีรศักดิ์ ธมมธีโร) และคณะ. (2567). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(4), 53-64.
- พระมหานงค์ อับไพ และทวณ ชูเพ็ญ. (2556). การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 39(1), 253-267.
- พระมหาศรีพยัคฆ์ ปญญาโคโม และคณะ. (2562). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 4(3), 36-54.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2566). สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย : ศรัทธาวิปริตหรือวิกฤติศรัทธา. สืบค้น 1 กันยายน 2566, จาก <https://www.peace.mcu.ac.th/>
- พระอธิการสมชาย อินทโชโต. (2562). การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรุณี อินสมด้ว และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารงานด้วยหลัก POCCC ของพนักงานฝ่ายบริหารงานปกครอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

**ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร***
MANAGEMENT EFFICIENCY OF BUDDHISM TEACHING
AND LEARNING IN SCHOOL MORALITY TEACHING MONKS
AT DON MUANG DISTRICT, BANGKOK

พระมหาฤกษ์ภูมิรินทร์ คุณสมปนโน

Phramaha Roekphumin Gunasampanno

วัดเวฬุวนาราม กรุงเทพมหานคร

Wat Weluwanaram, Bangkok

Corresponding Author E-mail: 6301204220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว และ 3. เสนอแนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสอนศีลธรรม การวิจัยใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 255 คน จากโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม และโรงเรียนประชาอุทิศ ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.944 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อระดับการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมทุกด้านทั้งเนื้อหา วิธีการ และบรรยากาศในห้องเรียน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรมีอิทธิพลสูงสุด ($Beta=0.129$) ขณะที่เทคนิคการสอน การวัดผลและการประเมินผลมีอิทธิพลน้อยหรือไม่มีนัยสำคัญ ส่วนหลักอิทธิบาท 4 พบว่า วิริยะ (ความพากเพียร) มีอิทธิพลมากที่สุด ($Beta=0.307$) รองลงมาคือ วิมังสา และจิตตะ ส่วนฉันทะมีอิทธิพลเชิงลบเล็กน้อย ($Beta=-0.169$) ข้อเสนอแนะจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการ

ระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นระบบ การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม การจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงเนื้อหา กับชีวิตประจำวันจะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งด้านความพอใจ ความพากเพียร สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนในบริบทของเยาวชน ยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดการศึกษา; วิชาพระพุทธศาสนา; พระสอนศีลธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to examine the level of Buddhist education management by monk teachers in schools within Don Mueang District, Bangkok, 2. to investigate the factors influencing such educational management and, 3. to propose strategies for enhancing the effectiveness of Buddhist instruction conducted by monk teachers. A mixed-methods approach was employed. The quantitative component involved a survey of 255 lower secondary school students from Wat Weluwanaram School and Prachauthit School using a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.944. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics, including mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The qualitative component consisted of in-depth interviews with 10 key informants and data analysis using content analysis techniques.

The findings revealed that: 1. students rated the overall quality of Buddhist education management by monk teachers at a high level, 2. Factors influencing the effectiveness of instructional management revealed that personnel was the most influential factor ($\text{Beta}=0.129$), while teaching techniques, assessment, and evaluation had low or statistically insignificant effects. In terms of the Four Iddhipada (Bases of Success), Viriya (perseverance) emerged as the strongest predictor ($\text{Beta}=0.307$), followed by Vimamsa (inquiry) and Citta (concentration). Chanda (interest or satisfaction), however, showed a slightly negative influence ($\text{Beta}=-0.169$). 3. The study suggests that integrating modern learning theories with core Buddhist principles particularly the Four Iddhipadas can systematically enhance the

effectiveness of Buddhist education. Appropriate instructional media, conducive learning environments, and content relevant to students' daily lives help foster desirable student attributes, such as interest or satisfaction (Chanda), perseverance (Viriya), concentration (Citta), and inquiry (Vimamsa). This integrated approach can promote deep, sustainable learning that aligns with the needs and contexts of today's youth.

Keywords: Efficiency; Education Management; Buddhism; Morality Teaching Monks

บทนำ

บทบาทของพระสงฆ์ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง วัดและสถาบันสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของผู้คน (พระครูสุธีจริยวัฒน์ (สาคร ชิตงกโร), 2562) พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและอบรมจิตใจของคนไทยให้สูงขึ้น โดยใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลาย (พระครูสังฆรักษ์วันวัฒน์ อินทปญโญ, 2565) เช่น การแสดงธรรมที่เข้าใจง่ายและตรงประเด็น การสนทนาแนะนำที่ผ่อนคลาย และการปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้คนต่อพระพุทธศาสนา (พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิพัฒน์ และคณะ, 2563)

นอกจากนี้ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตใจ พัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการศึกษา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทฺโท, 2565) การศึกษาที่ดีต้องครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน การศึกษาของไทยในอดีตมีรากฐานจากวัด โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่สอนวิชาความรู้และปลูกฝังศีลธรรม แต่ปัจจุบันโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษา จึงควรเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน (สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย และคณะ, 2564) โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเริ่มในปี พ.ศ. 2541 ถือเป็นกลไกสำคัญที่นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่ระบบการศึกษา แม้เริ่มแรกมีเพียง 100 รูป แต่ได้ขยายจนทั่วประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณกลางเพิ่มจำนวนเป็น 4,000 รูป พร้อมสื่อการสอนและการอบรมพัฒนา อย่างไรก็ตาม ยังมีคำถามสำคัญว่า ประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในปัจจุบันอยู่ในระดับใด และปัจจัยใดส่งผลต่อคุณภาพการสอน (ปรีชา กันธิยะ, 2552)

หนึ่งในปัญหาสำคัญของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ การขาดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (พระธีรวัชร มุตตจิตโต และคณะ, 2566) แม้จะมีการอบรมและพัฒนาหลักสูตร แต่ยังไม่

สามารถครอบคลุมทุกโรงเรียน โดยเฉพาะพื้นที่ที่ขาดแคลนครูและสื่อการสอนที่เหมาะสม อีกทั้งจำนวนพระสอนศีลธรรมที่มีคุณภาพยังไม่เพียงพอ และการประเมินผลการเรียนการสอนก็ขาดความต่อเนื่อง ทำให้ไม่อาจชี้ชัดถึงผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนได้ชัดเจน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและครูต่อการจัดการเรียนการสอนในเขตตอนเมือง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ พร้อมเสนอแนวทางพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับบทบาทของพระสอนศีลธรรมทั้งในด้านการสอนและการเป็นผู้นำทางจิตใจ รวมถึงเสริมสร้างกลไกสนับสนุนจากภาครัฐและโรงเรียนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์-เพ็ญสุพรรณอนุสรณ์) และโรงเรียนประชาอุทิศ (จันทาอนุสรณ์) จำนวน 705 คน (สำนักงานเขตตอนเมือง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามานะ (สุรวิทย์ ศิริโกภากรมย์, 2546) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 255 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขต

ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน และกลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามทฤษฎีการเรียนรู้ 4 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอภิธาน 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา รวม 3 ด้าน ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) หาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 ถึง 1.0 ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) เท่ากับ 0.944

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ โดยผ่านการประเมิน Face validity จากอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ขอบเขต และถ้อยคำในแบบสอบถาม และได้ตรวจสอบ Content validity โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ด้วยวิธี IOC (Index of Congruence) ผลการตรวจสอบพบว่าทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 255 คน ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน 255 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 56.90 มีอายุ 13 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 36.90 และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 34.90

1. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตดอนเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.617 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.693 สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนที่พระสอนศีลธรรมใช้ ซึ่งอาจมาจากการวัดผลที่มีความเหมาะสม ชัดเจน และสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในภาพรวม

การจัดการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านบุคลากร	3.71	0.642	มาก
2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน	3.81	0.681	มาก
3) ด้านการวัดผล	3.82	0.693	มาก
4) ด้านการประเมินผล	3.72	0.714	มาก
โดยภาพรวม	3.77	0.617	มาก

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในเขตดอนเมืองอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงถึงประสิทธิภาพการสอนที่ดี ทั้งนี้ ด้านการวัดผลและเทคนิคการสอนมีคะแนนสูงสุด ขณะที่ด้านบุคลากรมีคะแนนต่ำสุดแต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน พบผลการวิจัยดังนี้

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ บุคลากร เทคนิคและวิธีการสอน การวัดผล และการประเมินผลส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่ระดับ 0.01 ($R^2=0.010$) โดยบุคลากรมีอิทธิพลสูงสุด ($Beta=0.129$) ส่วนเทคนิคการสอนและการวัดผลมีผลเชิงลบเล็กน้อยและการประเมินผลมีผลเชิงบวกเล็กน้อยแต่ต่ำที่สุด

ตารางที่ 2 การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	3.694	0.140		26.362	0.000**
1. ด้านบุคลากร (A1)	0.072	0.060	0.129	1.188	0.236
2. ด้านวิธีการสอน (A2)	-0.008	0.065	-0.015	-0.118	0.906
3. ด้านการวัดผล (A3)	-0.016	0.063	-0.030	-0.246	0.806
4. ด้านประเมินผล (A4)	0.001	0.052	0.002	0.019	0.985

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรมีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพการสอน ($Beta=0.129$) ส่วนเทคนิคการสอน การวัดผล และการประเมินผล หากปรับปรุงเหมาะสมจะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนมากขึ้น

2. หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ($R^2 = 0.020$) โดย วิริยะ มีอิทธิพลสูงสุด ($Beta = 0.307$) ขณะที่ ฉันทะ มีผลเชิงลบเล็กน้อย ($Beta = -0.169$) ส่วนจิตตะ และ วิมังสา มีอิทธิพลต่ำและไม่เป็นนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความพากเพียรและความตั้งใจของพระสอนศีลธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน

ตารางที่ 3 หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนพระพุทธศาสนา

หลักอิทธิบาท 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	3.695	0.143		25.905	0.000**
1. ฉันทะ (B1)	-0.092	0.085	-0.169	-1.090	0.277
2. วิริยะ (B2)	0.164	0.088	0.307	1.870	0.063
3. จิตตะ (B3)	0.003	0.058	0.005	0.048	0.962
4. วิมังสา (B4)	-0.028	0.047	-0.059	-0.582	0.561

โดยสรุป หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสอนพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านวิริยะที่มีอิทธิพลสูงสุด ขณะที่ฉันทะมีผลเชิงลบเล็กน้อย ส่วนจิตตะและวิมังสา มีอิทธิพลต่ำและไม่เป็นนัยสำคัญ

3. เสนอแนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 1. ด้านการใช้อุปกรณ์

การสอน ส่งเสริมการใช้สื่อหลากหลายและอินเทอร์เน็ตที่ฟุ้งควคูกับอุปกรณ์รียบง่าย เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมได้ชัดเจนและสนุกมากขึ้น 2. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และเริ่มต้นด้วยกิจกรรมเสริมสมาธิ เพื่อเพิ่มความตั้งใจและความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน 3. ด้านวิธีการสอน ปรับใช้วิธีการสอนที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริง และเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านการอภิปราย กิจกรรมสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร 1. ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลากร 2. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน 3. ด้านการวัดผล และ 4. ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานิกุล ฐานุตโตโร และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 พบว่า การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยทั้งหลัก POSDC และอิทธิบาท 4 เมื่อประยุกต์ใช้กับการสอนพระพุทธศาสนา ช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ความสำเร็จยังขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น งบประมาณที่เหมาะสม และความร่วมมือของครู หลักสูตรควรกระตุ้นความสนใจ ใช้แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงเยาวชนอย่างยั่งยืน 2. หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม ได้แก่ 1. ฉันทะ (ความพอใจ) 2. วิริยะ (ความพากเพียร) 3. จิตตะ (ความเอาใจใส่) และ 4. วิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.615 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์สังัด ภูทฤมโม และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด นครปฐม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา ฉันทะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ วิริยะเป็นพลังผลักดัน จิตตะเสริมความรับผิดชอบ และวิมังสาช่วยให้การเรียนการสอนเป็นระบบ มีเหตุผล การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าว แม้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ก็ยังสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร 1. ทฤษฎีการเรียนรู้ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ บุคลากร เทคนิคและวิธีการสอน การวัดผล และการประเมินผล ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

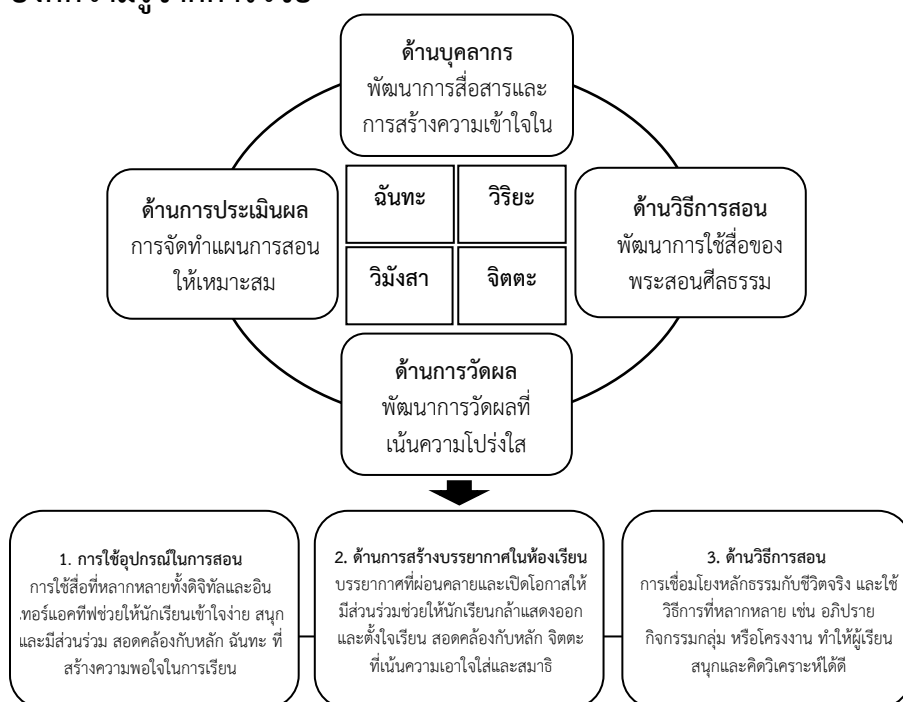

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($R^2=0.010$) โดยบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ($Beta=0.129$) ขณะที่เทคนิคการสอนและการวัดผลมีผลเชิงลบเล็กน้อย และการประเมินผลมีผลเชิงบวกเล็กน้อยแต่มีอิทธิพลน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดโกวิท โกวิท และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพร้อมด้านบุคลิกภาพและความรู้พื้นฐาน แต่ยังขาดทักษะเชิงปฏิสัมพันธ์ตามแนวคิด Constructivism การสอนยังเน้นการบรรยายและท่องจำ ไม่สอดคล้องกับแนวทาง Learner-Centered และการประเมินผลยังจำกัด จึงควรพัฒนาเครื่องมือที่สะท้อนทั้งความเข้าใจหลักธรรมและทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนักเรียนยุคใหม่ 2. หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยวิริยะ (ความพากเพียร) มีอิทธิพลสูงสุด ($Beta=0.307$) สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความพยายามและความมุ่งมั่นของพระสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ ขณะที่ฉันทะแม้เป็นตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูง แต่กลับมีผลเชิงลบเล็กน้อย ($Beta=-0.169$) ส่วนจิตตะและวิมังสา มีอิทธิพลต่ำและไม่แสดงนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดอนันต์ อนาวิโล (2560) ได้วิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า หลักอิทธิบาท 4 อธิบายผลสัมฤทธิ์ทางการสอนได้ชัดเจน โดยเฉพาะวิริยะที่สะท้อนผ่านการใช้สื่อและกิจกรรมเสริม ขณะที่จิตตะและวิมังสา ชี้ถึงความตั้งใจพัฒนาเนื้อหาและปรับเทคนิคการสอน การบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับศักยภาพพระสอนศีลธรรมให้ตอบสนองผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

3. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พบว่า การบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้กับหลักอิทธิบาท 4 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ โดยการใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และวิธีสอนที่เชื่อมโยงชีวิตจริง ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะตามหลักธรรม เช่น ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง และพัฒนาศีลธรรมของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร (2563) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร พบว่า ประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตเมืองขึ้นอยู่กับทางเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และศักยภาพของผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่นเดียวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อสาร การใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ และการปรับกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างวัย

ประสบการณ์ และความสนใจของนักเรียน กล่าวได้ว่า ความยืดหยุ่นและความเข้าใจในบริบทของผู้เรียนคือหัวใจสำคัญในการยกระดับการสอนพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสร้างผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นแนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน การใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งวิดีโอ ภาพ แผนภูมิ และสื่อดิจิทัล ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดี สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการใช้สื่อเหมาะสมเพื่อดึงดูดความสนใจ รวมถึงหลักฉันทะที่สร้างความพอใจในการเรียน ขณะเดียวกันสื่ออินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชัน ยังช่วยเพิ่มความสุขและการมีส่วนร่วม การสนับสนุนอุปกรณ์ที่ทันสมัยจากโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนยุคปัจจุบัน

2. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีด้านบุคลิกภาพที่เน้นความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน การเริ่มต้นด้วยสมาธิสั้น ๆ หรือเรื่องเล่าธรรมะช่วยเสริมสมาธิ ตามหลักจิตตะที่เน้นความเอาใจใส่และสมาธิ อีกทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมยังสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและกระตุ้นความตั้งใจเรียนได้มากขึ้น

3. ด้านวิธีการสอน เน้นการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีที่หลากหลาย เช่น อภิปราย คำถามปลายเปิด และกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งช่วยกระตุ้นความคิดและการมีส่วนร่วม กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น วาดภาพธรรมะ บทบาทสมมติ หรือโครงงานทำให้ผู้เรียนสนุกและจดจำได้ดี สอดคล้องกับหลักวิธีะที่เน้นความเพียร และวิม้งสาที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการสอนให้ทันสมัยจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ทันสมัย สอดคล้องชีวิตจริง
2. จัดอบรมพระสอนศีลธรรมเน้นเทคนิคการสอนที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองในการสนับสนุนกิจกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดกิจกรรมเสริม และเวทีเรียนรู้ร่วมกับพระสงฆ์
2. ใช้วิธีประเมินผลหลากหลาย ทั้งการปฏิบัติจริง และการเข้าร่วมกิจกรรม
3. จัดอบรมพัฒนาทักษะการสอนพระสอนศีลธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาผลกระทบต่อนวัตกรรมและค่านิยมของนักเรียน
2. สำรวจความคิดเห็นนักเรียนต่อรูปแบบและเนื้อหาการสอน เพื่อปรับปรุง
3. ศึกษาประสิทธิภาพการสอนในพื้นที่ชนบทและจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา กันธิยะ. (2552). *การพัฒนาแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม* (ดุชนินพนธ์ศึกษาศาสตรดุชนินพนธ์ิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.

- พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิวัฒน์ และคณะ. (2563). กระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพระสงฆ์สายวัดป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(1), 58-71.
- พระครูปลัดโกวิท โกวิท และคณะ. (2566). ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 41-53.
- พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร. (2563). ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร. *วารสารพุทธนวัตกรรมการและการจัดการ*, 3(1), 20-33.
- พระครูสมุห์ชินวรรต ธิรภทโท. (2565). บทบาทพระสงฆ์ : ท่ามกลางวิกฤตของสังคมไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(6), 151-166.
- พระครูสังฆรักษ์วันวัฒน์ อินทปัญญา. (2565). การใช้เทคโนโลยีเพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 5(2), 47-60.
- พระครูสังฆรักษ์ศักดิ์ ภาททมโม และคณะ. (2565). การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 308-322.
- พระครูสุธีจริยวัฒน์ (สาคร ชิตงโร). (2562). บทบาทของพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 2(2), 1-9.
- พระธีรวัชร มุตตจิตโต และคณะ. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสงเคราะห์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 101-114.
- พระปลัดอนันต์ อนาวิโล. (2560). ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานิกุล ฐานุตโตโร และคณะ. (2562). ประสิทธิภาพผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 73-85.
- สำนักงานเขตดอนเมือง. (2567). *โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขต*. สืบค้น 10 กันยายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/4vCOW>

สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย และคณะ. (2564). พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการพัฒนา
ความเป็นพลเมือง. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 733-746.

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. (2546). *การวิจัยทางการศึกษา*. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบัน
ราชภัฏเทพสตรี.

การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL AND ACCOUNTING MANAGEMENT OF TEMPLES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระปลัดประจักษ์ มหาปญโญ

Phrapalad Prajirak Mahapanyo

วัดอโยธยา พระนครศรีอยุธยา

Wat Ayothaya, Phra Nakhon Si Ayutthaya

Corresponding Author E-mail: prajirak.mak@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของวัด 2. ศึกษากระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของวัด และ 3. เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินและบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัดจำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. จุดแข็งของการบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัด ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางของชุมชน การได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ และการสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จุดอ่อน ได้แก่ การขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ระบบเอกสารที่ล้าสมัย และการไม่แยกบัญชีตามวัตถุประสงค์ โอกาสมาจากการพัฒนาระบบการเงินดิจิทัลและการสนับสนุนจากภาครัฐ ในขณะที่อุปสรรค ได้แก่ การขาดความเชื่อมั่นของสาธารณชนในความโปร่งใส การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำบุญ และการลดลงของจำนวนพระสงฆ์ 2. กระบวนการพัฒนาบูรณาการรูปแบบการบริหารจัดการ 4M ได้แก่ บุคคล (Man) เงินทุน (Money) วัสดุ/อุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) เข้ากับหลักอริยปาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยเน้นการฝึกอบรมบุคลากร พัฒนาระบบการเงินดิจิทัล การจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัย และการกำหนดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน 3. กรอบการพัฒนาที่เสนอมีความสอดคล้องกับกฎกระทรวงใน 5 ด้าน ได้แก่ การได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นศาสนสมบัติ การกั้นที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ การให้เช่าที่ดิน

หรืออาคาร การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ และการเก็บรักษาเงิน ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการการเงินและบัญชีของวัดเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ
คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; การเงินการบัญชีของวัด; อิทธิบาท 4

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to examine the general conditions of financial and accounting management in temples, 2. to investigate the development process of such management, and 3. to propose strategies for improving financial and accounting management of temples in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. A qualitative research design was employed, utilizing structured in-depth interviews with 25 key informants (monks or persons) and focus group discussions with 9 experts in temple financial and accounting management.

The findings revealed that 1. the strengths of temple financial and accounting management include serving as community centers, receiving cooperation from the Sangha, and support from the National Office of Buddhism. Weaknesses involve a shortage of specialized personnel, outdated document systems, and the absence of account segregation by purpose. Opportunities arise from digital financial systems and government support, whereas obstacles include a lack of public confidence in transparency, changing patterns of merit-making, and a decline in the number of monks. 2. The development process integrates the 4 M management model Man, Money, Material, and Management with the Four Bases of Spiritual Power (Iddhipada 4), emphasizing personnel training, the adoption of digital financial systems, procurement of modern technology, and establishment of clear management structures. 3. The proposed development framework aligns with ministerial regulations in five areas: acquiring assets as religious property, land allocation, land or building rental, rental of Sangha land, and money custody. These measures aim to ensure that financial and accounting management in temples is conducted legally, transparently, and efficiently.

Keywords: Development; Management; Temple Finance and Accounting; Ittipada 4

บทนำ

วัดมีความสำคัญต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยสร้างความผูกพันกับบุคคลและชุมชนตั้งแต่วัยเด็กจนสิ้นชีวิต วัดทำหน้าที่หลากหลาย ทั้งเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ สถานที่ทำบุญของพุทธศาสนิกชน แหล่งท่องเที่ยว ศูนย์นันทนาการ และศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน กิจกรรมในวัดมีความหลากหลาย ครอบคลุมการทำบุญทำทาน พิธีกรรมทางศาสนา งานสำคัญต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน การเข้าวัดถวญงคล และงานวัดต่าง ๆ ที่เป็นการนันทนาการ พุทธศาสนิกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา อุปลัมภ์ และบำรุงรักษาวัด โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่วิถีชีวิตเร่งรีบมากขึ้น การบริจาคเงินจึงเป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากพุทธศาสนิกชนถือว่าการบริจาคทรัพย์เป็นการทำบุญและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (ทวิศศักดิ์ จันทร์สุข, 2561)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งมรดกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ มีวัดและศาสนสถานมากมายทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาและเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา-วัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม วัดในจังหวัดยังประสบปัญหาการบริหารการเงินขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรไม่เหมาะสม การรายงานการเงินไม่โปร่งใส และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเงิน-บัญชี การพัฒนาระบบบริหารการเงินของวัดจึงจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อความยั่งยืน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยจัดการข้อมูลการเงินจะเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส ควบคู่กับการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากร พัฒนาดังกล่าวจะสร้างความเชื่อถือจากประชาชนและผู้ศรัทธาในการบริจาค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้กิจกรรมทางศาสนาและสังคมของวัดเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

การจัดทำบัญชีมีความสำคัญต่อทุกกิจการ เพื่อทราบผลดำเนินงาน ฐานะการเงิน และการเปลี่ยนแปลงทางการเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการและการควบคุมภายใน องค์การแสวงหากำไรมักมีระบบบัญชีดีเนื่องจากมีทุนจ้างผู้เชี่ยวชาญ ในขณะที่องค์การไม่แสวงหากำไรยังขาดระบบที่เหมาะสม โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นสถาบันการกุศลที่มีรายได้จากบริจาคและกิจกรรมศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบปกครองดูแลกิจการและทรัพย์สินของวัด (กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, 2511) ข้อ 6 กำหนดให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน และเมื่อสิ้นปีให้ทำบัญชีเงินรับ-จ่ายและคงเหลือ ข้อ 8 ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดแบบทะเบียน บัญชี และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการจัดการการเงินและบัญชี แม้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะกำหนดแบบพิมพ์สำหรับวัดใช้แล้ว แต่ยังพบปัญหาการจัดทำบัญชีของวัด ได้แก่ วัดแต่ละแห่งจัดทำบัญชีเอง ไม่แบ่งแยกหน้าที่ผู้ดูแล

ทรัพย์สินกับผู้ทำบุญขึ้นเนื่องจากจำกัดบุคลากร ผู้ทำบุญขาดความรู้ความสามารถด้านบัญชี และการบริหารทรัพย์สิน ขาดเอกสารสำคัญในการรับ-จ่ายเงินบริจาค เจ้าอาวาสและ ไวยาวัจกรเป็นผู้รับผิดชอบการเงินหลัก แต่ส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านบัญชี ทำให้ไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลการเงินหรือแสดงการใช้จ่ายที่ถูกต้องได้ ส่งผลให้การควบคุมทรัพย์สินไม่มีประสิทธิภาพ อาจเกิดช่องทางทุจริตเนื่องจากขาดระบบควบคุมภายในที่ดี ประกอบกับวิถีชีวิตคนเปลี่ยนแปลง วัดจึงต้องปรับตัวตามการดำเนินชีวิตของชุมชนด้วย (จารุณี สิงหล และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2563)

ประเด็นปัญหาระบบบัญชีของวัด เริ่มจากข้อบังคับปี 2511 ตามกฎกระทรวง ฉบับ 2 ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดให้วัดจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่งข้อมูลให้เจ้าคณะปกครองปีละ 1 ครั้ง ปี 2550 เพิ่มข้อบังคับให้ส่งข้อมูลแก่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดด้วย ปัญหาที่พบ ได้แก่ ไวยาวัจกรและเจ้าอาวาสขาดความรู้การทำบัญชี ทำให้ขาดการนำส่งข้อมูล จาก 4 หมิ่นวัดทั่วประเทศ มีเพียงร้อยละ 30 ที่มีความพร้อม แต่ละวัดจัดทำบัญชีเอง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดทำและตรวจสอบ ไม่แบ่งแยกหน้าที่ผู้ดูแลทรัพย์สินกับผู้ทำบุญเนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ ผู้ทำบุญขาดความรู้การวางระบบและบริหารทรัพย์สิน ขาดเอกสารสำคัญการรับ-จ่ายเงิน ผลกระทบคือ ไม่สามารถแสดงข้อมูลที่ตรงความจริงหรือเปิดเผยข้อมูลการเงินได้ถูกต้อง การควบคุมทรัพย์สินไม่มีประสิทธิภาพ เกิดการทุจริต เช่น นำเงินบริจาคซื้อที่ดินโอนให้พระสงฆ์ผู้บริหาร ขาดหลักฐานรับบริจาค เป็นต้น

จากความสำคัญของวัดดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่วัดซึ่งเป็นองค์กรศาสนา และในฐานะนิติบุคคลเพื่อให้การดูแลรักษา และการจัดการการเงินและการบัญชีวัดเป็นไปตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ และกฎกระทรวง จะต้องยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดว่ามีรูปแบบ วิธีการและกระบวนการอย่างไร มีการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งค้นหาต้นแบบแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ หรือ Best Practice

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 5 รูป 2. ตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 5 รูป 3. ตัวแทนหน่วยงานราชการ จำนวน 5 คน 4. ตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 รูปหรือคน 5. ตัวแทนนักวิชาการจัดการการเงินและการบัญชี จำนวน 5 คน และผู้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัด พบว่า มีจุดแข็ง คือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย ความร่วมมือของคณะสงฆ์ การสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันการศึกษาด้านบัญชีในพื้นที่ ขณะเดียวกัน มีจุดอ่อน คือ ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชี ระบบการจัดการเอกสารทางการเงินที่ล้าสมัย การพึ่งพาเงินบริจาคที่ไม่แน่นอน และการไม่แยกบัญชีระหว่างเงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ด้านโอกาส คือ การพัฒนาระบบการเงินดิจิทัล การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ความร่วมมือกับภาคการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการวัด และด้านอุปสรรค คือ การขาดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของวัด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำบุญของประชาชน การลดลงของจำนวนพระสงฆ์ และภาวะเศรษฐกิจถดถอย

2. กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดต้องบูรณาการระบบ 4 M กับหลักอิทธิบาท 4 ระบบ 4 M ประกอบด้วยด้านบุคคลเน้นระบบงบประมาณแบบมีส่วนร่วมและฝึกอบรมบุคลากรด้านการเงินบัญชี ด้านเงินทุนมุ่งพัฒนาระบบการเงินดิจิทัลและสร้างความร่วมมือกับชุมชน ด้านวัสดุอุปกรณ์จัดหาเทคโนโลยีทันสมัยและซอฟต์แวร์บัญชีเหมาะสม ด้านการจัดการกำหนดโครงสร้างการบริหารการเงินชัดเจนและระบบควบคุมภายในรัดกุม หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ปลูกฝังความศรัทธาและสร้างวิสัยทัศน์ที่ดี วิริยะ สร้างความตระหนักรู้และกำหนดเป้าหมายชัดเจน จิตตะ ตั้งใจจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายและตรวจสอบเอกสารการเงิน วิมังสา วิเคราะห์สถานะการเงินและความคุ้มค่าการใช้จ่าย การบูรณาการทั้งสองแนวทางจะช่วยให้วัดบริหารจัดการการเงินได้อย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

3. การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดำเนินการตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ครอบคลุม 5 ประการสำคัญ ได้แก่ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัดโดยจัดทำระเบียบการรับบริจาคที่ชัดเจนและทะเบียนทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ การกั้นที่ดินเป็นที่จัดประโยชน์ผ่านการสำรวจและจัดทำทะเบียนที่ดินครบถ้วน การให้เช่าที่ดินหรืออาคารด้วยสัญญาเช่ามาตรฐานที่รัดกุม การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์โดยจำแนกประเภทที่ดินชัดเจนและประเมินมูลค่าเช่าเหมาะสม และการเก็บรักษาเงินของวัดผ่านการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและระบบเอกสารรับ-จ่ายที่รัดกุม การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้วัดบริหารจัดการการเงินและการบัญชีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสภาพการณ์ที่หลากหลาย โดยมีจุดแข็งสำคัญ ได้แก่ การจัดการทางการเงินของวัดในสังคมไทยมีจุดแข็งที่สำคัญ คือ การเป็นศูนย์กลางชุมชน การได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ การสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และการมีสถาบันการศึกษาด้านบัญชีในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนที่พบ คือ การขาดบุคลากรเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชี ระบบจัดการเอกสารทางการเงินที่ล้าสมัย การพึ่งพาเงินบริจาคที่ไม่มั่นคง และการไม่แยกบัญชีตามวัตถุประสงค์ โอกาสในการพัฒนาประกอบด้วยการพัฒนาระบบการเงินดิจิทัล การสนับสนุนจากภาครัฐ ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการวัด ขณะที่อุปสรรคสำคัญ คือ การขาดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของวัด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำบุญของประชาชน การลดลงของจำนวนพระสงฆ์ และสถานะเศรษฐกิจที่ซบเซา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) และคณะ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติ มีจุดแข็งในด้านบุคลากรมีความรู้เชี่ยวชาญ มีรูปแบบเชิงระบบ และกฎหมายรองรับ แต่ยังมีจุดอ่อน คือ ขาดบุคลากรดูแลอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารไม่เป็นเอกภาพ และขาดระบบฐานข้อมูล แนวทางแก้ไขประกอบด้วยการพัฒนาความรู้บุคลากร พัฒนาสาธารณูปโภค จัดตั้งคณะกรรมการกลาง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน กระบวนการบริหารมี 7 กระบวนการหลัก ได้แก่ การวางแผน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร การแก้ปัญหา ภาวะผู้นำ และนวัตกรรม รูปแบบการพัฒนาครอบคลุม 8 รูปแบบใหญ่ เช่น การลงทะเบียนศาสนสมบัติ การกั้นที่ดิน การให้เช่า การเก็บรักษาเงิน การทำบัญชี และการจัดการข้อร้องเรียน โดยปฏิบัติตามระเบียบคณะสงฆ์และใช้ระบบฐานข้อมูลตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทวี โพธิเมธี และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ SWOT แสดงให้เห็นว่าโครงการมีจุดแข็งในด้านหลักการดำเนินงานชัดเจน กิจกรรมต่อเนื่อง มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมและกำลังคนเพียงพอ แต่มีจุดอ่อนคืองบประมาณไม่เพียงพอ พระสงฆ์ทำงานบางอย่างไม่ได้ และขาดความรู้ก่อนสร้าง โอกาสจากการสนับสนุนของมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์องค์กรท้องถิ่น และพุทธศาสนิกชน ขณะที่อุปสรรคคือขอบเขตโครงการกว้าง โรคระบาด Covid-19 และชุมชนพหุวัฒนธรรม การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน ตั้งคณะกรรมการ อบรมให้ความรู้ และจัดพื้นที่ตามหลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาส อาหาร

บุคคล และธรรมสัปายะ รูปแบบการพัฒนาใช้หลัก 5ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย เพื่อสร้างค่านิยมและจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดวรเมศวรร นาควโร และคณะ (2560) ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการวัดมีจุดแข็งในการบริหารเป็นเอกภาพภายใต้คณะสงฆ์ โดยเจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองสูงสุดที่มีความรู้ดี แต่มีจุดอ่อนคือพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว มีพระชราภาพ ทำให้วัดไม่เป็นระเบียบและโบราณสถานชำรุด โอกาสจากการมีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เป็นเมืองพระพุทธศาสนาประวัติยาวนาน มีพระเกจิเถระ ที่คนนับถือ และมีศิลปวัฒนธรรมสอดคล้องพระพุทธศาสนา อุปสรรคคือความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระแสต่างประเทศ และเด็กเยาวชนขาดความเข้าใจวัฒนธรรมเดิม การพัฒนามี 4 องค์ประกอบ 12 หลักการ ครอบคลุมการบำรุงรักษาวัด การปกครองบรรพชิต การศึกษา และความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล รูปแบบการพัฒนาเน้นการเป็นองค์กรสมรรถนะ พัฒนาศาสนบุคคลคุณภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้คู่คุณธรรม และอนุรักษ์ศาสนสถาน

2. กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มี 4 กระบวนการใหญ่ ได้แก่ 1. บุคคล (Man) 2. เงินทุน (Money) 3. วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ (Material) 4. การจัดการ (Management) สอดคล้อง กับงานวิจัยของพระปลัดนิคม กตปณิโย และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษา รูปแบบการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยอาศัยค่าย คุณธรรมต้องมีการบริหารจัดการทั้งผู้ให้การอบรมและผู้รับการอบรม อย่างเป็นกระบวนการ โดยใช้หลักทฤษฎี 4 M ในการบริหารจัดการบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการ จัดการเพื่อออกแบบเนื้อหาหลักสูตรอบรม การจัดกิจกรรมการอบรม และการใช้สื่อการ สอนในการอบรม ในการพัฒนาพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ตามหลักไตรสิกขา คือ พัฒนากาย พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานของปรีชา หอมประภัทร และคณะ (2567) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่ความ ยั่งยืน ของจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดหนองบัวลำภู มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ที่ได้มาตรฐาน สามารถจำหน่ายได้จริงและต่อเนื่อง โดยจัดให้มีตลาดท้องถิ่นหรือตลาด ท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าโอท็อป เพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคง ทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่

กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 พบว่า มี 4 กระบวนการใหญ่ ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพอใจ 2. วิริยะ ความเพียร 3. จิตตะ ใจที่จดจ่อ 4. วิมังสา ความไตร่ตรอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิจิตฺตกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จนทโชโต) (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีเห็นด้วยมากกับการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติตามหลักการจัดการ โดยเฉพาะด้านการวางแผนและการควบคุม 2. กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติเน้นการวางแผนที่ยั่งยืน การจัดองค์กรโดยยึดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม การเลือกบุคลากรที่มีประสบการณ์ การสั่งการที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการควบคุมโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน 3. การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติ พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับสูงทุกด้าน ได้แก่ ฉันทะ ความรักในงานและเป้าหมาย วิริยะ ความกล้าและพยายาม เษขิญอุปสรรค จิตตะ ความตั้งใจและไม่ออกแวก วิมังสา การพิจารณาเหตุผลและปรับปรุงงาน การบริหารจัดการศาสนสมบัติในชลบุรีเน้นการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มั่นคง แข็งแรง และรักษาเอกลักษณ์ไทย โดยส่งเสริมความร่วมมือจากทุกฝ่ายและใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระภาวฑ์ โชติวโร และคณะ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปและปัญหาการบริหารการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด 1. พระสังฆาธิการบางรูปยังไม่เข้าใจเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลศาสนสมบัติและที่ดิน 2. การจัดองค์กรควรบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกบุคลากรที่มีความรู้และรักในศาสนสถาน 3. การประสานงานควรใช้เทคโนโลยี และมีความรู้ด้านการสื่อสาร 4. การควบคุมควรทำอย่างเป็นกัลยาณมิตร การบริหารจัดการศาสนสมบัติใช้หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) โดยมีการวางแผนดูแลศาสนสถานอย่างดี การจัดองค์กรหาบุคลากรที่รักและเข้าใจการดูแลศาสนสถาน การสั่งการตามแผน การประสานงานตรวจสอบงานอย่างต่อเนื่อง และการควบคุมให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา 3. รูปแบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเน้นการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยสร้างความศรัทธาในชุมชนและบูรณาการกิจกรรมทางพุทธศาสนากับการรักษาศาสนสถานและศึกษาประวัติศาสตร์

3. การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติ เน้นการจัดทำระเบียบการรับบริจาคที่ชัดเจน แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน ประเมิน

มูลค่าอย่างเป็นธรรม และพัฒนาช่องทางรับบริจาคหลากหลาย ด้านการกันที่ดินเป็นที่จัดประโยชน์ เน้นการสำรวจทำทะเบียนที่ดิน ศึกษากฎหมาย จัดทำแผนแม่บทการใช้ประโยชน์ และจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ครอบคลุมการสำรวจทำทะเบียน กำหนดนโยบายการให้เช่า ประเมินมูลค่า และพัฒนาสัญญาเช่ามาตรฐาน ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ มีการจำแนกประเภทที่ดิน ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดนโยบายชัดเจน ด้านการเก็บรักษาเงิน ประกอบด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการการเงิน แยกประเภทเงิน จัดทำทะเบียนคุม และนำเทคโนโลยีมาใช้

การพัฒนาทั้ง 5 ด้านจะทำให้วัดมีการบริหารจัดการการเงินที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของณดา จันทรสม (2555) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย พบว่า การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทยพบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารการเงินไม่เป็นระบบ รายงานการเงินไม่ชัดเจนและการตรวจสอบไม่เพียงพอ การเผยแพร่ข้อมูลการเงินไม่เพียงพอ ไม่มีกระบวนการตัดสินใจการลงทุนอย่างเป็นระบบ และแม้จะมีเงินหมุนเวียนประมาณ 100-200 ล้านบาทต่อปี แต่การบริหารการเงินยังไม่ชัดเจน การแก้ไขปัญหาควรยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการที่ดี โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรกำหนดกรอบการบริหารการเงินของวัด และใช้องค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาลเป็นพื้นฐาน การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลควรมีการสนับสนุนและอบรมบุคลากร เพื่อพัฒนาการบริหารการเงินให้มีการจัดทำรายงานการเงินเป็นประจำ ตรวจสอบการเงินสม่ำเสมอ และพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ทักษะ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและชุมชนทั้งภายในและภายนอกวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรณัฐยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะกอ (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานครจากการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม 170 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์เพศชายอายุ 45-55 ปี มีปริญญาตรี อยู่ในพระอารามหลวงชั้นตรีที่นครปฐมและสมุทรปราการ พบว่ามีกระบวนการจัดทำบัญชีและการตรวจสอบภายใน รายได้มาจากการบริจาคและเงินทำบุญ มีการจัดเก็บเงินสดอย่างเป็นระเบียบและเปิดรับบริจาคตามกำหนดเวลา มีการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ ควบคุมการเงินภายในอย่างเข้มงวด และบริหารจัดการทรัพย์สินเป็นระเบียบ อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาเรื่องการแบ่งหน้าที่ การบันทึกรายรับขาดครบ ขาดเอกสารสำคัญติดตามยอดรายรับ และการจัดทำรายงานไม่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการตรวจสอบและควบคุมการเงิน จึงควรพัฒนากระบวนการบัญชีและการควบคุมอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารจัดการทรัพย์สิน สอดคล้องกับ

งานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์มานพ อคฺคมาณโว และคณะ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ อย่างเคร่งครัด แต่ขาดระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน มีโอกาสนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ช่วยแต่มีอุปสรรคจากการแทรกแซงของผู้มีอิทธิพล กระบวนการบริหารต้องมีการวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของวัดและชุมชน รูปแบบ การบริหารที่เหมาะสมครอบคลุมการลงทะเบียนทรัพย์สิน การกั้นที่วัด การให้เช่า การเก็บ รักษาเงิน การทำบัญชี และการจัดการข้อพิพาท เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สิน มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานของพระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงฺกโร) และคณะ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการทรัพย์สิน ของวัดในจังหวัดนนทบุรีมีจุดเด่นในด้านการจัดทำบัญชีและคณะกรรมการวัด แต่ยังมี ข้อจำกัดในระบบบริหารจัดการ เช่น ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านบัญชี และสถานที่ตั้งที่ดิน ไม่สามารถขายหรือลงทุนการวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการโดยใช้ PDCA พบว่า อยู่ใน ระดับมาก โดยอิทธิบาทและองค์ประกอบของ PDCA มีการปฏิบัติตามเสร็จสมบูรณ์การ พัฒนารูปแบบการบริหารมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เก็บเงินฝากธนาคาร บำรุงรักษา ทรัพย์สิน และจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ แต่ยังคงต้องปรับปรุงการจัดทำบัญชีเพื่อ เพื่ประสิทธิภาพและความโปร่งใส รวมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะบุคลากรให้ เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพบัญชีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระปลัดบรรจง วิสารโท (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหาร จัดการบัญชีทางการเงินของวัดในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารบัญชี การเงินของวัดในจังหวัดปทุมธานีมีข้อดี คือ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีเจ้าอาวาส รับผิดชอบโดยตรง แต่มีข้อจำกัดเรื่องความเข้าใจในระบบบัญชีและการใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัย วิธีการพัฒนามี 3 ประการหลัก คือ การพัฒนารูปแบบบัญชีมาตรฐาน การพัฒนา บุคลากรและการปรับปรุงระบบบัญชีด้วยวงจรเดมิง การพัฒนาการบริหารบัญชีการเงินมี การจัดการบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายรายวันและบันทึกบัญชีงบปีอย่างมีระเบียบ เพื่อให้ การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนานี้จะช่วย ให้วัดมีระบบบัญชีการเงินที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การบริหารจัดการการเงินและการบัญชีของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใช้ทฤษฎีหลักการบริหาร 4 M ประกอบด้วย บุคคล เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ร่วมกับหลักอภิปาธ 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ามาประยุกต์ใช้ การพัฒนาแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติ เน้นการพัฒนาบุคลากร การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งทุน การนำเทคโนโลยีมาใช้ การสื่อสารความต้องการ การวางแผนบริหารอสังหาริมทรัพย์ การจัดการทรัพย์สินที่ไม่ใช่ประโยชน์ การรายงานผล การส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อความยั่งยืน ด้านการกัณฑ์ดินวัด ให้เป็นที่จัดประโยชน์ เริ่มจากการสำรวจจัดทำทะเบียนที่ดิน การศึกษากฎหมาย การจัดทำแผนแม่บทการใช้ประโยชน์ การจัดตั้งคณะกรรมการ การประเมินศักยภาพ การขออนุญาต การกำหนดรูปแบบการจัดประโยชน์ การจัดทำแผนธุรกิจ การวิเคราะห์ความคุ้มค่า การพัฒนาระบบบัญชีการเงิน การจัดทำสัญญาที่รัดกุม การกำหนดอัตราค่าเช่า การติดตามประเมินผล การบริหารความเสี่ยง และการใช้เทคโนโลยี ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร

ควรสำรวจจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน จัดตั้งคณะกรรมการบริหาร กำหนดนโยบายชัดเจน ประเมินมูลค่าทรัพย์สิน พัฒนาสัญญาเช่ามาตรฐาน สร้างระบบคัดเลือกผู้เช่าที่โปร่งใส จัดทำระบบบัญชีรายรับ ติดตามการชำระค่าเช่า ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ และวางแผนการใช้รายได้ ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ต้องจำแนกประเภทที่ดิน สำรวจจัดทำทะเบียน ขออนุญาตตามกฎหมาย จัดตั้งคณะกรรมการ กำหนดนโยบาย ประเมินมูลค่า จัดทำสัญญา เช่า สร้างระบบคัดเลือกผู้เช่า พัฒนาระบบบัญชีการเงิน ติดตามการชำระ และตรวจสอบ การใช้ประโยชน์ การพัฒนาทั้งหมดนี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โปร่งใส คำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของวัดและชุมชน ภายใต้กรอบกฎหมายและพระธรรมวินัย เพื่อสร้างรายได้ มั่นคงสำหรับทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ช่วยให้วัดบริหารจัดการได้อย่าง มีประสิทธิภาพและสร้างประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฯ ควรจัดทำนโยบายมาตรฐานการเงินของวัด กำหนดแนวทางรับ-จ่าย จัดทำบัญชี และตรวจสอบภายในตามหลักธรรมาภิบาลพร้อม จัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับเจ้าอาวาสและผู้ดูแลการเงิน
2. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดฯ ควรพัฒนาระบบฝึกอบรมบุคลากรด้านการเงิน จัดอบรมต่อเนื่องให้เจ้าอาวาส เณร และผู้ช่วยงาน เพื่อให้มีความรู้การจัดทำบัญชี การใช้ เทคโนโลยี และการปฏิบัติตามระเบียบ รวมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัด
3. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดฯ ควรพัฒนาระบบตรวจสอบและกำกับดูแลการเงิน ของวัด จัดตั้งกลไกตรวจสอบประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบภายในและ ภายนอกที่เป็นอิสระ รายงานผลต่อชุมชน และจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อความ โปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดควรจัดทำระบบบัญชีมาตรฐานและใช้เทคโนโลยี ใช้สมุดบัญชีรายรับ- รายจ่ายรูปแบบเดียวกัน นำโปรแกรมบัญชีง่าย ฐานข้อมูลผู้บริจาค และระบบใบเสร็จมา ช่วยในการบันทึก เพื่อความแม่นยำ ตรวจสอบได้ และลดข้อผิดพลาด
2. วัดควรจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการเงินและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยเจ้าอาวาส ผู้แทนชุมชน และผู้เชี่ยวชาญการเงิน ทำหน้าที่กำหนดแผนใช้เงิน ตรวจสอบรับ-จ่าย รายงานผลต่อชุมชน และจัดประชุมแจ้งข้อมูลการเงินอย่างโปร่งใส ทุกไตรมาส

3. วัดควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการเงินและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งเจ้าอาวาสและผู้รับผิดชอบเข้ารับการฝึกอบรม Workshop และศึกษาดูงานวัดต้นแบบ จัดประชุมเครือข่ายวัดในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และจัดทำคู่มือปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเปรียบเทียบการบริหารการเงินของวัดระหว่างจังหวัด ศึกษาวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับจังหวัดอื่นที่มีบริบทเศรษฐกิจ-สังคมต่างกัน วิเคราะห์ปัจจัย ความสำเร็จ พัฒนาแบบจำลองการบริหารการเงินที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อการประยุกต์ใช้

2. ควรวิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารการเงินของวัด ศึกษาแอปพลิเคชัน บริจาค ระบบบัญชีออนไลน์ และ QR Code Payment วิเคราะห์ประสิทธิภาพ ความปลอดภัย การยอมรับของชุมชน ต้นทุน-ผลตอบแทน และความเหมาะสมสำหรับวัดขนาดต่าง ๆ

3. ควรวิจัยบทบาทของวัดในการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมชุมชน ศึกษาผลกระทบ ของการบริหารการเงินที่มีประสิทธิภาพต่อโครงการพัฒนาชุมชน การสร้างงาน การศึกษา และสวัสดิการ รวมถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรวัดเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2511, 29 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 85 ตอนที่ 98 หน้า 788-791.
- จารุณี สิงหกุล และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมมาภิบาล ศึกษากรณีวัดท่าคอยนาง อำเภอ ปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(5), 1664-1679.
- ณดา จันทรสม. (2555). *การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ จันทรสุข. (2561). บทบาทของชุมชนในการร่วมจัดการทรัพย์สินของวัด ในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 7(1), 367-377.
- ปรีชา หอมประภัทร และคณะ. (2567). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่ ความยั่งยืน ของจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม*, 7(3), 275-287.

- พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (ผจญ จันทโชโต). (2560). การพัฒนาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 105-107.
- พระครูสังฆรักษ์มานพ อุดมมานโว และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(1), 207-221.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต) และคณะ. (2566). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 53-62.
- พระปลัดนิคม กตปญโญ และคณะ. (2565). การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 294-307.
- พระปลัดบรรจง วิสารโท. (2566). การพัฒนาการบริหารจัดการบัญชีทางการเงินของวัดในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 6(2), R23-R35.
- พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร และคณะ. (2560). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 141-153.
- พระภาวัช โชติวโร และคณะ. (2562). การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 13-26.
- พระมหาทวี โพธิเมธี และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณูปการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 152-165.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(4), 53-67.
- พีรณัฐ ยาทิพย์ และกรรณิการ์ จะก่อ. (2554). การจัดทำบัญชีของพระอารามหลวงในเขตพื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร. นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). แนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง
กรุงเทพมหานคร*

CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF MONASTERIES
AT PRAVES-SAPANSOONG DISTRICT BANGKOK

พระครูสังฆรักษ์ธนาภ สุธีโร

Phrakhrusangkharak Nathaphop Suthiro

วัดกระทุ่มเสือปลา กรุงเทพมหานคร

Wat Krathum Suea Pla, Bangkok

Corresponding Author E-mail: 6301204220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการดังกล่าว และ 3. นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในพื้นที่ดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.986 จากกลุ่มตัวอย่างประชาชน จำนวน 399 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และอนุมาน และการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูงโดยรวมอยู่ในระดับมากครอบคลุมทุกด้าน 2. การทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารจัดการตามหลัก PDCA ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) โดยการวางแผน มีอิทธิพลสูงสุด (Beta=0.533) ขณะที่หลักสังคหวัตถุ 4 มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน โดยสมานัตตตามีอิทธิพลสูงสุด (Beta=0.509) รองลงมาคือ ทาน อุตถจริยาและปิยวาจา ตามลำดับ ทั้งนี้ แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ในระดับต่ำ ($R^2 = 0.010$ และ 0.020 ตามลำดับ) ซึ่งสะท้อนว่า มีปัจจัยแวดล้อมอื่นร่วมส่งผลด้วย 3. แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมควรบูรณาการหลัก PDCA กับหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างสอดคล้องกัน โดยเน้นการวางแผนที่เป็นระบบ การสื่อสารหลากหลายช่องทางการพัฒนาบุคลากร

*Received July 8, 2025; Revised August 12, 2025; Accepted August 28, 2025

การให้บริการที่ตอบสนองนักท่องเที่ยว และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อความปลอดภัยและความยั่งยืน การจัดการที่ดีจะยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยวและสร้างคุณค่าแก่ชุมชนโดยรวมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; วัด; กรุงเทพมหานคร

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of cultural tourism management in temples located in Praves-Sapansoong districts of Bangkok 2. to investigate the factors affecting such management and 3. to propose appropriate management approaches for cultural tourism in the area. A mixed-methods research design was employed. The quantitative phase involved a questionnaire survey with a reliability coefficient of 0.986, administered to a sample of 399 people. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics. The qualitative phase involved in-depth interviews with 10 key informants, and data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that 1. the overall public opinion on the cultural tourism management of temples in the area was at a high level. across all dimensions. 2. Regarding factors influencing management effectiveness, the application of the PDCA (Plan–Do–Check–Act) model had a statistically significant impact ($p < 0.01$), with planning exerting the highest influence ($\text{Beta} = 0.533$), followed by appropriate implementation ($\text{Beta} = 0.297$), while acting and checking had lower yet still significant effects. However, the model accounted for a limited amount of variance ($R^2 = 0.010$), indicating the influence of additional contextual factors. Similarly, all four principles of Sangahavatthu (virtues for social integration) significantly affected management effectiveness ($p < 0.01$), with samanattata (impartiality) having the highest influence ($\text{Beta} = 0.509$), followed by dana (generosity), atthacariya (helpfulness), and peyyavacca (kind speech). The model explained 2% of the variance ($R^2 = 0.020$), again suggesting the role of external variables. 3. The proposed management approach should integrate the PDCA cycle with the principles of Sangahavatthu, emphasizing systematic planning, diverse media promotion, staff training, tourist-centered services, and community

cooperation for safety and sustainability. Such integration will enhance tourist experiences and foster shared value creation for the surrounding communities.

Keywords: Management; Cultural Tourism; Temples; Bangkok

บทนำ

แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานมีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย เนื่องจากได้รับความสนใจจากทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมศาสนสถานพระพุทธศาสนาทั้งดงามและสะท้อนความเชื่อ มรดก และภูมิปัญญาที่สืบทอดมายาวนาน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สนองความสนใจของกลุ่มเฉพาะ เช่น นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จิตวิญญาณ ครอบครัว และผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีสร้างสรรค์และสร้างความประทับใจ โดยเฉพาะวัด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม (แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ, 2560) นักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะจากอเมริกาและยุโรป มักสนใจเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมศาสนา งานฝีมือ หัตถกรรม และสถาปัตยกรรม

สิ่งนี้สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครอบคลุมประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม วรรณกรรม วิถีชีวิต ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร ประเพณี เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่ก็ก่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม (ฤทธิชัย แกมมณาค, 2560) และโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะวัดซึ่งเปราะบางทั้งด้านกายภาพและคุณค่าทางจิตใจ ปัญหาหลักประกอบด้วย 1. การจัดการท่องเที่ยวไม่เป็นระบบ 2. การพัฒนาสถานที่และสินค้าท่องเที่ยวขาดเอกภาพ 3. บุคลากรขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว 4. สิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้อต่อการรองรับนักท่องเที่ยว และ 5. นโยบายขาดความต่อเนื่องและความร่วมมือ (ศิลปวิชัย น้อยสมมิตร และคณะ, 2562) ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในพื้นที่ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา และส่งเสริมให้วัดดำรงบทบาทเป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชน รวมถึงเป็นพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตประเวศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร จำนวน 183,893 คน (สำนักงานเขตประเวศ, 2567)

2.2 คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (สุรวิทย์ ศิริโกศาภิรมย์, 2546) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับปกรอง กลุ่มพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส กลุ่มกรรมการวัด กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ท่องเที่ยว และกลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลัก PDCA 4 ด้าน ตอนที่ 3 หลักสังคหวัตถุ 4 ตอนที่ 4 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ ททท. และตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ (คำถามปลายเปิด) แบบสอบถามผ่านการวิเคราะห์ IOC ได้ค่า 0.80-1.0 และมีค่าความเชื่อมั่น (Try Out) เท่ากับ 0.986

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 5 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.0

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในเขตประเทศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร 399 คน ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน 399 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเทศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ วิเคราะห์โดยใช้การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.6 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 และมาท่องเที่ยวศึกษาประวัติศาสตร์ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3

1. การบริหารจัดการ พบว่า 1. การบริหารจัดการตามหลัก PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.793 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. การบริหารจัดการตามหลักสังคหวัตถุ 4

ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.759 และ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ พบว่า 1. การทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการตามหลัก PDCA ในทุกด้าน มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการบริหารจัดการ ที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนมีอิทธิพลสูงสุด ($Beta=0.533$) รองลงมาคือ การดำเนินการให้เหมาะสม ($Beta=0.297$) ขณะที่การปฏิบัติและการตรวจสอบมีอิทธิพล น้อยกว่าแต่ยังมีนัยสำคัญ ($Beta=0.099$ และ 0.088 ตามลำดับ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การวางแผนอย่างเป็นระบบและการปรับปรุงกระบวนการให้เหมาะสมกับบริบทมีความสำคัญ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยแม้ตัวแปรทั้งสี่จะสามารถอธิบายความแปรปรวน ของการบริหารจัดการได้เพียงเล็กน้อย ($R^2=0.010$) แต่ก็สะท้อนว่า มีปัจจัยอื่น ๆ เช่น บริบท ชุมชน ภาครัฐ และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีอิทธิพลร่วมด้วยในกระบวนการ บริหารจัดการนี้ 2. การทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่าหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ สมนัตตตา ทาน อตถจริยา และปิยวาจา มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 โดยสมนัตตตา ($Beta=0.509$) มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ ทาน ($Beta=0.179$) อตถจริยา ($Beta=0.150$) และปิยวาจา ($Beta=0.143$) แบบจำลองอธิบายความ แปรปรวนได้เพียง $R^2=0.020$ สะท้อนว่าปัจจัยอื่น เช่น โครงสร้างพื้นฐาน ทุนทางสังคม การสนับสนุนจากรัฐ และการมีส่วนร่วมของชุมชน อาจมีบทบาทเพิ่มเติม

3. นำเสนอการบริหารจัดการ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ยังใช้วิธีดั้งเดิมควบคู่กับสื่อออนไลน์ เช่น เพจเฟซบุ๊ก เว็บไซต์ และคลิปธรรมะ เน้นคุณค่าทางจิตใจและวัฒนธรรมมากกว่าด้านพาณิชย์ การจัดการบุคลากรแบ่งหน้าที่ชัดเจน พระสงฆ์ดูแลกิจกรรมศาสนา อาสาสมัครและชาวบ้าน ช่วยงานต้อนรับและกิจกรรมวัฒนธรรม พร้อมส่งเสริมจิตอาสาและอบรมทักษะบริการตาม หลักพุทธธรรม ด้านบริการมุ่งความสะดวกสบายและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม จัดสิ่ง อำนวยความสะดวกครบถ้วน พร้อมจุดต้อนรับและข้อมูลประวัติศาสตร์ บริการด้วยเมตตา เพื่อสร้างความประทับใจและความยั่งยืน ด้านความปลอดภัยมีเวรยามหมุนเวียน ติดตั้ง กล้องวงจรปิด ประสานงานตำรวจ และอบรมอาสาสมัครรับมือเหตุฉุกเฉิน เพื่อสร้างความ เชื่อมั่นแก่ผู้มาเยือน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเทศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร 1. การบริหารจัดการตามหลัก PDCA ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม)

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.793 พบว่า แต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดย Plan และ Do มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.816 และ 0.781 ตามลำดับ ส่วน Act และ Check มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และ 3.98 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำราญ ฐานุตโตโม (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ศาสนสถานมีแผนอนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์ ควบคุมการก่อสร้างใหม่ให้สะท้อนเอกลักษณ์ไทยและวิถีชุมชน บุคลากรได้รับการพัฒนา ทักษะภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมบทบาทวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ กิจกรรมท่องเที่ยวผสมผสานการปฏิบัติธรรม อนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อมบูรณาการวิถีไทยกับศาสนาอื่น เสริมความร่วมมือชุมชนและภาคีเพื่อ พัฒนาอย่างยั่งยืน และ 2. การบริหารจัดการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา การวางตน เสมอต้นเสมอปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 0.615 และแต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากมากไป น้อยได้แก่ Plan (วางแผน) ($\bar{X}=4.11$, $SD=0.816$) Do (ปฏิบัติ) ($\bar{X}=4.11$, $SD=0.781$) Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) ($\bar{X}=4.06$, $SD=0.911$) และ Check (ตรวจสอบ) ($\bar{X}=3.98$, $SD=0.914$) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเทพา สุภเทโว (2565) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนตามหลักสังคหวัตถุธรรมของคณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนวิชา พระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ฉันทะ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและรับผิดชอบ ต่อการเรียนธรรมะ วิริยะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำรงชีวิตที่ดี จิตตะ คือ ความตั้งใจของครูในการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อเหมาะสมเพื่อแยกแยะความดีชั่ว และ วิมังสา คือการประเมินและพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การประยุกต์ใช้ช่วยยกระดับ คุณภาพการสอนและสร้างเยาวชนคุณธรรมในสังคมยุคใหม่

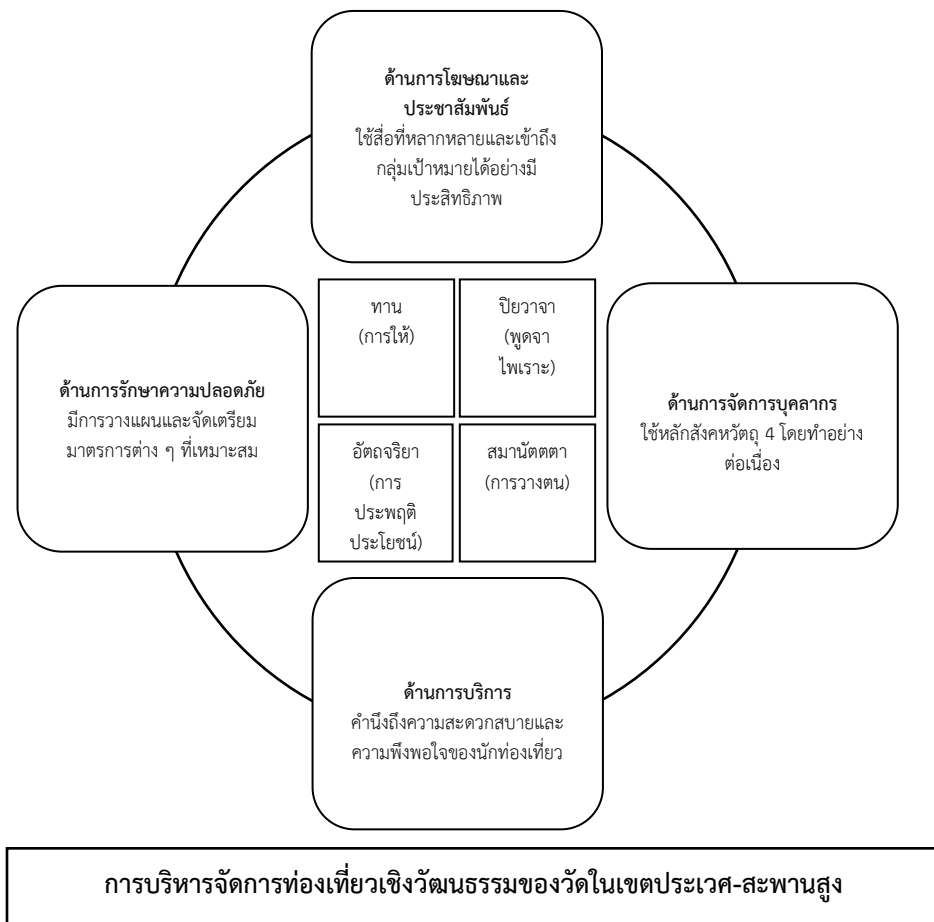
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ 1. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 การบริหาร จัดการตามหลัก PDAC ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการดำเนินการให้เหมาะสม (Act) มีผลต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดในเขตประเทศ-สะพานสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะด้านการ วางแผนมีอิทธิพลสูงสุด สอดคล้องกับงานของภูวเดช สีนทับศาล และพระครูสุธีศัมปกรญาณ (ประมวล ฐานุตโต) (2561) ที่พบว่า การวางแผนและการดำเนินการมีความสำคัญต่อการ จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม 2. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการตาม

หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสมานัตตตา ($\text{Beta}=0.509$) มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ ทาน ($\text{Beta}=0.179$) อตถจริยา ($\text{Beta}=0.150$) และปิยวาจา ($\text{Beta}=0.143$) ผลสะท้อนว่า ความสม่ำเสมอของผู้บริหารสร้างความเชื่อมั่น ขณะที่การให้การประพจน์ประโยชน์ และการพูดจาไพเราะช่วยเสริมบรรยากาศที่ดี แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมพุทธศาสนาสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพัฒน์สุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ เตชธโร) และคณะ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมด้านนโยบายภาครัฐสำหรับการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร ซึ่งพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่ โดยช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การนำเสนอการบริหารจัดการ พบว่า ต้องใช้หลัก PDCA ร่วมกับ สังคหวัตถุ 4 เพื่อการพัฒนาย่างยั่งยืน ครอบคลุมการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อหลากหลายและการประเมินปรับปรุงต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมทักษะบริการ การจัดบริการที่เอื้อต่อความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว และการวางแผนด้านความปลอดภัยร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จิตตมโล และคณะ (2565) เรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งพบว่า การพัฒนาวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวควรมีแผนชัดเจนทั้งในด้านภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูลสารสนเทศ การยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ การอบรมบุคลากร การจัดงบประมาณ การใช้เทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและลดผลกระทบต่่วัดและชุมชนอย่างสมดุล

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสะท้อนแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในเขตประเทศ-สะพานสูง กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นการผสมผสานหลักการจัดการสมัยใหม่ เช่น PDCA เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสังคหวัตถุ 4 องค์ความรู้ดังกล่าวชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดการบุคลากร การบริการ และการรักษาความปลอดภัย ที่ต่างมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้มาเยือนและเสริมคุณค่าแก่ชุมชนโดยรวม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ควรวางแผนชัดเจน ใช้สื่อหลากหลาย เช่น โซเชียลมีเดีย กิจกรรมพิเศษ หรือความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น มีการตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะ เพื่อปรับกลยุทธ์ให้ตรงกับเป้าหมายและความสนใจของนักท่องเที่ยว

ด้านการจัดการบุคลากร ยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีทักษะบริการ และดูแลนักท่องเที่ยวอย่างมีอาชีพ เสริมสร้างการทำงานเป็นทีมกับชุมชนและประเมินผลต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะให้ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว

ด้านการบริการ วางแผนโดยคำนึงถึงความสะดวกสบายและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ตรวจสอบความต้องการและให้บริการที่หลากหลาย พร้อมข้อมูลกิจกรรมศาสนาและวัฒนธรรม ประเมินผลทุกกิจกรรมเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการมากขึ้น

ด้านการรักษาความปลอดภัย ต้องมีการวางแผนและมาตรการเหมาะสม เช่น จัดเจ้าหน้าที่ในจุดสำคัญและติดตั้งกล้องวงจรปิด ประสานงานกับชุมชนและตำรวจ ตรวจสอบความปลอดภัยสม่ำเสมอ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้พร้อมรับมือเหตุฉุกเฉิน เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้มาเยือนทุกกิจกรรม

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องใช้หลัก PDCA ควบคู่กับ สังคหัตถ์ 4 เพื่อความยั่งยืน ครอบคลุมการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อหลากหลายและการประเมินปรับกลยุทธ์ต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทักษะบริการ การจัดบริการที่สะดวกและตรงตามต้องการนักท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัย ด้วยแผนงานและความร่วมมือจากชุมชน ทุกด้านต้องสอดคล้องประสานกันเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้มาเยือนและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรสนับสนุนการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและวัด เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว
2. รัฐบาลควรกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เคารพประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การควบคุมการเยี่ยมชมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของวัด
3. รัฐบาลควรส่งเสริมการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหมู่ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมของวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. รัฐบาลควรจัดกิจกรรมหรือเวิร์กช็อปสำหรับชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. รัฐบาลควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการจัดการข้อมูลท่องเที่ยว เช่น แอปพลิเคชันที่สามารถให้ข้อมูลเชิงวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว
3. รัฐบาลหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่วัดในการรับมือกับนักท่องเที่ยว โดยเน้นที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดจากการพัฒนาวัดในเขตประเวศ-สะพานสูง เพื่อวิเคราะห์การเพิ่มขึ้นของรายได้ในท้องถิ่น

2. ควรศึกษาความคิดเห็นและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมวัดในเขต
ประเทศ-สะพานสูง เพื่อพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการ

3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน
และหน่วยงานรัฐในด้านการพัฒนาและรักษามรดกวัฒนธรรม พร้อมทั้งป้องกัน
ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : Sustainable Tourism Development*. กรุงเทพฯ: วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พระครูพิพัฒนสุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ เตชธโร) และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมด้านนโยบาย
ภาครัฐสำหรับการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*,
8(1), 71-83.
- พระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จิตตมโล และคณะ. (2565). การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว
เชิงเกษตรในจังหวัดอ่างทอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), R179-
R189.
- พระเทพา สุภเทโว. (2565). การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนตามหลักสังคหัตถุธรรมของ
คณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและ
นวัตกรรมการท่องเที่ยว*, 8(4), 105-118.
- พระมหาสำราญ ฐานุตตโม. (2562). การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 351-363.
- ภูวเดช สีนทับศาล และพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ (ประมวล ฐานทดโต). (2561). รูปแบบการ
จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. *Journal of
Graduate MCU KhonKaen Campus*, 5(2), 177-187.
- แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. (2560). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง
พระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลงเส้นทาง
บุญสู่เส้นทางธรรม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(2), 83-97.
- ฤทธิชัย แกมมณาค. (2560). *กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของวัด และชุมชนในลำนนา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนากิจการท่องเที่ยวยุคใหม่
อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*
ขอนแก่น, 6(4), 742-756.
- สำนักงานเขตประเวศ. (2567). *จำนวนประชากร 2567*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2567, จาก
<https://shorturl.asia/0861z>
- สุวริย์ ศิริโกศาภิรมย์. (2546). *การวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบัน
ราชภัฏเทพสตรี.

การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี*

TISIKKHA APPLICATION FOR HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT
OF PRIVATE COMPANY IN PATHUM THANI PROVINCE

ภุริยา เพือกพูลผล, ธิติวดี หมั่นมี, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Phuriya Phueakpoonpon, Thitiwut Munmee, Apinyar Chatchorfa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phuriya.p@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.937 กับกลุ่มประชากรจากบุคลากรที่ทำงานบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี และเป็นผู้ประกันตนมาตรา 33 ของสำนักงานประกันสังคม จำนวนทั้งหมด 462,208 คน คัดเลือกโดยการสุ่มได้จากสูตรของทาร์ ยามาเน่ ใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านพุทธศาสนา ผู้บริหารบริษัทเอกชน บุคลากรระดับปฏิบัติงานบริษัทเอกชน รวม 9 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก โดยด้านความรู้ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านทักษะต่ำสุด 2. หลักไตรสิกขามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับค่อนข้างสูง ($R=.618^{**}$) และ 3. แนวทางการประยุกต์

ครอบคลุมศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กับองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานีที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ไตรสิกขา; การพัฒนาองค์กร; ทรัพยากรมนุษย์; บริษัทเอกชน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of human resource development of private companies in Pathum Thani Province, 2. to study the relationship between the Trisikkha principle and the human resource development of private companies in Pathum Thani Province, and 3. to propose guidelines for the application of the Trisikkha principle for human resource development of private companies in Pathum Thani Province. This study employed a mixed-methods research methodology. The quantitative research utilized a questionnaire with a reliability of 0.937. The target population was 462,208 employees of private companies in Pathum Thani Province, insured under Section 33 of the Social Security Office. From this population, a sample of 400 participants was determined using Taro Yamane's formula with a 0.05 margin of error. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 9 key informants from four groups: academics or practitioners in Public Administration and Buddhism, private company executives, and operational-level staff. The qualitative research instrument was a structured in-depth-interview script, and contextual content descriptive interpretation was used to support the quantitative findings.

The research findings revealed that Human resource development was at a high level. The knowledge aspect scored the highest, while the skills aspect scored the lowest. The Trisikkha principle had a positive correlation with human resource development at a relatively high level ($r=0.618^{**}$). The application guidelines encompass Sila (Morality), Samadhi (Concentration), and Panya (Wisdom), integrated with the components of knowledge, understanding, skills, and attitude, to foster sustainable

human resource development for private companies in Pathum Thani Province.

Keywords: Quality of Life; Trisikkha; Organization Development; Human Resources; Private Company

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคธุรกิจเอกชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดและความสำเร็จขององค์กรในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ปรีดาพร คณทา และดรรารัตน์ อินทร์คุ้ม, 2559) ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวอยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี สังคม มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วและมีแรงงานภาคเอกชนหนาแน่นกว่า 460,000 คน จากสถานประกอบการกว่า 19,000 แห่ง (สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, 2567) ซึ่งหัวใจสำคัญของการปรับตัว คือ บุคลากรที่มีคุณภาพ มีทักษะ และสามารถขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม องค์กรหลายแห่งยังคงมุ่งเน้นการลงทุนในด้านเทคโนโลยีมากกว่าการพัฒนาคนทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นเรื่องรอง ทั้งที่แท้จริงแล้วมนุษย์เป็นต้นทุนเชิงกลยุทธ์ที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์กร (สกล บุญสิน, 2560)

ในทางปฏิบัติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มักประสบกับปัญหาข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแผนงานที่ต่อเนื่อง การไม่สามารถสร้างแรงจูงใจที่ยั่งยืนในหมู่บุคลากร และการเน้นเฉพาะทักษะเฉพาะทางโดยละเลยคุณธรรม จิตสำนึก และความเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรเอกชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค ก็ยังขาดกรอบแนวคิดเชิงองค์รวมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งมิติทางโลกและทางธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดความจำเป็นในการแสวงหารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน โดยนำหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านพฤติกรรม วินัยภายใน ความสงบทางใจ และการรู้เท่าทันปัญหาอย่างมีเหตุผล (พระมหากำพล คุณงกโร, 2559) หลักไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 11/47/272) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ศีลช่วยเสริมสร้างวินัย ความรับผิดชอบ และจริยธรรม สมาธิช่วยให้เกิดความตั้งมั่น ความใส่ใจในงาน และความสามารถในการควบคุมตนเอง ส่วนปัญญาช่วยส่งเสริม

การคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนฐานของไตรสิกขาจึงไม่เพียงเป็นการฝึกฝนทักษะและความสามารถเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาคนทั้งคนในมิติพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) จึงเกิดแนวคิดในการประยุกต์หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างสมดุลทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการทำงาน และทัศนคติ (เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักรอินทจักร, 2544) เพื่อให้บุคลากรมีศักยภาพทั้งทางโลกและทางธรรม อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี และเป็นผู้ประกันตนมาตรา 33 ของสำนักงานประกันสังคม จำนวนทั้งหมด 462,208 คน (สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, 2567)

2.2 การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่ทำงานในบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ของสำนักงานประกันสังคม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากประชากรทั้งหมด 462,208 คน ด้วยสูตรของทาคิยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แบ่งตามขนาดของบริษัท ได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ แล้วจึงสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มด้วยวิธีสุ่มแบบบังเอิญหรือแบบสะดวก (Accidental/ Convenience Sampling) โดยจัดสรรสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรในแต่ละ

ประเภทของบริษัท ดังนี้ บริษัทขนาดเล็ก 125 คน ขนาดกลาง 86 คน และขนาดใหญ่ 189 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน

2.3 ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 9 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป ผู้บริหารบริษัทเอกชน 3 คน และบุคลากรระดับปฏิบัติงานในบริษัทเอกชน 2 คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์หลักไตรสิกขาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคธุรกิจเอกชนจังหวัดปทุมธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดเรื่องการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ศึกษาทฤษฎีขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้ และปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 4 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ และ 4. คำถามปลายเปิดเพื่อเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามดำเนินการโดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.937 แสดงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.858 อยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้และเหมาะสมสำหรับใช้เก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างจริง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยดำเนินการสร้างเครื่องมือผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ ได้แก่ การศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นจึงจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์หลักไตรสิกขาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการผ่านการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากสถาบันต้นสังกัดเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน ซึ่งครบถ้วน 100%

จากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี 2. การจัดทำแบบสัมภาษณ์และขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียงเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ในส่วนของสถิติพรรณนา ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละด้าน โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมกำหนดเกณฑ์การแปลผลตามช่วงค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับน้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับสถิติอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยแปลผลทั้งในด้านขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์

5.2 ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ตามประเด็นความคิดเห็น นำเสนอควบคู่กับการแจกแจงความถี่ในรูปแบบตาราง และสังเคราะห์เป็นข้อความความเรียงเพื่อสะท้อนมุมมองของกลุ่มตัวอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยรวม

ข้อที่	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านความรู้	4.44	0.40	มาก
2.	ด้านความเข้าใจ	4.37	0.38	มาก
3.	ด้านทักษะการทำงาน	4.35	0.37	มาก
4.	ด้านทัศนคติ	4.38	0.36	มาก
รวม		4.39	0.32	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.39$, S.D.=0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.40) รองลงมาคือ ด้านทัศนคติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38$, S.D.=0.36) ถัดมาคือ ด้านความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.38) และสุดท้าย ด้านทักษะการทำงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.37)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์หลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี เป็นกระบวนการที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ได้อย่างเป็นระบบ ในมิติของ หลักศีล ถูกนำมาใช้เป็นรากฐานในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการเคารพกฎระเบียบ ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้าง ทัศนคติ ที่ดีต่อองค์กร และส่งเสริมความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่และข้อบังคับต่าง ๆ ขณะที่ หลักสมาธิ ถูกประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจ โดยเน้นการฝึกสติและความแน่วแน่ในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่าเป็นกลไกที่นำไปสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ทักษะ การทำงานให้เกิดความชำนาญและลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานได้ สำหรับ หลักปัญญา เป็นส่วนที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนา ความรู้ ที่ลึกซึ้งในสายงานและต่อยอดสู่ ทักษะ การทำงานในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=.618^{**}$) ด้านความรู้ (Knowledge) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.527^{**}$) ด้านความเข้าใจ (Understand) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.501^{**}$) หลักไตรสิกขา ด้านทักษะการทำงาน (Skills) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.508^{**}$) ด้านทัศนคติ (Attitude) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.557^{**}$) ศีล การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.499^{**}$) สมาธิ การพัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการตัดสินใจกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.535^{**}$) ปัญญา การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.573^{**}$)

3. การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ด้านศีล การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางสังคม 1. ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรมีความเพียรพยายาม มีความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ สุจริต 2. ส่งเสริมให้บุคลากรมี คุณธรรมจริยธรรม 3. ส่งเสริมให้บุคลากรได้ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง 4. ส่งเสริมความประพฤติที่ดีมีวินัย 5. สร้างนโยบาย/แนวปฏิบัติ/กิจกรรมประยุกต์ 6. หลักศีลในกระบวนการ HR ด้านสมาธิ การพัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ประกอบด้วย ฝึกฝน การเจริญสติ มีสมาธิ ระลึกถึงความสำคัญในงานซึ่งเป็นธุรกิจของบริษัท มีจิตสำนึกหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ดีต่อสังคม ส่งเสริมสมาธิและสติในการทำงาน พัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตบุคลากรจัดอบรม ฝึกสมาธิ ฝึกสติ ด้านปัญญา การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ประกอบด้วย พัฒนาให้บุคลากรมีกระบวนการแก้ปัญหา ให้อิสระกับบุคลากรในการนำความรู้ แนวความคิดใหม่ ๆ ใช้ความรู้ความสามารถในการวางแผนการทำงาน พัฒนากระบวนการทำงาน คิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แก้ไขปัญหา มีเหตุผล เพิ่มความรู้ในสายงาน ผลักดันให้บุคลากรมีการวางแผนตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.39$, $S.D.=0.32$) สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรมีแนวทางการส่งเสริมศักยภาพบุคลากรที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์หลง อธิธัญญาโณ และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรมุ่งเน้นทั้งความรู้ และการพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อองค์กรพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.44$, $S.D.=0.40$) แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะผ่านการฝึกอบรม การศึกษาต่อ หรือการเรียนรู้ในงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎานุช สามัญ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม ส่วนด้านทัศนคติ ($\bar{X}=4.38$, $S.D.=0.36$) และด้านความเข้าใจ ($\bar{X}=4.37$, $S.D.=0.38$) อยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังวิธีคิด ทัศนคติเชิงบวก และการทำความเข้าใจเป้าหมายองค์กรอย่างลึกซึ้ง ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ประจวบ สอนจันทร์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาขลุ่ย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความเข้าใจในงานและทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานและสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้ดี ในขณะที่ด้านทักษะการทำงาน แม้จะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$, $S.D.=0.37$) แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในบรรดาทุกด้านอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดบางประการในการฝึกฝนทักษะเฉพาะทางหรือการปฏิบัติงานจริงซึ่งควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติมผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติหรือระบบพี่เลี้ยงในองค์กร โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของปณณภา ปรีเมธายัย และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทักษะการทำงานต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดความชำนาญและความมั่นใจในการทำงาน

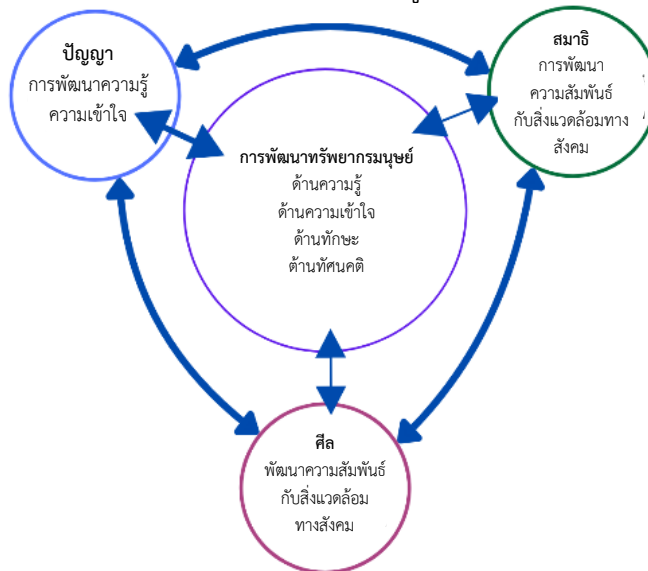
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.618^{**}$) สะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ในการพัฒนาบุคลากรสามารถเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร วัฒนรวิวงศ์ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ไตรสิกขามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรรวมของบุคคลทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และจิตสำนึกอย่างยั่งยืนเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกมิติมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง โดยด้านทัศนคติมีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด ($R=0.557^{**}$) แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมหลักไตรสิกขา โดยเฉพาะด้านศีลและสมาธิมีส่วนช่วยเหลือหลอมทัศนคติของบุคลากรให้มีวินัย มีจิตสาธารณะ และมองเป้าหมายขององค์กรในทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานของสมพงษ์ สุนทรธรรม และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกัน ด้านความรู้ ($R=0.527^{**}$) ความเข้าใจ ($R=0.501^{**}$) และทักษะการทำงาน ($R=0.508^{**}$) ต่างมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับหลักไตรสิกขา โดยเฉพาะการพัฒนาด้านปัญญาส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้ในงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของพระสมนึก ธีรปัญโญ และคณะ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัญญาเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของบุคลากร เสริมสร้างความรู้ พัฒนาผู้นำ เพิ่มพูนทักษะ

3. การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชน ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.37$) สะท้อนให้เห็นว่าบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานีให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรม การพัฒนาจิตใจ และการส่งเสริมปัญญาของบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยมีการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาบูรณาการในนโยบายและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านศีล การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.30$, $S.D.=0.37$) แสดงให้เห็นว่าบริษัทให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างวินัย คุณธรรม และการเคารพกฎระเบียบซึ่งเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระสมณีก ธีรปัญญา และคณะ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ การพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์การที่ปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบ ส่งผลให้บุคลากรมีความร่วมมือและความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น รองลงมา คือ ด้านสมาธิ ($\bar{X}=4.22$, $S.D.=0.45$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า องค์การส่งเสริมให้บุคลากรฝึกฝนสมาธิ มีจิตสำนึกในงาน และพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องมีผลต่อคุณภาพของการทำงาน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการการพิจารณาอย่างรอบด้าน สุดท้ายด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่ม ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=0.44$) แม้อยู่ในระดับมาก แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การวางแผน และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์การจึงควรให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการพัฒนาศักยภาพทางปัญญา เช่น การเปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดใหม่ ๆ การจัดอบรมพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ และการสนับสนุนการศึกษาต่อ สอดคล้องกับงานของศศิพัชร วัฒนรวีวงศ์ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การพัฒนาปัญญาควรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเอื้อต่อการเติบโตทั้งในเชิงอาชีพและจิตวิญญาณ ด้วยเหตุนี้บริษัทเอกชนควรส่งเสริมการประยุกต์หลักไตรสิกขาในทุกระดับของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในมิติของปัญญา ควบคู่กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและสติปัญญา

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย ได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

จากภาพที่ 1 พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทเอกชนในจังหวัดปทุมธานีสามารถขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมมติ และปัญญา ซึ่งทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบภายใต้ศูนย์กลาง คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 4 มิติ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ โดย ศีล ทำหน้าที่วางรากฐานพฤติกรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีในองค์กร สมมติ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของจิตใจ การมีสมมติส่งผลต่อการตัดสินใจที่แม่นยำ มีวุฒิภาวะ และลดความผิดพลาดในการทำงาน ขณะที่ ปัญญา ช่วยยกระดับการคิดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างสามองค์ประกอบนี้สะท้อนลักษณะของวงจรเกื้อหนุนต่อเนื่อง กล่าวคือ ศีลเป็นรากฐานของสมมติ สมมติเป็นสะพานไปสู่ปัญญา และปัญญาจะย้อนกลับมาเสริมให้ศีลและสมมติมั่นคงยิ่งขึ้น จึงเป็นวงจรการพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด โมเดลนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ไตรสิกขาไม่เพียงเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบูรณาการไตรสิกขาจะช่วยเสริมสร้างบุคลากรที่มี

พฤติกรรมดี (ศีล) จิตใจมั่นคง (สมาธิ) และมีปัญญา (คิวิเคราะห) ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญขององค์กรที่ยั่งยืนในระยะยาว

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรธุรกิจโดยอาศัยหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารจัดการอย่างมีเป้าหมาย โดยจากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติภายในและภายนอกของบุคลากรอย่างเป็นองค์รวม โดยมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ

ในกระบวนการดังกล่าว หลักไตรสิกขาถูกใช้เป็นกลไกหลักในการวางรากฐานให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและองค์กร เริ่มต้นจากศีลที่ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรม กำกับจริยธรรม และวางระบบความสัมพันธ์ภายในองค์กรให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน สมาธิเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคลากรมีความมั่นคงทางจิตใจ สามารถจดจ่อกับงานที่รับผิดชอบ ลดความผิดพลาด และส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีวุฒิภาวะ ขณะที่ปัญญาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ และประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

การทำงานของไตรสิกขาทั้งสามประการนี้ไม่ได้แยกจากกัน หากแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกันในลักษณะของวงจรการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด กล่าวคือ ศีลเป็นรากฐานของสมาธิ สมาธิเป็นสะพานไปสู่ปัญญา และปัญญาก็ก้อนกลับมาเสริมให้ศีลและสมาธิมั่นคงยิ่งขึ้น เมื่อสามารถออกแบบให้หลักธรรมทั้งสามประการนี้ทำงานอย่างเป็นระบบแล้ว องค์กรก็จะมีแนวโน้มพัฒนาไปในทิศทางที่มั่นคงและยั่งยืน

อย่างไรก็ดี การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารของการพัฒนาองค์กรนั้นจำเป็นต้องสำรวจระวังในหลายด้าน ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักธรรมอย่างถูกต้องและเหมาะสม ต้องไม่ตีความแบบผิวเผินหรือเลือกใช้เฉพาะบางส่วนที่สะดวกต่อการบริหาร อีกทั้งต้องออกแบบกระบวนการพัฒนาให้เป็นระบบต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่ทำเป็นครั้งคราว โดยขาดเป้าหมายระยะยาว การวัดผลลัพธ์ก็ต้องอิงจากตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรม จิตใจ และความคิด ไม่ควรประเมินเฉพาะผลทางวัตถุหรือผลงานภายนอกเท่านั้น

นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้ร่วมกันในองค์กรก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการนำผู้นำองค์กรมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้าถึงคุณค่าของแนวทางนี้อย่างแท้จริง การบูรณาการไตรสิกขาจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มหลักธรรมเข้าไปในกิจกรรมบริหาร แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนจากภายในสู่ภายนอก

กล่าวโดยสรุป การวิจัยชี้ให้เห็นว่า โมเดลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขานั้น เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงองค์รวมที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความท้าทายขององค์กรในยุคปัจจุบัน โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และจริยธรรม ซึ่งหากสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ก็จะช่วยเสริมสร้างองค์กรให้แข็งแกร่งอย่างแท้จริง และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บริษัทควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาคน ปัญญา อย่างชัดเจน โดยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการพัฒนาวิธีคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการตัดสินใจและการวางแผนของบุคลากร
2. บริษัทควรมีนโยบายพัฒนา ทักษะการทำงาน ที่สอดคล้องกับลักษณะงาน โดยจัดให้มีระบบการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และลดข้อผิดพลาด
3. บริษัทควรกำหนดนโยบายด้าน ความเข้าใจในงาน ที่เน้นความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ และสร้างระบบสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจร่วมในเป้าหมาย ทิศทาง และกระบวนการทำงานขององค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. บริษัทควรจัดโครงการส่งเสริมการศึกษาต่อหรือการฝึกอบรมระยะสั้น-ระยะยาว เช่น ทุนเรียนต่อ การจัดอบรมเฉพาะทาง การสนับสนุนเข้าร่วมสัมมนา เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของบริษัทและตัวบุคลากร
2. บริษัทควรจัดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติจริง (On-the-job Training) เพื่อให้บุคลากรสามารถฝึกทักษะและลงมือปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และลดโอกาสการเกิดข้อผิดพลาด
3. บริษัทควรจัดกรณีศึกษาที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจในสถานการณ์จริง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ไขปัญหา และสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรในการรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในมิติต่าง ๆ ของการประยุกต์หลักไตรสิกขา
2. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น
3. ควรศึกษาประสิทธิผลของการประยุกต์หลักไตรสิกขาในภาคปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักร อินทจักร. (2544). *การบริหารทรัพยากรบุคคล*. กรุงเทพฯ: บุกแบงก์.
- ชยานุช สามัญ. (2561). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอลำตาหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประจวบ สอนจันทร์. (2561). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 3(2), 1-9.
- ปรีดาพร คณทา และดารารัตน์ อินทร์คุ้ม. (2559). *ทุนมนุษย์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวคิดใหม่*. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 1(1), 62-70.
- ปยุตตภณ ปรีเมธาสัย และคณะ. (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม*. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1), 56-71.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากำพล คุณงกร. (2559). *การบริหารจัดการองค์กรเพื่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้บนฐานแห่งพุทธิปัญญา*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 205-220.
- พระสมนึก อธิปญโญ และคณะ. (2565). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนนทบุรี*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 139-152.
- พระสมุห์หลง อธิปัญญาโน และคณะ. (2566). *การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(5), 1-13.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศศิพัชร วัฒนวิวงศ์ และคณะ. (2564). *พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 154-167.

- สกล บุญสิน. (2560). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมพงษ์ สุนทรธรรม และคณะ. (2566). การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลใน
จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 339-350.
- สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน. (2567). *สถิติงานประกันสังคมประจำปี 2565*.
สืบค้น 4 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.sso.go.th/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอภิธานิยธรรม
ขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี*
PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT IN ACCORDANCE
WITH THE PRINCIPLES OF THE APARIHNIYADHAM OF SAP SANUN
SUBDISTRICT SERVICE ORGANIZATION MUAK LEK DISTRICT,
SARABURI PROVINCE

พระมหาอดิศักดิ์ ญาณวฑฺฒโน, ภัฏฐกรณ แก่นท้าว, จิตวุฒิ หมั่นมี

Phramaha Adisak Yanavaddhano, Hatthakorn Keantao, Thitiwut Munmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: aspr478@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น จังหวัดสระบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอภิธานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น และ 3. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอภิธานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.979 กับกลุ่มตัวอย่าง 382 คน คัดเลือกโดยการสุ่มได้จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการพัฒนาชุมชนและการยึดถือหลักอภิธานิยธรรมอยู่ในระดับมาก และ 2. หลักอภิธานิยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางถึงสูงกับทุกมิติของการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสาธารณสุข สะท้อนให้เห็นว่า การน้อมนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางชีวิตและการบริหารกิจการชุมชนช่วยส่งเสริมบทบาทประชาชนในการพัฒนาทุกด้าน และ

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรดำเนินตาม 2 แนวทางสำคัญ ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลัก อปรีหานิยธรรม 7 ประการ และการพัฒนาโดยยึดหลักพัฒนาชุมชนใน 4 ด้านหลัก พร้อมกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย เช่น การสร้างวัฒนธรรมประชุม การลดข้อจำกัดทาง ระบบราชการ การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ และการฟื้นฟูบทบาทของผู้อาวุโสและ วัดในฐานะศูนย์กลางชุมชนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: พัฒนาชุมชน; อปรีหานิยธรรม; การบริหารงาน; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; องค์กรบริหารส่วนตำบล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of public participation in community development of the Subsanun Sub-District Administrative Organization, Saraburi Province; 2. to examine the relationship between the principle of Aparihaniyadhamma and public participation in community development of the Subsanun Sub-District Administrative Organization; and 3. to investigate public participation in community development in accordance with the principle of Aparihaniyadhamma. A mixed-methods approach was employed. The quantitative data were collected through questionnaires with a reliability coefficient of 0.979 from 382 samples selected using Taro Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. For the qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 9 key informants, using structured in-depth-interview script and analyzed by contextual content descriptive interpretation to support the quantitative findings.

The results revealed that 1. Both community development and adherence to the principle of Aparihaniyadhamma were at a high level; 2. The principle of Aparihaniyadhamma had a statistically significant positive correlation, ranging from moderate to high, with all dimensions of community development, particularly in the areas of economy, culture, and public health, indicating that applying Buddhist principles as guidelines for life and community governance enhanced public roles in development across all dimensions; and 3. The promotion of participation should be guided by two key approaches: the application of the seven principles of

Aparihaniyadhamma and development based on four main aspects of community development. Policy recommendations include fostering a culture of public meetings, reducing bureaucratic constraints, promoting gender equality, and revitalizing the roles of elders and monasteries as systematic centers of the community.

Keywords: Community Development; Aparihaniya Dhamma; Governance; Local Government Organization; Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการกระจายอำนาจและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) โดยเฉพาะในบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุน จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการให้บริการและดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุน, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วม แต่การดำเนินงานในทางปฏิบัติยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความเข้าใจของประชาชนต่อบทบาทของตนเอง การขาดระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม และความไม่ต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา (วรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554) จึงเกิดความจำเป็นในการศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 ซึ่งเน้นความสามัคคี ความเคารพ การมีวินัยร่วมกัน และการร่วมคิดร่วมทำในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ทั้งด้านการตัดสินใจ ดำเนินการ รับผลประโยชน์ และประเมินผล เพื่อให้ประชาชนเป็นพลังหลักในการพัฒนาชุมชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง

การศึกษานี้มุ่งเน้นบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุน อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562, 2562) ที่ดูแลพื้นที่ตำบลชัยสนุนทั้งหมด จำนวน 9 หมู่บ้าน โดยมีประชากรรวมประมาณ 6,000 คน ครั้วเรือนประมาณ 1,800 ครั้วเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และแรงงานในภาคอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดเล็ก โดยประชากรมีลักษณะผสมผสานระหว่างชุมชนดั้งเดิมและกลุ่มย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมมวกเหล็ก ส่งผลให้พื้นที่มีความหลากหลายด้านสังคมและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. ด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการสร้างอาชีพ ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุน และกระจายรายได้ 2. ด้านสังคม สนับสนุนความมั่นคงในชีวิต

ความเชื่อสัจยในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างความสามัคคี 3. ด้านสาธารณสุข มุ่งเพิ่ม การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพทั้งกายและจิต และลดพฤติกรรมเสี่ยง 4. ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ใช้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และพัฒนาอัตลักษณ์ ร่วมของประชาชน องค์การมีโครงสร้างการบริหารตามระเบียบกฎหมาย มีทั้งฝ่ายสภาและ ฝ่ายบริหาร พร้อมหน่วยงานสนับสนุน เช่น กองคลัง กองช่าง กองสวัสดิการ กองการศึกษา และวัฒนธรรม เป็นต้น โดยมีวิสัยทัศน์เมืองน่าอยู่ มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนา เศรษฐกิจก้าวหน้า การศึกษาก้าวหน้า สืบสานวัฒนธรรมไทย ใส่ใจคุณภาพชีวิต

ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่มีรากฐานของคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาหลัก อปทานิยธรรม 7 ประการ (อง.สตุตท. (ไทย) 23/21/31-32.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกและพฤติกรรมของประชาชน ให้เกิดความสามัคคี มีระเบียบวินัย และเคารพในคุณค่าร่วมของสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) ซึ่งหลักธรรมนี้สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญ (ทักษิณ ประชามอญ และคณะ, 2562) โดยเฉพาะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัด สระบุรีที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคม หลักอปทานิยธรรมจึง สามารถเชื่อมโยงกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (มยุรี วัดแก้ว, 2535) ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1. การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ 2. การพัฒนาชุมชนด้านสังคม 3. การพัฒนา ชุมชนด้านสาธารณสุข และ 4. การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเป็นหัวใจของการบริหารท้องถิ่น ในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยึดหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความยั่งยืนในการบริหาร หลักอปทานิยธรรม จึงสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์กับหลักธรรม และแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม เชิงคุณธรรม เพื่อยกระดับการบริหารให้โปร่งใสและตอบสนองต่อประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปทานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอภิธานิธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี จำนวน 8,324 คน (สำนักทะเบียนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากประชากรทั้งหมด 8,324 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 382 คน ด้วยค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ทั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยพิจารณาจากจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน (ชั้น) เพื่อให้ได้สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่กระจายตามโครงสร้างประชากรอย่างเหมาะสม ครอบคลุมทั้ง 15 หมู่บ้านในเขตตำบลซับสนุ่น

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้หลักเกณฑ์คัดเลือกจากกลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติการจำนวน 9 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน ประกอบด้วย รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ และ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป ประกอบด้วย รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ และ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 3 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี และ 4. ตัวแทนชุมชน 2 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 15 และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ในเขตพื้นที่ตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอภิธานิธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักซึ่งผ่านกระบวนการสร้างโดยอิงจากแนวคิด ทฤษฎี และคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย และมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มจริง และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.958 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป หลักการบริหารนิยธรรม หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการพัฒนาชุมชนใน 4 ด้าน และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1967) ในการวัดความคิดเห็น

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยเป็นคำถามปลายเปิดที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ผ่านกระบวนการสร้างและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา สำหรับการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำไปวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักการบริหารนิยธรรมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอเมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบความถี่ของประเด็นที่ปรากฏซ้ำจากคำให้สัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อพิจารณาว่าหัวข้อใดสะท้อนสาระสำคัญของประเด็นปัญหา อาทิ คำว่า การมีส่วนร่วมและความไม่โปร่งใสที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลายราย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า โดยอ้างอิงข้อมูลจากหลายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสารประกอบ และนำข้อมูลบางส่วนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยัน (Member Check) เพื่อเพิ่มความเชื่อถือในผลการวิเคราะห์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ดำเนินการโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และแบบออนไลน์ จำนวน 382 คน ภายหลังจากได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัย แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมีความสมบูรณ์ครบถ้วน 100% และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้เข้าสู่กระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระตามแนวคิดของตนเอง การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยืมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูลและขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมทั้งรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำมาลงรหัสและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน สำหรับสถิติเชิงพรรณนาใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมจัดระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ สำหรับสถิติเชิงอนุมานใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's r) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอภิธานิธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลขับสนุ่น อำเภอแมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี โดยพิจารณาทั้งขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ และสำหรับคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ในการสรุปเนื้อหา

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเริ่มจากการถอดเสียงสัมภาษณ์เป็นข้อความแล้วจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการพิจารณาบริบทที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายจึงสังเคราะห์และสรุปผลข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลขับสนุ่น อำเภอแมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมจำนวน 4 ด้าน ตามหลักภาวะผู้นำ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวม

ข้อ	หลักการพัฒนาชุมชน	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านเศรษฐกิจ	4.01	0.347	มาก
2.	ด้านสังคม	3.94	0.331	มาก
3.	ด้านสาธารณสุข	4.00	0.304	มาก
4.	ด้านวัฒนธรรม	4.00	0.310	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติตามหลักการพัฒนาชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, $S.D.=0.171$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.01$, $S.D.=0.347$) รองลงมาคือด้านสาธารณสุข ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.304$) และด้านวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.310$) สำหรับด้านสังคม ($\bar{X}=3.94$, $S.D.=0.331$) แม้อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น พบว่า ยังมีช่องว่างที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติม โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งในเครือข่ายชุมชน การเสริมสร้างความสามัคคี และการมีส่วนร่วมทางสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุ่น พบว่า ในภาพรวมหลักการบริหารนิยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมโดยรวม ($R=0.698$) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ($R=0.774$) และวัฒนธรรม ($R=0.743$) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสาธารณสุข ($R=0.714$) และด้านสังคม ($R=0.661$) โดยทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบของหลักการบริหารนิยธรรม พบว่า ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ มีความสัมพันธ์ในระดับมากกับการมีส่วนร่วมในภาพรวม ($R=0.801$) ด้านเคารพนับถือผู้ใหญ่และเคารพรับฟังคำสอน มีความสัมพันธ์ระดับมากกับการมีส่วนร่วมในภาพรวม ($R=0.819$) ส่วนด้านอื่น ๆ ก็มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในภาพรวม เช่น ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่บัญญัติ ($R=0.758$) และไม่เข้มงวดเกินสตรี ($R=0.732$) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ในขณะที่ด้านให้การอารักขาอันชอบธรรม มีความสัมพันธ์ในระดับน้อยถึงปานกลาง ($R=0.589$)

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยสนุ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการปฏิบัติตามหลักการบริหารนิยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, $S.D.=0.114$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ($\bar{X}=4.03$, $S.D.=0.306$) แสดงให้เห็นถึงความสม่ำเสมอในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน รองลงมาคือ ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่บัญญัติ ($\bar{X}=4.02$, $S.D.=0.319$) และด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ($\bar{X}=4.01$, $S.D.=0.356$) ด้านเคารพนับถือผู้ใหญ่และเคารพรับฟัง ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.322$) ก็อยู่ในระดับมาก ด้านสักการะเคารพเจดีย์ ($\bar{X}=3.98$, $S.D.=0.310$) และด้านการให้การอารักขาอันชอบธรรม ($\bar{X}=3.98$, $S.D.=0.330$) ก็อยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านไม่เข้มงวดเกินสตรี ($\bar{X}=3.97$, $S.D.=0.302$)

แนวทางประยุกต์การพัฒนาชุมชนตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการดังนี้ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ประกอบด้วย สนับสนุนบทบาทความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบในหน้าที่ การวางแผนอย่างทั่วถึง และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่

ไม่บัญญัติ ประกอบด้วย เน้นการเคารพกฎหมาย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และเปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมได้สะดวก ด้านการพนันถือผู้ใหญ่และเคารพรับฟัง ประกอบด้วย สร้างวัฒนธรรมการรับฟังผู้ใหญ่ ใช้ภูมิปัญญาผู้อาวุโส และให้มีส่วนร่วมในแผนพัฒนาชุมชน ด้านไม่เข้มงวดเกินสตรี ประกอบด้วย ปลุกฝังการให้เกียรติผู้ที่อ่อนแอ ส่งเสริมสิทธิสตรี และสร้างความเข้าใจเรื่องความเสมอภาค ด้านสักการะเคารพเจดีย์ ประกอบด้วย ใช้วัดและสถานที่ส่วนรวมเป็นพื้นที่รวมกิจกรรม พัฒนาจิตใจ และเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมชุมชน ด้านให้การอารักขาอันชอบธรรม ประกอบด้วย ส่งเสริมการดูแลผู้เปราะบาง รักษาศาสนาและประเพณี จัดบริการสุขภาพ และตั้งศูนย์ช่วยเหลือในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติตามหลักการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักรู้ของประชาชนต่อบทบาทของตนในการร่วมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สาธารณสุข และวัฒนธรรมที่มีค่าเฉลี่ยเกิน 4.00 แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาและความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย และการรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น การที่ทุกด้านมีระดับมากนั้น สะท้อนถึงพื้นฐานการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}=3.94$) แม้ยังจัดอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นแล้ว พบว่า ยังมีช่องว่างที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติม โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างเครือข่ายชุมชน การเสริมสร้างความสามัคคี และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาทัศนพงษ์ ชัยเมธี และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน งานวิจัยของธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล (2560) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน พบว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกิจกรรมสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การวิจัยของพระคาร์ณ อดิภโท และพระครูนิวาส์ขันธ์ (ณรงค์ รัฐวฑฒโน) (2563) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวตามหลักอปริหานิยธรรมในเขตเทศบาลตำบลทุ่งน้อย อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร พบว่า ความสามัคคีในเครือข่ายชุมชนเป็นกลไก

สำคัญที่ช่วยเสริมพลังการมีส่วนร่วมในระดับสังคม จึงควรนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของตำบลชัยสนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่โครงสร้างทางสังคมของชุมชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาด้านสังคมที่สำคัญ ได้แก่ การจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี เช่น กลุ่มจิตอาสา การประชุมหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ การส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนให้เป็นแกนกลางของเครือข่าย และการนำหลักอปริหานิยธรรม เช่น รักสามัคคี มีวินัย และไม่ละเลยต่อหน้าที่มาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สาธารณสุข วัฒนธรรม และโดยเฉพาะด้านสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชุมชนที่มั่นคงในระยะยาว

2. หลักอปริหานิยธรรมโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ($R=0.698$) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สะท้อนให้เห็นว่าการยึดถือหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สามารถคาดการณ์ได้ ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวมิใช่เพียงแนวคิดเชิงจริยธรรม แต่ยังเป็นแรงจูงใจและกรอบแนวทางในการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ พิจารณารายด้าน พบว่าด้านเศรษฐกิจมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์สูงสุด ($R=0.774$) รองลงมาคือด้านวัฒนธรรม ($R=0.743$) และด้านสาธารณสุข ($R=0.714$) ขณะที่ด้านสังคมมีค่าน้อยที่สุด ($R=0.661$) ซึ่งแม้จะยังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลของหลักอปริหานิยธรรมยังมีบทบาทต่อพฤติกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติม ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานของทักษิณ ประชามอญ และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การ บริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่าการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานท้องถิ่นส่งเสริมทักษะและเจตคติของประชาชนในการมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ในส่วนขององค์ประกอบเฉพาะของหลักอปริหานิยธรรม พบว่า หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ มีความสัมพันธ์ในระดับมากกับการมีส่วนร่วมโดยรวม ($R=0.801$) และเคารพนับถือผู้ใหญ่และเคารพรับฟังคำสอน ก็มีความสัมพันธ์สูงในระดับมากเช่นกัน ($R=0.819$) แสดงให้เห็นว่า การเปิดเวทีให้ประชาชนมีโอกาสดูแลแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเคารพผู้อาวุโส เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังชุมชนให้เข้มแข็ง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานของณัฐพนธ์ คงศิลา และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการงานของกรุงเทพมหานคร โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน พบว่า การประชุมอย่างสม่ำเสมอ และการส่งเสริมบรรยากาศที่ผู้มีอาวุโสได้รับการยอมรับ คือ หัวใจของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพในระบบท้องถิ่น นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่นของหลักอปริหานิยธรรม เช่น ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่บัญญัติ ($R=0.758$) และไม่ข่มเหงล่วงเกิน

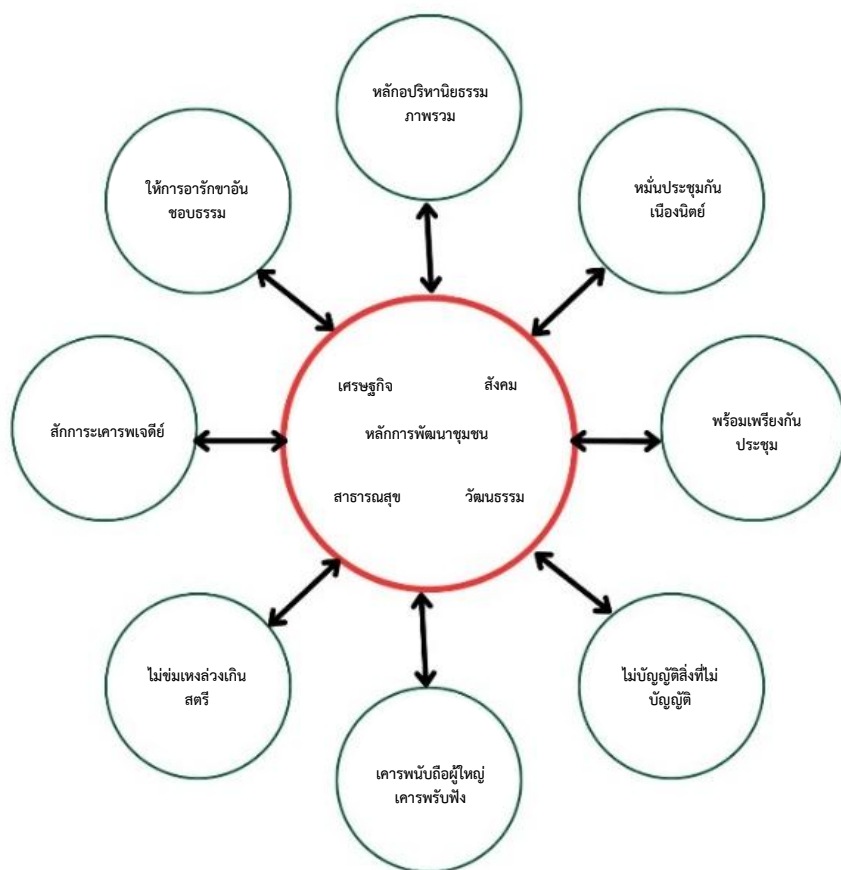
สตรี ($R=0.732$) ก็แสดงความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมโดยรวม ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการยึดหลักสิทธิความเสมอภาค และการยอมรับซึ่งกันและกันในชุมชน ในขณะที่ให้การอารักขาอันชอบธรรม มีความสัมพันธ์ในระดับน้อยถึงปานกลาง ($R=0.589$) บ่งชี้ว่าการส่งเสริมบทบาทการคุ้มครองหรือปกป้องความถูกต้องในสังคมยังอาจต้องได้รับการส่งเสริมเชิงโครงสร้างและนโยบายเพิ่มเติม ซึ่งอาจพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน โดยสรุป ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การนำหลักอภิธานิธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกมิติของการพัฒนาชุมชนย่อมสามารถยกระดับคุณภาพของการมีส่วนร่วมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ ทั้งในมิติความคิด พฤติกรรม และจริยธรรมของสมาชิกในสังคมท้องถิ่น

3. การปฏิบัติตามหลักอภิธานิธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจและการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุม การออกความคิดเห็น และการมีข้อตกลงร่วมกันในสังคม เช่น ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม และด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่บัญญัติ ต่างมีค่าเฉลี่ยสูงเกิน 4.00 แสดงให้เห็นถึงความสม่ำเสมอในการสื่อสาร และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ภาวะเช่นนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนซึ่งช่วยให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี ($\bar{X}=3.97$) แม้จะยังอยู่ในระดับมาก แต่ก็สะท้อนถึงโอกาสในการส่งเสริมความตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศให้ชัดเจนและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิริเมตตาธรรม (สิริพงศ์ พรหมรอด) และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวอภิธานิธรรมของผู้สูงอายุ ในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การเคารพซึ่งกันและกัน และการนอบน้อมให้เกียรติในชุมชน ควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ งานวิจัยของณัฐพันธ์ คงศิลา และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการงานของกรุงเทพมหานคร โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน พบว่า ควรเน้นการบูรณาการหลักอภิธานิธรรมในมิติของการยอมรับและให้คุณค่าต่อความหลากหลายในสังคม ส่งเสริมสิทธิของสตรี และปลูกฝังวัฒนธรรมที่ยอมรับในความเสมอภาคอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปหิธานิยธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี สังเคราะห์ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปหิธานิยธรรม

จากภาพที่ 1 เกี่ยวกับหลักอปหิธานิยธรรมกับการพัฒนาชุมชนสามารถอธิบายแต่ละประเด็นโดยสังเขปได้ดังนี้

หลักการพัฒนาชุมชน (วงกลมตรงกลาง) เป็นแกนหลักที่เชื่อมโยงทุกด้านของการพัฒนาชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. เศรษฐกิจ การพัฒนาที่มุ่งเน้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน 2. สังคม การพัฒนาที่ส่งเสริมความเข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน 3. สาธารณสุข การพัฒนาที่ดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี

ของคนในชุมชน 4. วัฒนธรรม การพัฒนาที่รักษาและส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน

หลักอปริหานิยธรรม (วงกลมรอบนอก) หมายถึง ธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นหลักการที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนเจริญก้าวหน้าและยั่งยืน โดยในภาพนี้ ได้แตกย่อยหลักการอปริหานิยธรรมออกเป็น 7 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมความสามัคคีและการพัฒนาชุมชน เป็นการสรุปภาพรวมของหลักอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ข้อ ที่เป็นแนวทางในการปกครองหรือการบริหารที่ไม่นำไปสู่ความเสื่อมถอย 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เน้นความสำคัญของการรวมตัว ปรีกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผน แก้ปัญหา และตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน 2. พร้อมเพรียงกับประชุม แสดงถึงการเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงและให้ความร่วมมือในการประชุม ไม่ใช่แค่มาแต่ไม่มีส่วนร่วม 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติหมายถึงการยึดมั่นในกฎ ระเบียบ หรือหลักการที่วางไว้แล้ว ไม่สร้างกฎใหม่ ๆ ขึ้นมาโดยพลการ หรือโดยไม่มีการพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันให้ดี 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ เคารพรับฟัง การให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุ หรือผู้นำที่มีประสบการณ์ และรับฟังความคิดเห็นจากพวกเขา เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ 5. ไม่ข่มเหง ล่วงเกินสตรี เน้นการให้เกียรติและไม่ละเมิดสิทธิของสตรี เป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 6. สักการะเคารพเจดีย์ เป็นการแสดงออกถึงความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสถานที่สำคัญทางศาสนา/วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม 7. ให้การอารักขาชอบธรรม การปกป้องดูแลผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง หรือดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเป็นธรรม โดยสรุปแล้ว แผนภาพนี้แสดงให้เห็นว่า หลักอปริหานิยธรรม ทั้ง 7 ข้อ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ หลักการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และวัฒนธรรม ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรม
2. ควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในหมู่ประชาชน โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจเรื่องผลประโยชน์ร่วมของสังคมผ่านกิจกรรมสาธารณประโยชน์
3. ควรกำหนดนโยบายที่ สนับสนุนวัฒนธรรมชุมชนที่หลากหลาย โดยเน้นการเคารพในความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ พร้อมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอปปรานีธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดเวทีประชาคมอย่างสม่ำเสมอและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการร่วม การเผยแพร่ข้อมูลผ่านศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชนที่โปร่งใส และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและความรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้ควรมีการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้ยึดหลักอปปรานีธรรมในการบริหารจัดการ และจัดตั้งกลไกรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนที่เป็นธรรม พร้อมทั้งบูรณาการความร่วมมือกับโรงเรียน วัด และภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระดับชุมชน

2. สนับสนุนกิจกรรมที่ ปลุกฝังให้ประชาชนเห็นความสำคัญของส่วนรวม เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการชุมชน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมอาสาในระดับตำบล

3. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น งานวัฒนธรรมท้องถิ่น เวทีวิเคราะห์ประเด็นความแตกต่างทางสังคม และกิจกรรมระหว่างกลุ่มอัตลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและสันติสุขในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปปรานีธรรม

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการน้อมนำหลักอปปรานีธรรมไปใช้ในบริบทต่าง ๆ

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอปปรานีธรรม

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.

ณัฐพนธ์ คงศิลา และคณะ. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการงานของกรุงเทพมหานคร โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน. *วารสารนิสิตวัณ*, 24(2), 19-28.

ทักษิณ ประชามอญ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 96-109.

- ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล. (2560). การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2-04), 609-630.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- พระครูสิริเมตตาธรรม (สิริพงศ์ พรหมรอด) และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวอธิปไตยธรรมของผู้สูงอายุในอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 6(3), 86-97.
- พระคาร์ณ อดิภทโท และพระครูนิวาส์สีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวาทโน). (2563). การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตามหลักอธิปไตยธรรมในเขตเทศบาลตำบลทุ่งน้อย อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(2), 27-40.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทัศนพงษ์ ขยเมธี และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(3), 124-135.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 151.
- มยุรี วัดแก้ว. (2535). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. เพชรบุรี: วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักทะเบียนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น. (2567). *ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น อำเภอแมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2567, จาก <https://subsanun.go.th/>
- องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น. (2566). *แผนพัฒนาสี่ปี พ.ศ. 2566–2569*. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT OF THE SUMMER NOVICE ORDINATION PROJECT OF THE SANGHA IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต (สุนันท์ สุนนโท), นิกธ ศรีราช

Phrakhrusutawutthikunbudit (Sunan Sunandho), Nigorn Sriraj

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nigorn003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก 2. ออกแบบกระบวนการ 3. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการโครงการภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 258 รูป การวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 รูปหรือคน วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และในเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาและผสมผสานเป็นองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1.1 มีนโยบายจากเจ้าคณะภาค 2 ว่า ในแต่ละตำบลจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างน้อยตำบลละ 1 แห่ง 1.2 เยาวชนที่สนใจในการศึกษาต่อในภาคปริยัติธรรม นักธรรม บาลี หรือในระดับอุดมศึกษาที่สูงยิ่งขึ้นไป 1.3 วัดพญางิ้วหวารวิหาร มีนโยบายรับเด็กที่ยังไม่จบประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 10 ปีขึ้นไปสามารถบรรพชาอย่างต่อเนื่อง 1.4 เน้นเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งให้โอกาสเด็กได้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม 2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2.1 การบริหารโครงการตามหลักการบริหารจัดการ 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2.2 การบริหารจัดการโครงการตามหลักอิทธิบาท 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 3.1 การเตรียมการดำเนินงาน คณะสงฆ์ในแต่ละตำบลมีการเตรียมการดำเนินงาน

*Received July 11, 2025; Revised August 8, 2025; Accepted August 11, 2025

โครงการ 3.2 การวางแผนการดำเนินการ มีการวางแผนเป็นขั้นตอนการวางนโยบายในการทำงานให้เป็นรูปธรรม 3.3 วิธีการฝึกอบรม มีการปรับการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับระดับความรู้และประสบการณ์ 3.4 กิจกรรมภาคปฏิบัติ มีกิจกรรมภาคปฏิบัติช่วยส่งเสริมการปฏิบัติที่เข้มงวด 3.5 วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน การประเมินจากการฝึกฝนวินัย การทำบุญ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน; คณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to survey the internal and external environment 2. to design the process 3. to create a management model for the summer novice ordination project of the Sangha in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. It was mixed-method research. The quantitative part collected data from 258 monks in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, while the qualitative part interviewed 14 key informants. The data were analyzed by calculating frequency and percentage, and qualitatively through description and integration to create new knowledge.

The research results were found that: 1. The internal and external environments for the management of the summer novice ordination project of the Sangha in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was found that 1.1 There was a policy from the Sangha Chief of Region 2 that each sub-district must have at least one place to manage. 1.2 Youth who were interested in further education in the areas of Buddhist scriptures, Dhamma, Pali, or higher education. 1.3 Wat Phanan Choeng Worawihan has a policy to accept children who have not completed primary school year 6, aged 10 years and above, to be ordained continuously. 1.4 Focus on youth in the area that gave children the opportunity to study both secular and religious matters. 2. The process of managing the summer novice ordination project of the monks in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was that: 2.1 The project management according to the 4 M management principles was at a very high operational level. 2.2 The project management according to the 4 Iddhipada principles was at a very high operational level. 3. Management of the Summer Novice Ordination Project in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province includes:

3.1 Preparation: Each sub-district Sangha prepares thoroughly for project implementation. 3.2 Planning: Clear step-by-step plans and policies are established. 3.3 Training: Programs are tailored to participants' knowledge and experience. 3.4 Practice: Activities promote strict discipline and practical learning. 3.5 Evaluation: Learners are assessed through discipline, merit-making, and participation.

Keywords: Management; Summer Ordination Project; Sangha

บทนำ

คำว่า บรรพชา มีความหมายหลายนัย กล่าวคือ หมายถึงการบวชทั่วไปรวมทั้งอุปสมบทด้วย หรือหมายถึงเฉพาะการบวชเป็นบรรพชระโยคแห่งอุปสมบท (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจาริณีภาคฤดูร้อน เป็นโครงการหนึ่งที่คณะสงฆ์ร่วมกับภาครัฐและเอกชนดำเนินงานตามแผนงานการส่งเสริมและพัฒนาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ส่งเสริมประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับความรู้เรื่องหลักธรรมทางศาสนา โดยการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจาริณีแล้วศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อสร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ชีวิต นำความรู้ที่ได้รับไปประพฤติปฏิบัติเป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรม พ่อแม่ ผู้ปกครอง และพุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสบำเพ็ญบุญกุศล ได้ใกล้ชิดกับวัดและพระศาสนา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกของคนในครอบครัว พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชน ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดโครงการนี้ จึงเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาตินำความสันติสุขมาสู่สังคมการนำเด็กและเยาวชนเข้ามารับการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุและบวชศีลจาริณีรับการฝึกฝนอบรมหลักธรรมคำสอนจากพระสงฆ์จึงเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพิ่มพูนสติปัญญา สร้างจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เด็กเยาวชน และประชาชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพตลอดถึงให้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติที่ยั่งยืนถาวรสืบไป (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

การบรรพชาสามเณรในครั้งนี้ถึงแม้การบวชเป็นสามเณรจะมีพิธีการไม่ยุ่งยาก เพราะมีเพียงการเข้าถึง ไตรสรณคมน์ และถือศีลตามที่พระผู้มีพระภาค ได้ทรงบัญญัติไว้เพียง 10 ข้อดังกล่าวแล้ว แต่สามเณรก็ได้ชื่อว่า เป็นเชื้อสายแห่งสมณะ เป็นนักบวชชายในพระพุทธศาสนาซึ่งนับได้ว่า มีอานิสงส์มาก 1. ประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรพชาต่อตนเอง

และครอบครัว 1. ในส่วนตัวเออนั้น ได้รับอะไรใหม่ ๆ และดีที่สุดที่จะได้รับ ในระหว่างที่เขาบรรพชาอยู่ ได้สิ่งที่ดีที่สุดที่ควรจะได้ คือ เรื่องของพระธรรมที่ทำให้บุคคลพ้นจากความทุกข์ และเป็นการสร้างบุญให้กับตนเอง 2. ญาติทั้งหลายมีบิดา มารดา เป็นต้น จะพึงได้อานิสงส์จากการที่ถูกบวช ถ้าลูกหลานของเราบวชจริง ปฏิบัติจริง บิดามารดาก็มีความปิติยินดี พอใจในธรรม ใน ศาสนานี้มากขึ้น การบวชของลูกจะทำให้มีอะไร ๆ เกิดขึ้นหลายประการ เช่น บิดามารดาจะมีศรัทธามากขึ้นมีความมั่นคงในพระศาสนามากขึ้น 3. ทำให้ได้ฝึกวินัย และเข้าใจวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะถ้าบวชแล้วตั้งใจฝึกฝนอบรมตนอย่างจริงจัง สึกออกไปแล้วจะเป็นคนรักวินัย เพราะพระเป็นตัวอย่างทางวินัยให้ดู เข้าซึ้นก็เดินออกไปปิ่นบาทกันเป็นแถว สวดมนต์หรือฟังเทศน์ท่านก็นั่งเป็นแถว เพราะฉะนั้นคนที่เคยบวชแล้วความมีวินัยก็จะติดเป็นนิสัยไปด้วย 2. ประโยชน์ที่ได้รับต่อสังคม 1. เป็นคนดีเป็นสังคมเนื่องจากเด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกและบวชบรรพชาสามเณร 2. ได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ ได้ฟังธรรมคำสั่งสอน สามารถขัดเกลาจิตใจของตนเองให้ดีขึ้นตามลำดับเป็นการปลูกฝังให้คนความดีโดยทางอ้อมอีกวิธีหนึ่ง 3. ประชาชนได้ร่วมทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทานและมีการทำบุญเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนไทยนั้นมีนิสัยเมตตา โอ้อ้อมอารี เมื่อเห็นเด็กและเยาวชนบรรพชาสามเณรเห็นแล้วก็เกิดความเอ็นดู ดังนั้นเมื่อสามเณรเดินปิ่นบาท ณ บริเวณที่พักของตนเอง จึงมีจิตศรัทธาในส่วนนี้จึงได้มีการร่วมกันทำบุญตักบาตรกันมากขึ้น รวมทั้งการถวายสังฆทานหรือสิ่งของที่ เป็นของใช้ที่จำเป็นต้องใช้นำมาถวายแต่สามเณร 4. ประชาชนเข้าวัดกันมากขึ้นในทั้งวันธรรมดาและวันพระ

โครงการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Reserch) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) และงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Reseach) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยต้นแบบและพื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้ พื้นที่ต้นแบบ ได้แก่ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ได้แก่ 1. วัดมเหยงค์ 2. วัดพนัญเชิงวรวิหาร 3. วัดนาคและพื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปขยายผล ได้แก่ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในพื้นที่อื่น ๆ คือ 1. วัดโบสถ์ 2. วัดตะโก โดยผลจากการวิจัย 1. องค์ความรู้จากการวิจัย นำไปบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประสิทธิภาพ 2. ผู้ได้รับผลประโยชน์

เยาวชนผู้เข้ารับการบรรพชา ผู้ปกครอง ประชาชน วัด บ้าน โรงเรียน 3. ส่วนประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมนั้น เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจในประเทศ ทำให้วัดกับชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน สร้างศรัทธาทำให้มีค่านับถือพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีวัดในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังเป็นเมืองมรดกโลกที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีพุทธศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมากและคณะสงฆ์มีการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดต้นแบบ 3 วัด คือ วัดมเหยงคณ์ วัดพนัญเชิงวรวิหาร และวัดนาค ซึ่งเป็นวัดที่เป็นต้นแบบในการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน แต่การบริหารจัดการที่เป็นต้นแบบที่จะสามารถถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้นั้นยังไม่เป็นในทิศทางเดียวกันและอาจจะเกิดความเป็นเอกเทศในแต่ละวัด ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การทำวิจัยเพื่อประเมินและออกแบบการบริหารจัดการทำให้เกิดองค์ความรู้นำไปเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการโครงการที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญจึงได้เน้นในเรื่องการทำวิจัยการบริหารจัดการโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อออกแบบกระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีของการวิจัย 2 ประเภท คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ คณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม 725 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) คือ คณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 0.05 ได้จำนวน 258 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการ หรือเจ้าคณะผู้ปกครอง กลุ่มพระผู้ดูแลโครงการ กลุ่มผู้นำชุมชนหรือ ผู้ปกครอง กลุ่มครูและเยาวชน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น 14 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การถอดบทเรียนจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติวิจัยขั้นสูงเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระตามแนวคิดของตนเอง การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยืมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูลและขั้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมทั้งรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ 1. มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์โดยอาศัยเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2. เป็นการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. สสำรวจสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 มีนโยบายจากเจ้าคณะภาค 2 ว่า ในแต่ละตำบลจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างน้อย ตำบลละ 1 แห่ง เป็นกระบวนการจะพัฒนาความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ซึ่งการมีนโยบายที่ชัดเจนทำให้การบริหารจัดการงานขึ้น ทำให้เกิดผลที่ดีต่อวัดและชุมชน

1.2 เยาวชนที่สนใจในการศึกษาต่อในภาคปริยัติธรรม นักธรรม บาลี หรือในระดับอุดมศึกษาที่สูงยิ่งขึ้นไปทางวัดมีการสนับสนุนอย่างเต็มที่

1.3 วัดพญัญเชิงวรวิหาร มีนโยบายรับเด็กที่ยังไม่จบประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 10 ปีขึ้นไปสามารถบรรพชาอย่างต่อเนื่องและในระยะยาวมีการช่วยเหลือครอบครัวสามเณรที่บรรพชาแล้ว

1.4 เน้นเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งให้โอกาสเด็กได้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ ทางโลก คือ ในระดับอุดมศึกษาสามัญ ทางธรรม คือ นักธรรม บาลี

1.5 เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ปัญหาในการจัดกิจกรรมยังมียุ่บ้างและการบริหารจัดการไม่ใช่เชิงธุรกิจ ไม่มีการคิดถึงกำไรหรือขาดทุน มีการที่ให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนที่เข้ามาบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 การบริหารโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนตามหลักการบริหารจัดการ 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติการมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.32, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.39, S.D.=0.61) รองลงมาคือ ด้านการจัดการ (Management) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.36, S.D.=0.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคน (Man) ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.26, S.D.=0.57) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์มีความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) แต่อาจจะขาด การบริหารจัดการบุคลากรในการขับเคลื่อน

2.2 การบริหารจัดการโครงการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติการมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.30, S.D.=0.70) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านฉันทะ มีใจรัก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.30, S.D.=0.64) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ พากเพียรพยายาม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.28, S.D.=1.27) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านจิตตะ มีใจจดจ่อ และด้านวิมังสา พิจารณาเหตุสังเกตผล ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.27, S.D.=0.67) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์มีความพร้อมในด้านฉันทะ มีใจรัก เพราะเป็นการสร้างศาสนทายาทและสืบทอดพระพุทธศาสนา แต่อาจจะขาด ด้านจิตตะ มีใจจดจ่อ และด้านวิมังสา พิจารณาเหตุสังเกตผล หรือ ขาดการทำงานเป็นทีม เป็นลักษณะที่แต่ละวัดทำเอง บริหารจัดการเอง

2.3 การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติการมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.19$, $S.D.=0.46$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านวิธีการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, $S.D.=0.67$) รองลงมาคือ ด้านการวางแผน การดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$, $S.D.=0.67$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.00$) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์มีความพร้อมในด้านวิธีการฝึกอบรม มีการอบรมที่เป็นมืออาชีพและเกิดผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม แต่อาจจะขาด ด้านวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียนเพราะ การประเมินเชิงคุณธรรมจริยธรรม อาจจะประเมินได้ยาก แต่เกิดผลดีต่อเยาวชนที่ได้เข้ามา บวชและทำให้ผู้ปกครองได้เข้าวัดและศึกษาปฏิบัติธรรมไปด้วย

3. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในแต่ละด้าน มีการบริหารจัดการที่ดี และเป็นแนวทางในการพัฒนาสามารถสร้างเป็นรูปแบบ ประกอบด้วย

3.1 การบริหารโครงการการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนตามหลักการบริหารจัดการ 4 M พบว่า 1. ด้านคน คณะสงฆ์มีการวางแผนการจัดการกำลังคนในการทำงานโครงการ 2. ด้านงบประมาณหรือเงิน คณะสงฆ์มีงบประมาณในการจัดโครงการที่เพียงพอ และมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ 3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ วัดมีสถานที่จัดอบรมที่เพียงพอ 4. ด้านการจัดการ คณะสงฆ์มีการจัดการโดยมีหัวหน้าโครงการและพี่เลี้ยงที่รับผิดชอบ

3.2 การบริหารจัดการโครงการตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า 1. ด้านฉันทะ มีใจรัก คณะสงฆ์มีความพอใจในการจัดโครงการเพื่อขัดเกลาเยาวชนให้เป็นคนดี 2. ด้าน วิริยะ พากเพียรพยายาม คณะสงฆ์มีการตระหนักถึงความสำคัญของการบวช 3. ด้านจิตตะ มีใจจดจ่อ เยาวชนเกิดสมาธิดีขึ้นกว่าช่วงก่อนเข้ามาบวช 4. ด้านวิมังสา พิจารณาเหตุ สัมผัสเหตุผล คณะสงฆ์มีการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของการอบรม

3.3 การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1. ด้านการเตรียมการดำเนินงาน ประกอบด้วย คณะสงฆ์ มีความเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าโครงการเป็นระยะเวลาหลายเดือน 2. ด้านการวางแผนการดำเนินการ ประกอบด้วย คณะสงฆ์เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและเยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม 3. ด้านวิธีการฝึกอบรม ประกอบด้วย คณะสงฆ์มีวิทยากร อบรมที่เพียงพอ 4. ด้านกิจกรรมภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย มีการอบรมที่เน้นความสร้างสรรค์ เช่น การทำกลายเสพติดและโทษของการเล่นโทรศัพท์ที่มากเกินไป เป็นต้น

5. ด้านวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน ประกอบด้วย 1. มีกิจกรรมбинทบาทเพื่อเป็นการสังเคราะห์ประชาชน 2. มีกิจกรรมทำสมาธิเพื่อขัดเกลาจิตใจภายใน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สสำรวจสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1. มินนโยบายจากเจ้าคณะภาค 2 ว่า ในแต่ละตำบลจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างน้อยตำบลละ 1 แห่งเป็นกระบวนการจะพัฒนาความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ซึ่งการมีนโยบายที่ชัดเจนทำให้การบริหารจัดการงานขึ้น ทำให้เกิดผลที่ดีต่อวัดและชุมชน 2. เยาวชนที่สนใจในการศึกษาต่อในภาคปริยัติธรรม นักธรรม บาลี หรือ ในระดับอุดมศึกษาที่สูงยิ่งขึ้นไปทางวัดมีการสนับสนุนอย่างเต็มที่ 3. วัดพนัญเชิงวรวิหาร มีนโยบายรับเด็กที่ยังไม่จบประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 10 ปีขึ้นไปสามารถบรรพชาอย่างต่อเนื่องและในระยะยาวมีการช่วยเหลือครอบครัวสามเณรที่บรรพชาแล้ว 4. เน้นเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งให้โอกาสเด็กได้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ ทางโลก คือ ในระดับอุดมศึกษาสามัญทางธรรม คือ นักธรรม บาลี 5. เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ปัญหาในการจัดกิจกรรมยังมีอยู่บ้างและการบริหารจัดการไม่ใช่เชิงธุรกิจ ไม่มีการคิดถึงกำไรหรือขาดทุนมีการที่ให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนที่เข้ามาบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สอดคล้องกับงานของพระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1 ผลการวิจัยสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1 พบว่า พระสังฆาธิการในทุกระดับชั้นให้ความร่วมมือกันดี มีกลไกในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพโน้มน้าวผู้เรียนให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง ทำให้มีครูที่มีศักยภาพมีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว และมีปริมาณอย่างเพียงพอต่อการเรียนการสอน เพราะอยู่ในศูนย์กลางทางการศึกษา ปฏิรูปเทศดีกว่าต่างจังหวัด

2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 การบริหารโครงการการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนตามหลักการบริหารจัดการ 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติการมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.32, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.39, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ ด้านการจัดการ (Management) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.36, S.D. = 0.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคน (Man) ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.26, S.D. = 0.57) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์มีความ

พร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) แต่อาจจะขาด การบริหารจัดการบุคลากรในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานิกธ ฐานุตโร และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวม พบว่า พระสังฆาธิการ ครูสอนบาลี เจ้าสำนักเรียน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ตามหลักการบริหารจัดการ POSDC ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.90, S.D.=0.931) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านและ

2.2 การบริหารจัดการโครงการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติดีมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.30, S.D.=0.70) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านฉันทะ มีใจรัก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.30, S.D.=0.64) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ พากเพียรพยายาม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.28, S.D.=1.27) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านจิตตะ มีใจจดจ่อ และด้านวิมังสา พิจารณาเหตุสังเกตผล ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.27, S.D.=0.67) แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์มีความพร้อมในด้านฉันทะ มีใจรัก เพราะเป็นการสร้างศาสนทายาทและสืบทอดพระพุทธศาสนา แต่อาจจะขาดด้านจิตตะ มีใจจดจ่อ และด้านวิมังสา พิจารณาเหตุสังเกตผล หรือ ขาดการทำงานเป็นทีม เป็นลักษณะที่แต่ละวัดทำเอง บริหารจัดการเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพรชัย อรัณยกันนท และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับจริงมาก ($\bar{X}$ =3.82, SD=0.56) สำหรับผล

2.3 การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1. การเตรียมการดำเนินงาน 1. คณะสงฆ์ในแต่ละตำบลมีการเตรียมการดำเนินงานโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนและแต่ละวัดมีกระบวนการเตรียมงานนั้นมีการวางแผนที่ดีในหลายด้าน 2. คณะสงฆ์มีการเตรียมงานในบางครั้งอาจขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องและบางครั้งเยาวชนอาจไม่มีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ 2. การวางแผนการดำเนินการ 1. คณะสงฆ์มีการวางแผนเป็นขั้นตอนการวางแผนนโยบายในการทำงานให้เป็นรูปธรรมมีวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และนำหลักสูตรอบรมศีลธรรมจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาประยุกต์ด้วยมีการปฐมนิเทศ

ก่อนที่สมัครใจเข้ามาบรรพชา 2. การมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่นและวัดต่าง ๆ ในการจัดเตรียมสถานที่และทรัพยากรทำให้การวางแผนเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับการสนับสนุนจากสังคมในพื้นที่ 3. ผู้บรรพชาบางคนอาจไม่มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ได้มีความตั้งใจจริง 3. วิธีการฝึกอบรม 1. คณะสงฆ์มีการปรับการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับระดับความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน เน้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อเยาวชน เช่น การนำหลักสูตร คิปปปฏิบัติ ข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือน ที่ถูกต้อง หรือการสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือ การทำงาโยจจากยาเสพติด เป็นต้น 2. มีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรและองค์กรในการปฏิบัติตามค่านิยมและหลักจริยธรรมในทุกวันของชีวิตและการทำงาน 3. มีการดำเนินงานเป็นกระบวนการในการฝึกอบรมเพื่อให้คนที่เข้ารับการฝึกอบรม ได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ 4. กิจกรรมภาคปฏิบัติ 1. มีกิจกรรมภาคปฏิบัติช่วยส่งเสริมการปฏิบัติที่เข้มงวดและการเรียนรู้การใช้ชีวิตในระเบียบแบบแผน 2. พระพี่เลี้ยงมีความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมในการนำทีมและดำเนินโครงการไปสู่ความสำเร็จ มีการฝึกปฏิบัติสมาธิ การทำบุญ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน 3. มีการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น การทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์หรือการร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสาธารณะ 5. วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน 1. การประเมินจากการฝึกปฎิบัติ การทำบุญ การช่วยเหลือผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินที่สะท้อนถึงการพัฒนาด้านจิตใจและจริยธรรม 2. มีการใช้เครื่องมือหรือแบบประเมินที่เหมาะสมสำหรับการวัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูจิตตาทิรม (ภูมิพัฒน์ ปกสุโร) และคณะ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินการจัดโครงการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยมีวัดที่มีการจัดโครงการจำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดภูเขาหิน วัดประดิษฐาราม วัดควนอุโบสถ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเจ้าอธิการวุฒิชัย ฐานุตโรและคณะ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนเข้าอบรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของชุมชนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมของเยาวชนก่อนบรรพชาสามเณร ส่วนใหญ่ชอบเล่นเกมสโมมือถือ เยาวชนบางคนก็มีสมาธิสั้น อยู่กับที่หรือนั่งนาน ๆ ไม่ค่อยได้ บางคนก็มีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่เชื่อฟังผู้ปกครองและผู้ใหญ่ บางคนไม่มีพื้นฐานในการสวดมนต์ไหว้พระ พฤติกรรมภายหลังบรรพชาสามเณรแล้ว จากการสังเกตของพระพี่เลี้ยงและผู้ปกครองของเยาวชน พฤติกรรม

ของเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ การชอบสวดมนต์ไหว้พระ และสามารถจำบทสวดมนต์ได้แม่นยำ เยาวชนบางคนก็ช่วยงานบ้านผู้ปกครองได้ดีขึ้น ลดความก้าวร้าว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อออกแบบกระบวนการในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยวิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า องค์ความรู้จากการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้
การเตรียมการดำเนินงาน ดังนี้

1. คณะสงฆ์ในแต่ละตำบลมีการเตรียมการดำเนินงานโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนและแต่ละวัดมีกระบวนการเตรียมงานนั้นมีการวางแผนที่ดีในหลายด้าน

2. คณะสงฆ์มีการเตรียมงานในบางครั้งอาจขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องและบางครั้งเยาวชนอาจไม่มีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ

การวางแผนการดำเนินการ ดังนี้

1. คณะสงฆ์มีการวางแผนเป็นขั้นตอนการวางแผนนโยบายในการทำงานให้เป็นรูปธรรมมีวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และนำหลักสูตรอบรมศีลธรรมจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาประยุกต์ด้วยมีการปฐมนิเทศก่อนที่สมัครใจเข้ามาบรรพชา

2. การมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่นและวัดต่าง ๆ ในการจัดเตรียมสถานที่และทรัพยากรทำให้การวางแผนเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับการสนับสนุนจากสังคมในพื้นที่

3. ผู้บรรพชาบางคนอาจไม่มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ได้มีความตั้งใจจริง

วิธีการฝึกอบรม ดังนี้

1. คณะสงฆ์มีการปรับการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับระดับความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน เน้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อเยาวชน เช่น การนำหลักสูตรคิทธิปฏิบัติ ข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือนที่ถูกต้อง หรือ การสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือการท่างไถลจากยาเสพติด เป็นต้น

2. มีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรและองค์กรในการปฏิบัติตามค่านิยมและหลักจริยธรรมในทุกวันของชีวิตและการทำงาน

3. มีการดำเนินงานเป็นกระบวนการในการฝึกอบรม เพื่อให้คนที่เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ

กิจกรรมภาคปฏิบัติ ดังนี้

1. มีกิจกรรมภาคปฏิบัติช่วยส่งเสริมการปฏิบัติที่เข้มงวดและการเรียนรู้การใช้ชีวิตในระเบียบแบบแผน

2. พระพี่เลี้ยงมีความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมในการนำทีมและดำเนินโครงการไปสู่ความสำเร็จ มีการฝึกปฏิบัติสมาธิ การทำบุญ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน

3. มีการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น การทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ หรือการร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสาธารณะ

วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน ดังนี้

1. การประเมินจากการฝึกฝนวินัย การทำบุญ การช่วยเหลือผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินที่สะท้อนถึงการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและจริยธรรม
2. มีการใช้เครื่องมือหรือแบบประเมินที่เหมาะสมสำหรับการวัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายการทำหลักสูตรการบริหารจัดการโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. หน่วยงานราชการควรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรมีการอบรมพระวิทยากรก่อนทำการอบรมโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อน
2. โรงเรียนควรมีแผนในการที่จะให้นักเรียนเข้ามาอบรมในโครงการ
3. คณะสงฆ์ควรมีกิจกรรมพาสานเผยแผ่เพื่อประโยชน์ต่อสังคมให้เหมาะสมและสมควรแก่สมณสาธูป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักธรรมในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ควรทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ AI ในการบริหารจัดการโครงการบรรพชาในภาคฤดูร้อนของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวทางการดำเนินงานโครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจาริณีภาคฤดูร้อน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา และวัฒนธรรม.
- เจ้าอธิการวุฒิชัย ฐานุตตโร และคณะ.(2565). การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนเข้าอบรมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของชุมชนบ้านหนองช้าง ตำบลเขาวงกต อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(2), 199-208.

- พรชัย อรัณยกานนท์ และคณะ . (2563). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 63-78.
- พระครูจิตตาทิรม (ภูมิพัฒน์ ปภัสสร) และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการจัดการโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 6(8), 4001-4015.
- พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธาโณ) และคณะ. (2558). การพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(3), 17-32.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานิกุล ฐานุตโตโร และคณะ. (2562). ประสิทธิภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 73-85.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของ
องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี*
APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPĀDĀ PRINCIPLES TO DEVELOP
PERSONNEL COMPETENCIES OF THE NIKHOM KRASIAO SUBDISTRICT
ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT DAN CHANG DISTRICT
IN SUPHANBURI PROVINCE

เบญจรงค์ ธัญญเจริญ, นพดล ดีไทยสงค์,
พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม ญฐรวโร)

Bencharong Thanyacharoen, Noppadon Deethaisong,
Phrakhrusophonweeranuwat (Nikom Natthavaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: bencharong.dru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3. นำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 366 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กร และระบบงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว

อำเภอด่านช้าง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำ ได้แก่ หลักวิริยะ หลักฉันทะ หลักวิมังสา และหลักจิตตะ 3. การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว ตามหลักอิทธิบาทธรรมช่วยเสริมแรงบันดาลใจ สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 3.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 3.2 การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม 3.3 ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 3.4 การบริการเป็นเลิศ 3.5. การทำงานเป็นทีม โดยเน้นเป้าหมายชัดเจน การอบรมต่อเนื่อง

คำสำคัญ: อิทธิบาทธรรม; พัฒนาสมรรถนะบุคลากร; องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว; การประยุกต์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to examine the competencies of personnel in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization, Dan Chang District, Suphan Buri Province; 2. to study the relationship between the Iddhipada 4 principles and the competencies of personnel in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization, Dan Chang District, Suphan Buri Province; and 3. to propose the application of the Iddhipada Four, Paths of Accomplishment principles to develop the competencies of personnel in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization, Dan Chang District, Suphan Buri Province. The study employed a mixed-methods approach, consisting of quantitative research by collecting data through questionnaires from a sample of 366 monks or laypersons, and analyzing the data using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson Product Moment Correlation Coefficient. The qualitative research by conducting in-depth interviews with 10 key informants, analyzing the data through content descriptive interpretation.

The research findings revealed that: 1. By overall, the competencies of personnel in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization were at a high level. When considering each aspect, the highest was teamwork, followed by adherence to integrity and ethics, understanding of the organization and work systems, service excellence, and achievement orientation. 2. The relationship between Iddhipada 4, the Four Paths of

Accomplishment principles and personnel competencies in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization was found to be low and positive. When categorized by aspect, all dimensions showed a low positive correlation: the highest was diligence (Viriya), followed by desire (Chanda), investigation (Vimamsa), and concentration (Citta). 3. Developing personnel competencies in the Nikhom Krasaeo Sub-District Administrative Organization in line with Iddhipada helped enhance motivation, concentration, and analytical thinking, while improving performance in five areas: 3.1 Achievement orientation, 3.2 Adherence to integrity and ethics, 3.3 Understanding of the organization and work systems, 3.4 Service excellence, and 3.5 Teamwork. The approach emphasized clear goals, continuous training, technology utilization, and the creation of an organizational culture that fostered participation and ethics to improve the quality of public services sustainably.

Keywords: Itthipada Dhamma; Personnel Competency Development; Nikhom Krasaeo Subdistrict Administrative Organization; Application

บทนำ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีจุดเริ่มสำคัญหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เมื่อแนวคิดการกระจายอำนาจเริ่มได้รับการยอมรับ และขับเคลื่อนชัดเจนขึ้นภายหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก พ.ศ. 2504 ซึ่งรัฐตระหนักถึงความจำเป็นในการเสริมศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ที่นำไปสู่การปฏิรูประบบราชการและการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรกลายเป็นภารกิจเชิงยุทธศาสตร์ ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม และเจตคติ เพื่อยกระดับคุณภาพบริการสาธารณะ ส่งเสริมธรรมาภิบาลท้องถิ่น และสร้างความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีเอกภาพ พร้อมทั้งลดช่องว่างระหว่างรัฐส่วนกลางกับประชาชนผ่านบุคลากรที่ใกล้ชิดพื้นที่มากที่สุด (ธนิต สีนุสรวงศ์, 2566)

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารและการให้บริการประชาชน เนื่องจากบุคลากรเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนภารกิจให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐและความต้องการของชุมชน การมีสมรรถนะสูงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เสริมความไว้วางใจ โปร่งใส และความ

ยั่งยืนในการบริหาร การพัฒนาด้านนี้ทำให้บุคลากรรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การคิดเชิงระบบ และการตัดสินใจบนฐานข้อมูล นำไปสู่คุณภาพของแผนงานและนโยบายสาธารณะในท้องถิ่น การพัฒนาสมรรถนะยังช่วยลดช่องว่างความรู้และทักษะ เปิดโอกาสเติบโตในสายงาน และสร้างแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้ ในยุคที่ท้องถิ่นต้องเป็นผู้นำด้านการพัฒนา การมีบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงคือ เงื่อนไขสำคัญต่อความสามารถแข่งขันของประเทศ (ศศิธร ศรีอินทร์, 2562)

องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประสบข้อจำกัดด้านระบบบริหารงานบุคคลที่ยังยึดติดกับโครงสร้างเดิม ทำให้ไม่สามารถเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรได้อย่างยืดหยุ่นตามบริบทท้องถิ่น การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ยังขาดความต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง ขณะเดียวกันแรงจูงใจภายในของบุคลากรยังไม่เพียงพอในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และข้อจำกัดด้านงบประมาณยังเป็นอุปสรรคต่อการจัดอบรมเชิงลึกหรือส่งบุคลากรไปพัฒนา นอกพื้นที่ได้ครบถ้วน อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลได้พยายามดำเนินแนวทางหลากหลายเพื่อปลูกจิตสำนึกและสร้างแรงขับเคลื่อนภายใน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและองค์ความรู้ ยกระดับขีดความสามารถบุคลากรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทนต่อการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น (องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว ไม่ได้มีข้อจำกัดเพียงด้านโครงสร้างและทรัพยากร แต่ยังมีช่องว่างด้านแรงจูงใจ ทักษะ ทักษะ และความมุ่งมั่นต่อภารกิจสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงสนใจประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (ที.ปา. (ไทย) 11/231/233) เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจภายในและการตั้งมั่นในเป้าหมาย อันจะครอบคลุมทั้งด้านจิตสำนึก แรงขับเคลื่อน การใส่ใจในงาน และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แนวทางนี้คาดว่าจะ ช่วยแก้ปัญหาได้ทั้งในระดับบุคคลและองค์กรอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยตั้งใจศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหาแบบที่เหมาะสมและสามารถขยายผลเป็นต้นแบบให้หน่วยงานอื่นใช้ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการสำรวจด้วยการแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มเลือก จำนวน 366 รูปหรือคน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ที่ได้กำหนดคุณลักษณะไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนข้อเท็จจริงครบถ้วนทั้งในเชิงกว้างและลึก

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิ์เลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 4,256 คน (กรมการปกครอง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 366 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Creswell & Creswell, 2023)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน เจ้าพนักงานปฏิบัติการ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คนกลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพ

ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) และ ส่วนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่าเช่นเดียวกัน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมินำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากถึงองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้สถิติพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ซึ่งเป็นค่าวัดความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว

สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	3.03	0.93	ปานกลาง
2.	ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม	3.15	0.76	ปานกลาง
3.	ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน	3.11	0.79	ปานกลาง
4.	ด้านการบริการเป็นเลิศ	3.07	0.88	ปานกลาง
5.	ด้านการทำงานเป็นทีม	3.22	0.71	ปานกลาง
ภาพรวม		3.12	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		ตัวแปรตาม					
		สมรรถนะบุคลากร	1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	2. ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม	3. ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน	4. ด้านการบริการเป็นเลิศ	5. ด้านการทำงานเป็นทีม
ตัวแปรอิสระ							
หลักอิทธิบาทธรรม		.267**	.037	.170**	.184**	.263**	.154**
1. ฉันทะ		.180**	.049	.057	.047	.146*	.255**
2. วิริยะ		.184**	-.024	.200**	.183**	.181**	.020
3. จิตตะ		.083	.024	-.016	.106	.124*	.000
4. วิมังสา		.091	.059	.170**	.049	.109	-.035

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมกับสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว โดยภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก ด้านการบริการเป็นเลิศมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ และด้านการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีข้อเสนอแนะว่า การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรควรเริ่มจากการส่งเสริมฉันทะด้วยบรรยากาศการทำงานที่สร้างแรงบันดาลใจและยกย่องความสำเร็จเล็ก ๆ ด้านวิริยะ ควรมุ่งเน้นการตั้งเป้าหมาย การอบรม และการใช้เทคโนโลยีติดตามผล ส่วนจิตตะและวิมังสา ควรเสริมสมาธิการวางแผน การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อยกระดับสมรรถนะอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

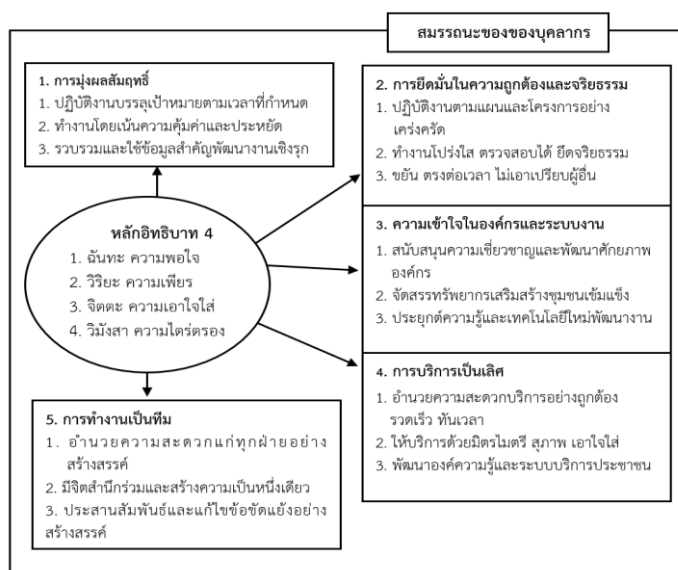
1. สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระณธีรัชชัย วรโกคินธนะโชค และคณะ (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรเทศบาลในยุคโลกาภิวัตน์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มีส่วนช่วยส่งเสริมสมรรถนะในการทำงานระดับปานกลางทั้งด้านคุณธรรม ความสามารถ และการปรับตัวในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำกับสมรรถนะของบุคลากร ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า หลักวิริยะมีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมา คือ ฉันทะ วิมังสา และจิตตะ แม้ทุกด้านจะสัมพันธ์ในทางบวก แต่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอจึงควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระมหาวิเศษ กนตธมโม (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานเทศบาลตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารและยกระดับสมรรถนะของบุคลากรได้

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า มีข้อเสนอแนะดังนี้ การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรควรเริ่มจากการส่งเสริมฉันทะด้วยการสร้างแรงบันดาลใจและการยกย่องความสำเร็จเล็ก ๆ อย่างต่อเนื่อง วิริยะ เน้นการตั้งเป้าหมายชัดเจน การอบรม และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ขณะที่ จิตตะและวิมังสา มุ่งเสริมสมาธิ การวางแผน การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ เพื่อยกระดับสมรรถนะอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถพล เสือคำรณ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานที่ดีขององค์กรตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีเป้าหมายชัดเจน ทำงานอย่างมุ่งมั่น และบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทั้งด้านทัศนคติ พฤติกรรม และความสามารถในการ

ทำงาน โดยส่งเสริมแรงจูงใจ ความมุ่งมั่น สมาธิ และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เมื่อนำมาบูรณาการร่วมกับองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ เช่น การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความยึดมั่นในจริยธรรม การเข้าใจระบบงาน การบริการที่เป็นเลิศ และการทำงานเป็นทีม จะช่วยยกระดับสมรรถนะได้รอบด้าน ส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรม สอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานภาครัฐสมัยใหม่ที่ยึดหลักประสิทธิภาพและความโปร่งใสเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดเวิร์กช็อป ระบบพี่เลี้ยง และกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจและความเป็นทีม
2. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ เวทีระดมความคิด และการอบรมร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมและเติบโตไปพร้อมกับองค์กร
3. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรสนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรจัดอบรมหรือเวิร์กช็อปที่เน้นการฝึกปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เช่น กรณีศึกษาและบทบาทสมมติ เพื่อให้บุคลากรสามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานได้จริง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรพัฒนาระบบพี่เลี้ยงภายในองค์กร เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความสามัคคีในหน่วยงาน
3. องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียวควรกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ในระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ และสามารถติดตามผลได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายจังหวัดหรือภูมิภาค เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในบริบทที่หลากหลาย และเพิ่มความแข็งแกร่งของข้อสรุปเชิงวิชาการ

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ของหลักธรรมอื่น เช่น ไตรสิกขา หรือพรหมวิหาร 4 กับ สมรรถนะบุคลากร เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพและออกแบบโมเดลการพัฒนาที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น
3. ควรเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเชิง พฤติกรรมและมุมมองเชิงคุณภาพอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่แม่นยำ และใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2567). *สถิติจำนวนประชากร*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/a6jQd>
- ธนิต สีนุสรวงศ์. (2566). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 1(2), 258-273.
- พระณธีรวิชัย วรโกคินธนะโชค และคณะ. (2560). การพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากร เทศบาล ในยุคโลกาภิวัตน์ ตามหลักพุทธธรรม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(3), 42-56.
- พระมหาวิเศษ กนตมโม. (2564). การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานเทศบาลตามหลัก อิทธิบาท 4. *วารสาร มจร เลย์ ปริทัศน์*, 2(2), 213-219.
- ศศิธร ศรีอินทร์. (2562). การศึกษาระดับสมรรถนะบุคลากรเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ที่ 6 ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 82-95.
- องค์การบริหารส่วนตำบลนิคมกระเสียว. (2567). *รายงานประชุมสภา สมัยประชุมสามัญ สมัยที่ 4 ประจำปี พ.ศ. 2567 20 ธันวาคม 2567*. สืบค้น 20 เมษายน 2567, จาก https://www.nikomkraseaw.go.th/news_council
- อรรถพล เสือคำรณ. (2565). การพัฒนาสมรรถนะการบริหารงานที่ดีขององค์กรตามหลัก อิทธิบาทธรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(2), 199-209.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2023). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

**การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากร
เทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
**PERSONNEL'S WORK PERFORMANCE QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT
OF PRASAT THONG SUBDISTRICT MUNICIPALITY AT BANG PA-IN DISTRICT
IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE**

ชัชวาลย์ ไชยนคร, รัฐพล เย็นใจมา, ธวัชชัย สมอเนื้อ

Chatchawal Chainakorn, Ratthapol Yenjaima, Thawatchai Samorneu

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: mahaball4444@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขา กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน และ 3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงาน โดยประยุกต์หลักไตรสิกขา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่าง 156 คน แบ่งเป็นข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง เครื่องมือประกอบด้วย แบบสอบถาม 4 ตอน ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐาน หลักไตรสิกขา คุณภาพชีวิตตามแนวคิดของ วอลตัน และความคิดเห็นปลายเปิด โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.968 การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พร้อมแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด และ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คนจาก 4 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา รัฐประศาสนศาสตร์ ผู้บริหาร และบุคลากรเทศบาล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสารวิชาการและคำแนะนำของที่ปรึกษา ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเริ่มจากการนัดหมายและดำเนินการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ พร้อมขออนุญาตบันทึกเสียง ข้อมูลที่ได้ถูกถอดความ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท และสังเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

*Received June 5, 2025; Revised August 23, 2025; Accepted August 24, 2025

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ในระดับมาก โดยด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือสมาธิและปัญญา 2. หลักไตรสิกขามีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ($R=0.807^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. แนวทางการพัฒนาประกอบด้วยสองด้านหลัก คือ ด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านคุณภาพชีวิต 8 ประการ เช่น รายได้ ความมั่นคง การพัฒนาโอกาสในอาชีพ และการมีส่วนร่วมในองค์กร โดยมีข้อเสนอแนะให้พัฒนานโยบายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม สร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าในหน้าที่ของบุคลากร และการพัฒนาปัญญา

คำสำคัญ: การพัฒนา; ไตรสิกขา; คุณภาพชีวิต; การปฏิบัติงาน; บุคลากรเทศบาล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to examine the level of working life quality of personnel at Prasat Thong Sub-District Municipality; 2. to analyze the relationship between the Threefold Training (Sila, Samadhi, and Panya) and working life quality; and 3. to propose guidelines for improving working life quality through the application of the Threefold Training. A mixed-methods approach was employed, combining quantitative data collected from 156 respondents comprising government officials, municipal staff, and contract workers through a structured questionnaire consisting of four sections: demographic information, the Threefold Training, working life quality based on Walton's concept, and open-ended opinions. The questionnaire's content validity (IOC) ranged from 0.60 to 1.00, and the overall reliability was 0.968. Data collection was conducted by the researcher in person, and the analysis was carried out using descriptive and inferential statistics, including Pearson's correlation coefficient, with interpretations based on established criteria. The qualitative research involved in-depth interviews with 10 key informants from four groups: Buddhist scholars or practitioners, public administration experts, executives, and municipal personnel. The interview guide was developed from academic documents and advisor recommendations. Data collection involved formal appointments and audio-recorded interviews with participant consent. The data were transcribed,

analyzed through content analysis, contextualized, and synthesized according to the research objectives.

The findings revealed that: 1. The overall working life quality of municipal personnel was at a high level, with Sila scoring the highest, followed by Samadhi and Panya; 2. There was a statistically significant high correlation between the Threefold Training and working life quality ($R=0.807$, $p < 0.01$); and 3. The proposed development guidelines consist of two core components: the Threefold Training (Sila, Samadhi, Panya) and Walton's eight aspects of working life quality, such as income, job security, career development opportunities, and organizational participation. Recommendations include developing fair compensation policies, creating opportunities for personnel development and career advancement, and enhancing wisdom through continuous learning and reflective practices.

Keywords: Development; The Threefold Training; Quality of Life; Job Performance; Municipal Personnel

บทนำ

ในปัจจุบัน การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กลายเป็นกลไกหลักในการพัฒนาชุมชนอย่างทั่วถึงและยั่งยืน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570), 2565) โดยเฉพาะในบริบทของเทศบาลซึ่งต้องรับผิดชอบภารกิจหลากหลายที่เชื่อมโยงโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน บุคลากรในเทศบาลจึงถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรทั้งในด้านการให้บริการ

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรจึงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 79 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550) เพราะคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี ย่อมนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และเสริมสร้างจิตสำนึกในการรับใช้สังคม (พระสิทธิชัย วิสุทธิโส, (2561)

แม้เทศบาลตำบลปราสาททองจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรและประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง แต่จากการสำรวจพบว่ายังมีข้อจำกัดด้านคุณภาพชีวิตของบุคลากร แม้เทศบาลตำบลปราสาททองจะมีรายรับต่อปี ประมาณ 94 ล้านบาท และใช้งบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อบุคลากรและค่าตอบแทนมากกว่า ปีละ 37

ล้าหลัง แต่กลุ่มพนักงานจ้างทั่วไปและลูกจ้างประจำก็ยังไม่ได้รับสวัสดิการและโอกาสในการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรขนาดใหญ่ สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจ ความพึงพอใจในการทำงาน และความมั่นคงในอาชีพของบุคลากร อีกทั้งการพัฒนาทางด้านคุณธรรมยังขาดกรอบแนวทางที่เป็นระบบและยั่งยืน ดังนั้น จึงควรพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรให้ดีขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลปราสาททอง

แนวคิดเรื่อง คุณภาพชีวิตจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยทางกายภาพ เช่น รายได้ ความมั่นคง หรือสภาพแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความพึงพอใจ ความสงบภายใน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแบบองค์รวม (Holistic Approach) ที่เสนอว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตควรเป็นกระบวนการพัฒนาคนทั้งคน ทั้งในมิติของกาย ใจ สังคม และปัญญา แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้แก่ แนวคิดของ Maslow (1954) ที่จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน เช่น ความมั่นคงในชีวิตและงาน จนถึงขั้นสูงสุด คือ การเติมเต็มตนเอง (Self-Actualization) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพุทธศาสนาในเรื่องการพัฒนาตนให้พ้นทุกข์และถึงซึ่งความสุขอันยั่งยืน ในขณะเดียวกัน Walton (1973) ได้เสนอกรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life - QWL) ไว้ 8 ด้าน เช่น ความมั่นคง ความเสมอภาคในโอกาส ความปลอดภัย ความสมดุลระหว่างชีวิตและงาน ฯลฯ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความผูกพันของบุคลากร โดยเฉพาะในองค์กรภาครัฐที่มุ่งให้บริการแก่ประชาชน แนวคิดของวอลตันจึงสามารถประยุกต์เข้ากับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

เทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยตรง เดิมมีสถานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนจะได้รับยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2550 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยมีโครงสร้างองค์กรประกอบด้วยฝ่ายบริหารที่มาจาก การเลือกตั้ง และฝ่ายราชการที่ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักปลัด กองคลัง กองช่าง กองการศึกษา และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ภารกิจหลักของเทศบาล คือ การจัดบริการสาธารณะ ส่งเสริมการศึกษา การสาธารณสุข พัฒนาอาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ คุณภาพชีวิตดี มีจิตบริการ พัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคงในทุกมิติของชีวิตประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567)

ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่มุ่งเน้นการดำรงชีวิตอย่างสมดุลและมีคุณธรรม จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ผสมหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารงาน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นฐานในการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างสมดุลทั้งในมิติของพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและความสุขในการทำงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

เมื่อแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตถูกผสมผสานกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่หลักไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 22/228/231) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมุ่งหมายให้บุคคลพัฒนาทั้งพฤติกรรม เจตคติ และการรู้แจ้ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547) ย่อมส่งเสริมให้การดำเนินชีวิตและการทำงานเกิดความสมดุล มีเป้าหมายที่ยั่งยืน และเกิดพลังทางจิตใจในการรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมุ่งศึกษาภายใต้บริบทของเทศบาลตำบลปราสาททอง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอันเชื่อมโยงกับนโยบายของเทศบาลและการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และได้รับความไว้วางใจจากประชาชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับคุณภาพชีวิตในการทำงาน
3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานโดยประยุกต์หลักไตรสิกขา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง ของเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 156 คน

2.2 ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) และดำเนินการสุ่มแบบ แบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยอิงจากสัดส่วนของประชากรในแต่ละกองงานภายในเทศบาลตำบลปราสาททอง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดอย่างครอบคลุม การแบ่งชั้นพิจารณาจากสถานะของบุคลากร ได้แก่ ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง แล้วใช้สูตรคำนวณเพื่อหาขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นจากประชากรทั้งหมด 156 คน ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 113 คน ประกอบด้วย ข้าราชการ 23 คน พนักงาน 33 คน และลูกจ้าง 57 คน ตามสัดส่วนที่กำหนด

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีประสบการณ์ตรง โดยใช้วิธีของเดวิด ซิลเวอร์แมน (Silverman, 2013) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ 1. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 คน 2. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน 3. กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 2 คน และ 4. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานระดับเทศบาล จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกให้มีความหลากหลายในบทบาท เพื่อให้ข้อมูลครอบคลุมทั้งเชิงโครงสร้าง แนวคิด และการปฏิบัติจริง อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยพัฒนาตามขั้นตอนทางวิชาการ เริ่มจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป หลักไตรสิกขา คุณภาพชีวิตตามแนวคิดวอลตัน และคำถามปลายเปิด โดยใช้มาตราส่วน 5 ระดับ ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในช่วง 0.60-1.00 แสดงถึงความเหมาะสมของเนื้อหา และเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียง ได้ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.986 ถือว่าอยู่ในระดับสูง เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริงในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยเริ่มจากการศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสาร ตาราง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างคำถามให้

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาพร้อมกับคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำไปสู่การออกแบบแบบสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา โดยเครื่องมือนี้ถูกนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำหนังสือขออนุญาตจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง โดยผู้วิจัยเป็นผู้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 113 คน และได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

4.2 ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบทางการ (Formal Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางในการซักถาม และเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลประกอบด้วยการเตรียมการ เช่น การประสานงาน นัดหมาย และเตรียมเครื่องมือบันทึกเสียง จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์โดยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง และยืนยันการรักษาความลับของข้อมูลที่ได้รับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงาน และ สถิติอนุมาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาทิศทางและระดับความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับคุณภาพชีวิต แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบ Likert (1967) 5 ระดับ และแบบปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ในการสรุปเนื้อหาพร้อมกับบริบท เพื่อนำเสนอผลในรูปแบบเชิงพรรณนา

5.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยเริ่มจากการถอดเสียง การสัมภาษณ์และจัดทำเป็นข้อความ จากนั้นจำแนกเนื้อหาออกเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำไปวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาบริบทของข้อมูลควบคู่กัน สุดท้ายจึงสังเคราะห์และสรุปผลข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอในลำดับถัดไป

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรรายด้านต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรโดยภาพรวม จำนวน 8 ด้าน ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวม

ข้อ	ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านรายได้และผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ	3.83	0.672	มาก
2.	ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี	4.11	0.646	มาก
3.	ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล	4.18	0.625	มาก
4.	ด้านการสร้างโอกาสในความก้าวหน้าและความมั่นคง	4.10	0.713	มาก
5.	ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน	4.14	0.679	มาก
6.	ด้านประชาธิปไตยในองค์กร	4.16	0.663	มาก
7.	ด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว	4.18	0.544	มาก
8.	ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	4.21	0.579	มาก
รวม		4.11	0.558	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อระดับการพัฒนาตามหลักคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากร ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.558 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบผลการศึกษาค้นคว้าครั้งแรก คือ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.21 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.579 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.625 อยู่ในระดับมาก, ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.544 อยู่ในระดับมาก ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.663 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านการบูรณาการทางสังคม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.679 อยู่ในระดับมาก ด้านความปลอดภัยในการทำงาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.646 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.713 อยู่ในระดับมากและด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.83 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.672 อยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับคุณภาพชีวิตในการทำงาน จากผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับคุณภาพชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R=0.807^{**}$) โดยเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์ใน

ระดับสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ($R=0.815^{**}$) รองลงมาคือ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ($R=0.780^{**}$) และด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ($R=0.777^{**}$) ด้านความปลอดภัยในการทำงาน ($R = 0.752^{**}$) และด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน ($R=0.737^{**}$) มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ($R=0.683^{**}$) และด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว ($R=0.588^{**}$) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง สำหรับด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางเช่นกัน ($R=0.481^{**}$)

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานโดยประยุกต์หลักไตรสิกขา
การส่งเสริมคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักไตรสิกขามีรายละเอียดดังนี้

3.1. การส่งเสริมด้านศีล ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีความตรงต่อเวลาพัฒนาบุคลากรให้มีความเคร่งครัดในระเบียบวินัย ไม่ทุจริตต่อองค์กร พัฒนาบุคลากรให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการรักษาศีลแล้วขยายสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาส่งเสริมให้บุคลากรประพฤติดี ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ กำหนดนโยบาย ส่งเสริมการรักษาศีลในองค์กร

3.2 การส่งเสริมด้านสมาธิ ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรให้มีความอดทนในการทำงาน พัฒนาบุคลากรให้มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน พัฒนาบุคลากรให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ผู้นำและผู้บริหารเป็นต้นแบบในการฝึกสมาธิ สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งสมาธิ บูรณาการหลักสูตรพัฒนาสมาธิเข้ากับแผนพัฒนาบุคลากร

3.3 การส่งเสริมด้านปัญญา ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิบัติงาน พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และเข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างแจ่มแจ้ง พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มุ่งมั่นส่งเสริมการพัฒนาปัญญาของบุคลากรอย่างจริงจัง สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในองค์กร บูรณาการการพัฒนาปัญญาเข้ากับระบบการพัฒนาบุคลากร

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปรางสาททอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า องค์กรสามารถบริหารจัดการในด้านที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในการทำงาน สวัสดิภาพ และความสัมพันธ์ในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาอุทัย กตคุโณ และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักวิถีพุทธในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงองค์รวม ทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ย่อมส่งผลให้บุคลากรมี

แรงจูงใจและความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้ยังอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ถือเป็นสัญญาณสะท้อนที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพราะค่าตอบแทนที่ไม่สอดคล้องกับภาระหน้าที่และค่าครองชีพ อาจกระทบต่อขวัญกำลังใจและความผูกพันของบุคลากรในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลีย์ พลายจิตต์ และคณะ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจด้านรายได้มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากร นอกจากนี้งานวิจัยของพระชนพล กนตสีโล และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า การวางโครงสร้างผลตอบแทนที่เหมาะสมร่วมกับการส่งเสริมหลักธรรมเพื่อหล่อหลอมจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบและจริยธรรมด้วยเหตุนี้ เทศบาลตำบลปราสาททองควรพิจารณาปรับปรุณนโยบายค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับบริบทเศรษฐกิจในปัจจุบันและการพัฒนาทางจิตใจตามแนวทางพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคลากรให้มั่นคงในทั้งสองมิติ คือ มิติความเป็นอยู่ทางกายภาพ และมิติแห่งจิตใจอย่างยั่งยืน

2. หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในเทศบาลตำบลปราสาททอง ($R=0.807^{**}$) โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์สูงที่สุด ($R=0.815^{**}$) สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อบุคลากรมีการฝึกฝนสมาธิและได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการเติบโตทั้งในด้านศักยภาพและความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับงานของพระสมณีก อธิปญโญ และคณะ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการหลักไตรสิกขา โดยเฉพาะการใช้ปัญญาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการปรับตัวในองค์กรร่วมสมัย ในด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ ($R=0.780^{**}$) และ ($R=0.777^{**}$) ตามลำดับ แสดงถึงผลของการพัฒนาสมาธิที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีจิตเจตน์มุ่งมั่นมองเห็นคุณค่าของงานและมุ่งมั่นในการสร้างประโยชน์แก่สาธารณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์กฤษฎา สิริสาโร (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักไตรสิกขาของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางจิตใจอย่างแท้จริง ขณะที่ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม

มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($R=0.481^{**}$) แม้จะต่ำกว่าด้านอื่น แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดหลักไตรสิกขาเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอก เช่น ระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ซึ่งสามารถสะท้อนจากแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547) การพัฒนาชีวิตการทำงานต้องมีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนและครบถ้วน กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การประยุกต์หลักไตรสิกขาในองค์กรสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาตนเองและแรงจูงใจภายใน แต่การส่งเสริมโครงสร้างสนับสนุนจากภายนอก เช่น รายได้ ความมั่นคง และโอกาสในการเติบโตในหน้าที่ ก็มีความจำเป็นควบคู่กัน เพื่อสร้างสมดุลที่แท้จริงในชีวิตการทำงาน

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลปราสาททองสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์ในองค์กรอย่างรอบด้าน ในด้านศีลการปลูกฝังวินัย ความซื่อสัตย์ และการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย ถือเป็นฐานของคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและเป็นที่ยอมรับในองค์กร การมีผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมณีก ธีรปัญญา และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี พบว่า การอบรมปลูกฝังศีลธรรมและการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จะช่วยพัฒนาแรงงานให้มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในด้าน สมาธิ การฝึกความตั้งใจ อุดหนุน และการมีสติระหว่างการทำงาน ช่วยให้บุคลากรสามารถจัดการกับสถานการณ์กดดันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการหลักสูตรสมาธิเข้ากับแผนพัฒนาบุคลากรยิ่งส่งเสริมให้บุคลากรมีจิตใจที่มั่นคงและเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพงษ์ สุนทรธรรม และคณะ (2566) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การฝึกสมาธิและจิตตภาวนาในองค์กรภาครัฐสามารถลดความตึงเครียดและเพิ่มพลังทางใจให้กับผู้ปฏิบัติงานได้ ส่วนในด้านปัญญา การพัฒนาให้บุคลากรสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ประยุกต์ใช้ความรู้ และมีทักษะในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง จะช่วยให้บุคลากรสามารถปรับตัวและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงการฝึกปัญญาเข้ากับระบบงานประจำ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนความก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งสัมพันธ์กับข้อค้นพบของพระครูสมุห์กฤษฎา สิริสาร (2564) ที่ระบุว่า การฝึกฝนปัญญาในองค์กรมีผลอย่างมากต่อการยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการงานและ

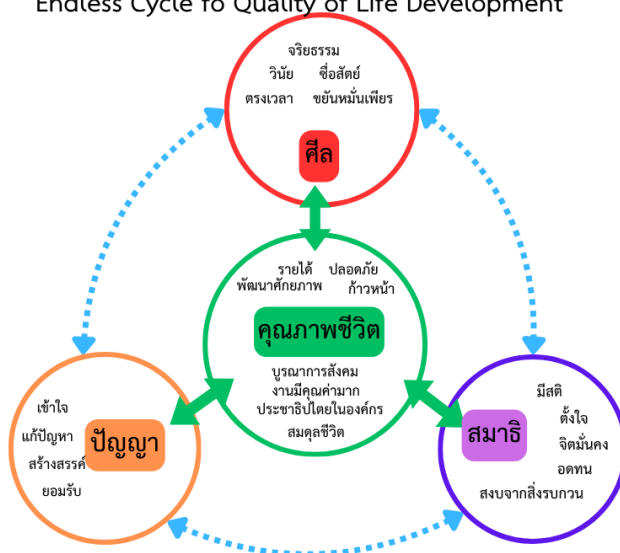
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากร โดยสรุป แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน โดยใช้หลักไตรสิกขา ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรให้มี คุณธรรม มีสติ และมีปัญญา แต่ยังสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มั่นคง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับ หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ประกอบกับหลักคุณภาพชีวิต 8 ด้าน เช่น ความมั่นคง ความเสมอภาคในโอกาส ความปลอดภัย ความสมดุลระหว่างชีวิตและงาน ฯลฯ การได้มาซึ่งองค์ความรู้ในงานวิจัยนี้ จึงเกิดขึ้นจากกระบวนการศึกษาที่เชื่อมโยงแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก ผ่านการเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างมีหลักเกณฑ์ และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็น ระบบ ทำให้ข้อค้นพบที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ปรากฏตามภาพที่ 1

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา

Endless Cycle fo Quality of Life Development

ภาพที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา

จากภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา วงจรการเติบโตอย่างยั่งยืน ในบริบทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลปราสาททอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตมิใช่เพียงการจัดสวัสดิการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกเท่านั้น แต่ต้องเน้นการพัฒนาภายในของบุคลากรอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา อันเป็นแกนสำคัญของหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรตามหลักไตรสิกขานั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.807^{**}$)

ศีล เป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม ส่งเสริมให้บุคลากรประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีวินัย ไม่ทุจริต และมีความรับผิดชอบ ขณะที่สมาธิ ช่วยให้จิตใจมั่นคง ทำงานด้วยความสงบ มีสติ และสามารถรับมือกับแรงกดดันในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญญา ส่งผลต่อการคิดอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหา การพัฒนานวัตกรรมและการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัญญาคือองค์ประกอบที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุดกับคุณภาพชีวิต ($R=0.798^{**}$)

รูปแบบการพัฒนานี้เสนอให้ใช้โครงสร้างแบบวงจรต่อเนื่อง (Endless Cycle) ซึ่งศีล สมาธิ และปัญญา ต่างส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น การรักษาศีลอย่างมั่นคงเอื้อต่อการมีสมาธิที่ตั้งมั่น สมาธิช่วยให้เกิดปัญญาอย่างลึกซึ้ง และปัญญาย้อนกลับมาช่วยยกระดับการรักษาศีลอย่างเข้าใจ เกิดเป็นกลไกการพัฒนาแบบหมุนเวียนที่ไม่มีวันสิ้นสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาปัญญาของบุคลากร โดยเน้นการเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดริเริ่ม การใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. เทศบาลควรกำหนดนโยบายด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยยึดหลักความเพียงพอและเหมาะสมกับภาระค่าครองชีพในปัจจุบัน เพื่อสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงาน
3. เทศบาลควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าในหน้าที่ของบุคลากร โดยให้ความสำคัญกับระบบประเมินผลที่โปร่งใสและการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลควรจัดกิจกรรมหรือเวทีให้บุคลากรได้เสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนา งาน เช่น เวทีนำเสนอผลงานเชิงนวัตกรรม เว็กร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือระบบรางวัล สำหรับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เทศบาลควรทบทวนระบบการจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการให้เหมาะสมกับ ภาระค่าครองชีพ พร้อมจัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นเพื่อประเมินความพึงพอใจ และนำ ข้อมูลมาพัฒนาแนวทางการบริหารค่าตอบแทนอย่างต่อเนื่อง
3. เทศบาลควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้และฐานข้อมูลความรู้ภายในองค์กรให้เข้าถึงง่าย เช่น ระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ มุมความรู้ในสำนักงาน หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่บุคลากร สามารถเข้าถึงได้ทุกเวลา พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการผ่านการอบรมและ กิจกรรมเสริมทักษะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในมิติอื่น ๆ ที่หลากหลาย มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากร นอกเหนือ จากปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริม คุณภาพชีวิตของบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, พุทธศักราช). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง. หน้า 1.
- พระครูสมุห์กฤษฎา สิริสาโร. (2564). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลัก ไตรสิกขาของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจรเข้สามพัน อำเภอดู่ดอง จังหวัด สุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนพล กนต์สีโล และคณะ. (2561). การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอดู่ดอง จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(3), 943-954.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *ศึกษา ผีภวน พัฒนาตนให้สูงสุด: ชุติธรรมะ ประยุกต์สำหรับคนทำงาน ลำดับที่ 6*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

- พระมหาอุทัย กตคุโณ และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักวิถีพุทธในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 6(2), 63-83.
- พระสมนึก อีร์ปญโญ และคณะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะต้นแบบข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 139-152.
- พระสิทธิชัย วิสุทธิธ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลัย พลายจิตต์ และคณะ. (2565). การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 6(1), 207-227.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 23.
- สมพงษ์ สุนทรธรรม และคณะ. (2566). การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 339-350.
- สำนักงานเทศบาลตำบลปราสาททอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). *ข้อมูลเทศบาลปราสาททอง*. สืบค้น 6 มกราคม 2567, จาก <https://prasattong.go.th/public/>
- Likert, R. (1967). *The method of constructing an attitude scale*. New York: Wiley & Son.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row.
- Silverman, D. (2013). *Doing Qualitative Research* (4th ed.). London: SAGE Publications.
- Walton, R. E. (1973). Quality of Working Life: What is it?. *Sloan Management Review*, 4(7), 12-16.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhd.

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE EFFICIENCY OF CONSERVATION TOURISM MANAGEMENT OF LOCAL
GOVERNMENT IN KANCHANADIT DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

สุดารัตน์ ประมุต

Sudarat Pramut

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pichityoma@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และ 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 239 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ และสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 27.2 ($R^2=.272$) และการบริหารจัดการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 22.0 ($R^2=.220$) จึงยอมรับสมมติการวิจัย 3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพ พบว่า คุณภาพงาน เน้นพัฒนาบุคลากร กำหนดมาตรฐาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านปริมาณงาน มีการวางแผนและจัดสรรทรัพยากร ดำเนินงานและสร้างความร่วมมือ ด้านเวลา มีการจัดลำดับความสำคัญ การทำงานที่ชัดเจน และตรงต่อเวลา

*Received July 25, 2025; Revised August 25, 2025; Accepted August 26, 2025

ค่าใช้จ่าย เน้นบริหารจัดการการเงินอย่างรอบคอบ เพิ่มประสิทธิภาพและสร้างรายได้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและลดต้นทุน ติดตามและนำเทคโนโลยีมาใช้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of management efficiency, 2. to study the factors affecting management efficiency, and 3. to propose guidelines for improving the efficiency of ecotourism management under the responsibility of local administrative organizations in Kanchanadit District, Surat Thani Province. This study employed a mixed-method design. For the quantitative research, data were collected using questionnaires from 239 respondents and analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 10 key informants, divided into five groups, and the data were analyzed descriptively and synthesized into a narrative form.

The findings revealed that: 1. the overall level of management efficiency was rated high, and when considered in each dimension, it was found to be high in all aspects. 2. The factors affecting management efficiency indicated that the application of the Four Bases of Accomplishment (Iddhipada) significantly influenced efficiency at the 0.01 statistical level, jointly explaining 27.2% of the variance ($R^2=.272$). In addition, management practices significantly influenced efficiency at the 0.01 statistical level, jointly explaining 22.0% of the variance ($R^2=.220$). Therefore, the research hypotheses were accepted. 3. The guidelines for improving efficiency included: in terms of work quality, emphasizing personnel development, setting standards, and promoting participation; in terms of workload, planning and allocating resources, implementing operations, and fostering cooperation; in terms of time, prioritizing tasks, working with clarity, and punctuality; and in terms of expenses, managing finances prudently, enhancing efficiency, generating income,

encouraging participation, reducing costs, monitoring, and applying technology.

Keywords: Management; Conservation Tourism; Local Government Organizations

บทนำ

การท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รายงานสถิติจังหวัดที่มีอัตราการนักท่องเที่ยวเติบโตสูง ผลปรากฏว่า สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่มีอัตราการนักท่องเที่ยวเติบโตสูงที่สุดในประเทศ สถิตินักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ เมื่อเทียบกับปี 2564 โดยมีสถิตินักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 600% มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยือนกว่า 3.6 ล้านคน ทำให้มีรายได้ในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลการท่องเที่ยวของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายได้จากนักท่องเที่ยวจำนวน 27,661 ล้านบาท จากนักท่องเที่ยวจำนวน 3,690,642 คน และเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2564 รายได้สูงขึ้นจำนวน 912.04 % (ผู้จัดการออนไลน์, 2566)

อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนติดกับชายฝั่งทะเลบริเวณรอบอ่าวบ้านดอน และเป็นพื้นที่ทำประมงชายฝั่งที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นการทำประมงพื้นบ้านที่ต้องพึ่งพาอาศัยการดำรงอยู่ของป่าชายเลนเป็นสำคัญที่ผ่านมาประชาชนผู้ประกอบการอาชีพประมงชายฝั่งในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง (Stakeholders) จากการใช้ประโยชน์ของผืนป่าชายเลนแห่งนี้ อาจยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการอนุรักษ์ป่าชายเลน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนในการทำลายความสมบูรณ์ต่อป่าชายเลน ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลและการประกอบอาชีพที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาอาจมีส่วนในการทำลายความสมบูรณ์ของป่าชายเลนในพื้นที่อีกทางหนึ่ง เช่น การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งด้วยการขุดลอกร่องน้ำ การสร้างเขื่อนกั้นคลื่น ฯลฯ กระบวนการเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อสภาพความสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเล (อิติ พานวัน, 2563)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอกาญจนดิษฐ์มี 14 แห่ง โดยแบ่งเป็นเทศบาลตำบล 5 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 9 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งจะมีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ในส่วนของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น จากการสำรวจข้อมูลในเบื้องต้นพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 14 แห่ง มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพพอสมควร แต่ยังพบปัญหาในหลายด้าน คือ บุคลากรที่ยังขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้คุณภาพ

ของงานยังไม่ดีพอ ปริมาณงานน้อยเกินไป เวลาการทำงานที่ไม่เหมาะสม และงบประมาณที่ใช้จ่ายไม่สอดคล้องกับงานที่ได้รับ ทำให้ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจรัญ อภิธมมจิตโต (2564) ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ ขาดการสร้างกระบวนการสร้างการรับรู้และจิตสำนึกที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานภาครัฐอย่างทั่วถึง ด้านสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ขาดแผนระยะยาวในการอนุรักษ์วิถีชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนบางคนขาดความเข้มแข็งและไม่มีความรับผิดชอบ

ด้วยเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภออื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพมาสนับสนุน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 592 คน (ที่ว่าการอำเภอกาญจนดิษฐ์, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) มีการกำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งในอำเภอกาญจนดิษฐ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งหมด ใช้วิธีการคัดเลือกบุคลากรโดยการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 239 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ๆ ละ 2 รูปหรือคน ได้แก่ นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้บริหารส่วนราชการ ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการ จำนวน 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม ขั้นตอนการบริหารจัดการ และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ โดยตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตรวัดแบบ Likert 5 ระดับ (Likert, 1967) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียง 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเฉลี่ยรวม 0.929 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับดีมาก ก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยเป็นคำถามปลายเปิดที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ผ่านกระบวนการสร้างและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) มีการขอหนังสืออนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเข้าพื้นที่เก็บข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามได้ครบ 100% และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจด

บันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ คือ 1. สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของเบสท์ (Best, 1981) 2. สถิติเชิงอนุมานใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามที่ส่งผล

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การถอดเสียงสัมภาษณ์เป็นข้อความ แล้วจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการพิจารณาบริบทที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายจึงสังเคราะห์และสรุปผลข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านเวลา ($\bar{X}=3.97$) รองลงมา คือ ด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{X}=3.90$) รองลงมา คือ ด้านปริมาณงาน ($\bar{X}=3.84$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคุณภาพของงาน ($\bar{X}=3.68$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สมมติฐานที่ 1 หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ วิมังสา จิตตะ และวิริยะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 27.2 ($R^2=.272$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 การบริหารจัดการ (PDCA) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านการแก้ไขปรับปรุง ด้านการตรวจสอบ และด้านการวางแผน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายประสิทธิภาพ ได้ร้อยละ 22.0 ($R^2=.220$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.827	0.271		6.746	0.000**
วิมangsa (B4)	0.225	0.055	0.270	4.077	0.000**
จิตตะ (B3)	0.176	0.056	0.218	3.165	0.002**
วิริยะ (B2)	0.140	0.065	0.153	2.170	0.031*

Multiple R = 0.522, $R^2 = 0.272$, Adjusted $R^2 = 0.260$, Std. Error = 0.614

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 3 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ วิมangsa (B4) จิตตะ (B3) และวิริยะ (B2) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายได้ร้อยละ 27.2 ($R^2 = .272$) ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 1.827 + 0.225X_{1B4} + 0.176X_{1B3} + 0.140X_{1B2}$$

$$Zy = 0.270Z_{X1B4} + 0.218Z_{X1B3} + 0.153Z_{X1B2}$$

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของการบริหารจัดการ (PDCA)

การบริหารจัดการ (PDCA)	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.861	0.250		7.458	0.000**
ด้านการแก้ไขปรับปรุง (C4)	0.157	0.062	0.181	2.541	0.012**
ด้านการตรวจสอบ (C3)	0.142	0.065	0.162	2.192	0.029*
ด้านการวางแผน (C1)	0.125	0.059	0.147	2.104	0.036*

Multiple R = 0.469 $R^2 = 0.220$ Adjusted $R^2 = 0.206$ Std. Error = 0.636

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการ (PDCA) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านการแก้ไขปรับปรุง (C4) ด้านการตรวจสอบ (C3) และด้านการวางแผน (C1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายได้ร้อยละ 22.0 ($R^2 = .220$) ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 1.861 + 0.157X_{1C4} + 0.142X_{1C3} + 0.125X_{1C1}$$

$$Zy = 0.181Z_{X1C4} + 0.162Z_{X1C3} + 0.147Z_{X1C1}$$

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ 1. ด้านคุณภาพของงาน ยกระดับคุณภาพด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ การสื่อสาร

และบริการนักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ กำหนดมาตรฐานงานชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ชุมชน บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์ 2. ด้านปริมาณงาน บริหารจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการวางแผนและกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณที่ชัดเจน จัดสรรทรัพยากรเหมาะสม กระจายอำนาจ มอบหมายงาน และสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก 3. ด้านเวลา วางแผน และกำหนดเวลาที่ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญ ติดตามความคืบหน้า ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ส่งเสริมการสื่อสารที่รวดเร็ว มอบอำนาจตัดสินใจ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ตรงต่อเวลา และ 4. ด้านค่าใช้จ่าย ควบคุมค่าใช้จ่ายผ่านการจัดทำงบประมาณที่รัดกุม เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส แสวงหาแหล่งเงินทุน และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า ผลงานของบุคลากรมีความเป็นสากล สามารถเชื่อถือได้ บุคลากรมีปริมาณงานที่เป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน บุคลากรใช้เวลาดำเนินงานเหมาะสม งานสำเร็จด้วยความคุ้มค่าและประหยัดทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภัททวโส (2567) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า ด้านคุณภาพของงาน บุคลากรมีการปฏิบัติงานที่มีความน่าเชื่อถือโปร่งใส ด้านปริมาณงาน การปฏิบัติงานในหน่วยงาน มีปริมาณงานที่มีความเหมาะสม ด้านเวลา บุคลากรปฏิบัติงานได้ตรงตามกรอบระยะเวลา และด้านค่าใช้จ่าย บุคลากรสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรได้อย่างเหมาะสม และมีระดับมากเหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนุต์มน้อยพานิช (2567) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายว่า ด้านปริมาณงาน ท่านสามารถทำงานได้ปริมาณงานตามที่องค์กรกำหนด ด้านคุณภาพงาน องค์กรมีการควบคุมการทำงานที่มีมาตรฐาน ด้านความเร็วในการทำงาน บุคลากรทำงานได้เสร็จตามเวลาที่กำหนด และด้านความประหยัด บุคลากรมีการประหยัดพลังงาน อยู่ในระดับมากเหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชราภรณ์ สันติเสวี และคณะ (2565) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายว่า ด้านคุณภาพงาน บุคลากรมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน สำนักงานมีตัวแทนและนายหน้า

ประกันภัยที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ด้านเวลา สำนักงานสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด และด้านค่าใช้จ่าย สำนักงานใช้งบประมาณในการดำเนินงานอย่างคุ้มค่า อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ คือ สมมติฐานที่ 1 หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ศักดิ์ ทั้งทอง (2566) ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิภาพการบริหารงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r=0.774^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สมมติฐานที่ 2 การบริหารจัดการ PDCA ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของชุตินัน ศรีนวกะตระกูล (2564) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการจัดทำแผนตามหลัก PDCA มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($r=0.705$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของชลณัฐ จันทรเชียว (2568) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ($r=0.724$) สามารถพยากรณ์หรืออธิบายความแปรปรวน ได้ร้อยละ 52.40 และมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ ($r=0.494$)

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพ ต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของงานด้วยการพัฒนาบุคลากร สร้างมาตรฐาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับประสิทธิภาพขององค์กร นักท่องเที่ยว ปริมาณงาน มุ่งเน้นการวางแผนที่วัดผลได้ การจัดสรรทรัพยากร และการกระจายอำนาจ รวมถึงการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขยายช่องทางบริการ ส่วนด้านเวลา ให้ความสำคัญกับการวางแผนที่ชัดเจน การติดตามความคืบหน้า และการลดขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุด สุดท้ายด้านค่าใช้จ่าย เน้นการควบคุมงบประมาณ การจัดซื้อที่โปร่งใส และการแสวงหาแหล่งเงินทุนเสริม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนระยะยาว ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเติบโตคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุด ควบคุมต้นทุนได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริ ภูมิภักดิ์ (2565) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ คือ การพัฒนาระบบการทำงานที่มีความชัดเจน การแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน การวางแผนงานร่วมกัน

เพื่อจัดสรรเวลาการทำงานได้ง่ายขึ้น การบูรณาการงบประมาณร่วมกับหน่วยงานเพื่อให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรุตติกลาส สุขสิงห์ และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร คือ บุคลากรปฏิบัติงานสามารถบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ บุคลากรมีผลสำเร็จตามปริมาณที่ได้รับมอบหมาย บุคลากรมีความรอบคอบ ทำงานสำเร็จด้วยดีภายในระยะเวลาที่กำหนด และบุคลากรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทราพร จันตะนี และคณะ (2566) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพ คือ การปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ ใส่ใจในการทำงาน โดยคำนึงถึงเวลา จำนวนชิ้นงาน มีตัวชี้วัดที่ถูกต้อง มีการบริหารจัดการเวลา การจัดลำดับความสำคัญก่อนและหลัง และมีการวางแผน การหาจุดคุ้มทุน และความคุ้มค่าในการใช้จ่าย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีปัจจัยหลัก 3 ส่วนที่เชื่อมโยงกัน คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยนำออก (Output)

ปัจจัยนำเข้า เปรียบเสมือนรากฐานสำคัญของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรเป็นหัวใจหลัก บุคลากรที่มีทั้งฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความมุ่งมั่น) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (ความตรึกตรอง) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในที่ผลักดันให้การทำงานมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมี หลักการและแนวคิด โดยเฉพาะอิทธิบาทธรรมและ หลักการบริหารจัดการ PDCA ซึ่งทำหน้าที่เป็นเข็มทิศและกรอบการทำงานที่เป็นระบบ สุดท้าย คือ ทรัพยากรเสริม เช่น งบประมาณ โครงสร้างองค์กร ระเบียบข้อบังคับ และ ข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงกายภาพและระบบที่ช่วยสนับสนุนให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น

กระบวนการ คือ การนำปัจจัยนำเข้าทั้งหมดมาแปรเปลี่ยนให้เกิดผลลัพธ์ผ่าน กิจกรรมที่ต่อเนื่อง โดยมีแกนหลัก คือ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ผสานกับ กระบวนการบริหารจัดการ PDCA ในส่วนของอิทธิบาทธรรมนั้น ฉันทะทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน วิริยะสร้างความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ จิตตะช่วยให้เกิดความเอาใจใส่และ รับผิดชอบในทุกขั้นตอน และวิมังสาเป็นส่วนสำคัญในการคิดวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเพื่อการตัดสินใจที่รอบด้าน สำหรับ PDCA เริ่มจากการวางแผน (Plan) กำหนดวิสัยทัศน์และ เป้าหมาย แต่ยังคงต้องปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและคัดเลือกบุคลากรให้สอดคล้อง จากนั้น เข้าสู่ขั้นตอน การปฏิบัติตามแผน (Do) ที่บุคลากรนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง แม้จะสะท้อน ความมุ่งมั่น แต่ยังต้องการความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ ต่อมา คือ การตรวจสอบ (Check) ซึ่งเป็นการติดตามประเมินผลเพื่อให้แน่ใจว่าทุกอย่างเป็นไปตามแผน แม้จะมี กลไกควบคุมคุณภาพที่ดี แต่การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากรยังสามารถเสริมความ แข็งแกร่งได้อีก และสุดท้าย คือ การแก้ไขปรับปรุง (Act) โดยนำผลการตรวจสอบมา วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการทำงาน ซึ่งแม้จะมีการเรียนรู้จากประสบการณ์และข้อมูล นักท่องเที่ยวที่ดี แต่ยังต้องการการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มเติมอย่างเป็นระบบ

ปัจจัยนำออก คือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวม ผลลัพธ์ที่ได้อยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยพิจารณาจาก คุณภาพของงาน ที่มีความเป็นสากลและน่าเชื่อถือ ได้รับความพึงพอใจ จากทุกภาคส่วน แม้ยังมีโอกาสปรับปรุงเรื่องความถูกต้อง ชัดเจน และการตรวจสอบได้ ของผลงาน ถัดมา คือ ปริมาณงาน ที่บุคลากรสามารถส่งมอบได้ตามเป้าหมายและคาดหวัง นอกจากนี้ การบริหารเวลา ก็เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระชับ รวดเร็ว และประหยัดเวลา สุดท้าย คือ การบริหารค่าใช้จ่าย ที่คุ้มค่าและมีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาพัฒนาให้เกิด ประโยชน์ ซึ่งแสดงถึงการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในเชิงต้นทุน

สรุปว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอกาญจนดิษฐ์แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการนำหลักธรรมมาผสานกับการบริหารจัดการสมัยใหม่โดยมี

บุคลากรที่มีคุณลักษณะภายในที่ดีเป็นแกนหลัก ขับเคลื่อนด้วยหลักอิทธิบาทธรรมและ PDCA ซึ่งแม้จะเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในด้านคุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย แต่ยังมีประเด็นที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้ เช่น การจัดโครงสร้างองค์กร การคัดเลือกบุคลากร การบริหารงบประมาณที่โปร่งใส การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร และการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรควรมีนโยบายการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้หลักอิทธิบาทธรรมอย่างถูกต้อง และสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้อย่างเหมาะสม
2. องค์กรควรมีนโยบายการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการทำงานได้อย่างสะดวกสบาย
3. องค์กรควรมีนโยบายพัฒนาเครื่องมือและกลไกที่สามารถประเมินผลงานของบุคลากรได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงหลักอิทธิบาทธรรมในการประเมินผล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรม และวิธีการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้บุคลากรสามารถศึกษาและทบทวนได้ด้วยตนเอง
2. องค์กรควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เน้นการร่วมมือ การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงาน เพื่อให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
3. องค์กรควรพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลที่มีความละเอียดและสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม เพื่อให้การประเมินเป็นไปอย่างครบถ้วนและครอบคลุม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแรงจูงใจของบุคลากรที่มีต่อการปฏิบัติงานและคุณภาพชีวิตของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการทำงานของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ศึกษาการพัฒนาศักยภาพตามหลักอิทธิบาทธรรมของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- จิรัตติกาล สุขสิงห์ และคณะ. (2567). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 7(1), 108-122.
- ชลณัฐ จันท์เขียว. (2568). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ของเทศบาลเมืองเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 17(1), 249-265.
- ชุตินัน ศรีนวกะตระกูล. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการดำเนินงานตามนโยบาย ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษาหน่วยงาน A มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 47(2), 129-144.
- ณรงค์ศักดิ์ ทั้งทอง. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมในชีวิตวิถีใหม่ของอุตสาหกรรมยานยนต์จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(4), 13-27.
- ที่ว่ากล่าวอำเภอกาญจนดิษฐ์. (2566). *การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอกาญจนดิษฐ์*. สุราษฎร์ธานี: ที่ว่าการอำเภอกาญจนดิษฐ์.
- ธนุต์ม น้อยพานิช. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 46-57.
- อิติ พานวัน. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(2), 24-35.
- พระปลัดพิพัฒน์พงษ์ ภททวโส. (2567). การบูรณาการพุทธธรรมมาภิบาลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 7(3), 282-294.
- พระมหาจรัญ อภิธมมจิตโต. (2564). รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 54-65.
- พัชราภรณ์ สันติเสวี และคณะ. (2565). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(6), 236-249.

- ภัทรพร จันตะนี และคณะ. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(4), 41-52.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566). "สุราษฎร์ธานี" มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 600% ครองแชมป์อัตรานักท่องเที่ยวเติบโตสูงสุดในประเทศ. สืบค้น 1 มีนาคม 2568, จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9660000019777>
- ศิระ ภูมิภักดิ์. (2565). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

การประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐ
ในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิด
ภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม*

DHAMMA APPLICATION FOR SUPPORTING THE EXECUTION
OF GOVERNMENT IN THE PROCESS OF MONITORING THE JUVENILE AFTER
RELEASE FROM JUSTICE PROCESS

รินรดา ทรัพย์บุญ, วชรินทร์ ชาญศิลป์, ประณต นันทิยะกุล

Rinrada Sapboon, Vacharin Chansilp, Pranod Nantiyakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Khaosri146@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2. เปรียบเทียบการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการแบบผสมวิธี ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติหน้าที่ในการติดตามภายหลังปล่อย จำนวน 210 คน เป็นการเก็บข้อมูล นักสังคมสงเคราะห์ทั้งหมดที่ปฏิบัติหน้าที่ในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวนทั้งสิ้น 8 รูปหรือคน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน และนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 3 คน

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศและการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนบุคลากรที่มีอายุแตกต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม

โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แนวทางหลักธรรมมาประยุกต์การดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ต้องมีความเมตตาใส่ใจในรายละเอียดของเด็ก ปฏิบัติหน้าที่บนฐานความคิดที่เด็กพึงได้รับความปลอดภัยและประโยชน์สูงสุด ป้องกันการกระทำผิด สร้างการรับรู้ให้สังคมได้เข้าใจ โดยนำทรัพยากรทางสังคม อาทิ เครือข่ายภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู วางแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยรวมถึงติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังออกจากสถานที่ควบคุม

คำสำคัญ: ประยุกต์หลักธรรม; ติดตามเด็กและเยาวชน; กระทำความผิด

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of follow-up operations on juvenile offenders after their release from the justice system conducted by the Department of Juvenile Observation and Protection; 2. to compare the implementation of such operations based on personal factors; and 3. to propose the application of Buddhist principles to enhance governmental procedures in the monitoring process. A mixed-methods approach was employed. Quantitative data were collected through questionnaires distributed to 210 social workers responsible for post-release monitoring. The qualitative component involved in-depth interviews with 8 key informants.

The findings indicated that gender and educational background did not result in statistically significant differences in opinions regarding governmental follow-up operations at the 0.05 level, supporting the research hypothesis. However, age differences among social workers showed a statistically significant impact at the 0.05 level, contrary to the hypothesis. The study suggested that the integration of Buddhist principles into the governmental follow-up process should emphasize compassion, attention to individual needs, and the prioritization of children's safety and well-being. Preventive measures, public awareness, and collaboration with social resources-including governmental, private, civil society, and community sectors-were essential. Effective reintegration required

planning prior to release and continuous post-release support to ensure sustainable rehabilitation and reduced recidivism among juvenile offenders.

Keywords: Applying The Principles of Dhamma; Following Up on Children and Youth; Committing Crimes

บทนำ

การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เป็นการสอดส่อง ดูแล ติดตามดูแลเด็กและเยาวชนที่รับการฝึกอบรมจนครบกำหนดระยะเวลาตามคำพิพากษา ของศาลและได้รับการปล่อยตัวว่ามีการดำเนินชีวิตภายหลังปล่อยอย่างไรบ้าง สามารถ ปรับตัวพฤติกรรมและจิตใจให้สามารถกลับคืนสู่ครอบครัว สังคม และมีชีวิตอย่างปกติ มีการศึกษาเล่าเรียนและประกอบอาชีพสุจริต มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง ภายหลังปล่อย เพื่อจะได้ให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือ แก้ไข ปัญหาอุปสรรคเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กและ เยาวชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้อย่างราบรื่น โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ อีกทั้งสามารถคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิด และอาชญากรรมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (สุดสงวน สุธีสร, 2558)

จากสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ รวบรวม กลุ่มเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนานวัตกรรม ดังจะเห็นจากสถิติจำนวนเด็กและ เยาวชนกระทำผิดซ้ำ เปรียบเทียบกับจำนวนคดีที่จับกุมทั้งหมดปี พ.ศ. 2560-2563 ซึ่งพบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนเด็กและเยาวชน 3,774 คน กระทำผิดซ้ำ จำนวน 882 คน คิดเป็นร้อยละ 23.37 ปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนเด็กและเยาวชน 3,189 คนกระทำผิดซ้ำ จำนวน 758 คนคิดเป็นร้อยละ 23.77 ปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนเด็กและเยาวชน 2,769 คน กระทำผิดซ้ำ จำนวน 703 คน คิดเป็นร้อยละ 25.39 และในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนเด็ก และเยาวชน 2,413 คน กระทำผิดซ้ำ จำนวน 553 คน คิดเป็นร้อยละ 22.50 ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565)

ดังนั้น การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และควบคู่ไปกับการบำบัด แก้ไข พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนแม้ว่าในปัจจุบันจะมีความพยายามในการหาแนวทางปฏิบัติต่อเด็กและ เยาวชนกระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรม โดยมุ่งคำนึงถึงประโยชน์ และสวัสดิภาพของเด็กและ เยาวชน แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่แตกต่างไปจาก สังคมภายนอก การต้องถูกควบคุมอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นเวลานาน

ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ประสบปัญหาในการปรับตัวและปรับสภาพชีวิตในการพัฒนา กลับคืนสู่สังคมโดยเด็กและเยาวชนเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการประคับประคอง ดูแล และสงเคราะห์ ช่วยเหลือจนกว่าจะสามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ภายหลังปล่อย โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ เพราะว่าในแต่ละปีศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ได้รับการ ปลดปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ทัศนีย์ ลักษณะวิชนชัย และคณะ, 2549) ซึ่งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะมีการปล่อยตัวเด็กและเยาวชน เหล่านี้จะมีการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ครบกำหนดการฝึกอบรม

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้หากได้รับความสนใจ สอดส่อง ติดตาม และมีการเตรียมการ ก่อนปล่อยการสงเคราะห์ช่วยเหลือ และประเมินผล เพื่อขจัดปัดเป่าปัญหาให้เด็กและ เยาวชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ย่อมเป็นการป้องกันมิให้เด็กและ เยาวชนต้องหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกเพราะนับวันปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและ เยาวชนมีแนวโน้มที่สูงขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรค และความล้มเหลวของ การฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกและ อบรมเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ จึงได้ตระหนักเห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้อง ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อจะให้นำผลจากการศึกษาในครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางใน การปรับปรุงแก้ไขปัญหาลูกหลานที่กระทำผิดซ้ำ จึงใช้หลักธรรมเพื่อการส่งเสริม การดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลัง ออกจากกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนเป็นข้อมูลในการวางแผนในการปฏิบัติต่อเด็กและ เยาวชนภายหลังปล่อยที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

การส่งเสริมการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำ ผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ตามหลักการสำคัญของพรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็น หลักธรรมสำหรับทุกคน จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรม นี้ได้แก่ 1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข 2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นพ้นทุกข์ 4. อุเบกขา การรู้จักวางเฉยว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องใน กระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมมีการ สงเคราะห์การดำเนินการภาครัฐอย่างไร หลังจากได้รับการศึกษาและพัฒนาพฤติกรรมเสียชณะ เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานที่ควบคุม ก่อนที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจะคืน ตัวกลับสู่สังคม โดยสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคม และปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อม ภายนอกได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ วิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จำนวน 21 หน่วยงาน และนักสังคมสงเคราะห์สถานพินิจฯ จำนวน 77 หน่วยงาน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 210 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 8 รูปหรือคน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน และนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และ สถานภาพ โดยมีลักษณะ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ส่งเสริมการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์พหุวิธี 4 ได้แก่ 1. เมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข) 2. กรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) 3. มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) 4. อุเบกขา (การรู้จักวางเฉย) ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยแบบสอบถามได้หาความเที่ยงตรง (Validity) จากคณาจารย์ จำนวน 5 ท่าน และได้หา

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.963

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ตามวัตถุประสงค์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึง อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม นักสังคมสงเคราะห์

4.2 ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำนวน 210 คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจ้งเวียนในเว็บไซต์กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

4.3 นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลและการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการตัดสินใจเลือกตั้งท้องถิ่น โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. ระดับการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมฯ โดยภาพรวม

ระดับการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. ด้านเมตตา	4.35	0.46	มากที่สุด
2. ด้านกรุณา	4.45	0.50	มากที่สุด
3. ด้านมุทิตา	4.71	0.44	มากที่สุด
4. ด้านอุเบกขา	4.63	0.41	มากที่สุด
โดยรวม	4.54	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการ

ยุติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.42$) เมื่อจำแนกรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักธรรมด้านมูทิตา ($\bar{X}=4.71$, $S.D.=0.44$) ด้านอุเบกขา ($\bar{X}=4.63$, $S.D.=0.41$) ด้านกรุณา ($\bar{X}=4.45$, $S.D.=0.50$) และด้านเมตตา ($\bar{X}=4.35$, $S.D.=0.46$)

2. เปรียบเทียบการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม

2.1 สมมติฐานที่ 1 บุคลากรที่มีเพศ ต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน ($t=7.884$, $Sig.=0.052$) จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 สมมติฐานที่ 2 บุคลากรที่มีอายุ ต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F=0.716$, $Sig.=0.543$) จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 สมมติฐานที่ 3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม แตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีการส่งเสริมการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($t=0.322$, $Sig.=0.571$) จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม พบว่า 1. ด้านเมตตา เราต้องปฏิบัติตามต้องมีความเมตตาต่อบุคคลในวัยเด็กในรายละเอียดของเด็กและสิ่งสำคัญที่สุดในการทำงานกับเด็ก คือ การเข้าใจในความเป็นธรรมชาติ เราแค่ทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ปฏิบัติหน้าที่บนฐานคิดที่เอาเด็กพึงได้รับความปลอดภัยและประโยชน์สูงสุด ต้องสามารถตรวจสอบได้ และ ยึดถือหลักปฏิบัติที่เป็นสากลที่มีสอดคล้องกับบริบทของประเทศต่าง ๆ อีกทั้งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาร่วมปฏิบัติงาน การตรวจสอบ การกำกับงาน อีกทั้งควรมีการปลูกฝังการปลูกเน้นเรื่องระเบียบวินัย ความรู้ในขั้นตอนการปฏิบัติ จะได้ดำเนินการอย่างถูกต้องแล้วเจ้าก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้ 2. ด้านกรุณา สังคมไทยเป็นสังคมที่พร้อมจะให้โอกาส ในปัจจุบัน

ครอบครัว ชุมชนมีทัศนคติเชิงบวกและพร้อมให้การยอมรับเด็กและเยาวชนที่ก้าวพลาด ปรับปรุงพฤติกรรมและโอกาสมากกว่าในอดีต อีกทั้งสังคมกลับมาให้ความสนใจในมิติ คุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนมากขึ้นและต่อเนื่อง อีกทั้งการสร้างการรับรู้ให้สังคมได้ เข้าใจเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลสำคัญมากในการให้โอกาส โดยนำทรัพยากรทางสังคม ที่สำคัญ อาทิ เครือข่ายภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ บำบัด แก้ไข พันฟู การวางแผนการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะปล่อยตัวรวมถึงร่วมติดตาม และประทับประครองเด็กและเยาวชนภายหลังที่ออกจากสถานที่ควบคุม รวมถึงร่วมกันสร้าง สัมพันธภาพ ร่วมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อให้เกิดคุณค่าในตนเอง 3. ด้านมูทิตา ทศนคติ ของผู้ปฏิบัติงานที่มีอคติหรือตัดสินได้ก่อนว่าไม่สามารถแก้ไขและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งความเข้มแข็งทางจิตใจและการวางแผนต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ การทำงาน การกำกับควบคุมหรือการติดตามเด็กและเยาวชนเกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เรา ต้องสนับสนุนในความรู้ ความสามารถและพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งกำกับติดตามเด็กให้ สามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองทั้งด้านการศึกษา การมีงานทำ หรือด้านอื่น ๆ สังคม ยังขาดความเข้าใจต่อเด็กและเยาวชนและยังมีพื้นที่ในการให้โอกาสเด็กไม่มากพอเนื่องจาก การเสพสื่อสังคมออนไลน์ ชาวที่มีการนำเสนอด้านลบกับเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดการ เหมารวมทางสังคมเกิดผลกระทบกับการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชน เราจำเป็นต้องสร้าง ทำความเข้าใจและสร้างพื้นที่ในการก่อให้เกิดจิตสำนึกรวมถึงการยอมรับความผิดพลาด และให้โอกาสกับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง 4. ด้านอุเบกขา ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความเป็น กลาง มีความเป็นมืออาชีพในหลักวิชาชีพที่ถือปฏิบัติ คำนึงถึงสิทธิและประโยชน์ของเด็ก และเยาวชน และเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ไม่นำอคติหรือตัดสินได้ก่อนว่าไม่สามารถแก้ไข และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งความเข้มแข็งทางจิตใจและการวางแผนต่อพฤติกรรมของ เด็กเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงาน การกำกับควบคุมหรือการติดตามเด็กและเยาวชน เกิดประสิทธิภาพ อีกทั้งการขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนการทำงาน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาดความไว้วางใจ ในการบอกกล่าว ขอความช่วยเหลือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการดำเนินการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการดำเนินการของภาครัฐใน กระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม จากการศึกษาพบว่า ระดับการดำเนินการประยุกต์หลักธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดได้แก่หลักธรรมด้านมูทิตา รองลงมาเป็นด้านอุเบกขา ด้านกรุณา และด้านเมตตา อภิปรายผลได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เป้าหมาย

สูงสุดคือการที่เด็กและเยาวชนที่ตนเองติดตาม ดูแลนั้นสามารถ มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวปรับจิตใจได้ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุขไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยมีผลงานวิจัยที่ได้มีหลักธรรมด้านมูทิตามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสอดคล้องใกล้เคียงกับวิจัยของดลนพร วราโพธิ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า เมื่อพิจารณาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหารเป็นรายด้านบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐ ตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมากในด้านมูทิตา ทั้งนี้การดำเนินการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมของผู้วิจัยนั้นเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและภายหลังมีคำพิพากษาเข้ามาควบคุมตัวในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งจะแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการนำมาทบทวนวรรณกรรมประกอบการวิจัย

2. ระดับการเปรียบเทียบการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม สามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ด้านเพศ ผลการเปรียบเทียบพบว่าบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาหลักธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมูทิตาและด้านอุเบกขา พบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับพระเลอวุฒิ ฐิริปญโญ (2555) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพรายได้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นของสมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยภาพรวม ไม่แตกต่าง

2.2 ด้านอายุ ผลการเปรียบเทียบพบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยดลนพร วราโพธิ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า บุคลากรที่มีอายุ และสถานภาพสมรส

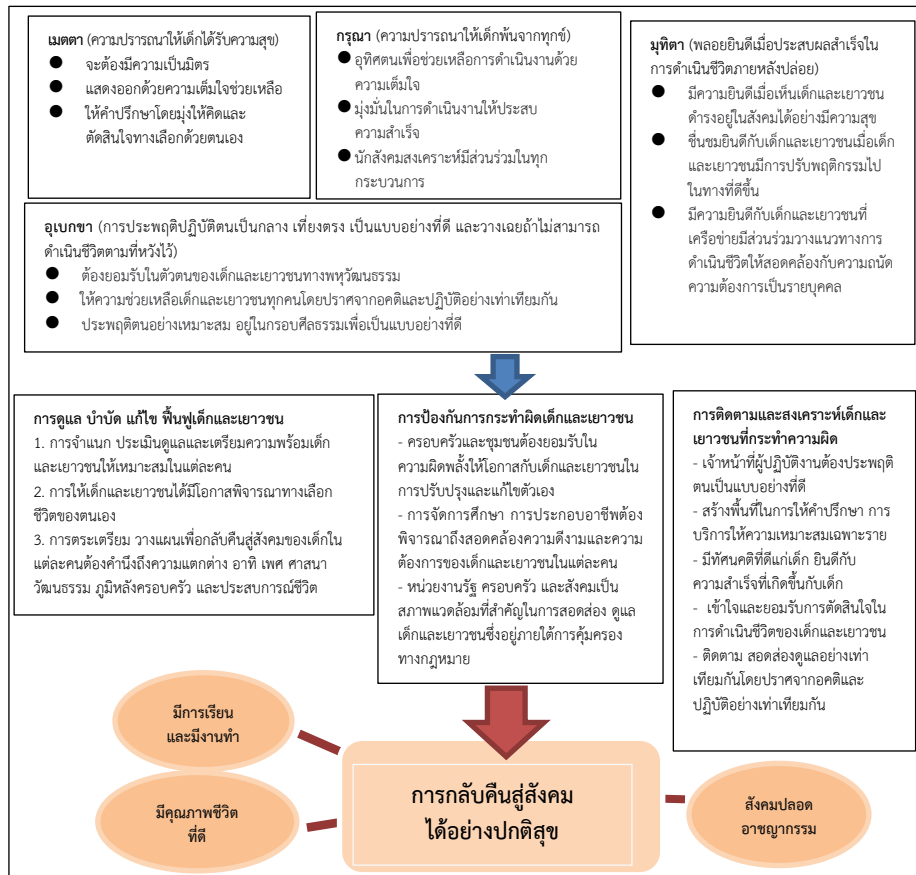
แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐตามหลักพรหมวิหาร 4 ไม่แตกต่างกัน

2.3 ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบพบว่าบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีการดำเนินการภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตาและด้านอุเบกขา ไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระเลอวุฒิ ฐิริปัญโญ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยสภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ รายได้และประสบการณ์ที่ต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นของสมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยภาพรวม ไม่แตกต่าง แต่ไม่สอดคล้องกับธมมณัฐ พายะโป๊ะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร 4: กรณีศึกษาข้าราชการทหารสังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของข้าราชการทหาร สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ข้าราชการทหารที่มีประเภทยานทหาร การศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมแตกต่างกัน

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการทำงานเชิงบูรณาการที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยอาศัยเมตตาในการเอาใจใส่ ค้ำครอง และสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยแก่เด็ก กรุณาในการเปิดโอกาสให้กลับมาปรับตัวและยอมรับจากครอบครัว ชุมชน และสังคม มุทิตาในการลดอคติ สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเพื่อบรรลุเป้าหมาย ด้านการศึกษาและอาชีพ และอุเบกขาในการทำงานอย่างเป็นกลาง ความเป็นมืออาชีพ และเคารพสิทธิของเด็ก การดำเนินการเช่นนี้ไม่เพียงช่วยลดการเหลื่อมล้ำเชิงลบ แต่ยังสร้างพื้นที่แห่งความเข้าใจและการยอมรับอย่างแท้จริง ทั้งนี้ งานวิจัยของ Saithong (2025) เรื่อง Faith and justice in action: Understanding the Buddhist Temples Function as Civic Probation Centers in Central Thailand ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมในกระบวนการคุมประพฤติและการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการคุมครองสังคมและการให้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงชีวิตแก่ผู้ก้าวพลาดได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักธรรมเพื่อการส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชน กระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการของภาครัฐในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยตามหลักพุทธศาสนามองเห็นว่าทุกคนมีส่วนร่วมที่ร่วมสรรค์สร้างให้การอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เหมือนกับเด็กและเยาวชนหากได้รับการปฏิบัติตน การดูแลที่ดีจากหน่วยงาน ได้รับการยอมรับและโอกาสจากครอบครัว และสังคม เด็กและเยาวชนที่เคยก้าว

พลาดก็จะมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว ชุมชนและสังคมกับพื้นที่ที่เขากลับไปอาศัยอยู่ ภายหลังปล่อย และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกครั้ง

ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานเป็นทรัพยากรที่ถือว่าสำคัญในการปฏิบัติงานในการดำเนินการ ติดตาม ส่งเคราะห์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนภายหลังพ้นโทษ ดังนี้ ผู้ปฏิบัติงานนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพของตนเองและยึดหลักคุณธรรมในการเป็นเครื่องยึดในการ ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดภายหลังออกจากกระบวนการ ยุติธรรม ได้ดังนี้

1. ด้านเมตตา ความปรารถนาให้เด็กได้รับความสุข ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความเป็น มิตรกับเด็ก สามารถช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กตั้งแต่การดูแล ช่วยเหลือเด็กและ เยาวชน การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สอดคล้อง ตามสภาพปัญหาและความเสี่ยง ที่คงเหลืออยู่ของเด็ก อีกทั้งการติดตามจะต้องให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้สามารถ เข้าถึงการศึกษา การมีงานทำ รวมไปถึงการได้รับความช่วยเหลืออย่างเท่าถึง และเท่าเทียม

2. ด้านกรุณา ความปรารถนาให้เด็กพ้นจากทุกข์ ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความ ปรารถนาให้เด็กได้รับความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความจำเป็น ทำให้พ้นจากความ ทุกข์ที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ หรือจากครอบครัวและสังคมที่อยู่รอบตัวของเด็ก สิ่งสำคัญต้องเริ่มจากทัศนคติและมุมมองของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องการให้เด็กที่อยู่ในความดูแล และติดตามนั้นพ้นจากความทุกข์ซึ่งหมายถึงการที่เขาสามารถอยู่ในครอบครัวและสังคม ของตนเองได้ ใช้ชีวิตของตนเองได้ดี

3. ด้านมุทิตา พลอยยินดีเมื่อประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตภายหลังปล่อย ผู้ปฏิบัติงานต้องคอยสนับสนุนในความรู้ ความสามารถและพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งกำกับ ติดตามเด็กให้สามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองทั้งด้านการศึกษา การมีงานทำ หรือด้าน อื่น ๆ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาที่ดี อาจจัดหาเครือข่าย สถานประกอบการ องค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องของเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กและเยาวชนตามความ เหมาะสม

4. ด้านอุเบกขา การประพฤติปฏิบัติตนเป็นกลาง เทียงตรง เป็นแบบอย่างที่ดีและ วางเฉยถ้าไม่สามารถดำเนินชีวิตตามที่หวังไว้ ผู้ปฏิบัติงานต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมาย กำหนด อยู่ในกรอบศีลธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน ในกรณีที่เด็กและ เยาวชนขอความช่วยเหลือเราต้องให้ความช่วยเหลือโดยปราศจากอคติและต้องปฏิบัติกับ เด็กและเยาวชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต้องมีเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนกระทำผิดภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรมให้กับผู้ปฏิบัติงานที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ใหม่
2. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน องค์กรในพื้นที่ที่ได้จะกลับไปอาศัยอยู่ในการดำเนินการดูแล ติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม
3. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสร้างคุณธรรมและทัศนคติเชิงบวกในการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สร้างการรับรู้ด้านทัศนคติเชิงบวกให้กับครอบครัว ชุมชนและองค์กรที่เข้าร่วมการดำเนินการดูแล ติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังออกจากกระบวนการยุติธรรม
2. ส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้เข้าร่วมพิจารณา วางแผนการดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ก่อนออกจากสถานที่ควบคุมเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนและสร้างสัมพันธภาพให้เด็กและเยาวชนเกิดความไว้วางใจ
3. การปฏิบัติหน้าที่กับเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณวิชาชีพ การเคารพในศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ เคารพความแตกต่างของบุคคล และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน การบริหารงานกับหน่วยงานที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กหรือเยาวชน เพื่อนำมาเปรียบเทียบในการดำเนินการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ระหว่างกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น
2. จากการศึกษาวิจัยว่าครอบครัว ชุมชน และสังคมยังมีทัศนคติด้านลบเกี่ยวกับการให้ออกาสเด็กและเยาวชนที่ก้าวพลาด ซึ่งสามารถต่อยอดในการศึกษาในประเด็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติของครอบครัวและชุมชนในการให้ออกาสเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). แผนปฏิบัติการรายปี (พ.ศ. 2565) ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. สืบค้น 2 มิถุนายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/PCodA>
- ดลนพร วราโพธิ์ และคณะ. (2562). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(2), 223-239.
- ทัศนีย์ ลักษณะนิชนชัย และคณะ. (2549). การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชน ภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธมณัฐ พายะโป๊ะ. (2554). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ตามหลักพรหมวิหาร 4 : กรณีศึกษาข้าราชการทหาร สังกัดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเลอวุฒิ ฐิริปัญญา. (2555). ภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุดสงวน สุธีสร. (2558). *อาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Saithong, C. (2025). Faith and justice in action: Understanding the Buddhist temples function as civic probation centers in Central Thailand. *Religion, State and Society*, 53(2), 145-163.

**การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
**BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR ELDERLY LIFE QUALITY
DEVELOPMENT OF MUNICIPALITY IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA**

สนธยา วงษ์เอี่ยม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
Sonthaya Wongaeim, Kiattisak Suklueang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: krisda.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การวิจัยใช้แบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 394 คน ด้วยแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น 0.987 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันองค์ความรู้หลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดำเนินงานใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม อันดับสามคือ ด้านสุขภาพกาย อันดับสี่คือ ด้านสุขภาพจิต และด้านความมั่นคงในชีวิต 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุคือ การบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะการนำและการจัดองค์การ คิดเป็นร้อยละ 37 และหลักภavana 4 ที่สำคัญคือ ศีลภavanaและปัญญาภavana คิดเป็นร้อยละ 15.5 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นการบูรณาการระหว่างการบริหารจัดการและหลักภavana 4 โดยเน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม

*Received July 17, 2025; Revised August 22, 2025; Accepted August 28, 2025

การจัดองค์กรที่ชัดเจน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศควบคู่กับการพัฒนาผู้สูงอายุ
ทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา ผ่านกิจกรรมออกกำลังกาย การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์
การพัฒนาจิตใจด้วยหลักพุทธศาสนา และการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญา แนวทางนี้สะท้อน
การผสมผสานระหว่างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและปรัชญาไทยเพื่อการพัฒนา
แบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; เทศบาล; จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the development of the quality of life of the elderly in municipalities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. to examine the factors that affected such development, and 3. to apply Buddhist principles to enhance the quality of life of the elderly. The study employed a mixed-methods approach. The quantitative research collected data from a sample group of 394 individuals using a 5-point Likert scale questionnaire, with a reliability coefficient of 0.987. The data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis. The qualitative research involved in-depth interviews with 18 key informants (monks or laypersons) and focus group discussions with 9 participants (monks or laypersons) to validate the knowledge obtained from data synthesis.

The findings revealed that: 1. the development of the quality of life of the elderly in municipalities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province comprised five aspects, with three key areas of operation: management, environment, and social relationships. Overall, the implementation was at a high level. When each aspect was considered individually, all were at a high level, ranked as follows: environment, social relationships, physical health, mental health, and life security. 2. The factors that influenced the development of the quality of life of the elderly were effective management, particularly leadership and organizational arrangement, which accounted for 37 percent, and the Fourfold Cultivation (bhavana), especially moral cultivation (sila-bhavana) and wisdom cultivation (panya-bhavana), which accounted for 15.5 percent. 3. The application of Buddhist principles to

develop the quality of life of the elderly was an integration of management and the Fourfold Cultivation, emphasizing participatory strategic planning, a clear organizational structure, and the use of information technology alongside the holistic development of the elderly in physical, mental, social, and intellectual dimensions through activities such as exercise, relationship building, mental development based on Buddhist teachings, and the exchange of wisdom. This approach reflected the integration of effective management and Thai philosophy for holistic and sustainable development.

Keywords: Buddhadhamma; Elderly Life Quality; Municipality; Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 14.03 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว และหากสถานการณ์โครงสร้างของประชากรไทยยังคงเป็นเช่นนี้ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) เมื่อมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวนำมาซึ่งความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 20.34 ของประชากรทั้งจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2565) เทศบาลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน มีภารกิจสำคัญในการดูแลและพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ ตาม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต เศรษฐกิจ และสังคม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้เทศบาลต้องเผชิญ

กับความท้าทายในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุในหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ ที่ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น ด้านเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ด้านสังคมที่มีปัญหาการอยู่อาศัยตามลำพัง ความเหงา และภาวะซึมเศร้า รวมถึงด้านสภาพแวดล้อมที่การจัดการพื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ การบริหารจัดการด้านผู้สูงอายุของเทศบาลยังประสบปัญหาในด้านการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม (วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ, 2566)

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางพระพุทธศาสนา หลักภาวนา 4 ถือเป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์อย่างครบวงจรที่เน้นการเจริญสติในสี่ด้านสำคัญ ได้แก่ การเฝ้าดูกาย เวทนา จิต และธรรม โดยมุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติมีสติสัมปชัญญะในทุกกิจกรรมของชีวิต สามารถสังเกตและเข้าใจความเป็นจริงของร่างกายที่เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกที่ผุดผ่องไป สภาวะจิตที่ไม่แน่นอน และหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติสติปัฏฐานอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การเห็นไตรลักษณ์ของสรรพสิ่ง คือความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่มีตัวตน ซึ่งเป็นปัญหาที่จะช่วยปลดปล่อยจิตใจจากความยึดติดและนำไปสู่การดับทุกข์อย่างแท้จริง ทำให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอย่างมีสติ มีปัญญา และบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (ที.ปา. (ไทย) 11/306/275-277)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการประยุกต์หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีความจำเป็น เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันจะนำไปสู่การยกระดับชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 25,736 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 394 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้ กลุ่มผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ กลุ่มผู้แทนผู้สูงอายุ กลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในงานวิจัยรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันและสนับสนุนรูปแบบดังกล่าว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเป็น 5 ตอน 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 4 ด้าน 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักภาวา 4 4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด ส่วนที่ 2 ถึง ส่วนที่ 4 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1. การบริหารจัดการ 4 ด้าน 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. หลักภavana 4 และ 4. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอนาคต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 394 รูปหรือคน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง เฉพาะวิธีการเก็บข้อมูล (Purposefully Selected) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบของแบบแผน

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการนำ และ ด้านการควบคุม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการโดยภาพรวม

การบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.26	0.34	มาก
2. ด้านการจัดองค์การ	4.25	0.50	มาก
3. ด้านการนำ	4.14	0.45	มาก
4. ด้านการควบคุม	4.08	0.41	มาก
ภาพรวม	4.18	0.30	มาก

จากตารางที่ 1 การบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการวางแผน ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.34) รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์การ

($\bar{X}$ =4.25, S.D.=0.50) อันดับสามคือ ด้านการนำ ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.45) และด้านการควบคุม ($\bar{X}$ =4.08, S.D.=0.41) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติตามหลักภาวะนา 4

หลักภาวะนา 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกายภาวะนา การพัฒนากาย	4.23	0.37	มาก
2. ด้านศีลภาวะนา การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม	4.23	0.35	มาก
3. ด้านจิตภาวะนา การพัฒนาจิตใจ	4.11	0.33	มาก
4. ด้านปัญญาภาวะนา การพัฒนาปัญญา	4.11	0.40	มาก
ภาพรวม	4.17	0.27	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การปฏิบัติตามหลักภาวะนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.17, S.D.=0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านศีลภาวะนา การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$ =4.23, S.D.=0.35) รองลงมาด้านกายภาวะนา การพัฒนากาย ($\bar{X}$ =4.23, S.D.=0.37) อันดับสามคือ ด้านปัญญาภาวะนา การพัฒนาปัญญา ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.40) และด้านจิตภาวะนา การพัฒนาจิตใจ ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.33) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสุขภาพกาย	4.13	0.44	มาก
2.	ด้านสุขภาพจิต	4.11	0.38	มาก
3.	ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4.15	0.48	มาก
4.	ด้านสภาพแวดล้อม	4.19	0.40	มาก
5.	ด้านความมั่นคงในชีวิต	4.10	0.37	มาก
ภาพรวม		4.14	0.30	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$ =4.19, S.D.=0.40) รองลงมาคือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{X}$ =4.15, S.D.=0.48) อันดับสามคือ ด้านสุขภาพกาย ($\bar{X}$ =4.13, S.D.=0.44) อันดับสี่คือ ด้านสุขภาพจิต ($\bar{X}$ =4.11, S.D.=0.38) และด้านความมั่นคงในชีวิต ($\bar{X}$ =4.10, S.D.=0.37) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของการบริหารจัดการที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรการบริหารจัดการ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.182	0.189		11.519**	0.000
ด้านการจัดองค์การ (POLC2)	0.191	0.027	0.314	6.976**	0.000
ด้านการนำ (POLC3)	0.282	0.039	0.420	7.306**	0.000

Multiple R = .394^a, R² = .155, Adjusted R² = .147, Std. Error = .280, Sig.=000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า การบริหารจัดการส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของ
เทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ประกอบด้วย ด้านการนำ และด้านการจัดองค์การ แสดงว่า การบริหารจัดการสามารถ
ร่วมกันทำนายการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คิดเป็น
ร้อยละ 37.0 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 2.182 + 0.191_{POLC2} + 0.282_{POLC3}$$

$$Zy = 0.314_{POLC2} + 0.420_{POLC3}$$

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของหลักภาวะ 4 ที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรหลักภาวะ 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.376	0.225		10.555**	0.000
ด้านศีลภาวะ การพัฒนา ความสัมพันธ์ทางสังคม (BAVA2)	0.208	0.056	0.242	3.718**	0.000
ด้านปัญญาภาวะ การพัฒนา ปัญญา (BAVA4)	0.102	0.039	0.134	2.376	0.009

Multiple R = .394^a, R² = .155, Adjusted R² = .147, Std. Error = .280, Sig.=000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า หลักภาวะ 4 ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาล
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประกอบด้วย
ด้านศีลภาวะ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านปัญญาภาวะ การพัฒนา
ปัญญาแสดงว่า หลักภาวะ 4 สามารถร่วมกันทำนายการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาล
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คิดเป็นร้อยละ 15.5 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = 2.376 + 0.208_{BAVA2} + 0.102_{BAVA4}$$

$$Zy = 0.242_{BAVA2} + 0.134_{BAVA4}$$

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการดำเนินงานแบบองค์รวมตามหลักภาวะ 4 ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา (สุขภาพกาย) ที่เน้นการออกกำลังกาย การให้ความรู้โภชนาการ และการตรวจสุขภาพเชิงรุก จิตภาวนา (สุขภาพจิต) ที่มุ่งจัดการความเครียด คัดกรองภาวะซึมเศร้า และจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ศิลภาวนา (สัมพันธภาพทางสังคม) ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัยและการถ่ายทอดภูมิปัญญา สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ง่าย และปัญญาภาวนา (ความมั่นคงในชีวิต) ที่เน้นการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารจัดการดำเนินการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผนที่จัดสรรงบประมาณเหมาะสมและส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดองค์การที่มีโครงสร้างชัดเจนและพัฒนาบุคลากร การนำที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการควบคุมที่เน้นการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางนี้มุ่งบูรณาการระหว่างการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยนำหลักภาวะ 4 มาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลมีการบริหารจัดการในระดับมาก โดยจุดแข็งอยู่ที่การวางแผน และการจัดองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเครือวัลย์ มโนรัตน์ และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ชี้นำให้เห็นถึงช่องว่างที่ต้องการการพัฒนา การขาดระบบการติดตามและประเมินผลที่เข้มแข็งอาจส่งผลกระทบต่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในอนาคต การนำหลักภาวะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุถือเป็นจุดเด่นของการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดูแลผู้สูงอายุสามารถให้ผลลัพธ์ที่ดี การที่ศิลปภาวนา (การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม) และกายภาวนา (การพัฒนากาย) ได้คะแนนสูงสุดเท่ากัน สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานของการมีชีวิตที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพล ศิริ และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวะ 4 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผลการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 57.2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมมาใช้

ในการดูแลผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การที่ปัญญาวานาและจิตตาวานามีคะแนนต่ำกว่า บ่งชี้ว่ายังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาจิตใจของผู้สูงอายุ

การพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุโดยรวมบรรลุผลในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงาน จุดแข็งที่โดดเด่นคือการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมุณธา สุภาวิมล และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยผู้สูงอายุได้รับการดูแลให้เข้าถึงระบบสาธารณสุขโรคอย่างสะดวกและอยู่ในชุมชนที่เป็นมิตร ประเด็นที่ต้องการความสนใจเป็นพิเศษ คือ ความมั่นคงในชีวิตที่มีคะแนนต่ำสุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงความกังวลของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเงิน การเข้าถึงบริการสุขภาพ และการมีหลักประกันในชีวิต

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุคือ การบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะการนำและการจัดองค์การ คิดเป็นร้อยละ 37 และหลักภาวนา 4 ที่สำคัญคือ ศีลภาวนาและปัญญภาวนา คิดเป็นร้อยละ 15.5 สอดคล้องกับงานวิจัยนัฐพล บุญสอน และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร ด้านการบังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งผลต่อชีวิตในการปฏิบัติงาน รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศีลชัย หวังเจริญเวช (2567) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุที่ผสมผสานแนวคิดขององค์การอนามัยโลกกับหลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนา การที่ด้านศีลภาวนาและปัญญภาวนาเป็นปัจจัยสำคัญสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและการพัฒนาปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ โดยศีลภาวนาช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวและชุมชน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นรูปแบบการพัฒนาที่มีความครอบคลุมและเป็นองค์รวม โดยบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเทศบาลได้ดำเนินการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุใน 5 ด้านหลัก คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความมั่นคงในชีวิต ด้านสุขภาพกายหรือกายภาวนา เทศบาลได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และให้ความรู้เรื่องโภชนาการ มีการดำเนินงานเชิงรุกด้วยการตรวจสุขภาพถึงที่และติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานควรมีกิจกรรม

การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและการตรวจสุขภาพเป็นประจำ ด้านสุขภาพจิตหรือจิต ภาวนา เทศบาลได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวและจัดการความเครียด ให้บริการ คำปรึกษาและคัดกรองภาวะซึมเศร้า จัดตั้งชมรมและโรงเรียนผู้สูงอายุ และส่งเสริมการนำ หลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ ระดับเป้าหมาย ระดับแนวทางปฏิบัติ และระดับกลไกการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักปรัชญาพุทธศาสนากับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ ในระดับกลไกการดำเนินงาน หลักการบริหารจัดการ 4 ด้านเป็นพื้นฐานสำคัญ ประกอบด้วย การวางแผนที่ครอบคลุม การจัดสรรงบประมาณและกำหนดแผนงานอย่างเป็นระบบ การจัดองค์การที่มีโครงสร้างชัดเจนและพัฒนาศักยภาพบุคลากร การนำที่เน้นการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม และการควบคุมที่มุ่งเน้นการติดตามประเมินผลและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในระดับแนวทางปฏิบัติ การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 มีบทบาทสำคัญ โดยกายภาวนาเน้นการพัฒนาร่างกายผ่านกิจกรรมออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพ ศีลภาวนามุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมในชุมชน จิตภาวนาส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและการจัดการความเครียด และปัญญาภาวนาเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ สุขภาพกายที่เน้นการดูแลตนเองและระบบสุขภาพต่อเนื่อง สุขภาพจิตที่มุ่งลดความเครียดและสร้างเครือข่ายทางสังคม สัมพันธภาพทางสังคมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัยและการถ่ายทอดภูมิปัญญา สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและเข้าถึงได้ง่าย และความมั่นคงในชีวิตที่เน้นการพึ่งพาตนเองและการมีรายได้เพียงพอ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาที่มีความครอบคลุมและเป็นระบบ การผสมผสานระหว่างหลักภาวนา 4 กับหลักการบริหารจัดการทำให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามผลอย่างเป็นระบบ จัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วมผ่านสภาผู้สูงอายุ และเชื่อมโยงงานด้านผู้สูงอายุกับการพัฒนาด้านอื่นอย่างครบถ้วน
2. เทศบาลควรบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับนโยบายการพัฒนาผู้สูงอายุ กำหนดงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและกิจกรรมปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ
3. เทศบาลควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการส่งเสริมอาชีพเสริม การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย และการจัดบริการด้านสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลควรจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจร่วมกับผู้แทนชุมชน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการที่ระบุขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลาอย่างเป็นระบบ
2. เทศบาลควรจัดประชุมบูรณาการหน่วยงานทุกไตรมาส กำหนดบทบาทร่วมกันอย่างชัดเจนระหว่างเทศบาล สาธารณสุข และหน่วยงานพัฒนาชุมชน
3. เทศบาลควรจัดประชุมบูรณาการหน่วยงานทุกไตรมาส กำหนดบทบาทร่วมกันอย่างชัดเจนระหว่างเทศบาล สาธารณสุข และหน่วยงานพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยบูรณาการหลักพุทธธรรมในด้านผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการ และรูปแบบการจัดการให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย
2. ควรศึกษานโยบาย กฎหมาย และระบบการดูแลที่มีอยู่เพื่อพัฒนาระบบที่บูรณาการหลักพุทธธรรมในด้านโครงสร้าง กลไก งบประมาณ และบุคลากร
3. ควรสร้างเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้สำหรับประเมินผลการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เครือวัลย์ มโนรัตน์ และคณะ. (2567). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรของผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(2), 315-327.
- ถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุ การปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), R40-R54.
- นัฐพล บุญสอน และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักท้าวานา 4 เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. *วารสารวิชาการ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 58-72.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2565). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักท้าวานา 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(2), 155-168.

- ศีลชัย หวังเจริญเวทย์. (2567). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาของกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 250-260.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2565). *ร้อยละของผู้สูงอายุ ปี 2565*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุพล ศิริ และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(2), 70-82.
- สุนันทา สุภาวิมล และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(1), 93-107.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา*
BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION
PROMOTION AT SALADAENG SUB-DISTRICT OF BANG NAM PREAW
DISTRICT IN CHACHOENGSAO PROVINCE

พระเชตชู ชินวโล, วชรินทร์ ชาญศิลป์, ธัชชนันท์ อิศรเดช
Phra Cerdchu Chinwamso, Vacharin Chansilp, Thatchnan Issaradet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: cheadchoo100@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 คน ตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งเป็นกลุ่ม ดังนี้ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านผู้นำชุมชน ด้านประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับมากที่สุด 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 2. พร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เป็นการแสดงถึงความสามัคคีในหมู่คณะ 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว สร้างความเชื่อมั่นให้

*Received August 3, 2025; Revised August 29, 2025; Accepted September 1, 2025

ประชาชน 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากผู้ใหญ่ช่วยให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์
5. ไม่ขัดแย้งล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกัน การเคารพสิทธิของสตรี การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเสมอภาค 6. สักการะเคารพเจดีย์ ผสานศาสนากับการเมืองสร้างความสามัคคี
7. ให้การปฏิสังขรณ์แก่ผู้มีศีลธรรม สร้างแรงบันดาลใจในการยึดมั่นความยุติธรรมซื่อสัตย์
คำสำคัญ: การประยุกต์; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; หลักอภิธานิยธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of political participation of the people in Sala Daeng Sub-District, Bang Nam Priao District, Chachoengsao Province; 2. to study the relationship between the principle of Aparihaniyadhamma and the political participation of the people in Sala Daeng Sub-District, Bang Nam Priao District, Chachoengsao Province; and 3. to present the application of Buddhist principles to promote political participation of the people in Sala Daeng Sub-District, Bang Nam Priao District, Chachoengsao Province. The research methodology was mixed-methods. The quantitative research, by collecting data from a sample of 343 people according to Taro Yamane's formula using a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient. The qualitative research, data were collected by In-depth interviewing were 10 key informants, divided into four groups: academics or practitioners in Buddhism, political science, community leaders, and the general public. Data were analyzed using descriptive content interpretation.

The results of the research were found that: 1. The overall level of opinions on the seven principles of Aparihaniyadhamma was at the highest level. 2. The relationship between Aparihaniyadhamma and political participation of the public was found to be statistically significant at 0.01, so the hypothesis was rejected. 3. The application of Buddhist principles for promoting political participation of the public in Sala Daeng Sub-District, Bang Nam Priao District, Chachoengsao Province was found that: 1. Meeting regularly 2. Meeting together and performing the duties that should be done 3. Not enacting things that have not been enacted and not canceling things

that have already been enacted 4. Respecting elders 5. Not harassing or abusing women and respecting each other 6. Paying homage to pagodas 7. Give greetings to people with morality.

Keywords: Application; Political Participation; The Principle of Non-Irrationality

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการเมืองการปกครองให้ก้าวไปสู่แก่นแท้ของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน อย่างแท้จริงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น โดยมีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองในหลายด้าน อาทิ กระบวนการเลือกตั้ง แหล่งที่มาและคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนนอกจากนี้ ยังได้เพิ่มหลักการเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติ โดยกำหนดให้ผลของการออกเสียงประชามตินั้นสามารถใช้เป็นแนวทางให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี หรือในบางกรณี อาจมีผลเป็นข้อยุติทางกฎหมายได้อีกด้วย รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มอำนาจให้กับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีตัวแทนทางการเมืองผ่านสถาบันการเมือง (วีระ หวังสัจจะโชค, 2562)

การปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สนับสนุนหลักการประชาธิปไตย เช่น ความสนใจและความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางความคิด การติดตาม ตรวจสอบ หรือร่วมกำหนดทิศทางในการบริหารงานของรัฐอย่างจริงจัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาชนควรมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ตระหนักว่า กิจกรรมทางการเมืองและการปกครองเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องให้ความสนใจและรับผิดชอบ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ จะช่วยให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ตรงจุดมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นกลไกในการควบคุมให้การบริหารงานของรัฐมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และต้องรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งล้วนเป็นการส่งเสริมให้ระบอบประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (จุฬารัตน เต็มผล, 2561)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มุ่งส่งผลหรือสร้างอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารของรัฐบาล ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังก็ได้ ทั้งนี้ อาจประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว และอาจเป็นไปโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ตาม ตัวอย่างของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ได้แก่ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง ตลอดจนการใช้ความรุนแรงในทางการเมือง (Huntington & Dominguez, 1975)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกกระดับ ไม่เพียงแต่การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากยังหมายถึงการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบ และการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่รวมถึงตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่พลเมือง ขาดความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากปัญหาความไม่โปร่งใส ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความไม่ไว้วางใจต่อกลไกทางการเมือง ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในระดับท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง, 2566)

หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอปริหานิยธรรมที่เน้นการประชุมปรึกษาหารือการทำงานร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง การเคารพเสียงส่วนรวม และการไม่ละเลยหน้าที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างค่านิยมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และมีพลังในการสร้างความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส (ที.ม. (ไทย) 10/134/66-69)

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลศาลาแดง จึงมีความสำคัญ เพราะจะช่วยค้นหาวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมในการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างต้นแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนตั้งแต่อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีจำนวน 2,326 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มจากประชากร โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ได้จำนวน 343 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน 1. ด้านพระพุทธศาสนา 2. ด้านรัฐศาสตร์ 3. ด้านผู้นำชุมชน 4. ด้านประชาชน 5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชาชนในพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน 2. นำข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 ชุด ตรวจสอบและได้รับแบบสอบถามกลับมา และ 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ 1. ถอดเสียงที่ไว้บันทึกเป็นข้อความ 2. เรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3. สังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบความเรียง โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม ดังนี้ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้นำชุมชน ประชาชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาตามที่ได้เก็บข้อมูลแล้วนำมาสังเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามตัวแปรทั้ง 4 ด้าน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการแสดงประชามติ	4.70	0.28	มากที่สุด
2. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	4.63	0.32	มากที่สุด
3. ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	4.64	0.33	มากที่สุด
4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	4.60	0.32	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.64	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามตัวแปรทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.15) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการแสดงประชามติ ($\bar{X}=4.70$, S.D.=0.28) รองลงมา ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.33) รองลงมาด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.63$, S.D.=0.32) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.32) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				
ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา	ด้านการแสดงประชามติ	ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
หลักอปริหานิยธรรม	-0.011	0.538**	0.560**	0.444**	0.583**
หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ	0.398**	-0.027	-0.054	-0.053	-0.055
พร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ	0.462**	0.037	0.036	0.008	-0.071
ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังมีบัญญัติไว้แล้ว	0.507**	0.006	0.075	0.021	-0.053
เคารพนับถือผู้ใหญ่	0.577**	-0.040	-4.061	0.068	-0.039
ไม่ชมเชยล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกัน	-0.007	-0.018	0.158**	0.051	0.026
สักการะเคารพเจดีย์	0.020	0.083	0.235**	0.212**	0.097
ให้การปฏิสันถารแก่ผู้มีศีลธรรม	0.054	.124*	.178**	0.063	0.077

**อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความสัมพันธ์กันดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับน้อยมาก ($R=-1.011$)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการแสดงประชามติมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.538^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.560^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับน้อย ($R=.444^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.583^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. หลักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เพราะการประชุมมักจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและบอกถึงความต้องการของตน รวมไปถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหานั้น แลกเปลี่ยนข้อมูลโดยตรงไปตรงมา โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่เป็นกลางและหลากหลาย นอกจากนี้ยังช่วยให้ประชาชนรู้สึกว่าการเสี่ยงของตนเองมีค่ามากขึ้น และทำให้พวกเขามีความเข้าใจที่ลึกซึ้งในประเด็นการเมืองต่าง ๆ มากขึ้น การประชุมอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นช่องทางที่ดีในการส่งเสริมการรับรู้และความเข้าใจทางการเมือง 2. หลักพร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ พร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้นเพราะว่า เป็นการแสดงการมีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์ในการประชุม ในเรื่องการทำกิจกรรมก็จะมีการแสดงความคิดเห็นด้านต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างประชาธิปไตย เพราะช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและเลือกผู้แทนที่ดีที่สุดให้กับประเทศได้ การเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้การตัดสินใจและการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้รัฐบาลมีความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนมากขึ้น 3. หลักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่ล้มเลิกสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่ล้มเลิกสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หากรัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างเคร่งครัดและโปร่งใส ประชาชนจะมีความเชื่อมั่นในระบบการปกครอง และรู้สึกว่าการเสี่ยงของพวกเขามีผลในการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในสังคมการรักษาความเสถียรในกฎหมายที่มีอยู่ทำให้ประชาชนไม่รู้สึกว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือกังวลถึงการสูญเสียสิทธิบางอย่างที่พวกเขามีอยู่แล้ว 4. หลักเคารพนบถถือผู้ใหญ่ การเคารพนบถถือผู้ใหญ่เป็นการสร้างความมั่นใจในกระบวนการตัดสินใจเมื่อประชาชนเห็นว่าผู้ใหญมีความรู้และประสบการณ์ในการตัดสินใจที่ดีจึงมีความมั่นใจในการเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพราะรู้สึกว่าการตัดสินใจของประชาชนจะได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังในสังคม

และการตัดสินใจจะไม่ถูกทำลายโดยความคิดหรืออารมณ์ชั่วครวญ 5. หลักไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเป็นการลดความกลัวและความกังวล หากไม่มีการข่มเหงล่วงเกินและความรุนแรงทางเพศ สตรีจะรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยไม่ต้องกลัวว่าจะต้องเผชิญกับความรุนแรงหรือการคุกคามจากผู้ที่มิอำนาจการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเช่นนี้จะกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกระดับของการเมือง 6. หลักสักการะเคารพเจตีย์ สักการะเคารพเจตีย์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การไปสักการะเจตีย์มักเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะร่วมกันในหมู่คนในชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการเมืองได้มีการพูดคุย การแสดงความคิดเห็นต่าง การแลกเปลี่ยนข้อหาสารทางการเมืองสังคมความเป็นอยู่ เป็นการไปประชุมย่อย ๆ 7. หลักให้การปฏิสนธการแก่ผู้มีศีลธรรม ให้การปฏิสนธการแก่ผู้มีศีลธรรม ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่น เมื่อผู้มีศีลธรรมมีการปฏิบัติที่ชัดเจนและโปร่งใส จะช่วยให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในระบบการเมืองและการตัดสินใจของตนเอง การเชื่อมั่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนมีความมั่นใจในการลงคะแนนเสียงและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างมีสติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อหลักอภิธานิธรรม 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นได้ว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในด้านการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระสุชาติ สุชาติ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรในเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 พบว่า บุคลากรเทศบาลนครรังสิตมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาชาติเชื้อ วชิรญาณโณ และคณะ (2566) เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2562 ในอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณรงค์ ธมมเมธี (2557) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทั่วไปอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยนอกเหนือจากหลักการกำกับดูแลที่ดีทั้งเจ็ดอาจมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลศาลาแดง ซึ่งบ่งชี้ว่าจำเป็นต้องสำรวจตัวแปรทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอื่น ๆ เพิ่มเติม การศึกษาในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุที่แท้จริงของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสริย์ วรกุลชัยศรี และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการปรีชา ติกขุญาโณ (2560) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาล ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัด ลำปาง พบว่า การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการบริหารของเทศบาล ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรณัย สุวรรณโชติ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า หลักการบริหารนิยธรรม 7 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง

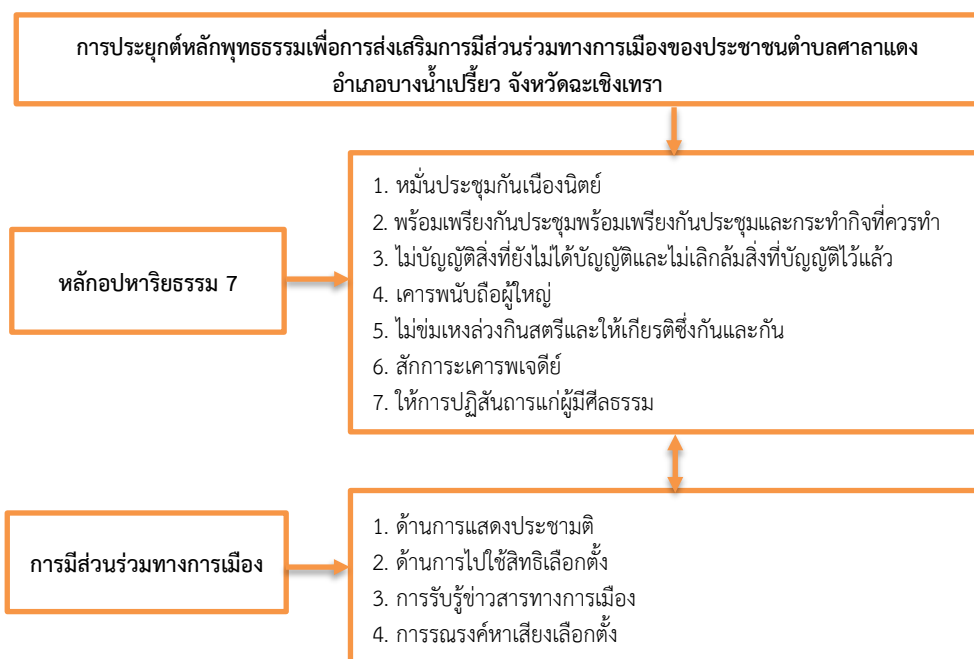
3. การประยุกต์หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนมีพัฒนาการทางการเมืองในหลายด้านอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของการแสดงออกทางประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรับรู้ข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์เลือกตั้ง พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความตื่นตัวและตระหนักรู้ทางการเมืองของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่ข่าวสารสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนา

ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพบุลย์ สุขเจตนิ และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนานักการเมืองท้องถิ่นตามหลักอปินิยานิธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความไว้วางใจจากประชาชน นักการเมืองควรแสดงออกถึงความสามัคคีในการทำงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีความรับผิดชอบหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และแสดงบทบาทความเป็นผู้นำที่เหมาะสมของประชาชน นอกจากนี้ นักการเมืองควรเคารพผู้อาวุโส ไม่ใช่อำนาจในทางที่ผิด อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมด้านศาสนาและบุคคล ตลอดจนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนีย์ วิยะบุญ และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปินิยานิธรรมเพื่อการจัดการสภาองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดระยอง พบว่า ด้านการวางแผนหมั่นประชุมอย่างสม่ำเสมอพร้อมเพรียง กำหนดกฎระเบียบอย่างมีเหตุผลและเคารพผู้รู้ ด้านการจัดการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างมีเหตุผลและเคารพในบทบาทของสตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเชมานันท์ ขบวนฉลาด (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปินิยานิธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อปินิยานิธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ส่งเสริมความเจริญมั่นคง และป้องกันความเสื่อมขององค์กร

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา สะท้อนให้เห็นถึงพลังของการบูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกระบวนการทางการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยผลการสังเคราะห์ข้อมูลชี้ว่า หลักอปินิยานิธรรมทั้งเจ็ดสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคิดและแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง การเคารพความคิดเห็นส่วนรวม การยึดถือกฎเกณฑ์ที่มั่นคง และการให้เกิดเกียรติซึ่งกันและกัน หลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หากยังสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส การนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ จึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักอภิปหานิยธรรม ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามการสังเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านการแสดงประชามติ หลักอภิปหานิยธรรม ข้อหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ช่วยส่งเสริมการมีเวทีพูดคุย ถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประชาชนกับผู้นำ และให้ประชาชนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็นในประเด็นนโยบายของรัฐอย่างสร้างสรรค์ ข้อพร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เพิ่มความร่วมมือและความพร้อมเพรียงในการแสดงออกเชิงสาธารณะ เช่น การออกเสียงประชามติ ข้อไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติฯ เคารพข้อตกลงและกติกาในการแสดงประชามติ เสริมสร้างวินัยทางการเมือง

2. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง หลักอภิปหานิยธรรม ข้อพร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ ช่วยส่งเสริมกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง ข้อไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความเสมอภาคในการใช้สิทธิ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีและผู้ด้อยโอกาส ข้อสักการะเคารพเจดีย์ ปลุกฝังค่านิยมรักถิ่นฐาน ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ข้อเคารพนับถือผู้ใหญ่ คนรุ่นใหม่ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

3. ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หลักอภิธานิธรรม ข้อหมั่นประชุมกัน เนืองนิตย์ ช่วยส่งเสริมเวทีประชุมทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารโดยตรงจากผู้นำหรือผู้สมัคร ขอให้การปฏิสนธการแก่ผู้มีศีลธรรม สนับสนุนผู้ที่มีคุณธรรมในการเผยแพร่ข่าวสาร ที่ถูกต้อง โปร่งใส ข้อไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติฯ ช่วยส่งเสริม เคารพข้อเท็จจริงและ ไม่บิดเบือนข่าวสารการเมือง ข้อพร้อมเพรียงกันประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ ช่วยร่วมกัน แลกเปลี่ยนข่าวสารกันในกลุ่มประชุมชุมชนหรือกลุ่มย่อย

4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หลักอภิธานิธรรม ข้อพร้อมเพรียงกัน ประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ ช่วยส่งเสริม ให้ประชาชนร่วมจัดกิจกรรมสนับสนุนผู้สมัคร และร่วมรณรงค์หาเสียงอย่างมีส่วนร่วม ข้อไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีและให้เกียรติซึ่งกันและกัน สนับสนุนการมีบทบาทของสตรีในกิจกรรมรณรงค์ทางการเมือง ขอให้การปฏิสนธการแก่ผู้มี ศีลธรรม ช่วยสนับสนุนผู้สมัครที่มีคุณธรรม มีศีลธรรม สร้างการเมืองสะอาด ข้อสักการะ เคารพเจดีย์ ช่วยส่งเสริมการรณรงค์ที่เชื่อมโยงกับค่านิยมท้องถิ่นและศาสนาอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรให้จัดตั้งสภาประชาชนท้องถิ่นในแต่ละเขตหรือจังหวัด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวนโยบาย และร่วมตัดสินใจในเรื่อง สำคัญเกี่ยวกับการบริหารท้องถิ่น ผ่านกระบวนการประชุมอย่างเป็นทางการและมีผล ผูกพันต่อหน่วยงานรัฐในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นใน กระบวนการประชาธิปไตยจากฐานราก

2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรให้จัดตั้งโครงการประชาชนสื่อสารเลือกตั้ง ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ เช่น กกต. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ครู เยาวชน เป็นผู้เผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกระบวนการเลือกตั้งอย่างถูกต้องในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ทั้งนี้ควรกำหนดมาตรฐานเนื้อหา อบรมผู้เผยแพร่ และติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดเวทีประชุมสาธารณะ อย่างสม่ำเสมอ โดยกำหนดให้มีการจัดอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งในแต่ละ เขตหรือชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้เสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อกังวล และลงคะแนน

เสี่ยงในประเด็นสำคัญก่อนที่หน่วยงานรัฐจะดำเนินนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ พร้อมทั้งเผยแพร่ผลการประชุมอย่างโปร่งใสผ่านสื่อสาธารณะ

2. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลลาดแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับอาสาสมัครประชาชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พร้อมสอนวิธีการถ่ายทอดข้อมูลให้เข้าใจง่าย แล้วมอบหมายให้อาสาสมัครเหล่านี้จัดบูทให้ความรู้ในชุมชน โรงเรียน และตลาด รวมถึงการสร้างสื่อออนไลน์ เช่น คลิปวิดีโอหรืออินโฟกราฟิก เพื่อกระจายข้อมูลอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจถึงซึ่งถึงวิธีที่ผู้นำในแต่ละชุมชนสามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และสร้างกลไกสนับสนุนการรณรงค์อย่างสร้างสรรค์และเป็นธรรม

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่นโยบายผู้สมัครระดับท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เขมานันท์ ขบวนการลาด. (2564). การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(1), 133-142.
- จุฬารัตน เตมียา. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ธีรณัย สุวรรณโชติ และอภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 7(5), 217-228.
- พระมหาชาติเชื้อ วชิรญาณ และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 247-258.
- พระมหาณรงค์ ธรรมเมธี. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสุชาติ สุชาติ และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนคร
รังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. *วารสาร มจร
การพัฒนาสังคม*, 6(2), 118-128.
- พระอธิการปรีชา ดิग्ฆญาโณ. (2560). *ประสิทธิผลการบริหารงานตามหลักอภินิหารธรรม
ของเทศบาลตำบลนาแก้ว อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพบูลย์ สุขเจตน์ และคณะ. (2563). การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน
ที่มีต่อการเมือง ระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์*,
7(10), 234-247.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2562). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประชาธิปไตยใหม่*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.
- เสาวนีย์ วิยะบุญ และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้หลักอภินิหารธรรมเพื่อการจัดการ
สภาองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดระยอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*,
8(4), 124-135.
- องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดง. (2567). *ข้อมูลจำนวนประชากร*. สืบค้น 30 มิถุนายน
2567, จาก <https://saladangchachoengsao.go.th/public/>
- อิสริย์ วรกุลชัยศรี และคณะ. (2567). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป
ของประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสหวิทยาการ
นวัตกรรมการบริหาร*, 7(2), 41-53.
- Huntington, S. P. & Dominguez, G. (1975). *Political development*. Massachusetts:
Addison Wesley.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร*

DEVELOPMENT OF PUBLIC WELFARE WORKS ACCORDING TO THE BUDDHIST AFFAIRS REFORM PLAN IN PHICHIT PROVINCE

พระครูโพธิวรคุณ (ศุภเดช สุขกิจใจ)

Phrakhruphothiworakun (Supphadet Saengpithak)

วัดหนองตันไทร พิจิตร

Wat Nong Ton Sai, Phichit

Corresponding Author E-mail: phrakhruphothiworakhun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของงานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2. ศึกษากระบวนการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 3. นำเสนอการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยประยุกต์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป หรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ มีจุดแข็ง คือ มีโครงสร้างบริหารที่เป็นระบบชัดเจน จุดอ่อน คือ ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญและการฝึกอบรมโอกาส คือ นโยบายรัฐเปิดโอกาสความร่วมมือประชารัฐ และอุปสรรค คือ ปัญหาเศรษฐกิจและค่าครองชีพ 2. กระบวนการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ ตามหลัก POCCC ประกอบไปด้วย ด้านการวางแผน วิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ ด้านการจัดการองค์กร มีโครงสร้างองค์กรชัดเจน ด้านการบริหารงานบุคคล จัดทำฐานข้อมูลบุคลากรอย่างเป็นระบบ ด้านการอำนวยการ จัดตั้งศูนย์อำนวยการงานสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัด และด้านการกำกับดูแล คณะกรรมการกำกับดูแลระดับจังหวัด 3. การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร เน้นการจัดทำแผนแม่บท 5 ปี จัดตั้งสถาบันพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรสนับสนุน

*Received August 6, 2025; Revised August 29, 2025; Accepted September 4, 2025

การจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในวัด และการจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ การระดมทุนจากหลายแหล่ง

คำสำคัญ: งานสาธารณสงเคราะห์; แผนปฏิรูปกิจการ; คณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the general conditions of public welfare work according to the Buddhist Affairs Reform Plan, 2. to examine the processes for developing public welfare work according to the Buddhist Affairs Reform Plan, and 3. to present the development of public welfare work according to the Buddhist Affairs Reform Plan of the Sangha in Phichit Province by applying the Buddhist Affairs Reform Plan. The research methodology was qualitative research, utilizing in-depth interviews with 25 key informants, divided into 5 groups and focus group discussions with 9 participants in the development of public welfare work of the Sangha in Phichit Province.

The research findings were as follows: 1. The general conditions of public welfare work development have strengths in a systematic and clear administrative structure; weaknesses in lacking specialized personnel and training; opportunities in government policies that encourage public-private partnerships; and challenges in economic problems and high cost of living. 2. The process of developing public welfare work according to the POCCC principle consists of: Planning - systematic problem analysis; Organizing - clear organizational structure; Staffing - systematic personnel database management; Directing - establishment of provincial public welfare coordination centers; and Controlling - provincial-level supervisory committees. 3. The development of public welfare work according to the Buddhist Affairs Reform Plan of the Sangha in Phichit Province emphasized creating a 5-year master plan, establishing a development institute for Buddhist monks who serve as community developers, supporting the establishment of vocational training centers in monasteries, and establishing public welfare funds with multi-source fundraising.

Keywords: Public Welfare; Business Reform Plan; The Sangha

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มต้นครั้งแรกของพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมปฐมเทศนาหรือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (วิ.ม. (ไทย) 4/10/15) จากนั้นพระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 60 รูปออกไปทำการเผยแผ่ธรรม ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นงานสาธารณะสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าครั้งแรก และเป็นจุดกำเนิดของการจัดตั้งองค์กรทางสงฆ์ในสมัยพุทธกาล (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรพต ธีธมฺโม), 2550) ในท่ามกลางเจ้าลัทธิและศาสดาจำนวนมากที่ต่างมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของผู้คนในยุคสมัยนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยสามารถโน้มน้าวผู้คนในทุกแคว้นแห่งชมพูทวีปให้หันมาจับนบถือพระพุทธศาสนาและสมัครใจเข้ามาเป็นพุทธมามกะ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่เจ้าลัทธิหรือนักบวชในลัทธิอื่นจำนวนไม่น้อยที่มาบวชในพระพุทธศาสนาและได้บรรลุธรรมผล สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและทฤษฎี และหลักการบริหารองค์กร รวมทั้งพระพุทธานุภาพ และยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ได้เป็นอย่างดี (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ปรากฏขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ เพื่อเป็นพระคุณอันยิ่งใหญ่ต่อสรรพสัตว์ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสุขสวัสดิ์แก่เทพเจ้าและมนุษย์ทั่วไปดังที่พระพุทธเจ้าทรงพรรณนาถึงการมาบังเกิดของบุคคลพิเศษไว้ในพระไตรปิฎก อังคุดตรนิกาย เอกนิบาต ที่ตรัสว่า บุคคลผู้เดียว เมื่อมาปรากฏในโลกนี้ ย่อมปรากฏขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นอันมาก เพื่อเป็นพระคุณต่อชาวโลกทั้งปวง เพื่อความเจริญ เพื่อความเกื้อหนุน และเพื่อความสวัสดิ์แก่เทพเจ้าและมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลผู้เดียวนั้นคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า (อง.เอกก. (ไทย) 20/309/40) จึงเป็นที่ประจักษ์แจ้งว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเต็มเปี่ยมด้วยพระปัญญาอันสูงส่ง พระจริยวัตรอันบริสุทธิ์ และพระพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาล ทรงพระราชทานพระดำรัสอันศักดิ์สิทธิ์ไว้ว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งปวงจงเดินทางไปเผยแผ่เพื่อคุณประโยชน์และความสุขอันแก่ชาวโลกเป็นอันมาก เพื่อเป็นพระคุณต่อสรรพโลก เพื่อความเจริญ ความเกื้อกูลและความสุขสวัสดิ์แก่เทวดาและมนุษย์ทั่วทั้งไป (วิ.ม. (ไทย) 4/32/41) ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการและแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือสงเคราะห์สรรพสัตว์โลก ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้คณะสงฆ์สาวกใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงานเพื่อสวัสดิการของมวลมนุษยชาติ ดังนั้น จึงถือเป็นการสำคัญยิ่งของพระสงฆ์ที่จะต้องช่วยเหลือประชาชนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากลำบาก โดยวิธีการที่พระสงฆ์สั่งสอนผู้ที่ยังไม่เคยได้ยินให้ได้ฟังเล่าเรียนชี้แจงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้ และแนะนำเส้นทางสู่สุคติภพ รวมทั้งหนทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ ส่วนชนชาติไทยนั้น ได้รับอิทธิพลจากการนับถือพระพุทธศาสนามานานแสนนาน สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539)

ดังนั้น สถาบันพระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย เป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงาม จึงส่งผลให้พฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเครื่องหล่อหลอม กิจกรรมสำคัญของรัฐและของชุมชนมักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องเสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระซึ่งเป็น ตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็น ที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึกของประชาชนว่าพระสงฆ์เป็นผู้มี สติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาและนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคงยิ่ง พระสงฆ์จะทำการอบรม สั่งสอน แนะนำ ผู้อื่นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ซึ่งอาจต้องอาศัย ความรู้ทางโลกและทางธรรมเป็นการสืบต่อประเพณีในสังคมไทย (ประเวศ วะสี, 2560) ภาระหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มี ต่อสังคมไทยคือพระสงฆ์ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลัก งานสงเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงคือการ สงเคราะห์จิตใจเป็นหลัก ส่วนการสงเคราะห์ทางวัตถุโดยอ้อม ด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน

การพัฒนาสังคมและงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ปัญหาและความจำเป็น ปัญหาสังคมไม่เพียงเกิดในระดับประเทศ แต่แพร่กระจายสู่ชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง จึงต้องศึกษากระบวนการพัฒนาสังคมระดับชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต้านต่อกระแสอิทธิพลภายนอก พัฒนาความรอบรู้และจริยธรรมสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงเกิดจากผลกระทบเป็นลูกโซ่ของพฤติกรรมผู้คน การเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการกำกับดูแล ไม่เร่งด่วน ไม่มีเป้าประสงค์เรียกว่า วิวัฒนาการ ซึ่งอาจพึงประสงค์หรือไม่ก็ได้ ส่วนการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางและจุดประสงค์ชัดเจน มีการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงตามกรอบเวลาที่วางแผนได้งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์พิจิตร เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ตนและผู้อื่น พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมทั้งการสงเคราะห์เฉพาะบุคคลและสาธารณะ จำแนกเป็น 4 ด้าน 1. การดำเนินกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือ 2. การสนับสนุนกิจกรรมของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3. การช่วยเหลือสมบัติสาธารณะ 4. การสนับสนุนประชาชนทั่วไป

การพัฒนาดังกล่าวช่วยสร้างรากฐานสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน แสดงบทบาทพระภิกษุสงฆ์ไทยในการช่วยเหลือสังคมโดยมีพระภิกษุเป็นผู้นำชุมชน ดำเนินงานด้วยความเกื้อกูลซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายคณะสงฆ์เห็นความสำคัญของการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชน โดยภิกษุสงฆ์มีบทบาทในการสาธารณสงเคราะห์ทั้งการช่วยเหลือบุคคลและสังคม

ภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนและเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ใช้ปัจจัยบริจาคเพื่อประโยชน์สาธารณะและช่วยผู้ขาดแคลน วัดเป็นศูนย์กลางสังคมที่พึ่งพาและพึ่งพิงกัน พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจเมื่อประชาชนเดือดร้อน วัดจึงมีหน้าที่จัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความทุกข์ในยุคโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตาม สถาบันสงฆ์ยังมีปัญหาในการตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม บางครั้งถูกวิจารณ์ว่า หลีกเลียงความรับผิดชอบและสร้างปัญหาในสังคม ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เห็นผลชัดเจน และเหมาะสมกับสถานการณ์สังคมไทยทั้งปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของงานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งค้นหาต้นแบบแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 5 รูป 2. กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 5 คน 3. กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 5 คน 4. กลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 คน 5. กลุ่มตัวแทนนักวิชาการงานสาธารณสงเคราะห์ จำนวน 5 รูป

และผู้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนางาน
สาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์
(Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-Depth
Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูป
กิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการขอหนังสือราชการจากบัณฑิต
วิทยาลัยส่งไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อขอความร่วมมือในการให้การสัมภาษณ์ จากนั้นทำการ
ตกลงกำหนดวัน เวลา และสถานที่พบกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ตาม
ประเด็นที่วางแผนไว้ให้ครบถ้วนทุกเรื่อง โดยขอได้รับอนุญาตใช้วิธีการจดข้อความและ
การอัดเสียงเพื่อประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็น
ระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของงานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จุดแข็ง มีโครงสร้างบริหารที่เป็นระบบชัดเจน พระสงฆ์ได้รับ
ความศรัทธาสูง มีวัดกระจายทั่วถึง 389 วัด เครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนดี
พระสงฆ์ประยุกต์หลักธรรมเป็น และโครงการหลากหลายครอบคลุมทุกด้าน จุดอ่อน
ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญและการฝึกอบรม งบประมาณจำกัดกระจายไม่ทั่วถึง การประสานงาน
ไม่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุม ขาดการวิจัยพัฒนานวัตกรรม และ
ระบบติดตามประเมินผลอ่อนแอ โอกาส นโยบายรัฐเปิดโอกาสความร่วมมือประชารัฐ
เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพ ภาคธุรกิจพร้อมสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) สังคม
ผู้สูงอายุเป็นโอกาส การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และแรงขับเคลื่อนจากคนรุ่นใหม่
อุปสรรค ปัญหาเศรษฐกิจและค่าครองชีพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โรคอุบัติ
ใหม่และภัยพิบัติ ศรัทธาลดลงในคนรุ่นใหม่ กระแสวัตถุนิยม และข้อจำกัดด้านกฎหมาย
ระเบียบ

2. กระบวนการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ได้แก่ด้านการวางแผน วิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่ วางแผนงบประมาณเป็นระบบ บูรณาการความร่วมมือเครือข่าย และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการจัดการองค์กร มีโครงสร้างองค์กรชัดเจน จัดทำคู่มือบริหารจัดการ ตั้งศูนย์ประสานงานระดับจังหวัด กำหนดโครงสร้างระดับอำเภอ พัฒนาวัดต้นแบบสาธารณสงเคราะห์ และจัดทำระบบฐานข้อมูลกลาง ด้านการบริหารงานบุคคล จัดทำฐานข้อมูลบุคลากรเป็นระบบ กำหนดโครงสร้างอัตรากำลังชัดเจน คัดเลือกบุคลากรเหมาะสม จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรระยะสั้น-ยาว ตั้งสถาบันพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา และส่งเสริมการศึกษาต่อในสาขาที่เกี่ยวข้อง ด้านการอำนวยการ ตั้งศูนย์อำนวยการงานสาธารณสงเคราะห์ กำหนดโครงสร้างอัตรากำลัง บูรณาการความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน จัดระบบฐานข้อมูลกลาง พัฒนาระบบรายงานติดตามแบบเรียลไทม์ และตั้งทีมเฉพาะกิจรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน และด้านการกำกับดูแล มีคณะกรรมการกำกับดูแลระดับจังหวัด กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดชัดเจน ระบบรายงานผลประจำเดือนออนไลน์ การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม การประเมินผลครบวงจร และกำกับดูแลการเงินอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้

3. การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วยด้านการบริหารภารกิจ จัดทำแผนแม่บท 5 ปี จัดโครงสร้างบริหารงานชัดเจน ตั้งศูนย์ประสานงานระดับจังหวัด พัฒนาระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยี จัดทำคู่มือปฏิบัติงาน และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ด้านส่งเสริมพระสงฆ์นักพัฒนา ตั้งสถาบันพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา จัดทำแผนพัฒนา 5 ปี คัดเลือกพระสงฆ์ที่มีศักยภาพ พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหลากหลายระดับ ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่อง และพัฒนาทักษะดิจิทัล ด้านพัฒนาวิชาชีพชุมชน สนับสนุนตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในวัด บูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนา ร่วมมือภาครัฐ-เอกชน-สถาบันการศึกษา ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ สนับสนุนพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดตลาดนัดชุมชน และด้านกองทุนสาธารณสงเคราะห์ จัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ ระดมทุนจากหลายแหล่ง บริหารกองทุนเป็นระบบ จัดกองทุนสวัสดิการชุมชน นำเทคโนโลยีบริหารกองทุน และสนับสนุนการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อธิบายได้ว่า จุดแข็งโครงสร้างบริหารระบบชัดเจน พระสงฆ์ได้รับความศรัทธาสูง วัดกระจายทั่วถึง 389 วัด เครือข่ายความร่วมมือภาครัฐ-เอกชนดี พระสงฆ์ประยุกต์หลักธรรมเป็น โครงการหลากหลาย

ครอบคลุมทุกด้าน จุดอ่อน ขาดบุคลากรเชี่ยวชาญและการฝึกอบรม งบประมาณจำกัด กระจายไม่ทั่วถึง การประสานงานไม่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุม ขาดการวิจัยพัฒนานวัตกรรม ระบบติดตามประเมินผลอ่อนแอ โอกาส นโยบายรัฐเปิด โอกาสความร่วมมือประชารัฐ เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพ ภาคธุรกิจพร้อมสนับสนุน กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) สังคมผู้สูงอายุเป็นโอกาส การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเอื้อ ความร่วมมือ แรงขับเคลื่อนจากคนรุ่นใหม่ อุปสรรค ปัญหาเศรษฐกิจและค่าครองชีพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โรคอุบัติใหม่และภัยพิบัติ ศรัทธาลดลงในคนรุ่นใหม่ กระแสวัตถุนิยม ข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบ การวิเคราะห์ SWOT นี้ช่วยให้เห็น ภาพรวมและแนวทางพัฒนาการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพิโล และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการ งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัญหา การบริหารจัดการสามารถจำแนกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสุขสงเคราะห์ ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หมายถึง การที่วัด หรือคณะสงฆ์ดำเนินการใด ๆ ด้วยตนเองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ 2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ หมายถึง การให้ความ ช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมกิจการที่รัฐ เอกชน หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งดำเนินการ เพื่อประโยชน์สาธารณะ 3. การเกื้อกูลสาธารณสมบัติและสถานที่สาธารณะ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อประโยชน์ สาธารณะ 4. การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือประชาชน ทั้งในภาวะปกติและภาวะประสบภัยต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ สอดคล้องกับงานวิจัย ของพระครูวิจิตรวิชัย (ขวัญชัย วรบุญโญ) และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนของหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบลในจังหวัด พิจิตร ผลการศึกษาพบว่า จุดแข็ง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดพิจิตรมีการ ประสานงานร่วมกันอย่างมีจิตสาธารณะในการวางแผนพัฒนาชุมชนระหว่างวัด บ้าน และ โรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จุดอ่อน บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการองค์กร ประกอบกับประชาชนในบางพื้นที่ไม่ทราบ และไม่เข้าใจกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชน โอกาส ประชาชนได้รับการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ และมีช่องทางการทำงานที่หลากหลายมากขึ้นจากการจัด อบรมด้านอาชีพของหน่วย อุปสรรค บุคลากรของหน่วยไม่ได้รับการพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานอบรมประชาชนอย่างเพียงพอ

2. กระบวนการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร พบว่า มี 5 กระบวนการ ได้แก่ 1. กระบวนการด้านการวางแผน 2. กระบวนการด้านการจัดการองค์กร 3. กระบวนการด้านการบริหารงานบุคคล 4. กระบวนการด้านการอำนวยความสะดวก และ 5. กระบวนการด้านการกำกับดูแล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจินตวัฒน์ จารุขุฑโน และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่าปัจจัยด้านการดำเนินการกิจกรรม 5 ส ตามกระบวนการ POCCC ประกอบด้วย P=(Planning) การวางแผน O=(Organizing) การจัดองค์กร C=(Commanding) การบังคับบัญชาสั่งการ C=(Coordinating) การประสานงาน และ C=(Controlling) การควบคุม มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส อย่างมาก ($r=0.940$, $sig.=0.000$) นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการบริหารวัดสร้างสุขตามหลักสัปปายะ 4 ประการ ประกอบด้วย 1. อาวาสสัปปายะ 2. อาหารสัปปายะ 3. บุคคลสัปปายะ 4. ธรรมสัปปายะ ก็มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส เช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรภรณ์ สันติเสวี และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสำนักงาน คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ประกอบด้วยสภาวะการบริหารจัดการโดยรวม ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงาน คปภ. ทุกมิติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พยากรณ์ได้ 66.2% รับสมมติฐานข้อที่ 1 การบริหารจัดการตามหลัก POCCC ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงาน คปภ. ทุกมิติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พยากรณ์ได้ 80.5% รับสมมติฐานข้อที่ 2 การบริหารจัดการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักงาน คปภ. ทุกมิติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พยากรณ์ได้ 89.4% รับสมมติฐานข้อที่ 3

3. การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านการบริหารภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม พบว่า การจัดทำแผนแม่บท 5 ปี การจัดโครงสร้างบริหารงานที่ชัดเจน การจัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับจังหวัด การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยี การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธนา พูนเกิดมะเริง (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้

พระองค์ทรงสงเคราะห์ด้วยธรรมและอามิส เมื่อมีสาวกออกบวช โดยเฉพาะพระสาวก 60 รูปแรก พระพุทธเจ้าทรงส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสงเคราะห์ให้เกิดประโยชน์และความสุข ปัจจุบันคณะสงฆ์เรียกว่า งานสาธารณสงเคราะห์ รูปแบบการดำเนินงานเป็นการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย เช่น ให้สถานที่จัดประชุมอบรมเยาวชน การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ การช่วยเหลือผู้ยากไร้ หลักพุทธธรรมสนับสนุน ประกอบด้วย พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ราชสังคหวัตถุ 4 จักรวรรดิวัตรหลักทิศ 6 สาราณียธรรม สปัจริยธรรม อปริหานิยธรรม และทศพิธราชธรรม กลไกการทำงาน จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ สร้างเครือข่ายคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐ-เอกชน มีศูนย์และสำนักงานเพื่อความรวดเร็ว แนวทางพัฒนา ยึดหลักสาธารณสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา สร้างเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน มีแผนปฏิบัติงานดี แบ่งงานพัฒนาจิตใจและวัตถุอย่างทั่วถึง

ส่วนการสร้างกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนในงานพัฒนาจิตใจผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการและบทบาทในการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการและบทบาทการดำเนินงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ แสดงให้เห็นว่า กระบวนการเกิดขึ้นและการพัฒนาของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ระยะ สำหรับภาระหน้าที่และการปฏิบัติงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ นั้นพบว่า เครือข่ายดังกล่าวมีหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษา ทำการวิจัย สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน พัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลผ่านระบบการศึกษา มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การก่อตั้งและขยายเครือข่าย ยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนและกลุ่มที่เสี่ยง ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่ยึดหลักธรรมประยุกต์เป็นฐาน พัฒนาสื่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์และมีการเผยแผ่พระธรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัย ดำเนินการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากไร้ ความไม่เท่าเทียม ปัญหาสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความยุติธรรมและสันติสุข รวมทั้งมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านพัฒนาวิชาชีพชุมชน พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในวัด มีการบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนา คณะสงฆ์ร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชน สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัดจัดตลาดนัดชุมชนในโอกาสสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสืบทอง ธรรมชาติ และ พระครูอรุณสิงหธรรม (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระครูประกาศธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร) ผลการศึกษาพบว่าการสาธารณสงเคราะห์ตามหลัก 8 ส การสาธารณสงเคราะห์เป็นกระบวนการช่วยเหลือ

ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ อุบัติเหตุ และภัยคุกคามต่างๆ โดยใช้แนวคิดพัฒนาสังคมตามหลัก 8 ส. ส.สงฆ์ พัฒนาพระสงฆ์และสามเณรให้มีจำนวนเพียงพอและคุณภาพสูง ส.สัตบุรุษ ระดมพลังยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนผู้มีศรัทธาให้มีจิตสำนึกดี มีทักษะการคิด-ปฏิบัติ และความรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา ส.เสนาสนะ พัฒนาวัดทั้งสถานที่และเครื่องใช้ศาสนา แบ่งเขตพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาสอย่างเหมาะสม ส.สมบัติ วัด จัดระบบดูแลทรัพย์สินวัดให้เป็นระเบียบ จัดทำเอกสารหลักฐานให้ถูกต้องชัดเจน ส.สมณธรรม จัดกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมและพิธีกรรมศาสนาสนับสนุนการปฏิบัติตามวินัย ส.สังฆาธิการ พัฒนาการทำงานคณะสงฆ์ให้ร่วมมือกันตามนโยบายรัฐบาลและคณะสงฆ์ ส.สวัสดิการ ระดมทุนจัดตั้งกองทุนดูแลสวัสดิการพระสงฆ์-สามเณร สนับสนุนกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ ส.สาธารณสงเคราะห์ พัฒนางานสังคมสงเคราะห์ รณรงค์ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากไร้ ความเจ็บป่วย ความไม่รู้หนังสือ และช่วยเหลือประชาชนจากภัยพิบัติต่าง ๆ และด้านกองทุนสาธารณสงเคราะห์ พบว่าการจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ การระดมทุนจากหลายแหล่ง การบริหารกองทุนอย่างเป็นระบบ กองทุนสวัสดิการชุมชน การนำเทคโนโลยีมาบริหารกองทุน และกองทุนสนับสนุนการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานรินทร์ วีรพล (2558) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์ เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัด และจากผลการศึกษาพบว่า การสาธารณสงเคราะห์ตามหลัก 8 ส การสาธารณสงเคราะห์คือกระบวนการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ อุบัติเหตุ และภัยคุกคามต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดพัฒนาสังคมตามหลัก 8 ส ประกอบด้วย 1. ส.สงฆ์ พัฒนาพระสงฆ์และสามเณรให้มีจำนวนเพียงพอและคุณภาพสูง 2. ส.สัตบุรุษ ระดมพลังยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนผู้มีศรัทธาให้มีจิตสำนึกดี มีทักษะการคิด-ปฏิบัติ และรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา 3. ส.เสนาสนะ พัฒนาวัดทั้งสถานที่และเครื่องใช้ศาสนา แบ่งเขตพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาสอย่างเหมาะสม 4. ส.สมบัติวัด จัดระบบดูแลทรัพย์สินวัดให้เป็นระเบียบ จัดทำเอกสารหลักฐานและบัญชีที่ดินให้ถูกต้องชัดเจน 5. ส.สมณธรรม จัดกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมและพิธีกรรมศาสนาสนับสนุนการปฏิบัติตามวินัย เช่น การศึกษาพระธรรมวินัย การสวดมนต์ การออกบิณฑบาต การปฏิบัติธรรม และการดูแลวัดให้ร่มรื่นสวยงาม 6. ส.สังฆาธิการ พัฒนาการทำงานคณะสงฆ์ให้ร่วมมือกันตามนโยบายรัฐบาลและคณะสงฆ์ ครอบคลุมการบริหารจัดการ การศึกษาศาสนา การพัฒนาสาธารณูปโภค และการช่วยเหลือสังคม 7. ส.สวัสดิการ ระดมทุนจัดตั้งกองทุนดูแลสวัสดิการพระสงฆ์-สามเณร สนับสนุนกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ทั้งภาครัฐและเอกชน 8. ส.สาธารณสงเคราะห์ พัฒนางานสังคมสงเคราะห์ รณรงค์ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน

ความรู้หนังสือ และช่วยเหลือประชาชนในภาวะอุบัติภัยต่าง ๆ หลัก 8 ส เป็นกรอบการทำงานที่บูรณาการการพัฒนาวัดและชุมชนอย่างครบวงจร

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารและลงพื้นที่ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ดังต่อไปนี้ ด้านการบริหารภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม

มีการจัดทำแผนแม่บท 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) พร้อมวิสัยทัศน์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน จัดโครงสร้างการบริหารงานโดยเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธาน ตั้งคณะกรรมการและศูนย์ประสานงาน สร้างระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดทำคู่มือปฏิบัติงาน พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน จัดระบบการเงินโปร่งใส และพัฒนาระบบติดตามประเมินผล เป้าหมายคือยกระดับจากการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านส่งเสริมพระสงฆ์นักพัฒนา จัดตั้งสถาบันพัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา มีกระบวนการคัดเลือกและหลักสูตรฝึกอบรมหลากหลาย ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่อง พัฒนาทักษะเทคโนโลยีและการสื่อสาร สร้างเครือข่ายและระบบพี่เลี้ยง บูรณาการหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ ส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม พร้อมดูแลสุขภาพกายใจของพระสงฆ์ ด้านพัฒนาวิชาชีพชุมชน สนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพในวัดฟรี บูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดหาตลาดและตั้งกองทุนหมุนเวียน ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ พัฒนาทักษะเทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์ สร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ ด้านกองทุนสาธารณสงเคราะห์ จัดตั้งกองทุนในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เป็นศูนย์กลางระดมทุนและบริหารจัดการ รับสนับสนุนจากการบริจาค การทอดผ้าป่า และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือผู้ประสบภัย ส่งเสริมการศึกษา การประกอบอาชีพ และดูแลสุขภาพ นำเทคโนโลยีมาเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อวางแผนและดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจน พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลกลางสำหรับการติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน
2. คณะสงฆ์ควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้แก่พระสงฆ์ในด้านการบริหารจัดการโครงการ การระดมทุน และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเป็นที่ปรึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์แก่วัดอื่น ๆ
3. ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการสาธารณสงเคราะห์ของวัดอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้วัดพัฒนาโมเดลธุรกิจเพื่อสังคม ที่สามารถสร้างรายได้เพื่อนำมาใช้ในการงานสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรจัดทำคู่มือสาธารณสงเคราะห์ที่ชัดเจน แบ่งตามประเภทงาน กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ ระบบบันทึกข้อมูลและการรายงานผล เพื่อให้เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานเดียวกันทั่วจังหวัด
2. คณะสงฆ์ควรสร้างเครือข่ายการทำงานที่ประกอบด้วยวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการชุมชนอย่างแท้จริง จัดประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
3. คณะสงฆ์คัดเลือกวัดที่มีผลงานสาธารณสงเคราะห์โดดเด่นเป็นศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ จัดทำเอกสารถอดบทเรียนความสำเร็จ จัดกิจกรรมศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัด และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประจำปีระดับจังหวัดเพื่อเผยแพร่นวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรกับจังหวัดอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคเดียวกันและต่างภูมิภาค เพื่อวิเคราะห์ความเหมือน-แตกต่าง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในบริบทต่าง ๆ นำไปสู่การพัฒนาโมเดลการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่
2. ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตประชาชนจากงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยพัฒนาตัวชี้วัดเป็นรูปธรรมและเครื่องมือประเมินผลที่เที่ยงตรง เพื่อวัดประสิทธิผลและพัฒนาการดำเนินงานให้ตอบสนองความต้องการสังคมได้แท้จริง
3. ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบหรือนวัตกรรมใหม่ที่ผสมผสานหลักธรรมพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อขยายขอบเขตและเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางและตรงความต้องการมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2560). *พุทธธรรมกับสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระครูวิริธวัชชัย (ขวัญชัย วรบุญโญ) และคณะ. (2565). การพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดพิจิตร. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 267-279.

- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดล ธิธมฺโม). (2550). *สังฆาธิปไตย : ระบบการปกครองสงฆ์*. พะเยา: เจริญอักษร.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *เทศน์ : การเผยแผ่ที่สำคัญคักกัณฐิทธิ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสียงเสียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติโพล และคณะ. (2560). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจินตวัฒน์ จารุพฒโน และคณะ. (2563). รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 198-209.
- พระมหานรินทร์ วีรพล. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนสัจจะออมทรัพย์เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดระยอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2-01), 457-474.
- พัชรภรณ์ สันติเสวี และคณะ. (2565). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(6), R236-R249.
- ยุทธนา พุนเกิดมะเริง. (2565). *รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา* (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูอรุณสิงหธรรม. (2558). ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระครูประกาศธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร). *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 2(2), 89-100.

พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด
ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี*
BUDDHIST METHODS FOR TEMPLE'S PUBLIC WELFARE
AT CHAIBADAN DISTRICT IN LOPBURI PROVINCE

พระครูสมุห์นิพิฐพนธ์ ญาณพโล

Phrakhrusamu Nipitpon Yanabalo

วัดลำนารายณ์ ลพบุรี

Wat Lam Narai, Lopburi

Corresponding Author E-mail: nonchapat.p@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ 2. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน พรรษาต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน 2. ด้านการปฏิบัติตามแผน ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับชุมชน 3. ด้านการ

ตรวจสอบ ขาดการติดตามการทำงาน และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง ขาดการประเมินผล และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุง

คำสำคัญ: พุทธวิธีบริหารจัดการ; งานสาธารณสงเคราะห์; จังหวัดลพบุรี

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare, 2. to compare the level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare according to personal factors, and 3. to study the problems, obstacles, and suggestions for the Buddhist management methods for public welfare of monasteries at Chaibadan District, Lopburi Province. This research employed mixed-methods. The quantitative research, the researcher collected data from 127 samples who were monks. Data analysis was performed using descriptive statistics, including percentages, means, standard deviations, and inferential statistics. The qualitative research analyzed documents and used in-depth-interview script to collect field data from 10 key informants. Data were analyzed using content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. The overall level of monks' opinions on the Buddhist management methods for public welfare was high. When considered by individual aspects, all were found to be at a high level. 2. A comparison of opinions of Buddhist monks towards the Buddhist approach to public welfare management, classified by personal factors, indicated that monks with different ages, years of ordination (Pansa), and educational qualifications did not show significant differences in their overall opinions on Buddhist management methods for public welfare. Therefore, the set hypothesis was rejected. 3. The identified problems, obstacles, and suggestions included: 1. Planning; lack of clear objectives, 2. Implementation; lack of effective communication with the community, 3. Monitoring; lack of work follow-up, and 4. Improvement; lack of performance evaluation and application of technology for improvement.

Keywords: Buddhist Management Methods; Public Welfare; Lopburi Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และเพื่อความสุขแก่มหาชนเป็นอันมาก เป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานพระพุทธพจน์ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้น จึงนับได้ว่าเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของพระสงฆ์ต้องให้การสงเคราะห์ประชาชนให้พ้นจากทุกข์ยาก

การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นการแสดงถึงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ไทยในด้านสังคมสงเคราะห์ และการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันทั้งสองฝ่าย คณะสงฆ์พิจารณาเห็นความสำคัญในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนเพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัดที่จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ (ยุทธนา พูนเกิดมะเริง, 2565) การแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงกันมากพอสมควร เพราะในอดีตคนไทยมักเข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนา คือ การสงเคราะห์ประชาชนด้านการสอนธรรมเป็นหลัก หรือเป็นการเน้นบทบาทหน้าที่ในเชิงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และมีประเด็นวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่บ่อยครั้งว่า พระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางโลก รวมถึงกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของวัดและคณะสงฆ์ส่วนมาก ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพราะคาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์และความสำเร็จจากรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณะสงเคราะห์มาเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ระดับวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีในการนำไปใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
- 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 คน
- 2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน ที่มีความเกี่ยวข้องหรือสนใจใน งานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ 1. กลุ่มพระสังฆาธิการ 2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และ 3. กลุ่มนักวิชาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม 5 ระดับ
- 3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวัน เวลา และสถานที่เพื่อแจกแบบสอบถามและเก็บกลับคืน นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการและสถิติที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป
- 4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติที่เหมาะสม คือ 1. หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. การทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวม

พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.09	0.67	มาก
2. ด้านการปฏิบัติตามแผน	4.00	0.79	มาก
3. ด้านการตรวจสอบ	3.94	0.83	มาก
4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง	3.99	0.81	มาก
รวม	4.00	0.72	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, $S.D.=0.72$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ 1-4

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	1.594	0.194		✓
2	พรรษา	2.511	0.062		✓
3	วุฒิการศึกษา	1.462	0.236		✓
4	ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์	1.611	0.204		✓

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีดังต่อไปนี้ 1. ด้านการวางแผน ปัญหา อุปสรรค คือ การขาดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างละเอียด อาจจะผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือการพูดคุยกับผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จากนั้นจึงกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของงานสาธารณสงเคราะห์ให้ชัดเจน 2. ด้านการปฏิบัติตามแผน ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับชุมชนในการวางแผนและดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ทำให้ชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ หรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานอย่างถ่องแท้ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรส่งเสริมให้มีการสื่อสารเชิงรุกกับชุมชนมากขึ้น เช่น การจัดประชุมชี้แจง การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม เพื่อให้แผนงานตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง 3. ด้านการตรวจสอบ ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรมีการจัดอบรมหรือให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบภายใน การบัญชี และการจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้องและโปร่งใส และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง ปัญหา อุปสรรค คือ วัดบางแห่งยังขาดระบบและกลไกที่ชัดเจนในการนำผลการประเมินการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ไปสู่การแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะ คือ วัดควรพัฒนาระบบและกลไกที่ชัดเจนในการนำผลการประเมินไปสู่การปฏิบัติ เช่น การจัดประชุมพิจารณาผลการประเมินและวางแผนการปรับปรุง การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผน การติดตามและประเมินผลการปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ 1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัดมีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อความสุขของชุมชน มีการสนับสนุนโครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชน มีการให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และมีการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์ด้วยอาหารและเครื่องดื่มอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์ดิเรก อดิเรกสุโก (2560) ที่ได้วิจัย

เรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันทุกด้าน เพราะว่า พระสงฆ์สนับสนุนส่งเสริมให้มีการอบรมและสอนศีลธรรม จริยธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่นักเรียนในสถานศึกษาและโรงเรียน มีการประกาศให้สถานที่วัดเป็นสถานที่ปลอดสิ่งเสพติดให้โทษ อบายมุขและการพนัน มีส่วนร่วมสนับสนุน อุทิศภักดีในการสร้างตึกผู้ป่วย และพระสงฆ์มีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

2. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า วัดมีการประชุมวางแผนดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ วัดได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชนมีการตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และมีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญญ์) และคณะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพญานิเวศวิหาร ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับการสงเคราะห์จากวัดพญานิเวศวิหารที่มีต่อกระบวนการในการบริหารจัดการงาน สาธารณสงเคราะห์ของวัดพญานิเวศวิหารตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช ในกระบวนการบริหารแบบ PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันทุกด้าน เพราะว่า วัดมีการประชุมวางแผนเตรียมการในการช่วยเหลือประชาชน วัดได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชน บุคลากรและเจ้าหน้าที่มีความเต็มใจและให้ความร่วมมือในการตรวจสอบเป็นอย่างดี วัดมีการปรับปรุงวิธีการให้ความช่วยเหลือ และวิธีการมอบสิ่งของให้ดีขึ้นเหมือนกัน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ การเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน พรรษาต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล

จังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจจะแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์สมบัติ ธมมทินโน (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทุกตัวแปร ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

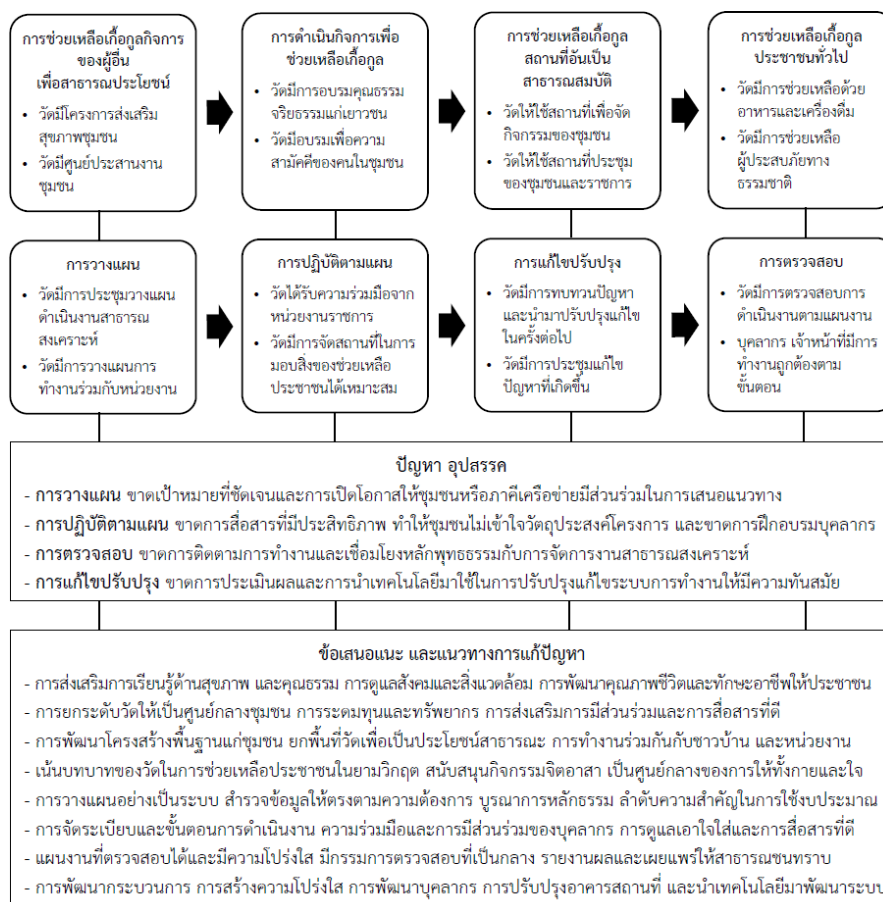
3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัญหา อุปสรรค พบว่า ได้แก่ มีแนวทางไม่แน่นอน ดำเนินงานไม่เต็มที่ รู้ไม่ทันปัญหา และย่ำอยู่กับที่ปัญหาเดิม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การวางแผนไม่ชัดเจน ขาดความตั้งใจ และความรับผิดชอบ ไม่มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และไม่ปรับปรุงแก้ไขปัญหาตามผลที่พบและได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆการีวิมล (สุเทพ รัตโก) และประเวศ อินทองปาน (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยผลการวิจัยพบว่า วัดขาดจิตอาสาที่จะช่วยขนของไปบริจาคตามที่ต่าง ๆ ช่วงเวลาที่จัดโรงทานไม่สะดวกกับคนที่เลิกงานเย็น การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสาร ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า การประสานงานล่าช้ากับเจ้าคณะปกครอง พระเถรานุเถระผู้ใหญ่ จากระดับบนสู่ระดับล่าง คือ พระลูกวัด และประสานเชื่อมโยงไปยังชุมชน หมู่บ้าน ชาวบ้าน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
2. ข้อเสนอแนะ พบว่า มีอยู่สองเรื่องใหญ่ ๆ ดังนี้ 1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาลควรต้องควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรต่าง ๆ และ 2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด เน้นที่การวางแผนโดยยึดความต้องการชุมชน และบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินงาน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้ สุขภาพ และคุณธรรม ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือ กับองค์กรต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือชุมชน และการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล ควรต้องเน้นที่การวางแผนโดยยึดความต้องการชุมชน บูรณาการหลักธรรมในการดำเนินงานและมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการ

หมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ คือ การวางแผนงานจะต้องดำเนินงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ในการดำเนินโครงการ การปฏิบัติตามแผนงานเป็นการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้อย่างรอบคอบให้เกิดประสิทธิภาพ การตรวจสอบและประเมินผล มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงเป็นการนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการที่เกิดข้อผิดพลาดหรือไม่เกิดประสิทธิภาพไปปรับปรุงและเข้าสู่กระบวนการวางแผนอีกครั้ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด พบว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นส่วนที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะในวัดอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการสนับสนุนโครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชน การเปิดตั้งศูนย์ประสานงานของกรมควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการสอนฝึกอบรมวิชาชีพ ส่วนที่ให้ความสำคัญรองลงมา คือ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อความสุขของชุมชน การอบรมแนะนำด้านความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชน ต่อมาส่วนที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ประชุมของชุมชนและราชการ และการให้ใช้อาคารของวัดเป็นศูนย์พยาบาลผู้ป่วย ส่วนการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป แม้ว่าพระสงฆ์จะให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก จึงถือว่ายังเป็นส่วนสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์ด้วยอาหารและเครื่องดื่ม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ และการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง ผู้ยากไร้ หรือคนไร้ที่อยู่อาศัย

2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด พบว่า พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับด้านการวางแผนมากที่สุด เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการประชุมวางแผนดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ การวางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือประชาชน และการวางแผนงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนงานสาธารณสงเคราะห์ ส่วนที่ให้ความสำคัญรองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติตามแผน เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชน มีการจัดสถานที่ในการมอบสิ่งของช่วยเหลือประชาชนได้เหมาะสม ไม่แออัด สะดวกสบาย และเข้าถึงได้ง่าย และมีการดำเนินการมอบสิ่งของให้ความช่วยเหลือประชาชน เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีความวุ่นวาย ส่วนที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 คือ ด้านการแก้ไขปรับปรุง เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป การประชุมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานจัดกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือ และการร่วมกับคณะสงฆ์

และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาผู้ประสบภัย ส่วนด้านการตรวจสอบ แม้ว่าพระสงฆ์จะให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก จึงถือว่ายังเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีการตรวจสอบการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ บุคลากร เจ้าหน้าที่มีการทำงานถูกต้องตามขั้นตอน มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจเช็คสิ่งของการช่วยเหลือ

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจข้อมูล พบว่าคณะสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันทั้งด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ แต่ด้วยพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ จึงทำให้พื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม การปลูกฝังค่านิยม เป็นต้น ทำให้พื้นฐานทางความคิด และทัศนคติที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จึงมีระดับความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าปัจจัยในส่วนของพรรษาที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อด้านการปฏิบัติตามแผนแตกต่างกัน ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีพรรษา 11-20 พรรษา มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ด้านการปฏิบัติตามแผน มากกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา 21-30 พรรษา และมีความคิดเห็นน้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา 31 พรรษาขึ้นไปก็ตาม แต่ในภาพรวมปัจจัยในส่วนของพรรษาก็ยังมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าความแตกต่างที่ส่งผลต่อด้านการปฏิบัติตามแผนไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเกิดความแตกต่าง

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี 1. ปัญหา อุปสรรค จากการเก็บข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนไม่มีความคิดเห็นในส่วนนี้ แสดงว่า การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดส่วนใหญ่เป็นไปด้วยดี เพราะวัดต่าง ๆ ได้ดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยความตั้งใจและมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนรอบข้าง แต่ยังมีพระสงฆ์บางรูปได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งหากไม่รับรู้และแก้ไขอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน ปัญหาเหล่านั้นเริ่มจากการขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ส่งผลให้ทิศทางการดำเนินงานบางครั้งคลุมเครือและขาดการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนะหรือร่วมวางแผนร่วมกัน นอกจากนี้ การสื่อสารกับชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้หลาย

ฝ่ายไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องก็ขาดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ รวมถึงขาดการติดตามประเมินผลที่เป็นระบบและชัดเจน ทั้งยังไม่มี การเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรมและรอบด้าน ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว วัดเหล่านี้ยังไม่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงระบบการทำงานให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพรวมที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข 2. ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี 1. การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า 1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล วัดต้องส่งเสริมความรู้ สุขภาพ และคุณธรรมแก่ชุมชนอย่างครบถ้วน เพราะเชื่อว่า การพัฒนาจิตใจควบคู่กับร่างกายจะช่วยให้ประชาชนมีชีวิตที่สมดุลและเข้มแข็ง 2. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ วัดทำหน้าที่รวมพลังและเชื่อมโยงผู้คน รวมถึงองค์กรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการช่วยเหลือ เพราะความร่วมมือกันทำให้การแก้ปัญหาชุมชนครอบคลุมและตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง 3. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ วัดพัฒนาสาธารณูปโภคและพื้นที่ส่วนรวม เพราะพื้นที่ที่มีความพร้อมและปลอดภัย เป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ชุมชนดำเนินชีวิตได้สะดวก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคม พื้นที่สาธารณะจึงเป็นหัวใจของชุมชนที่เข้มแข็ง และ 4. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป วัดเป็นที่พึ่งในยามยาก เพราะความเมตตาและความเสียสละจะช่วยบรรเทาความทุกข์และเสริมสร้างความหวังให้แก่ผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ การดูแลและส่งเสริมคุณธรรมในเยาวชนยังช่วยสร้างอนาคตที่ดีของชุมชนอย่างยั่งยืน 2. การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่า 1. ด้านการวางแผน คือ วัดควรวางแผนอย่างละเอียดและเน้นความต้องการของชุมชน เพราะการเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริงช่วยให้ตั้งเป้าหมายได้ชัดเจนและการดำเนินงานมีทิศทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้การบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนาเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและคุณธรรมในการช่วยเหลือ 2. ด้านการปฏิบัติตามแผน คือ การแจกจ่ายสิ่งของอย่างเป็นระเบียบและปลอดภัยช่วยลดความวุ่นวายและเพิ่มประสิทธิภาพ อีกทั้งการดูแลกลุ่มเปราะบางและประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ทำให้ความช่วยเหลือไปถึงผู้ที่ต้องการจริง ๆ อย่างครบถ้วน 3. ด้านการตรวจสอบ คือ การมีคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นกลางและการเปิดเผยข้อมูลช่วยสร้างความโปร่งใส ป้องกันการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชน รวมถึงการเตรียม พร้อมรับมือภัย

พิบัติทำให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และ 4. ด้านการแก้ไขปรับปรุง คือ การประชุมถอดบทเรียนและรับฟังเสียงประชาชนช่วยให้วัดสามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลากรและสถานที่ช่วยเหลือเพิ่มความพร้อมและสร้างความมั่นใจในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในทุกขั้นตอนของการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด
2. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร
3. คณะสงฆ์ควรต้องมีนโยบายการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความทันสมัยในการดำเนินงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรต้องจัดตั้งคณะทำงานภาคประชาชน เชิญตัวแทนชุมชนร่วมวางแผน จัดเวทีประชาคมระหว่างวัดและชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน
2. คณะสงฆ์ควรต้องมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรให้มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นเกี่ยวกับหลักธรรม การบริหารจัดการ และทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของวัด
3. คณะสงฆ์ควรต้องมีการใช้เทคโนโลยีบริหารจัดการ โดยนำระบบฐานข้อมูลและช่องทางออนไลน์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน พัฒนาระบบติดตามและประเมินผล กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการวางแผนงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. การศึกษาพุทธนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

เอกสารอ้างอิง

- พระครูพิทุรนคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และคณะ. (2565). การพัฒนาการบริหารจัดการ
โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์
ปริทรรศน์*, 11(3), 224-238.
- พระครูสังฆการวิมล (สุเทพ รติโก) และประเวศ อินทองปาน. (2567). รูปแบบการจัดการ
สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*,
10(3), 205-218.
- พระครูสังฆรักษ์สมบัติ ภูมิทินโน. (2562). การพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชน
ประจำตำบลของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญโญ) และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการงานสา
ธารณสงเคราะห์ของวัดพนัญเชิงวรวิหาร ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(4), 31-41.
- พระสมุห์ดิเรก อติเรกสุโก. (2560). การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภोधาราม จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธนา พุนเกิดมะเรียง. (2565). รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
จังหวัดนครราชสีมา (ดุขนิพนธ์พุทธศาสตรดุขนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธานุสาสนา).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง*

MODEL OF CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF WAT THA IT,
PHO THONG DISTRICT, ANG THONG PROVINCE

พระครูสังฆรักษ์สัญญา จิรวาทโธ

Phrakrusangkarak Sanya Ciravaddho

วัดท่าอิฐ อ่างทอง

Wat Tha It, Ang Thong

Corresponding Author E-mail: nonchapat.p@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร จำนวน 367 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า ทั้ง 4 ด้านคือ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 4 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 54.3 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนหลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 4 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการ 63.2 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1. การบริหารจัดการทรัพยากร 2. การบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ 4 และ 3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; หลักสัปปายะ 4

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of cultural tourism resource management, 2. to study the factors affecting the cultural tourism management, 3. to present the model of cultural tourism management of Wat Tha It, Pho Thong District, Ang Thong Province. A mixed methods research approach was conducted. The quantitative research collected data from 367 samples, analyzed using descriptive statistics. The qualitative research involved document analysis, a study of relevant concepts, theories, and related research, along with in-depth interviewing 10 key informants.

The findings revealed that: the overall management of cultural tourism sites was at a high level in every aspect, indicating effective practices across the board. The factors influencing management were identified as personnel management, budget management, materials and equipment management, and general management. All of which had a statistically significant effect at the .01 level. Together, these four factors could predict management outcomes by 54.3 percent, thereby accepting the proposed hypothesis. Furthermore, the application of the Four Sappaya Principles was also found to significantly affected management in all four aspects at the 0.01 level, with the combined factors predicting management outcomes by 63.2 percent, thus accepting the hypothesis. These results highlighted the essential role of Buddhist principles in strengthening systematic and sustainable management. Finally, the research proposed three models of cultural tourism site management: resource management, management based on the Four Sappaya Principles, and an integrated cultural tourism management model.

Keywords: Management; Cultural Tourism; Four Sappaya Principles

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากมายและหลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ

มีจำนวนมากถึง 39.8 ล้านคน และมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12 ของจีดีพีทั้งประเทศ จึงถือเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญยิ่งต่อประเทศและการเติบโตของอุตสาหกรรมนี้ เป็นผลให้เกิดการลงทุนสร้างเม็ดเงินในประเทศมากขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประเทศได้ (สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม, 2557)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงกัน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ วัดเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรม และสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ จังหวัดอ่างทองมีวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่น่าสนใจ เช่น วัดท่าอิฐ มีพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว (จังหวัดอ่างทอง, 2567) แม้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดจะเป็นที่นิยม สามารถสร้างรายได้ให้กับวัดและชุมชนในแต่ละปีเป็นจำนวนมากหลายล้านบาท สามารถสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดีก็ตาม แต่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของวัดก็ยังประสบกับปัญหามากมาย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่มักประสบปัญหา โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีทางสังคมของชุมชน เพราะรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวของวัดโดยทั่วไปนั้นมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจมากกว่าที่จะสนใจถึงผลกระทบที่อาจมีต่อชุมชน (พระมหาจรรยา อภิธมฺมจิตโต และคณะ, 2564) จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบถึงการบริหารจัดการปัจจัยที่ส่งผล และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และวัดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลบางพลับ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 4,361 คน (เทศบาลเมืองบางพลับ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน โดยเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ 1. กลุ่มพระสงฆ์ 2. กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ 3. กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว 4. กลุ่มผู้นำชุมชน 5. กลุ่มผู้ประกอบการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 367 ชุด โดยสร้างเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด จากนั้นจึงสร้างและตรวจสอบความเที่ยงตรง ก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสร้างแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาวิเคราะห์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยขอความอนุเคราะห์จากถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดวัน เวลา และสถานที่เพื่อสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติที่เหมาะสม คือ 1. สถิติพรรณนา 2. สถิติที่ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3. การทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน 4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบทสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบการเรียบเรียงต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐตามหลัก 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.517) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ 4 ของวัดท่าอิฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.690) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.515) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบผลการวิจัยดังนี้

2.1 สมมติฐานที่ 1 สรุปว่า การบริหารจัดการ 4 M ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า การบริหารจัดการ 4 M สามารถทำนายการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ ได้ร้อยละ 54.3 ($R^2=.543$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการ สามารถทำนายการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 38.8 ($R^2=.388$) การบริหารบุคลากร สามารถทำนายการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 29.3 ($R^2=.293$) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ สามารถทำนายการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 17.7 ($R^2=.177$) และการบริหารงบประมาณ สามารถทำนายการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ได้ร้อยละ 13.7 ($R=.137$) ตามลำดับ

2.2 สมมติฐานที่ 2 สรุปว่า หลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทองทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า หลักสัปปายะ 4 สามารถทำนวยการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ได้ร้อยละ 63.2 ($R^2=.632$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ธรรมสัปปายะ สามารถทำนวยการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 28.9 อาวาสสัปปายะ สามารถทำนวยการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 27.0 อาหารสัปปายะ สามารถทำนวยการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 23.2 และ บุคคลสัปปายะ สามารถทำนวยการบริหารจัดการ ได้ร้อยละ 14.2 ตามลำดับ

3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า 1. ด้านแหล่งเรียนรู้ คือ วัดท่าอิฐเน้นการให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติและคุณค่าของวัด โดยใช้เทคโนโลยี QR Code แอปพลิเคชัน และช่องทางออนไลน์ เว็บไซต์ เพจ เพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น การสาธิตทำสมุนไพรหรือการแสดงศิลปะพื้นบ้าน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าสนใจ พร้อมทั้งอบรมบุคลากรให้มีความรู้และบริการอย่างมืออาชีพ 2. ด้านภูมิทัศน์ คือ วัดท่าอิฐให้ความสำคัญกับการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และรักษาพื้นที่ธรรมชาติให้ร่มรื่น สวยงาม มีการดูแลความสะอาด จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ และจัดเส้นทางเดินที่ปลอดภัย พร้อมทั้งให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ในแต่ละจุดสำคัญ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน 3. ด้านการบริการพื้นฐาน คือ วัดท่าอิฐมีบุคลากรที่เพียงพอและได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจ มีร้านค้า อาหาร เครื่องดื่ม ที่พักผ่อน และห้องน้ำที่สะอาดและได้มาตรฐาน นอกจากนี้ยังมีการจัดหาป้ายแนะนำเส้นทางและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีและที่จอดรถที่สะดวกและปลอดภัย เพื่อให้การเยี่ยมชมวัดเป็นไปอย่างราบรื่น 4. ด้านความปลอดภัย คือ วัดท่าอิฐให้ความสำคัญสูงสุดด้วยการมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและหน่วยแพทย์พร้อมดูแล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลหรือวันหยุด ติดตั้งกล้องวงจรปิดและป้ายเตือนอันตราย รวมถึงฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รับมือเหตุฉุกเฉินและการปฐมพยาบาล มีการวางแผนเส้นทางเดินให้ปลอดภัย และจัดการจราจรภายในวัดให้คล่องตัว พร้อมใช้เทคโนโลยีแจ้งเตือนภัย และจัดพื้นที่หลบภัยในกรณีฉุกเฉิน นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและเด็ก และประเมินความเสี่ยงพร้อมปรับปรุงระบบความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจสูงสุดแก่ผู้เยี่ยมชม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดท่าอิฐ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, S.D.= 0.517) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า วัดมีการอบรมพัฒนาศาสนิกชนให้มีความรู้ด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง วัดมีการจัดหางบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของวัดให้เพียงพอต่อความต้องการ วัดมีการดูแลรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงกิจ) และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี คือ ระดับปัจจัยการพัฒนา 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ระดับสัปปายะ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า ด้านคน คือ วัดมีการอบรมพัฒนาศาสนิกชนให้มีความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมากเหมือนกัน ด้านเงิน คือ วัดเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ร่วมทำบุญบริจาคเพื่อสมทบทุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ 4 ของวัดท่าอิฐ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.690) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า วัดมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาด ร่มรื่น มีระบบการจัดการขยะที่ดี วัดหรือบริเวณใกล้เคียงมีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ถูกสุขอนามัย วัดมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม และเชี่ยวชาญด้านภาษาเป็นอย่างดี วัดมีให้ธรรมะแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิฑูโน และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในรูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การบริหารจัดการ PDCA และหลักสัปปายะ 4 พบว่า การบริหารจัดการ PDCA โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.657) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และตามหลักสัปปายะ 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D.=0.710) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า ด้านอวาสสัปปายะ คือ วัดมีการจัดการสิ่งแวดล้อมบริเวณวัดให้มีความสะอาด อยู่ในระดับมากเหมือนกัน ด้านอาหารสัปปายะ คือ วัดมีการจัดการอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย อยู่ใน

ระดับมากเหมือนกัน ด้านบุคคลสัปปายะ คือ วัดมีการเชิญบุคลากรภายนอกมาให้ความรู้ในการจัดการเสนาสนะภายในวัด อยู่ในระดับมากเหมือนกัน และด้านธรรมสัปปายะ คือ เจ้าอาวาสมีการใช้ภาษาธรรม มีการใช้วาจาที่สุภาพติดต่อบุคลากรทั้งภายในและภายนอก อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

3. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, $S.D.=0.515$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า วัดมีการแสดงข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญของวัด มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม บุคลากรที่ให้บริการเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ และแหล่งท่องเที่ยวของวัดมีความปลอดภัย มีการป้องกันภัย หรือมีป้ายเตือนในบริเวณที่มีความเสี่ยงต่ออันตราย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสิริภัทร สิริภุโท (2567) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของวัดในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของวัดในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.89$, $\sigma=0.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายได้ว่า ด้านแหล่งเรียนรู้ คือ วัดมีการแสดงข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวัด ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และข้อควรปฏิบัติไว้ชัดเจน อยู่ในระดับมากเหมือนกัน ด้านภูมิทัศน์ คือ วัดมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น และอุดมสมบูรณ์ อยู่ในระดับมากเหมือนกัน ด้านการบริการพื้นฐาน คือ บุคลากรที่ให้บริการเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ อยู่ในระดับมากเหมือนกัน และด้านความปลอดภัย คือ วัดมีระบบรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย เช่น กล้องวงจรปิด ครอบคลุมทั่วพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากเหมือนกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. การบริหารจัดการ 4 M ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการ เป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น การมุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนกลยุทธ์ไว้ชัดเจน จึงควรได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรก ในขณะที่การบริหารทรัพยากรด้านอื่น ๆ ควรได้รับการพิจารณารองลงมา โดยเฉพาะงบประมาณ ซึ่งอาจมีอิทธิพลน้อยที่สุดในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์บุญโชค กิตติสาร และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดวัดถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการดำเนินงาน

ส่งผลต่อการบริหารการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดวัดถ้ำกระบอกอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรีทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันทำนายความผันแปรได้ร้อยละ 66.9 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 โดยอภิปรายว่า การบริหารการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่วัดถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการฟื้นฟู ได้แก่ บุคลากร การจัดการ งบประมาณ และวัสดุซึ่งมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญ บุคลากรที่มีความรู้และทักษะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ การจัดการที่ดีทำให้กระบวนการฟื้นฟูราบรื่น งบประมาณที่เพียงพอสนับสนุนการดำเนินการ และวัสดุที่จำเป็นช่วยเสริมประสิทธิภาพโครงการ

2. หลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ ทั้ง 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่าธรรมสัปปายะเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่อวาสสัปปายะ และอาหารสัปปายะ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับปานกลาง ส่วนบุคคลสัปปายะ แม้จะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการ แต่ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยที่สุดสำหรับจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจินตวัฒน์ จารุวฑฒโน และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารวัดตามหลักสัปปายะ 4 กับรูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส มีความสัมพันธ์กันมาก ($r=0.844$, $\text{sig.}=0.000$) โดยอภิปรายว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันในเรื่องของการใช้หลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการภายในวัด และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างความยั่งยืน และความสุข ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดสร้างสุขผ่านกิจกรรม 5 ส ทั้งในเชิงสถิติและการปฏิบัติจริง แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและการประยุกต์ใช้หลักธรรมจากพระพุทธศาสนาในการบริหารจัดการวัดและแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. การบริหารทรัพยากรของวัดท่าอิฐมีความเป็นระบบและประสิทธิภาพสูง โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรด้วยการอบรมและมอบหมายงานตามความสามารถเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส เพื่อรองรับการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการจัดหาและดูแลวัสดุอุปกรณ์คุณภาพเพื่อความสะอาดและปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและการประชาสัมพันธ์ ยังช่วยดึงดูดผู้เยี่ยมชม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาในระยะยาว สอดคล้อง

กับงานของพระครูชลธารโสภิต (สายชล จิตตคุตโต) (2566) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี คือ 1. บริหารงานบุคคล มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสและยุติธรรม ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ให้มีความสามารถสูงสุดและปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ 2. การบริหารงบประมาณ ส่งเสริม การบริหารงบประมาณต้องโปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการบรรลุวัตถุประสงค์ 3. การบริหารงานทั่วไป ดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และให้บริการแก่บุคลากรและชุมชนด้วยความรับผิดชอบและคุณภาพ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยอภิปรายว่า งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกันในด้าน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยเน้นการพัฒนาบุคลากร การบริหาร งบประมาณ และการดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน ซึ่งการบริหารทรัพยากรของวัดทำอิฐ เน้นการอบรมเจ้าหน้าที่และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี เน้นการพัฒนาบุคลากรและการใช้สื่อ การเรียนการสอนออนไลน์ การดูแลสถานที่และสภาพแวดล้อม ทั้งสองมีเป้าหมายในการ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาพระพุทธศาสนา

2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ 4 คือ วัดทำอิฐให้ ความสำคัญกับการบริหารการท่องเที่ยวตามหลักสัปปายะ 4 เพื่อสร้างประสบการณ์ ที่สะดวกสบายและปลอดภัยแก่ผู้เยี่ยมชม โดยมีการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสม รักษาความ สะอาด และสร้างบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่น การเดินทางมายังวัดสะดวกและมีที่จอดรถ เพียงพอ ด้านอาหาร วัดให้บริการอาหารคุณภาพดี ราคาหลากหลาย และราคา สมเหตุสมผล ด้านบุคลากร วัดมีการฝึกอบรมให้มีทักษะการบริการและทัศนคติที่ดี ด้านธรรม วัดเสริมสร้างประสบการณ์ทางจิตใจผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกสมาธิและ การบรรยายธรรม เพื่อช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการดูแลสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ งานวิจัยของพระมหาบรรณ ปัญญาโร และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร จัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการ บริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด เกิดขึ้นจากการบูรณาการองค์ความรู้ 3 ประการให้เป็น ขั้นตอนของการปฏิบัติงานด้านอารยสถาปัตย์ของวัด คือ ประการที่ 1 ใช้ระบบการจัดการ เชิงคุณภาพ (PDCA) ประการที่ 2 หลักการออกแบบอารยสถาปัตย์ 7 ประการ และ ประการที่ 3 หลักสัปปายะ 4 คือ 1. การจัดการสถานที่ให้เหมาะสม 2. การให้บริการอาหาร เครื่องดื่มตามสมควร 3. การจัดหาบุคลากรให้พร้อมในการปฏิบัติงาน 4. การให้ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติที่สมบูรณ์ โดยอภิปรายว่า ทั้งสองงานมีแนวคิดและหลักการที่สอดคล้องกัน ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม โดยเฉพาะ

การใช้หลักสัปปายะ 4 ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยให้การบริหารจัดการมีความเหมาะสมและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้เยี่ยมชม เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการสถานที่ทางวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้อย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน อยู่ในระดับมากมทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านการบริการพื้นฐาน ด้านความปลอดภัย และด้านภูมิทัศน์ ตามลำดับ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ การบริหารจัดการ 4 M ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทุกด้าน คือ การบริหารจัดการ ส่งผลมากที่สุด รองลงมา คือ บริหารวัสดุอุปกรณ์ บริหารบุคลากร และบริหารงบประมาณ ส่งผลน้อยที่สุด ตามลำดับ หลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทุกด้าน คือ ธรรมสัปปายะส่งผลมากที่สุด รองลงมา คือ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะและบุคคลสัปปายะ ส่งผลน้อยที่สุด ตามลำดับ		
รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง		
การบริหารบุคลากร - การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ - การมอบหมายงานตามความสามารถ - การติดตามประเมินผลการทำงาน - ประสานงานกับหน่วยงานทุกฝ่าย การบริหารงบประมาณ - การจัดหางบประมาณให้เพียงพอ - การบริหารงบประมาณให้โปร่งใส - จัดอบรมบุคลากรด้านงบประมาณ - ขอกำลังใจสนับสนุนจากภายนอก การบริหารวัสดุอุปกรณ์ - การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ - ดูแลรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ - การจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นระเบียบ - การฝึกอบรมบุคลากรฝ่ายพัสดุ การบริหารจัดการ - การวางแผนและการประเมินผล - การประสานงานและประชาสัมพันธ์ - การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม - การฝึกอบรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน	อาวาสสัปปายะ - การจัดพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นระเบียบ - การจัดการสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น - การเดินทางที่สะดวก เข้าถึงง่าย มีที่จอดรถเพียงพอ - การจัดสรรอาคารสถานที่อย่างคุ้มค่า อาหารสัปปายะ - รสชาติอาหารที่หลากหลาย - มีคุณภาพมาตรฐาน และถูกสุขอนามัย - ราคาที่เหมาะสมและเข้าถึงได้ - บรรยากาศและการบริการที่ดี บุคคลสัปปายะ - บุคลากรมีความรู้ด้านการท่องเที่ยว - การฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ - การวางระเบียบปฏิบัติของบุคลากร - การดูแลสวัสดิการให้เหมาะสม ธรรมสัปปายะ - การสื่อสารอย่างถูกต้องและเหมาะสม - การให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาอย่างดี - การบรรยายธรรมและจัดกิจกรรม - การดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม	แหล่งเรียนรู้ - การแสดงข้อมูลประวัติศาสตร์ชัดเจน - เจ้าหน้าที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม - การใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์ - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เยี่ยมชม ภูมิทัศน์ - การออกแบบสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - การรักษาสภาพวัดให้มีธรรมชาติร่มรื่น - การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ - การพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม การบริหารพื้นฐาน - บุคลากรที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว - สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอต่อความต้องการ - การรักษาความสะอาด สิ่งแวดล้อมที่ดี - การเดินทางที่สะดวก ที่จอดรถพร้อม ความปลอดภัย - การดูแลความปลอดภัยในช่วงเทศกาล - ระบบรักษาความปลอดภัยทันสมัย - การติดตั้งป้ายจราจรภายในวัด - การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและการประเมินความเสี่ยง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดท่าอิฐ 4 ด้าน ประชาชนมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดมีการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง วัดมีการจัดหางบประมาณในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของวัดให้เพียงพอต่อความต้องการ วัดมีการดูแลรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้เสมอ และวัดมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ 4 ของวัดท่าอิฐ ประชาชนมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสะอาด ร่มรื่น วัดหรือบริเวณใกล้เคียงมีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ถูกสุขอนามัย วัดมีมีคฤหบดีที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม และเชี่ยวชาญด้านภาษาเป็นอย่างดี 3. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ 4 ด้าน ประชาชนมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวัดมีการแสดงข้อมูลประวัติความเป็นมา และข้อควรปฏิบัติไว้ชัดเจน และวัดมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม บุคลากรที่ให้บริการเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ และแหล่งท่องเที่ยวของวัดมีความปลอดภัย มีการป้องกันภัย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. การบริหารทรัพยากร 4 M และหลักสัปปายะ 4 มีผลสำคัญในการทำนายความสำเร็จของการบริหารจัดการ โดยแต่ละปัจจัยมีระดับความสำคัญที่แตกต่างกัน การมุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างมีระบบ และการให้ความสำคัญกับหลักธรรมและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งการบริหารทรัพยากรนั้น ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการนั้นเป็นปัจจัยหลักในการนำแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ความสำเร็จ รองลงมา คือ การบริหารบุคลากร และการบริหารวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีความสำคัญปานกลาง ในขณะที่การบริหารงบประมาณ ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยที่สุดในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ 2. หลักสัปปายะ 4 ก็มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นกัน

3. รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 1. วัดท่าอิฐบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรมและมอบหมายงานตามความสามารถ

บริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส จัดหาดูแลวัสดุอุปกรณ์คุณภาพเพื่อความสะดวกและปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนและประเมินผลการจัดการอย่างเป็นระบบ ประสานงานและประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดผู้เยี่ยมชม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. วัดทำอิฐให้ความสำคัญกับการบริหารการท่องเที่ยวตาม หลักสัปปายะ 4 เพื่อมอบประสบการณ์ที่สะดวกสบายและปลอดภัยแก่ผู้เยี่ยมชม ด้านอวาสสัปปายะ วัดจัดพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่แออัด ด้านอาหารสัปปายะ ให้บริการอาหารคุณภาพดี ถูกสุขอนามัย และราคาสมเหตุสมผล ด้านบุคคลสัปปายะ บุคลากรมีความรู้ ทักษะ สุภาพ และมีทัศนคติที่ดี ด้านธรรมสัปปายะ เสริมสร้างประสบการณ์ทางจิตใจผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และการจัดกิจกรรมทางธรรมในบรรยากาศที่สงบ 3. วัดทำอิฐบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพ โดยเน้น แหล่งเรียนรู้ ผ่านการนำเสนอข้อมูล ประวัติศาสตร์และศาสนสถานทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัล ด้านภูมิทัศน์มีการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและใช้ธรรมชาติสร้างบรรยากาศสงบ ด้านบริการพื้นฐาน มีบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรม ร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำสะอาด และระบบจอดรถที่สะดวกสบาย และด้านความปลอดภัย มีการติดตั้งกล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การฝึกอบรมรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วัดควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัดทำอิฐ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความยั่งยืนในด้านการบริหารทรัพยากร
2. วัดควรมีนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในด้านการบริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมทักษะการสื่อสารและการบริการที่มีคุณภาพ
3. วัดควรมีนโยบายที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ผ่านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดควรตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจากทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว และการปรับปรุงพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
2. วัดควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะในการให้บริการนักท่องเที่ยวทั้งในด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว

3. วัดควรพัฒนาและดำเนินการโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการท่องเที่ยว โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว
เกี่ยวกับความสำคัญของการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ระหว่างภาครัฐและเอกชนในจังหวัดอ่างทอง
2. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในจังหวัดอ่างทอง
3. การศึกษาการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ที่ยั่งยืนในจังหวัดอ่างทอง

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดอ่างทอง. (2567). *ข้อมูลการท่องเที่ยว*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2568, จาก
<http://www.angthong.go.th/data/tour.htm>
- เทศบาลเมืองบางพลับ. (2567). *ข้อมูลและรายละเอียดชุมชน*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2568,
จาก <https://bangplub.go.th/public/list/data/index/menu/1168>
- พระครูชลธารโสภิต (สายชล จิตตคุตโต). (2566). การบริหารจัดการศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*,
8(1), 152-162.
- พระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิพัฒน์ และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะ
ที่พึงประสงค์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1), 72-86.
- พระมหาจรัญ อภิธมฺมจิตโต และคณะ. (2564). รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร
มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 54-65.
- พระมหาจินตวัฒน์ จารุพฒโน และคณะ. (2563). รูปแบบการบริหารวัดสร้างสุขด้วย
กิจกรรม 5 ส จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 198-209.
- พระมหาบรรณ ปัญญาโร และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์
ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(2),
80-92.

- พระสมุห์บุญโชค กิตติสาโร และคณะ. (2566). การบริหารการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดวัดถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(3), 52-65.
- พระสิริภัทร สิริภุโ. (2567). การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของวัดในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(3), 145-156.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ. (2566). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(4), 143-156.
- สำนักงานสถิติเศรษฐกิจและสังคม. (2557). *การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Tokyo: Aoyama Gakuin University.

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร
(ประยูร นนทियो) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม*
PUBLIC WELFARE MANAGEMENT MODEL OF
PHRAMETHEEWATCHARAPRACHATHORN (PRAYOON NANTHIYO),
WAT INTHARAM, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระใบฎีกามงคล ปณฺญาทีโป

Phrabaidika Mongkol Panyadipo

วัดเอนกพิมพ์พรประชานาถ สมุทรสงคราม

Wat Anekphimpornprachanat, Samut Songkhram

Corresponding Author E-mail: phrabaidikamongkol789@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาผลงานสาธารณสงเคราะห์ 2. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ และ 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูปหรือคน วิเคราะห์เชิงอรรถาธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลงานสาธารณสงเคราะห์ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. การช่วยเหลือเกื้อกูล จัดครัวสนาม โรงทาน บริการสุขภาพ กองทุนชุมชน และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2. สนับสนุนกิจการสาธารณะ จัดศูนย์ให้คำปรึกษากฎหมาย พื้นฟูวัฒนธรรม จัดตลาดน้ำ และพัฒนาองค์กรท้องถิ่น 3. ดูแลสถานที่สาธารณสมบัติ พื้นฟูป่าชายเลน คลอง พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และจัดพื้นที่สุขภาวะ 4. ช่วยเหลือประชาชนทั่วไป บรรเทาภัยพิบัติ ดูแลกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริมอาชีพ และให้บริการสาธารณสุข วัดอินทารามจึงเป็นต้นแบบรัฐสวัสดิการชุมชนบูรณาการพุทธธรรมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน 2. กระบวนการบริหารจัดการ ผสมผสานหลัก 4M (บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการ) กับท้าว 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา) โดยปลูกจิตสำนึกสาธารณะ จัดบโปรงใส ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า วางแผน-ติดตามงานอย่างมีธรรมาภิบาล พร้อมพัฒนากายผ่านกิจกรรมสาธารณะ พัฒนาศีลด้วยการอบรมและเป็นแบบอย่าง พัฒนาจิตด้วยสติ สมาธิ เมตตาท้าว 4 และพัฒนาปัญญาด้วยการคิดวิเคราะห์และใช้หลักธรรมแก้ปัญหา และ 3. รูปแบบการบริหารจัดการ คือ การบูรณาการพุทธธรรมกับการบริหารสมัยใหม่ ครอบคลุม

*Received August 28, 2025; Revised September 15, 2025; Accepted September 25, 2025

ทั้ง 4 ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ ใช้ 4M ร่วมกับภavana 4 ทำให้มีโครงสร้างชัด โปร่งใส มีส่วนร่วม และยั่งยืน โดดเด่นด้วยการลงมือทำจริง ประสานทุกภาคส่วน และขับเคลื่อน ด้วยคุณธรรม จนเป็นโมเดลต้นแบบขยายผลได้ทั่วประเทศ

คำสำคัญ: งานสาธารณสงเคราะห์; การบริหารจัดการวัด; 4M; ภavana 4

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study public welfare works, 2. to examine the management processes of public welfare activities, and 3. to present a model for managing public welfare activities. The study was conducted by qualitative research through in-depth interviewing 25 key informants. Data were analyzed descriptively and interpretively.

The research findings revealed that: 1. Public welfare works covered four areas: 1. assistance and mutual support, including setting up field kitchens, offering communal food, providing health services, establishing community funds, and conducting environmental conservation activities. 2. support for public affairs, such as setting up legal advisory centers, reviving cultural traditions, organizing floating markets, and developing local organizations. 3. care of public property, including mangrove and canal restoration, infrastructure development, and the creation of health-promoting public spaces; and 4. assistance for the general public, including disaster relief, caring for vulnerable groups, promoting occupations, and providing public health services. Wat Intharam has thus become a prototype of a community welfare state that integrated Buddhist principles with sustainable development. 2. The management process combined the 4M's (manpower, money, materials, and management) with the Four Bhavana; physical, moral, mental, and intellectual development. This process instilled public consciousness, ensured transparent budgeting, maximized resource utilization, and applied planning and monitoring with good governance, while promoting physical development through public activities, moral development through training and role modeling, mental development through mindfulness, concentration, and loving-kindness meditation, and intellectual development through analytical thinking and applying Dhamma

to problem-solving. 3. The management model was an integration of Buddhist principles with modern management, covering all four areas of public welfare work by employing the 4M's alongside the Four Bhavana. This produced a clear structure that was transparent, participatory, and sustainable, distinguished by practical implementation, collaboration across all sectors, and moral-driven operations, ultimately becoming a prototype model for nationwide application.

Keywords: Public Welfare; Temple Management; 4M; 4 Bhavana

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตและการจัดระเบียบสังคมไทยในทุกมิติ โดยมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมในการสร้างความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม รวมถึงการเป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาสังคมในยามวิกฤต จากรายงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) พบว่ามีวัดกว่า 40,000 แห่งทั่วประเทศที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การจัดบริการสังคม การส่งเสริมการศึกษา และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การดำรงอยู่และความเจริญของพระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประโยชน์ที่ก่อให้เกิดแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้การสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่ประชาชน และเป็นศูนย์กลางทางสังคมที่เชื่อมประสานคนในชุมชน ด้วยความตระหนักในบทบาทดังกล่าว มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย จึงได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2559 แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาใน 6 ด้าน โดยกำหนดให้งานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการปฏิรูป เพื่อมุ่งสร้างความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชน และสร้างแบบอย่างอันดีงามแก่สังคม (มหาเถรสมาคม, 2559) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า จะมีนโยบายระดับสูงที่มุ่งเน้นงานสาธารณสงเคราะห์อย่างชัดเจน ทว่าในทางปฏิบัติ กลับยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดรูปแบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ขาดแผนงานที่ต่อเนื่อง การกระจายงานที่ไม่ทั่วถึง และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ยังไม่เป็นระบบ ผลการสำรวจโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2565) ชี้ให้เห็นว่ากว่า 60% ของวัดทั่วประเทศดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์แบบเฉพาะกิจหรือไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และการจัดการที่ยังต้องได้รับการพัฒนา ปัญหาเหล่านี้บ่งชี้ถึงช่องว่างความรู้ (Research Gap) ในการศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่สามารถเป็นแบบแผนได้จริง

ในขณะที่ภาพรวมยังเผชิญกับข้อจำกัด แต่กลับมีกรณีตัวอย่างที่โดดเด่นหลวงพ่อด่าง หรือพระเมธีวชิรประชากร (ประยูร นนทีย) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์จนเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมความดีและกลุ่มออมทรัพย์ที่มีสมาชิกมากกว่า 500 ครอบครัว การจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลบีบแม่กลองซึ่งสร้าง รายได้เสริมให้แก่ชุมชนกว่า 10 ล้านบาทต่อปี และการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลน หึ่งห้อยที่กลายเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ ความสำเร็จเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหารจัดการ คือกุญแจสำคัญในการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2561)

เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของ พระเมธีวชิรประชากร (ประยูร นนทีย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำเป็นต้อง เริ่มจากการพิจารณาผลงานสาธารณสงเคราะห์ที่สอดคล้องกับบทบาทหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล อาทิ การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมความดี และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน 2. การช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนและ หน่วยงานท้องถิ่น 3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การจัดตั้ง ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหึ่งห้อยให้เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ การมอบทุนการศึกษา และการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), 2540) ผลงานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีมิติ หลากหลาย ครอบคลุมทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน เมื่อพิจารณาลึกลงไปจะพบว่า ความสำเร็จของผลงานสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าวมิได้ เกิดขึ้นอย่างลอยตัว แต่ตั้งอยู่บนรากฐานของการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ อธิบายได้ ด้วยการบูรณาการกรอบแนวคิดสองประการ คือ หลักการบริหารจัดการ 4M ซึ่งมุ่งเน้นการ จัดการปัจจัยภายนอก ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) ร่วมกับ หลักภาวะนา 4 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาภายใน คือ กายภาวะนา ศิลภาวะนา จิตภาวะนา และ ปัญญาภาวะนา (อง.ปญจก. (ไทย) 22/79/121) การบูรณาการกรอบแนวคิดทั้งสองนี้ทำให้ เห็นว่าการจัดการทรัพยากรและการขับเคลื่อนงานภายนอกจะเกิดประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อ มีการหล่อเลี้ยงด้วยพลังภายในจากการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การมีจิต และปัญญาที่มั่นคงย่อมส่งผลต่อการบริหารจัดการบุคลากรและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ อย่างมีวิสัยทัศน์ ดังนั้น ผลงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวชิรประชากร จึงไม่ใช่เพียง

การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม แต่เป็นแบบอย่างของการเชื่อมโยงศาสตร์การจัดการสมัยใหม่กับคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา จนก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นระบบ มีเอกลักษณ์ และสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทกว้างได้จริง

จากปัญหาและความท้าทายที่กล่าวมา ตลอดจนการมีอยู่ของกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถอดบทเรียนอย่างลึกซึ้ง โดยมีคำถามวิจัยหลักว่า กระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่างหรือพระเมธีวัชรประชาทรมีลักษณะอย่างไร และสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบต้นแบบสำหรับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยได้หรือไม่ การศึกษาในครั้งนี้จึงไม่ใช่เพียงการบรรยายเชิงพรรณนา แต่เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์เป็นข้อเสนอเชิงรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร เช่น พระสังฆาธิการที่กำกับดูแลงานคณะสงฆ์

ข้าราชการที่สนับสนุนการดำเนินงาน ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ตลอดจนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธที่มีองค์ความรู้และงานวิจัยเกี่ยวข้อง ส่วนผู้ที่คัดออก ได้แก่ ผู้ที่ไม่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ขาดประสบการณ์ หรือไม่สามารให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งได้ การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็นสองลักษณะ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 รูปหรือคน ได้แก่ พระสังฆาธิการ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน ประชาชน และนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูปหรือคน ซึ่งประกอบด้วยพระสังฆาธิการและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำโดยผู้วิจัย แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1. ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ 2. ผลงานสาธารณสงเคราะห์ 3. กระบวนการดำเนินงานตามหลัก 4M และภาวนา 4 และ 4. รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวชิรประชากร (ประยูร นนทิโย) โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูปหรือคน พบว่ามีค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (CVI) เท่ากับ 1.00 และค่าดัชนี I-CVI เท่ากับ 1.00 แสดงถึงความตรงเชิงเนื้อหาที่อยู่ในระดับสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นแรก ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ ชีวประวัติ ผลงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ ขั้นที่สอง ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 กลุ่ม และขั้นที่สาม จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะกับพระสังฆาธิการและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ และการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ได้แก่ การตรวจสอบแหล่งข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายกลุ่ม การตรวจสอบวิธีการ โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และการตรวจสอบผู้วิจัย โดยอาศัยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ นอกจากนี้ยังมีการตีความวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้ามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และอภิปรายเชิงพรรณนาโดยเชื่อมโยงกับเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มจากการถอดเทปการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากนั้นจัดหมวดหมู่ข้อมูล แปลความหมาย และเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อนำไปสังเคราะห์และสรุปผลในเชิงพรรณนา อันจะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของ

พระเมธีวชิรประชาทรที่สามารถสะท้อนทั้งมิติทางพุทธธรรมและการจัดการสมัยใหม่ได้อย่างมีระบบ

ผลการวิจัย

1. ผลงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวชิรประชาทร โดยการดำเนินงานครอบคลุม 4 ด้านหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1. การช่วยเหลือเกื้อกูล ดำเนินการทั้งในภาวะปกติและยามวิกฤต เช่น จัดตั้งครัวสนามและโรงทานเพื่อแจกอาหาร จัดคลินิกตรวจสุขภาพชุมชน เปิดค่ายบำบัดยาเสพติดโดยผสมผสานการฝึกสติสมาธิกับเกษตรบำบัด จัดตั้งกองทุนสัจจะและสหกรณ์น้ำตาลปึกเพื่อสร้างเสถียรภาพด้านเศรษฐกิจฐานราก เปิดตลาดน้ำเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่เก็บค่าแผง และส่งเสริมการศึกษาผ่านศูนย์เด็กเล็ก ห้องสมุดประชาชน และทุนการศึกษาที่มีเงื่อนไขให้ผู้รับคืนประโยชน์แก่สังคม พร้อมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ลงแขกลงคลอง และการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนหิงห้อย 2. การเกื้อกูลกิจการสาธารณะ จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางกฎหมายเพื่อเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรม ยกกระดับมาตรฐานงานสาธารณสงเคราะห์โดยจัดทำคู่มือร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน พัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแข่งเรือโบราณ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ GI พัฒนาศักยภาพองค์กรท้องถิ่น เปิดพื้นที่วัดสำหรับการประชุม และฝึกอบรม จัดค่ายคุณธรรม กิจกรรมกีฬาเยาวชน การบริจาคโลหิต และติดตั้งระบบเตือนภัยพิบัติ 3. การเกื้อกูลสถานที่สาธารณะ พื้นฟูและอนุรักษ์ระบบนิเวศ เช่น ปลูกลำไยและลำพู ฟื้นฟูคลอง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและเส้นทางบุญ บูรณะโบราณสถาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน เชือกั้นน้ำ ไฟส่องสว่าง สวนสุขภาพ และลานกีฬา รวมทั้งตั้งศูนย์เกษตรพุทธเพื่อเผยแพร่ความรู้เกษตรอินทรีย์ 4. การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป บรรเทาภัยพิบัติและเหตุฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ หรือโรคระบาด จัดตู้ปันสุข ครัวผักปันสุข ดูแลผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า ผู้พิการ และผู้ยากไร้ ส่งเสริมอาชีพ และใช้วัดเป็นศูนย์กลางสาธารณสุข เช่น จุดฉีดวัคซีนและคลินิกผู้สูงอายุ

2. กระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการยึดหลัก 4M ควบคู่กับหลักภาวนา 4 โดยหลัก 4M นั้น ด้าน Man พัฒนาบุคลากร พระภิกษุ จิตอาสา และชุมชน ด้วยการปลูกฝังจิตสาธารณะ การฝึกอบรมทักษะ และการมอบหมายงานตามความถนัด พร้อมใช้ระบบพี่เลี้ยงเพื่อสร้างความต่อเนื่อง ด้าน Money บริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ จัดตั้งกองทุนเฉพาะกิจ เช่น กองทุนผู้สูงอายุและกองทุนการศึกษา พร้อมใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการใช้จ่าย ด้าน Material จัดการวัสดุและอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า รักษาสภาพให้อยู่พร้อมใช้งาน สนับสนุนให้ชุมชนและหน่วยงานอื่นใช้ได้ในกรณีจำเป็น และเตรียมวัสดุสำหรับสถานการณ์

ฉุกเฉิน และด้าน Management วางแผนและติดตามงานอย่างเป็นระบบ มีการประชุม ประจำเดือน ประเมินผลต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ผสมผสานกับ หลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา (ลงมือปฏิบัติและสร้างแบบอย่าง) ศีลภาวนา (เสริมวินัย คุณธรรม และธรรมาภิบาล) จิตตภาวนา (ฝึกสติ เมตตา กรุณา) และปัญญาภาวนา (คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์) ทำให้กระบวนการมีความรอบด้านและยั่งยืน

3. รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ รูปแบบที่ได้จากการศึกษา มีลักษณะเป็น โมเดลบูรณาการพุทธธรรมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ โดยใช้หลัก 4M ร่วมกับภาวนา 4 เป็นกลไกขับเคลื่อน ทำให้ มีโครงสร้างงานชัดเจน โปร่งใส และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จุดเด่นคือการลงมือทำจริง การประสานความร่วมมืออย่างกว้างขวาง และการยึดคุณธรรมเป็นแกนกลาง ผลลัพธ์ คือ การสร้างสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในวันวัดและ องค์กรชุมชนอื่นทั่วประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) ได้สร้างวัดอินทารามให้เป็นศูนย์กลางสวัสดิการ ชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินงานครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1. การช่วยเหลือเกื้อกูล จัดครัว สนามและโรงทานในสถานการณ์ฉุกเฉิน บริการสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชน จัดตั้งกองทุน ชุมชนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2. การสนับสนุน กิจการสาธารณะ เช่น จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย จัดโครงการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จัดตลาดน้ำชุมชน และพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 3. การดูแลสถานที่สาธารณ สมบัติ เช่น การฟื้นฟูป่าชายเลนและระบบคลอง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และจัดพื้นที่ สุขภาวะให้ชุมชนใช้ประโยชน์ 4. การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ทั้งด้านการบรรเทาภัยพิบัติ การดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และการส่งเสริมอาชีพควบคู่กับ การให้บริการสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจลึกซึ้งในปัญหา และความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูวิริยศาสนกิจ (สมเจต สมคฺโค) (2562) ที่พบว่า การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพควรครอบคลุม ทั้งด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการสาธารณะ สาธารณสมบัติ และประชาชน โดยต้อง มีการวางแผนและติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม หากมองเชิงวิพากษ์ จะเห็นว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของวัดอินทารามแม้จะมีนวัตกรรม เช่น การจัดตั้ง หุ่นการศึกษาที่มีเงื่อนไขให้ผู้ได้รับกลับมาช่วยเหลือชุมชน และการจัดค่ายบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยผสมผสานภาวนากับกิจกรรมเกษตรบำบัด แต่ยังคงขาดการติดตามประเมินผลระยะยาว

ว่า มาตรการเหล่านี้สามารถแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้จริงหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ผู้เข้าร่วมค่ายฟื้นฟูสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ยั่งยืนหรือไม่ หรือการตั้งกองทุนการศึกษาช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้จริงเพียงใด ประเด็นเหล่านี้สะท้อนว่าการขยายผลยังจำเป็นต้องมีการติดตามผลลัพธ์เชิงประสิทธิผลและความยั่งยืนเพิ่มเติม

2. กระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร ผลการวิจัยชี้ว่า การดำเนินงานของพระเมธีวัชรประชาทร วัดอินทาราม เป็นระบบครบวงจรที่บูรณาการหลัก 4M เข้ากับหลักภาวนา 4 เชื่อมคุณธรรมทางพุทธศาสนากับศาสตร์การบริหารสมัยใหม่ให้ทำงานร่วมกันได้จริง หลัก 4M ด้าน Man พัฒนาอาสาสมัครอย่างมีระบบ แปลงผู้ศรัทธาเป็นกำลังคนด้วยการอบรมทักษะ จัดบทบาทตามถนัด และใช้ระบบพี่เลี้ยง เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วม หลักไม่ต้องเก่ง แต่ต้องมีใจถูกใช้เป็นเกณฑ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุทธิพงษ์มณี (สมคิด อคฺคธมฺโม) (2560) ที่พบว่า การสร้างแรงจูงใจและการจัดคนเหมาะสมสัมพันธ์โดยตรงกับความสำเร็จของงาน ด้าน Money บริหารงบประมาณโปร่งใส จัดทำบัญชีเปิดเผย มีคณะกรรมการตรวจสอบร่วมชุมชน ตั้งกองทุนเฉพาะกิจและงบฉุกเฉิน ใช้งบอย่างมีเป้าหมายตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญฺโญ) (2564) ที่ยืนยันการใช้ PDCA และการวางแผนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญ ด้าน Material จัดการครุภัณฑ์และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีทะเบียนวัสดุ บำรุงรักษาตามแผน พร้อมเปิดใช้ร่วมกับชุมชนและมีชุดอุปกรณ์ฉุกเฉินเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ สุขทวี และกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ (2559) ที่พบว่า กรอบ 4M ช่วยให้การบริหารทรัพยากรมีมาตรฐานและสม่ำเสมอ และด้าน Management วางแผนและติดตามผลด้วย PDCA ร่วมกับ SOP และเครื่องมือบริหารสมัยใหม่ เช่น AAR และ RACI กำหนดเป้าหมายชัด ประชุมประจำ และใช้เอกสารตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพร กิตติวรเมธี และคณะ (2566) ที่เน้นการวางแผน ตรวจสอบ และทบทวนเพื่อปรับปรุงงาน ในด้านหลักภาวนา 4 พบว่า ภาวนาลงมือปฏิบัติจริง เช่น คร่ำสนาม 24 ชม. แจกถุงยังชีพ เก็บขยะ ปลูกต้นไม้ และกิจกรรมสุขภาวะชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีเมธาภรณ์ (ประภาส ฐิตธมฺโม) และคณะ (2565) ที่ยืนยันว่า การฝึกปฏิบัติและดูแลสุขภาพควบคู่ยกระดับคุณภาพชีวิต ศีลภาวนา ยกระดับศีลสู่วัฒนธรรมองค์กร มีบัญชีเปิดเผย กติกาอาสา และกิจกรรมสวดมนต์ถือศีล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดเสนาะ วิสุทฺโธ และคณะ (2567) ที่พบว่า ศีลภาวนาส่งเสริมความไว้วางใจและความสงบในชุมชน จิตตภาวนา ฝึกสมาธิ เมตตา และสติในทีม ใช้สัมมาวาจาแก้ปัญหา ลดความตึงเครียด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธัญวัฒน์ อโศก (2563) ที่พบว่า การสวดมนต์และเจริญสติช่วยเพิ่มวินัยและความร่วมมือ และปัญญาภาวนาใช้โยนิโสมนสิการ กาลามสูตร และอริยสัจ 4 วิเคราะห์ปัญหาและออกแบบโครงการ

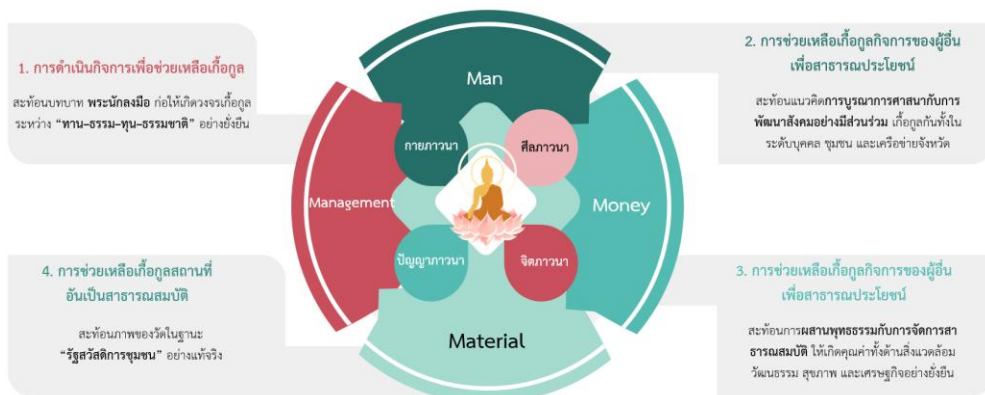

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปราโมทย์ปัญญาวัดพน (บุญเลิศ เทชบุญโญ) และคณะ (2565) ที่เน้นการใช้ปัญญาบริการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสรุปการจัดการแบบ 4M ผสานภาวนา 4 ทำให้งานสาธารณสงเคราะห์ของวัดอินทารามตอบสนองได้รวดเร็ว โปร่งใส และยั่งยืน สามารถขยายผลเป็นต้นแบบให้วัดและชุมชนอื่นพัฒนารัฐสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเชิงวิพากษ์จะพบว่า การบูรณาการ 4M กับภาวนา 4 ในกรณีของวัดอินทารามนั้น แม้จะสร้างสมดุลระหว่างระบบกับคุณธรรมแต่ยังขาดการเปรียบเทียบกับวัดอื่นที่ใช้แนวทางแตกต่าง เช่น วัดที่เน้น 4M อย่างเดียว หรือที่ยึดภาวนา 4 โดยไม่ใช้เครื่องมือการจัดการสมัยใหม่ สิ่งนี้ทำให้ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จเกิดจากการบูรณาการแนวคิดทั้งสองจริง หรือเป็นผลจาก ภาวะผู้นำเฉพาะบุคคลของพระเมธีวัชรประชากร ดังนั้น การศึกษาต่อยอดในเชิงเปรียบเทียบ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อยืนยันความเป็นสากลของโมเดลนี้

3. รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชากร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการของพระเมธีวัชรประชากรมีลักษณะเป็นศูนย์สวัสดิการชุมชนเชิงบูรณาการที่ใช้พุทธธรรมเป็นแกนคุณค่า และใช้ 4M เป็นโครงสร้างการดำเนินงาน โดยมีการวางระบบตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและจัดสรรทรัพยากร การดำเนินกิจกรรมโดยมีมาตรฐาน และการประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงต่อเนื่อง การบูรณาการภาวนา 4 ทำให้เกิดสมดุลระหว่างประสิทธิภาพเชิงระบบและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ได้แก่ ภาวนาที่สร้างวินัยการทำงาน ศีลภาวนาที่ค้ำจุนความโปร่งใส จิตตภาวนาที่เสริมพลังใจ และปัญญาภาวนาที่ช่วยกำหนดทิศทางด้วยเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเมธีวรารักษ์ (เชิดชัย กตบุญโญ) (2564) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ช่วยสร้างความต่อเนื่องของโครงการและลดความขัดแย้งภายในองค์กร และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ (ธีรศักดิ์ ธีรสุโก) (2566) ที่ชี้ว่ารูปแบบการจัดการที่มีทั้งมิติทางจิตวิญญาณและมิติทางเทคนิคเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานสาธารณสงเคราะห์เกิดผลสัมฤทธิ์และความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เมื่อมองในเชิงวิพากษ์โมเดลนี้ยังพึ่งพาภาวะผู้นำ (Personalized Leadership) ของพระเมธีวัชรประชากรอย่างสูง กล่าวคือ หากปราศจากบทบาทและบารมีของท่าน รูปแบบนี้อาจไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงควรมีการสร้างระบบสถาบันที่ทำให้โมเดลนี้สามารถสืบทอดต่อไปได้ เช่น การสร้างเครือข่ายพระนักพัฒนา การอบรมอาสาสมัครรุ่นใหม่ และการจัดทำองค์ความรู้เพื่อใช้ในชุมชนโดยไม่ขึ้นกับบุคคลผู้นำเพียงคนเดียว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 จากการสังเคราะห์ผลงานสาธารณสงเคราะห์และกระบวนการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนทิโย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้พัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่เป็นทั้งกรอบแนวคิดและเครื่องมือเชิงประจักษ์ในการอธิบายการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมผลงานเชิงรูปธรรม กลไกการจัดการ และพลังขับเคลื่อนที่ประสานกันอย่างยั่งยืนภายใต้หลักพุทธธรรม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การทำงานเชิงรุกของวัดในฐานะ ศูนย์กลางบรรเทาทุกข์ สะท้อนถึงความพร้อมในการตอบสนองต่อวิกฤตอย่างรวดเร็วและทั่วถึง เช่น การจัดตั้งครัวสนามและโรงทานภายใน 24 ชั่วโมง การลงพื้นที่แจกถุงยังชีพ ในสถานการณ์น้ำท่วมหรือโรคระบาด และการเปิดศาลาวัดเป็นคลินิกตรวจสุขภาพ พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ รวมถึงจัดค่ายบำบัดยาเสพติดโดยผสมผสานสติสมาธิ และเกษตรบำบัดในมิติการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีการจัดตั้งกองทุนสัจจะ สหกรณ์น้ำตาลปื๊ดแม่กลอง และตลาดน้ำเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่เก็บค่าเช่า เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและรายได้ นอกจากนี้ยังลงทุนด้านทุนมนุษย์ผ่านศูนย์เด็กเล็ก ห้องสมุดประชาชน และทุนการศึกษาที่เน้นการคืนประโยชน์สู่สังคม ควบคู่กับโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ลงแขกลงคลอง และศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลน หิงห้อย ผลลัพธ์ คือ เกิด วงจรเกื้อกูล ระหว่างทาน-ธรรม-ทุน-ธรรมชาติที่ยั่งยืน

2. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มุ่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ผ่านการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย

เพื่อเพิ่มโอกาสเข้าถึงความยุติธรรม การสร้างคู่มือปฏิบัติร่วมระหว่างวัด หน่วยงานรัฐ และเอกชน เพื่อกำหนดมาตรฐานงานสาธารณสงเคราะห์ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแข่งเรือโบราณในมิติชุมชน ทานเปิดพื้นที่วัดให้ใช้ประชุม ฝึกอบรมด้านบัญชีและเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ค่ายคุณธรรม การบำบัดยาเสพติด การบริจาคโลหิต และกิจกรรมกีฬาเยาวชน ผลงานเหล่านี้สะท้อนถึงการบูรณาการศาสนากับการพัฒนาสังคม ที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การปลูกโกงกางและลำพู เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ การฟื้นคลองประดู การสร้างสวนหย่อมพืชทนเกลือ รวมถึงการฟื้นฟูเมืองเก่าและเส้นทางบุญเชื่อมวัดกับตลาดท้องถิ่น ในมิติความปลอดภัยและคุณภาพชีวิต มีการสร้างเขื่อน ถนน ระบบไฟส่องสว่าง และห้องน้ำสาธารณะ อีกทั้งยังพัฒนาพื้นที่สุขภาพ เช่น สวนออกกำลังกาย ลานกีฬา และศูนย์เรียนรู้เกษตรพุทธ 8 ไร่ ผลงานทั้งหมดสะท้อนการจัดการสาธารณสมบัติให้เกิดคุณค่าทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ และเศรษฐกิจ

4. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป แสดงถึงบทบาทรัฐสวัสดิการชุมชนของวัดที่ดูแลประชาชนในทุกสถานการณ์ ตั้งแต่การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉิน การช่วยดับเพลิง ฟื้นฟูพื้นที่เสียหาย ไปจนถึงการจัดหาอาหารและปัจจัยสี่ผ่านครัวผัด-ปัน-สุข ตู้ปันสุข และงานศพไร้ญาติ นอกจากนี้ยังดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า ผู้พิการ พร้อมสนับสนุนทุนการศึกษา การฝึกอาชีพ และการสร้างเครือข่ายจิตอาสา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางสาธารณสุข เช่น จุดฉีดวัคซีน คลินิกผู้สูงอายุ และที่พักชั่วคราว

การดำเนินงานทั้ง 4 ด้านนี้ สะท้อนถึงวิสัยทัศน์และความสามารถในการเชื่อมพุทธธรรมกับการจัดการสมัยใหม่ จนเกิดระบบช่วยเหลือที่มีส่วนร่วม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และต่อยอดสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยมีวงจรเกื้อกูล คือ ทาน-ธรรม-ทุน-ธรรมชาติดี เป็นแกนกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาเถรสมาคมร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดจัดตั้งศูนย์ประสานงานสาธารณสงเคราะห์จังหวัด แบบถาวร ใช้มาตรฐาน SOP เดียวกันในภาวะปกติและวิกฤต

2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับหอการค้าจังหวัดจัดทำกองทุนสาธารณสงเคราะห์จังหวัด เชื่อม วัด อปท. เอกชน เพื่อภารกิจฉุกเฉินและพัฒนาระยะยาว โดยกำหนดเกณฑ์ความโปร่งใสและการตรวจสอบสาธารณะ

3. มหาเถรสมาคมร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรจุหลักสูตรพระนักพัฒนาและอาสาสมัครชุมชนที่ผาน 4M กับภาวนา 4 เป็นหลักสูตรมาตรฐานจังหวัด พร้อมระบบรับรองสมรรถนะ

4. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำนโยบายบัญญัติเปิดเผย-แดชบอร์ดสาธารณะของทุกโครงการสาธารณสงเคราะห์ (รายรับ-รายจ่าย-ตัวชี้วัดผลลัพธ์)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดตั้งคณะทำงานประจำด้านสาธารณสงเคราะห์ในระดับวัด กำหนดโครงสร้างองค์กร หน้าที่ความรับผิดชอบ และระบบสั่งการที่ชัดเจน โดยใช้วงจรการบริหาร PDCA (Plan-Do-Check-Act) และจัดประชุมทบทวนผลการดำเนินงานอย่างน้อยทุกไตรมาส

2. จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสงเคราะห์แบบดิจิทัล รวบรวมข้อมูลอุปกรณ์ วัสดุ อาสาสมัคร และงบประมาณที่มีอยู่ พร้อมกำหนดระบบการยืม-คืนและการบำรุงรักษา เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการระดมกำลังควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการทรัพยากรสินระหว่างวัดต่าง ๆ

3. พัฒนาแผนปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินล่วงหน้า ครอบคลุมแนวทางการปฏิบัติใน 24 ชั่วโมงแรก และ 72 ชั่วโมงถัดมา เช่น การตั้งจุดบริการ การกระจายสิ่งของ การสื่อสารภายในและภายนอก ตลอดจนมาตรการความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน

4. ยกระดับระบบการเงินให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ใช้ระบบบัญชีเปิดเผยและเผยแพร่รายงานรายรับ-รายจ่ายต่อสาธารณะเป็นรายเดือน พร้อมตั้งคณะกรรมการตรวจสอบจากตัวแทนชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิ

5. จัดฝึกอบรมและรับรองทักษะอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง อบรมด้านการปฐมพยาบาล การช่วยเหลือทางจิตสังคม การจัดการสุขาภิบาล และความปลอดภัยในการทำงานภาคสนาม พร้อมระบบต่ออายุใบรับรองทุก 12 เดือน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาผลกระทบเชิงปริมาณของ 4M + ภาวนา 4 ต่อ KPI สุขภาพ เศรษฐกิจชุมชน สิ่งแวดล้อม และทุนสังคม (ออกแบบกึ่งทดลอง ก่อน-หลัง เปรียบเทียบพื้นที่ควบคุม)

2. วิเคราะห์ SROI/ต้นทุน-ผลตอบแทนทางสังคม ของครัวเรือน กองทุนสังคม สหกรณ์ชุมชน และศูนย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. วิจัยเปรียบเทียบข้ามจังหวัด/ต่างบริบท เพื่อสกัดปัจจัยความสำเร็จที่ถ่ายโอนได้ของรูปแบบวัดนักพัฒนา

4. ติดตามผลระยะยาวโครงการบำบัดยาเสพติดและทุนการศึกษากลับคืนประโยชน์ (อัตรากลับไปใช้ซ้ำ การจ้างงาน สุขภาวะครอบครัว และการมีส่วนร่วมชุมชน)

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ สุขทวี และกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ. (2559). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการบริหาร 4M โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 จังหวัดนครพนม. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 6(2), 238-244.
- พระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ (ธีรศักดิ์ ธีรสโกโก). (2566). ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. *วารสารบรรพตการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 4(1), 1-9.
- พระครูปราโมทย์ปัญญวัฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ) และคณะ. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 124-138.
- พระครูปลัดเสนาะ วิสุโท และคณะ. (2567). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(4), 39-52.
- พระครูวิริยศาสนกิจ (สมเจต สมคโค). (2562). การพัฒนาการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 27-41.
- พระครูศรีเมธากรณ์ (ประภาส ฐิตธมโม) และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 252-266.
- พระครูสุทธิพงษ์มุนี (สมคิด อัครธมโม). (2560). การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2 ฉบับพิเศษ), 71-85.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษัเพ็ชร). (2563). การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 35-46.
- พระปลัดระพิน พุทธิสาร. (2561). *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ : กรณีศึกษาหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาพชร กิตติวรเมธี และคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(3), 55-69.
- พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญโญ). (2564). รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพนัญเชิงวรวิหาร ตามแนวพระดำริสมเด็จพระสังฆราช. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(4), 31-41.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2559). *คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิบัติการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน* (ลงวันที่ 25 เมษายน 2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิบัติการพระพุทธศาสนา*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/vsVPS>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *การจัดการทั่วไป*. กรุงเทพฯ: อีกรการพิมพ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2565). *รายงานการสำรวจงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดทั่วประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด
ของวัดอุทัยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*
COMMUNITY PARTICIPATION IN PROMOTING THE UMBAT KAO WAT
TRADITION OF WAT UTHAYAN AT BANG KRUI DISTRICT
IN NONTABURI PROVINCE

พระศุภกร ภุมิพลโย

Phra Supakorn Bhumipanyo

วัดอุทัยาน นนทบุรี

Wat Uthayan, Nonthaburi

Corresponding Author E-mail: supakorn.changthom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด และ 3. นำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทัยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถามที่ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.950 จากกลุ่มตัวอย่าง 399 คน สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป หรือคน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทัยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. หลักการวงจร PDCA ส่งผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทัยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สามารถทำนายได้ร้อยละ 86.2 และหลักสราณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 33.5 3. การประยุกต์หลักสราณียธรรม 6 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทัยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 3.1 เมตตากายกรรม ชุมชนเข้าร่วมประชุมวางแผนและเสนอแนวคิดร่วมกัน 3.2 เมตตาวจีกรรม ระหว่างการตัดสินใจ 3.3 เมตตามโนกรรม ผู้เข้าร่วมประชุมมีเจตนา

และความหวังดีต่อกัน 3.4 สาธารณโภคี มีการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3.5 สีสสามัญญตา ผู้เข้าร่วมการคิดตัดสินใจประพฤติตนสุจริตและยึดหลักคุณธรรมร่วมกัน และ 3.6 ทิฏฐิสามัญญตา ทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันในเป้าหมาย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การส่งเสริม; ชุมชน; ประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of community participation in promoting the Umbat (carrying alms bowls to the temple) tradition, 2. to study factors influencing community participation in promoting this tradition, and 3. to present the community participation in promoting the Um Bat tradition at Wat Uthayan, Bang Kruai District, Nonthaburi Province. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative research, a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.950 was distributed to 399 samples. The statistics used included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 10 key informants, and the data were analyzed using descriptive content interpretation.

The findings revealed that: 1. The overall development of community participation in promoting the Um Bat tradition at Wat Uthayan, Bang Kruai District, Nonthaburi Province was at a high level. 2. The application of the PDCA cycle significantly influenced the development of community participation in promoting the Um Bat tradition, predicting 86.2% of the variance, while the six principles of Saraniya Dhamma jointly predicted by 33.5%. 3. The application of the six principles of Saraniya Dhamma to enhance community participation in promoting the Um Bat Khao Wat tradition was also found to be at a high level, consisting of: 3.1 Metta-kayakamma, acts of goodwill,-community members participated in meetings, planning, and jointly proposing ideas; 3.2 Metta-vacikamma, kind speech, during decision-making processes; 3.3 Metta-manokamma, thoughts of goodwill, participants demonstrated goodwill and positive intentions toward one another; 3.4 Sadharanabhogi, sharing of resources,-members exchanged information

and resources for the common good; 3.5 Silasamanyata, moral harmony, participants conducted themselves with honesty and adhered to shared ethical principles; and 3.6 Ditthisamanattata, harmony in views, all parties shared a common perspective and goals.

Keywords: Community Participation; Promotion; Community; Umbat Kao Wat Tradition

บทนำ

ประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการทำบุญของชาวพุทธสะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความมุ่งมั่นในการสั่งสมบุญกุศล การอุ้มบาตรเข้าวัดหมายถึงการนำสิ่งของไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจถือเป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่พุทธกาล อันมีรากฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการให้ทานและการทำบุญ เป็นวิถีแห่งความเมตตาและการเกื้อกูลกันในสังคมโดยทั่วไป ประเพณีนี้จะจัดขึ้นในช่วงเช้าของวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันมาฆบูชา ชาวบ้านจะนำอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ หรือเงินไปถวายแด่พระสงฆ์ที่วัด เพื่อแสดงความเคารพและสนับสนุนการดำรงชีวิตตามวิถีสมณะ ทั้งยังเป็นวิธีการสร้างบุญกุศลและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในอดีต ชาวบ้านมักถือบาตรหรือสิ่งของด้วยตนเอง และเดินทางไกลไปยังวัดเพื่อถวายแก่พระสงฆ์ แสดงออกถึงความเสียสละ ความศรัทธา และความอดทนของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ประเพณีนี้ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ นอกจากการถวายบาตรแล้ว บางพื้นที่ยังพัฒนาเป็นงานประเพณีประจำปีที่ประกอบด้วยกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม เช่น ขบวนแห่พระบรมสารีริกธาตุ การแสดงธรรมเทศนา และการประกวดขบวนแห่ของชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง (กฤษดา สมบัติชัย, 2560)

ปัจจุบันประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว วัดและชุมชนที่เคยมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดประเพณีกลับลดบทบาทลง ส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว รวมถึงการย้ายถิ่นเพื่อทำงานในเมืองใหญ่ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในประเพณีนี้ลดลง ปัญหาดังกล่าวเป็นความท้าทายต่อการสืบทอดมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า นอกจากนี้ การขยายตัวของชุมชนเมือง วิถีชีวิตที่เร่งรีบ การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยี และการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ความ

ผูกพันกับวัดและกิจกรรมทางศาสนาตลอด ส่งผลให้การสืบสานประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวพุทธอ่อนแรงลงอย่างเห็นได้ชัด (ธเนศวร์ นครนาค, 2563) ปัจจุบันประเพณีอุ้มบาตรของวัดอุทยานกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ลดลงจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบ โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงาน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวจากขยายเป็นเดี่ยว ทำให้การปลูกฝังประเพณีแก่บุตรหลานไม่ต่อเนื่อง แม้วัดอุทยานจะพยายามอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ แต่ยังขาดความต่อเนื่อง และการบูรณาการกับโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้หลัก PDCA (Deming, 1986) ร่วมกับหลักสราณียธรรม 6 ซึ่งมีรากฐานมาจากพระไตรปิฎก (ที.ปา. (ไทย) 11/422/300) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม จากสภาพปัญหาดังกล่าว วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนเริ่มสูญเสียบทบาทในการนำทางศาสนาและจิตใจ อีกทั้งบางวัดยังประสบปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมจากชุมชน ส่งผลให้การสืบสานประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดยังเป็นเรื่องท้าทาย ดังนั้น วัดและชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อฟื้นฟูและธำรงคุณค่าของประเพณีนี้ให้คงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 149,649 คน ครอบคลุม 9 ตำบล ได้แก่ วัดชะลอ บางกรวย บางสีทอง

บางขุน บางขุนทอง บางคูเวียง มหาสวัสดิ์ ปลายบาง และศาลากลาง (ที่ว่าการอำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 9 ตำบล โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) รวม 10 รูปหรือคน 1. พระสังฆาธิการ 2 รูป 2. พระสงฆ์ผู้ดูแลโครงการ 2 รูป 3. ตัวแทนผู้นำชุมชนวัดอุทยาน 2 คน 4. ประชาชนชุมชนวัดอุทยาน 2 คน และ 5. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ทฤษฎี PDCA และหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อนำมา สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในชุมชนวัดอุทยาน จำนวน 400 คน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 รูปหรือคน โดยขอ อนุญาตอย่างเป็นทางการ กำหนดวันเวลาเข้าสัมภาษณ์ ใช้วิธีบันทึกและอัดเสียง ถอดความ วิเคราะห์ และสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและปัจจัยส่วนบุคคลที่มี ผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดอุทยาน และใช้สถิติ อนุมานด้วยการถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ ตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่าง เป็นระบบ แล้ววิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยตีความและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม

หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. ด้านการคิดตัดสินใจ	4.24	0.58	มาก
2. ด้านการดำเนินงาน	4.36	0.45	มาก
3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	4.66	0.49	มากที่สุด
4. ด้านการตรวจสอบ	4.56	0.59	มากที่สุด
5. ด้านการประเมินผล	4.54	0.60	มากที่สุด
ภาพรวม	4.47	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.49) ด้านการตรวจสอบ ($\bar{X}=4.56$, S.D.=0.59) และด้านการประเมินผล ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.60) อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.45) และด้านการคิดตัดสินใจ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.58) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 ทฤษฎีวงจร PDCA อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ทฤษฎีวงจร PDCA	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.152	0.166		6.924	0.000
ด้านลงมือปฏิบัติ	0.194	0.015	.419	13.004**	0.000
ด้านการตรวจสอบ	0.215	0.012	.546	17.522**	0.000
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	0.276	0.027	.346	10.087**	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทฤษฎีวงจร PDCA ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามอิทธิพลคือ ด้านลงมือปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไข ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R)

เท่ากับ 0.862 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.743 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.739 ส่วนค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.175

สรุปได้ว่า ทฤษฎีวงจร PDCA สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดได้ร้อยละ 86.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลงมือปฏิบัติสามารถทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านการตรวจสอบร้อยละ 41.9 และด้านการปรับปรุงร้อยละ 34.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 หลักสารณียธรรม 6 อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

หลักสารณียธรรม 6	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.319	0.204		16.241	0.000
ด้านเมตตาทายกรรม	0.112	0.043	0.167	2.599*	0.010
ด้านเมตตาจารกรรม	0.046	0.023	0.122	2.005*	0.046
ด้านเมตตาโมกกรรม	0.109	0.044	0.160	2.499*	0.013

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักสารณียธรรม 6 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามอิทธิพลคือ ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาจารกรรม และด้านเมตตาโมกกรรม ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.335 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.113 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.103 ส่วนค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.324

สรุปได้ว่า หลักสารณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายความมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร้อยละ 33.5 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเมตตาทายกรรมสามารถทำนายได้ร้อยละ 16.7 ด้านเมตตาจารกรรมร้อยละ 16.0 และด้านเมตตาโมกกรรมร้อยละ 12.2 ตามลำดับ

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1. การประยุกต์ด้านเมตตาทายกรรม (ช่วยเหลือกันทางกาย) พบว่าชาวบ้านช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ขนของ จัดขบวนอุ้มบาตร และดูแลผู้สูงอายุ โดยแบ่งหน้าที่ตามความถนัด เช่น แม่บ้านทำครัว เยาวชนช่วยขนของ กิจกรรมดำเนินไปด้วยแรงกายของคนในชุมชนที่สมัครใจร่วมมือ พระภิกษุสงฆ์และญาติโยมช่วยดูแลความเรียบร้อยอย่างไม่แบ่งแยก ทุกคนแสดงความเสียสละและพร้อมใจช่วยเหลือกัน 2. การประยุกต์ ด้านเมตตาจารกรรม (พูดแต่คำดี) การสื่อสารเน้นคำพูดอ่อนโยน เป็นมิตร

และให้กำลังใจ มีการกล่าวคำอนุโมทนา ชมเชย และขอบคุณกันอย่างเปิดเผย 3. การประยุกต์ด้านเมตตามโนกรรม (คิดดีต่อกัน) พบว่า ชาวบ้านตั้งใจและคิดดีต่อวัดและเพื่อนบ้าน ในการร่วมกิจกรรม ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ทุกคนมุ่งหวังให้ประเพณีดำรงอยู่แม้มีความเห็นต่างก็รับฟังกันด้วยใจเป็นกลางและเคารพซึ่งกันและกัน 4. การประยุกต์ด้านสาธารณโภคี (แบ่งปันกันใช้) อาหาร น้ำดื่ม และอุปกรณ์งานถูกแบ่งปันและจัดเตรียมเพื่อบริการผู้ร่วมกิจกรรม มีการทำโรงทาน แจกของชำร่วย และเครื่องใช้โดยไม่หวังผลตอบแทน ชาวบ้านช่วยกันบริจาคของใช้ร่วมกัน 5. การประยุกต์ด้านศีลสามัญญตา (ประพฤติสุจริตร่วมกัน) ผู้ร่วมกิจกรรมรักษาศีลและสำรวมกาย วาจา ใจ ไม่มีเหตุทะเลาะหรือกระทบกระทั่งระหว่างกิจกรรม ทั้งผู้ใหญ่และเด็กต่างรักษาระเบียบวินัย และชักชวนกันแต่งกายสุภาพงดเว้นอบายมุข 6. การประยุกต์ด้านทิวาสัญญตา (เห็นร่วมกัน) ชุมชนเห็นร่วมกันว่าประเพณีอุ้มบาตรเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แม้จะมีความหลากหลายในความคิดเห็น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากชาวบ้านได้รับประโยชน์ทั้งด้านวัฒนธรรมและจิตใจ คณะสงฆ์วัดอุทยานจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การประชุมเตรียมงาน การดำเนินกิจกรรม ไปจนถึงการประเมินผลและการตรวจสอบกิจกรรม วัดเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานให้ชุมชนเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งช่วยสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นระหว่างวัดกับชุมชน ลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาสนธยา ธมฺมวโร และคณะ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนดอนกรวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยพบว่า การส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกวินัยทางการเงิน และการให้อภัยกันในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือในพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการนินนาท สนต์จิตโต (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลื่อ อำเภอบัวพารา จังหวัดราชบุรี โดยพบว่า เน้นให้พระสงฆ์เผยแพร่หลักพุทธธรรมควบคู่กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดอบรมเยาวชนเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด ส่งเสริมวิถีชีวิตเรียบง่าย และแทรกแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในธรรมเทศนา การมีส่วนร่วมของชุมชนกับวัดอุทยานในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดมิได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรม แต่ยังครอบคลุมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

วัดกับชุมชนการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการหล่อหลอมคุณธรรมร่วมกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเสถียร ถาวรธมโม (2554) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยที่ผู้ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จึงสอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ทฤษฎีวงจร PDCA สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ได้ร้อยละ 86.2 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลงมือปฏิบัติสามารถทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านการตรวจสอบร้อยละ 41.9 และด้านการปรับปรุงร้อยละ 34.6 ตามลำดับ ในขณะที่หลักสาราณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายความมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร้อยละ 33.5 โดยพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเมตตาทายกรรมสามารถทำนายได้ร้อยละ 16.7 ด้านเมตตาวิจิตรกรรมร้อยละ 16.0 และด้านเมตตาโมกขกรรมร้อยละ 12.2 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิฑฒโน และคณะ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบว่า การบริหารจัดการตาม PDCA และหลักสัปปายะ 4 มีการวางแผน ตรวจสอบ และปรับปรุงการก่อสร้างเสนาสนะอย่างเป็นระบบ หากเกิดปัญหาสามารถแก้ไขได้ทันที นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการพื้นที่และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร โดยพบว่า การบริหารจัดการเรียนการสอนตาม PDCA และการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้ครูพระสอนศีลธรรมสามารถวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโสภณสาโรธาส (อภิวัฒน์ ฐิตสาโร) (2554) เรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยพบว่า ปัจจัยบางประการ เช่น สมณศักดิ์ ส่งผลต่อความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดอุทยานมีการประยุกต์ใช้สาราณียธรรม 6 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายมิติ ดังนี้ 1. เมตตาทายกรรม ชาวบ้าน เยาวชน

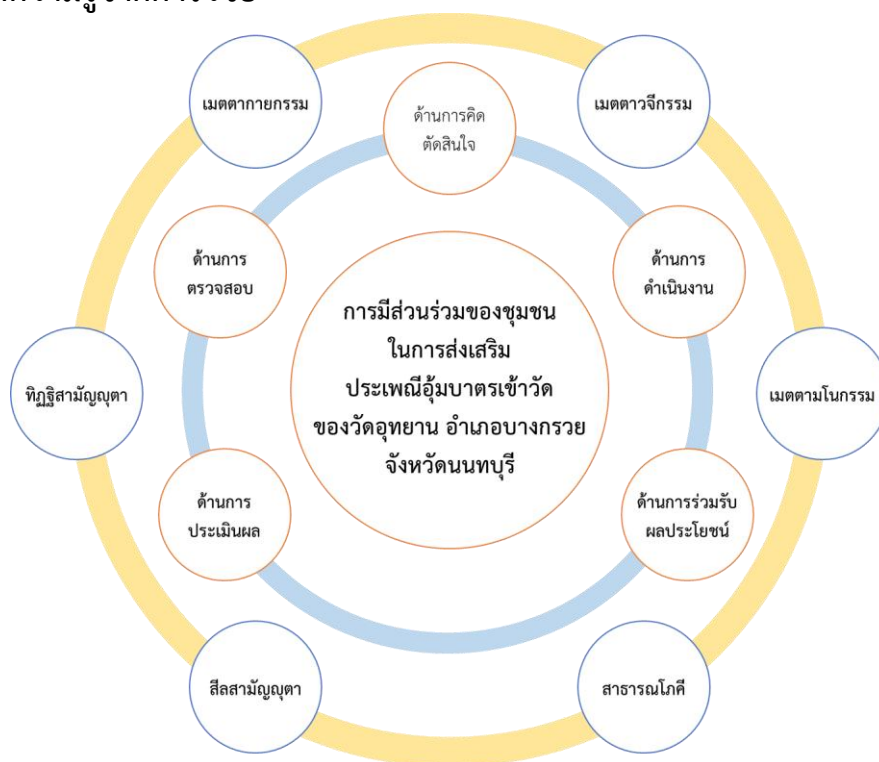

เจ้าหน้าที่รัฐ และพระสงฆ์ ร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมประเพณี เช่น การจัดสถานที่ทำความสะอาดวัด และบริการผู้ร่วมงาน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน แสดงถึงความมีน้ำใจและศรัทธาในกิจกรรมอย่างแท้จริง 2. เมตตาวชิกรรม ชุมชนใช้ถ้อยคำสุภาพ เป็นมิตร และสร้างแรงบันดาลใจ ทั้งผ่านการพูดคุยโดยตรงและสื่อสมัยใหม่ เช่น การประกาศเสียงตามสายหรือโพสต์เชิญชวนในโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดบรรยากาศเกื้อกูลและเชื่อมโยงใจคนในชุมชน 3. เมตตามโนกรรม ชุมชนมีความคิดบวก มองกิจกรรมเป็นโอกาสสร้างบุญ และมองเพื่อนร่วมกิจกรรมด้วยความเมตตา เข้าใจ และให้กำลังใจ เช่น ครูมองนักเรียนด้วยความหวังดี เจ้าอาวาสเมตตาต่อญาติโยมอย่างไม่แบ่งแยก และเยาวชนเรียนรู้การมองโลกในแง่ดีและอดทนเมื่อพบอุปสรรค 4. สาธารณโภคี ชุมชนแสดงออกผ่านการแบ่งปันสิ่งของอาหาร และทรัพยากรร่วมกัน เช่น การตั้งโรงทาน การแบ่งอุปกรณ์ หรือการแบ่งปันองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและธรรมะ สะท้อนคุณธรรมเรื่องการให้และการเสียสละที่ปลูกฝังผ่านกิจกรรมของวัด 5. สีสสามัญญตา ชุมชนประพฤติตนเรียบร้อย สุจริต และสำรวม เช่น การแต่งกายสุภาพ การพูดด้วยความเคารพ และการปฏิบัติตามระเบียบกิจกรรมอย่างมีวินัย เยาวชนเคารพผู้ใหญ่ ขณะที่ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทอย่างเหมาะสม และ 6. ทัญญูสามัญญตา ทุกภาคส่วนมีความเห็นร่วมกันว่า ธรรมะเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรม เห็นตรงกันว่าประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดช่วยสืบสานคุณธรรม เสริมสร้างจริยธรรม และเชื่อมโยงจิตใจชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ความคิดเห็นที่สอดคล้องนี้ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างสงบ มีประสิทธิภาพ และเป็นที่รักของคนในพื้นที่

รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโณ (2553) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีสึกษา เทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยพบว่า เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบาง ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เจ้าหน้าที่ไม่เลือกปฏิบัติ ให้บริการอย่างเป็นธรรม เมตตาวชิกรรม กล่าววาจาสุภาพต่อผู้มาใช้บริการ เมตตามโนกรรม ยึดประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตน ต้อนรับด้วยไมตรีจิต สาธารณโภคี ปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์และเต็มใจ สีสสามัญญตา ประพฤติสุจริต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และทัญญูสามัญญตา รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำไปปรับปรุงงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณธรรมาภิมณฑ์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ทุกด้านของสาราณียธรรม 6 มีความสัมพันธ์ทางบวกและระดับสูงต่อความร่วมมือ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมช่วยให้นุเคราะห์เคารพกัน ให้อภัยและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับพระศรีธรรมาภิมณฑ์

ภททมงคล และคณะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย โดยพบว่า การประพัตติธรรม 6 ประกอบด้วย กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโกศล สีสสามัญญตา และทิจญีสสามัญญตา การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้สร้างความสามัคคี ความเกื้อกูล และลดความขัดแย้งในสังคม พระสงฆ์ที่ปฏิบัติธรรมนี้สามารถสร้างความน่าเลื่อมใสและศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม การช่วยเหลือกันทางกาย เมตตาวจีกรรม การพูดสิ่งดีงาม เมตตามโนกรรม การคิดดี และมองกันในแง่ดี สาธารณโกศล การแบ่งปันสิ่งของและทรัพยากร สีสสามัญญตา ความประพัตติสุจริต และทิจญีสสามัญญตา การเห็นพ้องร่วมกัน ซึ่งสามารถขยายความได้ดังนี้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม เปิดโอกาสให้ทุกช่วงวัยแสดงความคิดเห็น มีบทบาทจัดเตรียมสถานที่ ขบวนอุ้มบาตร และอำนวยความสะดวกพร้อม

แบ่งหน้าที่ชัดเจน ชาวบ้านได้รับประโยชน์ทางจิตใจ เยาวชนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ร้านค้าและผู้ประกอบการได้จำหน่ายสินค้า มีคณะกรรมการตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็น พร้อมช่องทางร้องเรียน และหลังจบกิจกรรมมีการประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงในปีถัดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วัดอุทยาน ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์และผู้นำชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจผ่านเวทีธรรมะภาคีชุมชน โดยรวบรวมความรู้ด้านภาวะผู้นำเชิงพุทธกับศาสตร์สมัยใหม่
2. วัดอุทยาน ควรพัฒนาหลักสูตรอบรมธรรมะร่วมสมัยสำหรับพระสงฆ์และอาสาสมัครชุมชน โดยเน้นทักษะการถ่ายทอดธรรมะผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอ พอดแคสต์ เพจธรรมะ เพื่อเผยแพร่คุณค่าของประเพณีอุ้มบาตรในรูปแบบที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายต่างวัย โดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นใหม่
3. วัดอุทยาน ควรมีนโยบายพระต้นแบบนำชุมชน โดยอบรมพระภิกษุในหลักสาราณียธรรม 6 และการพัฒนาตนตามพระธรรมวินัย พร้อมส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นแบบอย่างเชิงพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดอุทยาน ควรจัดเวทีธรรมะและใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นประชาชนทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทพระและผู้นำชุมชนร่วมกำหนดทิศทางกิจกรรมผ่านกลุ่มไลน์หรือเพจชุมชน
2. วัดอุทยาน ควรจัดอบรมพระสงฆ์ผลิตสื่อธรรมะร่วมสมัย และพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมธรรมะสำหรับเยาวชน ดำเนินโครงการอุ้มบาตรวันพระ พร้อมเผยแพร่คลิปความรู้ผ่านโซเชียลของวัดและโรงเรียน
3. วัดอุทยาน ควรสร้างระบบพี่เลี้ยงธรรมะระหว่างพระสงฆ์กับครอบครัว เยาวชน และพระใหม่ จัดเวิร์กช็อปพระต้นแบบ ถ่ายทอดธรรมะเชิงชุมชน พร้อมคู่มืออุ้มบาตรสำหรับประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบเวทีและภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการตัดสินใจร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในกิจกรรมอุ้มบาตร
2. ควรศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรและสื่อธรรมะดิจิทัลต่อความเข้าใจและศรัทธาในกิจกรรมอุ้มบาตรของกลุ่มเป้าหมายต่างวัย

3. ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต้นแบบและสาหรณัยธรรมที่ส่งเสริมแรงจูงใจและจริยธรรมของชุมชนและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา สมบัติชัย. (2560). ประเพณีอุ้มบาตร : การส่งเสริมศีลธรรมในสังคมชนบท. *วารสารวัฒนธรรมพื้นบ้าน*, 4(2), 33-40.
- ที่ว่ากล่าวอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. (2565). *สถิติประชากรปี 2565 อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. นนทบุรี: ที่ว่าการอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี.
- ธนศวร นครนาคร. (2563). *การฟื้นฟูและสืบทอดประเพณีท้องถิ่นในยุคสมัยใหม่*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พระครูนนทวิวัฒน์ (สมเด็จ วิธมโม). (2553). *การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาหรณัยธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 291-304.
- พระครูวินัยธรรมศิริเชษฐ์ สิริวิฑฒโน และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1), 72-86.
- พระครูสุวรรณธรรมาภิรมณ์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสาหรณัยธรรมเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(3), 222-236.
- พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ ฐิตสาโร). (2554). *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสนธยา ฒมวโร และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนดอนกรวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารบรรลพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 66-80.

- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม. (2554). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีณญมกล ภทฺทมงคล และคณะ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 212-226.
- พระอธิการนินนาท สุนตจิตฺโต. (2565). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 34-43.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge, MA: Center for Advanced Engineering Study, Massachusetts Institute of Technology.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง*

DEVELOPMENT OF THE SANGHA ADMINISTRATION ACCORDING
TO THE BUDDHISM REFORM PLAN OF SANGHA
ANGTHONG PROVINCE

พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร,
พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ), ประเสริฐ ธิลาอ
Phrakhruthammathorn Sathaphorn Pabhassaro,
Phrakrusanghaviyakitj (Raphin Buddhisar), Prasert Thilao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: manasabut@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง 2. ศึกษากระบวนการพัฒนางานการปกครอง และ 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง มีความโดดเด่นด้านโครงสร้างที่ชัดเจน การนำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์มาใช้ได้อย่างเหมาะสม การสนับสนุนจากภาครัฐ การใช้เทคโนโลยี และความร่วมมือกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัด เช่น การเข้าถึงพื้นที่การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ทั่วถึง แต่สามารถต่อยอดจากโอกาสที่มี เช่น การสนับสนุนของมหาเถรสมาคม ความร่วมมือกับท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยี และกระแสศรัทธาของประชาชน 2. กระบวนการพัฒนามีการผสมผสานการจัดการเชิงรูปธรรมกับการยึดหลักธรรม โดยเฉพาะการน้อมนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ เสริมสร้างศรัทธา ความสามัคคี และความมั่นคงภายใน แม้ยังมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ถือเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาต่อเนื่อง

3. การพัฒนาโดยรวมมีความก้าวหน้า ทั้งด้านการเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล การยกระดับองค์กรสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ และการจัดการทรัพยากรเชิงบูรณาการ อันนำไปสู่ความโปร่งใส เสริมศรัทธา และเพิ่มความเข้มแข็งในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์; แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา; คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง; การพัฒนางานคณะสงฆ์; สาราณียธรรม 6

Abstract

The objectives of this research were: 1. to analyze the general conditions of the monastic administration according to the Buddhism reform plan of the Sangha in Ang Thong Province, 2. to study the process of developing the monastic administration, and 3. to present the development of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province. The research used a qualitative methodology, collecting data from 25 key informants through in-depth interviews, and 10 monks or laypersons in a focus group discussion by purposefully selected. Data were analyzed using descriptive content interpretation.

The research results were found that: 1. The general conditions of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province were outstanding in the aspects of clear structure, appropriate application of policies and strategic plans, government support, the use of technology, and cooperation with the community, resulting in efficient operations. However, there were still limitations such as access to areas, resource allocation, personnel development, and incomplete participation. Nevertheless, there were opportunities to extend from the support of the Sangha Supreme Council, cooperation with local authorities, the use of technology, and people's faith in Buddhism. 2. The development process integrated concrete management with adherence to Buddhist principles, especially applying the Six Saraniyadhammas, which helped strengthen faith, unity, and stability within the community, although there are still limitations in participation of monasteries and the use of empirical data. This approach was an important foundation for continuous development. 3. The development of monastic

administration, by overall, advanced in all aspects, including strengthening Buddhism through dissemination and community connection, the use of technology and databases in administration, developing the organization into a Buddhist learning center, and integrated resource management. All of these helped create transparency, strengthen faith, and increase the stability of the monastic administration of the Sangha in Ang Thong Province in a sustainable manner.

Keywords: Monastic Administration; Buddhist Reform Plan; Ang Thong Sangha; Sangha Development; Saraniya Dhamma 6

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมวิถีชีวิตและค่านิยมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ระบบการปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง โดยมีรากฐานจากสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารกิจการสงฆ์ อันเน้นการบริหารแบบธรรมาธิปไตยมิใช่อำนาจนิยม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ถือเป็นการสร้างระบบที่ทำให้พระสงฆ์ทุกองค์มีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการตัดสินใจในกิจการของสงฆ์ ทั้งนี้หลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาธิปไตยที่ย้ำว่า การปกครองต้องตั้งอยู่บนฐานของธรรม มิใช่เพียงอำนาจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

ต่อมาในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น การจัดการปกครองคณะสงฆ์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมและการจัดระเบียบการปกครองตามลำดับชั้น จนนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อันเป็นหลักกฎหมายสำคัญในการกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์ไทย (สุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ, 2557) ทั้งยังสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความเป็นเอกภาพและมาตรฐานในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา (อัมพร บุญช่วย, 2560)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ให้แก่การปกครองคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในระดับจังหวัด เช่น จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีจำนวนวัดและพระสงฆ์มาก จำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ทั้งการส่งเสริมธรรมาภิบาล การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ การตลาดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (พระครูปลัด

สุวัฒน์วชิรคุณ (สุวัฒน์ อัครธมโม), 2558) หากปราศจากการปรับตัวอย่างต่อเนื่องย่อมกระทบต่อศรัทธาและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

นอกจากนี้ สภาพการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังสะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงพื้นที่หลายประการ เช่น ความไม่ทั่วถึงของการมีส่วนร่วมจากวัดในระดับท้องถิ่น การขาดระบบข้อมูลที่เป็นเอกภาพ การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการจริง รวมถึงข้อจำกัดด้านการพัฒนาบุคลากรพระสังฆาธิการ ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง โดยมุ่งเน้นการศึกษากิจการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประยุกต์หลักพุทธธรรมร่วมกับแนวคิดการบริหารยุคใหม่ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นผู้แทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายด้านการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง จำนวน 4 รูป กลุ่มผู้กำกับการปฏิบัติตามนโยบาย จำนวน 4 รูป

กลุ่มผู้นำนโยบายมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 6 รูป กลุ่มผู้สนองงานตามนโยบาย จำนวน 6 รูป และกลุ่มผู้สนับสนุน จำนวน 5 คน และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับกรวิจัย จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 5 รูปหรือคน และ 2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไป 2. สภาพการปกครองคณะสงฆ์ 3. กระบวนการพัฒนางานการปกครอง และ 4. รูปแบบการพัฒนาตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตคำถาม จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ เสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบ และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งได้ค่า S-CVI เท่ากับ 1.00 แสดงถึงความถูกต้องและครอบคลุม ก่อนนำมาปรับปรุงจนเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย และสถิติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาทบทวนวรรณกรรมและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งแบบกึ่งทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีขั้นตอนเตรียมการ เช่น การนัดหมายวันเวลา ศึกษาประเด็นคำถาม และเตรียมอุปกรณ์บันทึกเสียงและจดบันทึกให้พร้อม ก่อนเข้าสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและการถ่ายภาพเพื่ออ้างอิง พร้อมยืนยันว่าจะเก็บข้อมูลทั้งหมดไว้เป็นความลับ เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาศัยการตรวจสอบจากหลายมิติ ได้แก่ การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการลงพื้นที่ของผู้วิจัย การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory

Triangulation) ด้วยการใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ในการแปลความหมายข้อมูลเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยผ่านการกลั่นกรองจากที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) ด้วยการใช้หลากหลายวิธีเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน โดยจัดประเด็นคำตอบตามคำถามในแบบสัมภาษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไปงานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา จังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมีจุดแข็งด้านโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยประยุกต์ใช้แนวนโยบายจากมหาเถรสมาคม และแผนยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเหมาะสม มีการสนับสนุนจากภาครัฐใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การสื่อสาร และการเผยแพร่ธรรมะ รวมถึงเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ในจังหวัดมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งยังเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงพื้นที่ การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากร ที่จำเป็นต้องปรับปรุงในเชิงระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในด้านโอกาส คณะสงฆ์ได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ นโยบายจากส่วนกลาง และกระแสศรัทธาของประชาชน ซึ่งเอื้อต่อการยกระดับการบริหารให้ทันสมัย โปร่งใส และตอบโจทย์พื้นที่ได้ดี ขณะที่อุปสรรคสำคัญยังคงเป็นการประสานงาน การใช้เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ทั่วถึง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบูรณาการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาเกิดผลอย่างยั่งยืนในระดับจังหวัด

2. การพัฒนางานการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองเริ่มจากกระบวนการวางแผนที่มีโครงสร้างชัดเจนและการประชุมระดับเจ้าคณะ แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัดระดับพื้นที่ ระบบข้อมูลสนับสนุน และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ส่งผลให้แผนบางส่วนไม่สอดคล้องกับบริบทจริง ด้านการปฏิบัติยังมีข้อจำกัดด้านความพร้อมของผู้ปฏิบัติการมีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผล โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและวัดขนาดเล็ก ซึ่งทำให้การขับเคลื่อนแผนยังไม่ทั่วถึง ขณะที่กระบวนการตรวจสอบยังไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีบ้างแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์มีความพยายามปรับแผนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ มีการประเมินผล ใช้เทคโนโลยี และสร้างความร่วมมือกับพระสังฆาธิการวัดในพื้นที่ และภาคีชุมชน ทำให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ด้านการบริหารที่ยึดหลักธรรม

พบว่า พระสังฆาธิการแสดงเมตตาทายกรรมโดยลงพื้นที่ เยี่ยมเยียน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด ส่วนเมตตาโมกกรรมปรากฏผ่านการตัดสินใจด้วยความเข้าใจ พุดจาสุภาพ และให้ออกาสผู้ผิด เมตตาวัจจกรรมปรากฏชัดในการใช้ถ้อยคำอ่อนโยน สร้างสรรค์ และส่งเสริมความสามัคคี

นอกจากนี้ คณะสงฆ์ยังส่งเสริมหลักสาธารณโมค โดยใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นธรรม จัดตั้งคลังปัจจัยกลาง สนับสนุนวัดขนาดเล็ก และจัดกิจกรรมอย่างโปร่งใสในด้านศีลสามัญญตา มีการส่งเสริมแนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น การสวดมนต์ การอบรมธรรมวินัย และพิธีกรรมร่วม โดยไม่แบ่งแยกวัดใหญ่หรือเล็ก สร้างความเข้าใจและสามัคคีภายในหมู่คณะ ขณะที่ทักขิสามัญญตาปรากฏผ่านความเห็นร่วมกันในการยึดพระธรรมวินัย การบริหารแบบโปร่งใส และการเปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับคณะสงฆ์ในบริบทสมัยใหม่

3. การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองดำเนินการพัฒนางานการปกครองตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. การสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของวัดในการเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาจริยธรรม และเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา การจัดอบรม และการใช้สื่อออนไลน์ พร้อมผลักดันความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรักษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2. การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ผ่านการประชุมสื่อสารระหว่างเจ้าคณะ การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล การอบรมพระสังฆาธิการ และการส่งเสริมธรรมาภิบาล เพื่อสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน 3. การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในด้านพระธรรมวินัย การบริหาร และการใช้เทคโนโลยี ผ่านการอบรมวิทยากร คู่มือ ระบบพี่เลี้ยง และการมีส่วนร่วมของฆราวาส เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง และ 4. การจัดการทรัพยากรเพื่อการขับเคลื่อนงานสงฆ์ทั้งด้านบุคลากร วิชาการ และทรัพยากรสนับสนุน เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี และสื่อธรรมะ ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของงานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง พบว่า จุดแข็งคือการมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ประยุกต์ใช้แนวนโยบายจากส่วนกลางได้อย่างเหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนจากภาครัฐ และความร่วมมือของพระสังฆาธิการ

ส่งผลให้เกิดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อชุมชนและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ขณะนี้จุดอ่อนยังคงอยู่ที่ข้อจำกัดในการเข้าถึงพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และระบบข้อมูลที่ไม่ทั่วถึง ซึ่งส่งผลต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติจริง ด้านโอกาส คณะสงฆ์ได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มีนโยบายจากมหาเถรสมาคม และศรัทธาของประชาชนที่ยังเข้มแข็ง เอื้อต่อการยกระดับการบริหารให้ทันสมัย ด้านอุปสรรคยังพบปัญหาเชิงระบบ เช่น การสื่อสาร การประสานงาน และการขาดบุคลากรเฉพาะทาง รวมถึงความท้าทายในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชวชิรธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมโม) (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยวิสัยทัศน์ โครงสร้างที่ดี การใช้เทคโนโลยี และการกระจายอำนาจอย่างเหมาะสม และผลการวิจัยที่ชี้ว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมีจุดแข็งด้านโครงสร้างและการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ยังเผชิญข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรและการมีส่วนร่วม สะท้อนถึงการบริหารที่ยังไม่สอดคล้องกับหลัก ธรรมาธิปไตย ซึ่งเน้นให้การปกครองตั้งอยู่บนหลักธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงปัญหาทางปฏิบัติ แต่ยังเป็นความท้าทายเชิงหลักการ

2. กระบวนการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลัก PDCA โดยเริ่มจากการวางแผน (Plan) ที่แม้จะมีโครงสร้างที่ชัดเจนในระดับเจ้าคณะ แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากวัดระดับพื้นที่ และยังมีระบบข้อมูลที่เป็นระบบ ส่งผลให้แผนบางส่วนไม่สามารถตอบสนองบริบทพื้นที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับในขั้นการปฏิบัติ (Do) ที่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรการติดตามประเมินผล และการเน้นเป้าหมายเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติในจังหวัดเพชรบุรีที่เน้นการระดมความคิดเห็นและการบูรณาการอย่างเป็นระบบ (พระพิพิธพัชรโรตม (อานวย อินทวนโณ), 2566) นอกจากนี้ การตรวจสอบ (Check) ในพื้นที่อ่างทองยังขาดมาตรฐานและกลไกที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดบุคลากรเฉพาะทาง สวนทางกับจังหวัดเพชรบุรีที่เน้นการตรวจสอบอย่างโปร่งใส มีส่วนร่วม และเชื่อมโยงกับแผนปฏิรูปอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในขั้นการดำเนินการให้เหมาะสม (Action) คณะสงฆ์อ่างทองมีความพยายามในการปรับปรุงกิจกรรมและใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การที่คณะสงฆ์มีการประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรม 6 เช่น เมตตาทายกรรมและสาธารณโภคี แสดงให้เห็นการน้อมนำแนวคิด การจัดการเชิงพุทธ เพื่อสร้างความสามัคคีและความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระสมุห์สันติ สุจิณโณ (2567) ที่ระบุว่าหลักธรรมดังกล่าวช่วยลดความขัดแย้งและเสริมความมั่นคงในสังคมสงฆ์

ขณะเดียวกัน การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์ยังได้บูรณาการหลักสาราณียธรรมในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะเมตตาทายกรรมที่แสดงออกผ่านการเยี่ยมเยียนช่วยเหลือ และใส่ใจในทุกระดับ เมตตามโนกรรมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ ให้อภัย และไม่ตัดสินผู้อื่นอย่างเร่งรีบ เมตตาวาจกรรมที่ใช้ถ้อยคำสุภาพ สร้างสรรค์ และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้หลักสาธารณโภคีที่เน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัดเล็กและวัดใหญ่ ขณะที่หลักศีลสามัญญตาส่งเสริมการถือปฏิบัติร่วมกันอย่างมีวินัยและเสมอภาค และหลักทักขิณสามัญญตาเน้นความเห็นร่วมกันบนฐานของเหตุผลและการเปิดใจรับฟัง ความพยายามดังกล่าวสะท้อนถึงการวางรากฐานของการบริหารคณะสงฆ์อย่างยั่งยืนในระดับจังหวัด อันสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์สันติ สุจินโณ (2567) ที่ชี้ว่าหลักสาราณียธรรมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจ ความผาสุก และความสามัคคีในหมู่คณะอย่างมั่นคง

3. การพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาในด้านการสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา มีลักษณะโดดเด่นในด้านการส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของวัดในพื้นที่ โดยเน้นการเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาริยธรรม และสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา การจัดค่ายพุทธบุตร การสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเผยแผ่ธรรมะ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้วัดมีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระพิพิธพัชรโธม (อานวย อินทวณโณ) (2566) ที่พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรีมีการจัดโครงการปลูกฝังศรัทธา ขยายโอกาสทางการศึกษาพระพุทธศาสนา และส่งเสริมกิจกรรมทางศีลธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาเครือข่ายการศึกษาและหลักสูตรเชิงพุทธที่ทันสมัย ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการภายในของคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองก็มีพัฒนาการอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการประชุมและประสานงานของเจ้าคณะ การใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล รวมถึงการอบรมพระสังฆาธิการเพื่อเสริมศักยภาพด้านการบริหาร พร้อมส่งเสริมธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีที่พัฒนาองค์กรด้วยหลักสูตรเชิงพุทธ นวัตกรรมการศึกษา และการบริหารแบบบูรณาการ นอกจากนี้ คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยสนับสนุนการอบรม การจัดทำแหล่งเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแผ่ธรรมะ ร่วมกับการพัฒนาและบริหารทรัพยากรทั้งด้านบุคคล วิชาการ และการเงินอย่างเป็นระบบ ซึ่งตรงกับแนวทางในจังหวัดเพชรบุรีที่มุ่งพัฒนาพระนักเผยแผ่ พระวิปัสสนาจารย์ และศูนย์กลางความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความ

มั่นคงทางสถาบันศาสนาในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดเพชรบุรี และตราดที่มีการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบอย่างชัดเจน (พระพิพิธพัชรโธม (อานวย อินทวณโณ), 2566; พระราชวรธรรมคณี (บังคม รกขิตธโม), 2567) จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองยังต้องพัฒนาเพื่อให้การปฏิรูปมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเชื่อมโยงผลการวิจัยกับ ธรรมาธิปไตย และการจัดการเชิงพุทธทำให้เข้าใจได้ว่าการบริหารที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือปัจจัยสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความยั่งยืน และศรัทธาของประชาชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาการพัฒนางานการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอ่างทอง สะท้อนให้เห็นทั้งจุดแข็ง ข้อจำกัด โอกาส และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นด้านโครงสร้างการบริหาร การสนับสนุนจากภาครัฐ และการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเสริมศักยภาพ ขณะเดียวกันยังพบข้อจำกัดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากรซึ่งต้องได้รับการแก้ไขเชิงระบบ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงไม่เพียงเป็นการบันทึกข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ แต่ยังเป็นฐานในการทำความเข้าใจพลวัตของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาที่ผสมผสานหลักการจัดการเชิงรูปธรรมกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการน้อมนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการเสริมสร้างศรัทธาและความสามัคคี ภายในคณะสงฆ์ ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการบูรณาการแนวคิดทางธรรมเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้จึงไม่เพียงตอบโจทย์การจัดการเชิงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังมีศักยภาพที่จะเป็นต้นแบบในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอื่น ๆ ในอนาคต เพื่อให้การบริหารงานพระพุทธศาสนาเกิดความมั่นคง โปร่งใส และยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย เป็นภาพดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 จังหวัดอ่างทองได้ขับเคลื่อนงานการปกครองคณะสงฆ์โดยอาศัย แผนนโยบายจากมหาเถรสมาคมและยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มาปรับใช้ใน ระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและ ชุมชน อาทิ โรงเรียน อบต. และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและ คุณธรรมแก่เยาวชนและประชาชน เช่น การอบรมพระใหม่ ค่ายพุทธบุตร การใช้สื่อ ออนไลน์เพื่อการเผยแพร่ธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านการบริหารจัดการ คณะสงฆ์จังหวัดอ่างทองมุ่งพัฒนาโครงสร้างและกระบวนการ ภายในให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยมีการประชุมสม่ำเสมอ การใช้เทคโนโลยีติดตามงาน การจัดทำฐานข้อมูล และการอบรมพระสังฆาธิการเพื่อพัฒนาทักษะการบริหาร ตลอดจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล และพัฒนาคณะสงฆ์สู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อท้าทายในการดำเนินงาน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง และการรักษาสมดุลระหว่างประเพณีกับการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบาย การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนา เครือข่ายร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์สามารถดำรงความมั่นคง ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการบูรณาการแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดให้ สอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคมและยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทาง ชัดเจนและมีมาตรฐานเดียวกัน
2. กำหนดกรอบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยใช้ตัวชี้วัดด้าน คุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย เพื่อประเมินความคุ้มค่าและความยั่งยืนของโครงการ
3. ส่งเสริมความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน-ชุมชน (Public-Private-People-Partnership: PPPP) ในการสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และทรัพยากร เพื่อเพิ่มศักยภาพการ ขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดอบรมและพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการบริหาร จัดการ การใช้เทคโนโลยี และพระธรรมวินัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง เกี่ยวกับวัด พระภิกษุ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้ ในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม

3. จัดตั้งเครือข่ายวัดต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริหารจัดการ และการพัฒนาทรัพยากร เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นพี่เลี้ยงให้แก่วัดอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ เครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. วิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด เพื่อหาข้อดีและจุดอ่อนของการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน

3. พัฒนาเครื่องมือวัดและตัวชี้วัดเฉพาะด้าน สำหรับประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (สุวัฒน์ อคฺคธมฺโม). (2558). *การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสียงเชียง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพุทธธรรม*.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2550). *ธรรมาธิปไตย : หลักการปกครองในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพิพิธพัชรโรตม (อานวย อินทวณฺโณ). (2566). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 234-246.

พระราชวชิรธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมฺโม). (2567). รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 7(6), 369-382.

พระสมุห์สันติ สุวณฺโณ. (2567). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี. *วารสาร มจร พุทธชินราชปริทรรศน์*, 9(6), 394-405.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม : ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลือฉวี.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์สำหรับพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

_____. (2562). *แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2562-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

- สุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ. (2557). *กฎหมายคณะสงฆ์: คำอธิบายกฎหมายและบทวิเคราะห์*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อัมพร บุญช่วย. (2560). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย : วิวัฒนาการและบทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วิปัสสนาภาวนาศึกษา : การสัมมนามิติใหม่*

VIPASSANA MEDITATION STUDIES: A SEMINAR ON NEW PERSPECTIVES

เสนาะ ผดุงฉัตร, พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ

Sanoh Phadungchat, Phramaha Chirawat Kantavanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: chiravat.kan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการสัมมนาเข้ากับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา อันเป็นกระบวนการฝึกฝนจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการเจริญสติและพัฒนาปัญญาให้รู้แจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริง แนวทางดังกล่าว นับเป็นนวัตกรรมทางจิตศึกษาที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพจิตอย่างลึกซึ้ง การสัมมนาวิปัสสนาภาวนา จึงมิใช่เพียงกิจกรรมเชิงวิชาการ หากแต่เป็นเวทีการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับการฝึกอบรมภายในอย่างมีระบบ จุดเด่นของแนวทางนี้อยู่ที่การออกแบบกระบวนการสัมมนาให้ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้นำกระบวนการ เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจริญสติ และทดลองปฏิบัติกรรมฐานในแนวทางที่เหมาะสมกับจริตของตนเอง ทั้งนี้ ยังครอบคลุมการศึกษากัมมัฏฐาน 5 สายหลัก ได้แก่ สายพุทโธ อานาปานสติ พอง-ยุบ สัมมา-อะระหัง และสายเคลื่อนไหวก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างรอบด้านและเลือกแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับตนมากที่สุด ผลจากกระบวนการนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจตนเอง พัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ เพิ่มพูนภาวะผู้นำอย่างมีสติ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและต่อยอดสู่การดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาเพื่อการหลุดพ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: วิปัสสนาภาวนา; สัมมนา; มิติใหม่

Abstract

This academic article aimed to explore the integration of seminar knowledge with the practice of Vipassana meditation, a mental training process grounded in Buddhist principles that emphasizes mindfulness, Sati, and the development of insight, Panya, into the true nature of reality. This approach represented an innovative form of contemplative education that deeply fosters mental quality and wisdom. Vipassana Seminar is not merely an academic activity, but rather a holistic learning platform that systemically connected intellectual exchange with internal training. Its strength lied in the design of a seminar process that combined both theoretical and practical dimensions, led by experienced instructors who facilitated the sharing of meditative experiences, mindful awareness, and guided meditation practices tailored to individual temperaments. The model also included a comparative study of five principal meditation traditions in Thailand: Buddho, Anapanasati mindfulness of breathing, Rising-Falling, pausing-expanding, Samma-Arahant, and Movement-based practices. This comprehensive structure allowed participants to gain a well-rounded understanding and select the method that best aligns with their nature. As a result, the process enhanced self-awareness, cultivated mental resilience, developed mindful leadership, fostered collaborative work, and supported ethical living. These outcomes can be applied at individual, organizational, and societal levels, contributing to the ultimate goal of liberation, in accordance with Buddhist teachings.

Keywords: Vipassana Meditation; Seminar; New Dimensions

บทนำ

องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีของประเทศ การดำเนินงานของแต่ละองค์กรจำเป็นต้องเผชิญกับการแข่งขันในหลากหลายด้าน โดยมุ่งหวังให้องค์กรของตนมีความเจริญก้าวหน้า ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพราะสังคมในปัจจุบันอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในยุคที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นโลกของ

ข้อมูลข่าวสาร (Information Society) ที่การติดต่อสื่อสารไร้พรมแดนและมีความคล่องตัวสูง (เกษกานดา สุภาพจน์, 2549)

ในบริบทดังกล่าว การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งจากภายในตนเอง และจากอิทธิพลภายนอก โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับปัญหาด้านการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา จึงทำให้มนุษย์คิดค้นวิธีการเรียนรู้และค้นคว้า เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งหนึ่งในวิธีการสำคัญ คือ การสัมมนา ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมความคิดร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปจากประเด็นที่นำมาหารือ การประชุมสัมมนาจึงมีความจำเป็นต่อการบริหารและการปฏิบัติงานขององค์กร การประชุมสัมมนาที่มีประสิทธิภาพต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการเตรียมการอย่างรอบคอบ ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยมุ่งสู่ข้อสรุปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนคำนึงถึงความประหยัดทั้งด้านเวลาและงบประมาณ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในลักษณะใดก็ตาม จำเป็นต้องเข้าใจขั้นตอนและหลักการของการประชุมสัมมนา จึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, 2564) ทั้งนี้ ธรรมเนียม หมายถึง ที่ตั้งแห่งการงานของจิตใจ ซึ่งเป็นอุบายทางใจในการฝึกอบรมจิต โดยการมีสติกำหนดรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น ช่วยให้จิตของผู้ปฏิบัติตั้งตัวอยู่เสมอ กล่าวคือ การฝึกกรรมฐานเป็นกระบวนการฝึกการรู้สึกตัว การมีจิตตั้งรู้ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตได้อย่างมีสติและปัญญา (ช.ป. (ไทย) 31/28/41)

จากที่กล่าวมา การนำองค์ความรู้ด้านการสัมมนามาผสมผสานเข้ากับวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นกระบวนการตามหลักพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพจิต นับเป็นแนวทางใหม่ที่น่าสนใจในการส่งเสริมการพัฒนาทางจิตใต้อย่างมีระบบ โดยมุ่งนำเสนอความหมายและความสำคัญของการสัมมนาและวิปัสสนาภาวนา การบูรณาการองค์ความรู้ทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน ตลอดจนแนวทางประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการฝึกอบรมจิตและเสริมสร้างปัญญาในระดับบุคคลและองค์กร ดังนั้น การสัมมนาวิปัสสนาภาวนาจึงเป็นแนวปฏิบัติที่ควรได้รับการศึกษา ทำความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมต่อไป

หลักการจัดสัมมนา

คำว่า สัมมนา มาจากคำว่า ส + มน หรือ ส + มนา รวมเป็น สัมมนา ซึ่งหมายถึง การร่วมใจกัน หรือการประชุมร่วมกัน ทั้งนี้ คำว่า สัมมนา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Seminar ซึ่งมีความหมายว่า การพบกันด้วยจิตใจ (Meeting of the Mind) (ไพพรรณ เกียรติโชคชัย, 2546)

การสัมมนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการประชุมที่มีลักษณะเป็นทางการ มีการกำหนดโครงสร้างและแบบแผนที่แน่นอน มีคณะผู้รับผิดชอบดูแลการดำเนินงาน โดยมีหัวข้อที่ชัดเจน มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้นำการอภิปรายหรือเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้าร่วม ตลอดจนกระตุ้นเร้าความคิด และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายเชิงลึกในกลุ่มย่อย เพื่อพัฒนาความเข้าใจร่วมกันในประเด็นที่ศึกษา (ประชุม โพธิกุล, 2539) ด้วยเหตุนี้ การสัมมนาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานขององค์กรทุกระดับ การสัมมนาที่มีประสิทธิภาพต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการวางแผนและการเตรียมการอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปตามเป้าหมาย โดยคำนึงถึงความประหยัดทั้งด้านเวลาและทรัพยากร อีกทั้งผู้เข้าร่วมต้องมีความเข้าใจในขั้นตอนและหลักการของการสัมมนา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, 2564)

อภิญญา กิริติสุขคนธ์ (2546) ระบุว่า การดำเนินงานใด ๆ ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการวางแผน และตัดสินใจร่วมกันอย่างรอบคอบผ่านกระบวนการประชุม โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้อง การประชุมจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

ในทำนองเดียวกัน สมิตร สัจฉกร (2552) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประชุมว่าเป็นกลไกสำคัญของทุกองค์กรในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศจนถึงระดับโลก โดยมีบทบาทเป็นศูนย์รวมของการคิด การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวิจัย การริเริ่มนวัตกรรม ตลอดจนการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการประชุมที่ดีไม่ใช่เพียงการจัดให้มีขึ้นเท่านั้น แต่ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. เป็นช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็ว มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างทันทีทันใด ลดปัญหาการสื่อสารคลาดเคลื่อน
2. เป็นเวทีระดมความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อหาข้อสรุปหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน
3. เป็นสื่อกลางในการสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วม และส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ในองค์กร
4. เป็นเทคนิคในการได้มาซึ่งแนวคิด ความรู้ และประสบการณ์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร
5. เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดนโยบาย ข่าวสาร หรือองค์ความรู้ เช่น การประชุมชี้แจงเชิงนโยบาย หรือการประชุมทางวิชาการ

จากแนวคิดทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า การสัมมนาไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางวิชาการเท่านั้น หากยังเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยพัฒนาองค์กร และสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การสัมมนาเป็นกระบวนการประชุมที่มีแบบแผนชัดเจน ดำเนินการภายใต้การนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เข้าร่วม การสัมมนาที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนและการเตรียมการที่ดีจะช่วยให้เกิดการตัดสินใจร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเวทีในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์และองค์ประกอบของการสัมมนา

การสัมมนานับเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวทางแก้ไขปัญหาขององค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การสัมมนาจึงควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน รวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เกษกานดา สุภาพจน์ (2549) ได้ให้ความมุ่งหมายเพื่อให้การสัมมนาได้บรรลุผลตามความต้องการในทางธุรกิจหรือการเรียนการสอน การสัมมนาจึงมีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. อบรม ฝึกฝน ชี้แจง แนะนำ สั่งสอน ปลูกฝังทัศนคติและให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
2. พิจารณา สืบรวจ ตรวจสอบปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ที่หยิบยกขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการรู้
3. เสนอสาระน่ารู้ น่าสนใจที่ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์
4. แสวงหาข้อตกลงด้วยวิธีการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี ชักถามถกเถียงปรึกษาหารือภายใต้หัวข้อที่กำหนด
5. การตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายหรือแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติ
6. ให้ได้ข้อสรุปผลของการนำเสนอหัวข้อหรือการวิจัย

องค์ประกอบของการประชุมสัมมนาเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินงาน หากขาดการคำนึงถึงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง อาจส่งผลให้การประชุมสัมมนาขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้การประชุมสัมมนาบรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ผู้จัดประชุมควรพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยองค์ประกอบของสัมมนาหลัก ๆ แล้วนั้น มี 5 ด้าน (แพรวพรรณ ตรีชั้น, 2563) ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านเนื้อหา หมายถึง สารสำคัญหรือเรื่องราวที่จะนำมาจัดประชุมสัมมนา โดยต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ชื่อเรื่องที่เหมาะสม หัวข้อที่สอดคล้องกับเนื้อหา กำหนดการที่ชัดเจน และผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อให้การสัมมนาเป็นไปอย่างมีเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. องค์ประกอบด้านบุคลากร ประกอบด้วย บุคคลที่มีบทบาทในการจัดและร่วมสัมมนา ได้แก่ คณะผู้ดำเนินงาน วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งแต่ละฝ่ายต้องมีความเข้าใจในบทบาทของตน เพื่อให้กระบวนการสัมมนาเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลตามที่ตั้งไว้

3. องค์ประกอบด้านสถานที่ สถานที่ที่ใช้จัดสัมมนาต้องเอื้อต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น ระบบภาพและเสียง โต๊ะ เก้าอี้ หรือสื่อประกอบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้การสัมมนาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. องค์ประกอบด้านเวลา การกำหนดวันและเวลาในการจัดสัมมนาควรวางแผนล่วงหน้าให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม รวมถึงความสะดวกของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดช่วงของการสัมมนา

5. องค์ประกอบด้านงบประมาณ งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดสัมมนา ผู้จัดต้องวางแผนค่าใช้จ่ายให้รอบคอบและเพียงพอครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมด ทั้งด้านสถานที่ วิทยากร อุปกรณ์ และอื่น ๆ เพื่อให้การจัดสัมมนาเป็นไปตามแผนและไม่เกิดปัญหาด้านการเงิน

การสัมมนาเป็นกิจกรรมสำคัญในการแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาทัศนคติ และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาย่างมีระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรม ให้คำปรึกษา สรรวจปัญหา นำเสนอสาระใหม่ ตัดสินใจเชิงนโยบาย และสรุปผลที่น่าไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้สัมมนาบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา บุคลากร สถานที่ เวลา และงบประมาณ ซึ่งล้วนมีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการสัมมนาโดยรวม

วิปัสสนาภาวนาศึกษา

วิปัสสนาภาวนา หรือ วิปัสสนากัมมัฏฐาน หมายถึง การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริงในสภาวะธรรม หรือขั้นทั้งห้า อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เพื่อให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กล่าวคือ เป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ทนอยู่ได้ยาก ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน และไม่สามารถบังคับบัญชาได้ เมื่อผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งเช่นนี้ ย่อมสามารถดำเนินไปสู่มรรค ผล และนิพพาน

ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติควรมีความเข้าใจในความหมาย หลักการ และวิธีการของ วิปัสสนาภาวนาอย่างถูกต้องก่อนเริ่มปฏิบัติ (พระเชวงศักดิ์ จันทวิโส, 2560)

คำว่า วิปัสสนา ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น สื่อถึงปัญญาอันเป็นกิริยารู้ชัด ได้แก่ ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความรู้แจ่มแจ้ง ความไม่หลง ความเข้าใจธรรม โดยรอบ และการเห็นแจ้งในธรรมโดยประจักษ์ เช่น ปัญญาเปรียบเสมือนแผ่นดิน ปฏัก ศาสตรา ประทีป หรือดวงแก้ว ปัญญาที่ทำหน้าที่ทำลายกิเลส นำทางไปสู่ความหลุดพ้น จนถึงความเป็นสัมมาทิฐิ เรียกอีกนัยหนึ่งว่า ปัญญินทรีย์ หรือวิปัสสนา (อภิ.สง. (ไทย) 34/31/30)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2553) ซึ่งปัจจุบันได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ แห่งวัดญาณเวศกวัน พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้ให้ความหมายของวิปัสสนาไว้อย่างลุ่มลึกว่า หมายถึง ความเห็นแจ้ง คือ การเห็นตรงต่อความเป็นจริงของสภาวธรรม (รูปนาม) โดยใช้ปัญญาที่รู้เท่าทันไตรลักษณ์ เพื่อก่อนความหลงผิด ความเข้าใจผิดในสังขาร และเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นโดยแท้จริง

โดยหลักการแล้ว กรรมฐาน หรือการฝึกอบรมจิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สมถกรรมฐาน หรือสมถภาวนา (Tranquility Development) หมายถึง การฝึกจิตให้สงบระงับจากนิวรณ์กิเลส โดยทำจิตให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ สมถะ แปลว่า ความสงบ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553) ให้ความหมายว่า ธรรมเป็นเครื่องสงบระงับจิต เป็นธรรมที่ทำให้จิตสงบระงับจากนิวรณ์

2. วิปัสสนากรรมฐาน หรือ วิปัสสนาภาวนา (Insight Meditation) หมายถึง การอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งในรูปนามตามความเป็นจริง หรือเห็นรูปนามโดยไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นกระบวนการฝึกฝนจิตใจทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการเจริญสติและพัฒนาปัญญา เพื่อให้เข้าใจสภาวะธรรมชาติของชีวิตอย่างลึกซึ้ง จุดมุ่งหมายหลักคือการเฝ้าสังเกตจิตใจและร่างกายอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ปรุงแต่งหรือยึดติดกับความคิด ความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น การปฏิบัติลักษณะนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นความจริงของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง และเข้าใจว่าทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง (ไม่เที่ยง) ทุกขัง (เป็นทุกข์) และอนัตตา (ไม่มีตัวตน) การฝึกวิปัสสนาเริ่มต้นด้วยการเจริญสติ (สติปัฏฐาน) ซึ่งเป็นการตามดูการเคลื่อนไหวของกาย ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ในแต่ละขณะ เพื่อฝึกให้จิตไม่ยึดติดหรือหลงไปตามสิ่งที่เกิดขึ้น การเฝ้าสังเกตอย่างมีสติช่วยให้เห็นธรรมชาติแท้จริงของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อสติพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ย่อมนำไปสู่ปัญญาอันรู้แจ้ง ดังนั้น เป้าหมายของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ การพัฒนาจิตให้มีปัญญารู้แจ้งเห็นจริง จนสามารถปล่อยวางจาก

ความยึดมั่นในตน ในคน และในสิ่งของ อันเป็นรากเหง้าของความทุกข์ทั้งปวง การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอช่วยคลายความยึดติดจากความโลภ โกรธ และหลง จนกระทั่งนำไปสู่ความหลุดพ้น และบรรลุนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดแห่งชีวิตในพระพุทธศาสนา

กัมมัฏฐาน 5 สาย

การปฏิบัติกัมมัฏฐานแต่ละแบบย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพิจารณาความเหมาะสมหรือจริตของแต่ละบุคคลว่าเหมาะสมกับแนวทางใด ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับธรรมชาติของจิตใจตนเอง

แนวทางของบูรพาจารย์และวิธีการสอนจากสำนักต่าง ๆ ระบุว่า การปฏิบัติกัมมัฏฐานในประเทศไทยที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันสามารถจำแนกออกเป็นแนวทางหลักได้ 5 สาย ดังนี้

1. สายพุทโธ หรือพุทโธกัมมัฏฐาน เป็นวิธีปฏิบัติที่ใช้คำบริกรรมว่า พุทโธ (หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) เป็นหลัก บางแนวทางนำคำบริกรรมไปสัมพันธ์กับลมหายใจ โดยบริกรรมว่า พุท ขณะหายใจเข้า และ โธ ขณะหายใจออก จุดมุ่งหมายเพื่อรวมใจให้เป็นสมาธิได้โดยง่าย ผู้ให้กำเนิดสายนี้ คือ หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งได้นำไปสอนอย่างแพร่หลาย

2. สายอานาปานสติ เป็นการใช้สติกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยเริ่มต้นจากการตามดูลมหายใจ แล้วเชื่อมโยงไปสู่การเจริญสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม มีรากฐานจากพระไตรปิฎก และได้รับการสืบทอดอย่างกว้างขวางโดยท่านพุทธทาสภิกขุ

3. สายพอง-ยุบ เป็นแนวทางที่ใช้คำบริกรรมว่า พองหนอ ขณะท้องพอง และยุบหนอ ขณะท้องยุบ โดยสัมพันธ์กับลมหายใจ ซึ่งเป็นการเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐานในพระไตรปิฎก ผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวทางนี้คือ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ ป.ธ.9)

4. สายสัมมา-อะระหัง (สายธรรมกาย) ใช้การกำหนดนิมิตเป็นลูกแก้วกลมใส พร้อมกับบริกรรมว่า สัมมาอะระหัง เพื่อเป็นเครื่องรวมใจให้เข้าสู่สมาธิ สายนี้ก่อตั้งโดยพระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) หรือที่รู้จักในนาม หลวงพ่อวัดปากน้ำ

5. สายเคลื่อนไหวน (สายหลวงพ่อเทียน) เน้นการเจริญสติด้วยการกำหนดดูอาการเคลื่อนไหวน เพื่อให้เกิดความรู้สึกตัวอยู่เสมอ เป็นวิธีที่เน้นการรู้ทันความคิด ซึ่งเป็นต้นเหตุของความทุกข์ โดยมีรากฐานจากอิริยาปถปัฏพะ (หมวดอิริยาปถ) ผู้เผยแพร่วิธีปฏิบัตินี้คือ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโก

การปฏิบัติกัมมัฏฐานแต่ละแบบควรพิจารณาให้เหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติของจิตใจตนเอง แนวทางการปฏิบัติที่นิยมในประเทศไทย

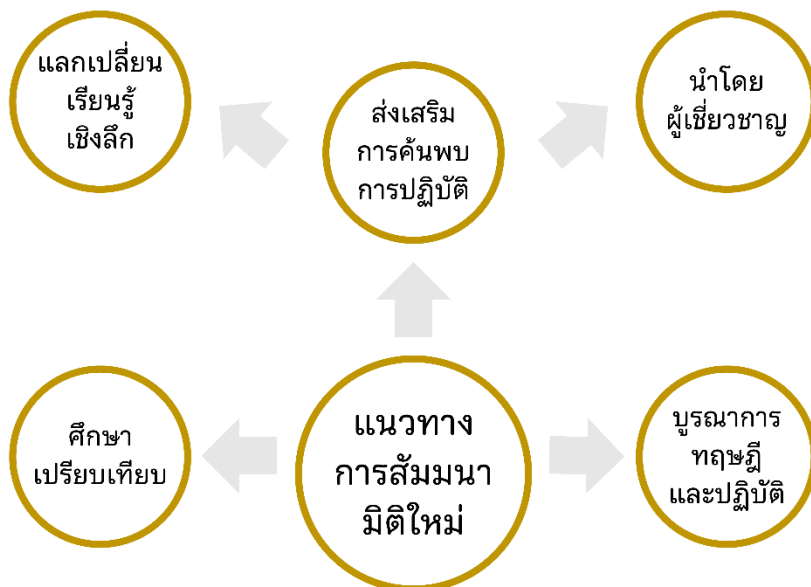

สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 สายหลัก ได้แก่ สายพุทโธ สายอานาปานสติ สายพอง-ยุบ สายสัมมา-อะระหัง และสายเคลื่อนไหว ซึ่งล้วนมุ่งเน้นการฝึกสติ สมาธิ และปัญญาเพื่อการพัฒนาจิตและการหลุดพ้นตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

แนวทางการสัมมนาใหม่

การสัมมนาวิปัสสนาภาวนาในมิติใหม่ ควรได้รับการออกแบบให้เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงลึก โดยมีโครงสร้างที่ชัดเจนภายใต้การนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการภาวนา ซึ่งผสานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมสามารถพัฒนาความรู้ เสริมสร้างประสบการณ์ภายใน และเข้าใจแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับจริตของตนเอง ทั้งนี้ การสัมมนาควรมีกรอบแนวทางที่เป็นระบบ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน หัวข้อเฉพาะด้าน กำหนดเวลา เนื้อหา และวิทยากรไว้อย่างเหมาะสม ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางได้ ดังนี้

1. เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงลึก เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมอภิปราย ชักถาม และแบ่งปันประสบการณ์การภาวนาเพื่อเสริมความเข้าใจจากหลากหลายมุมมอง
2. นำโดยผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนาภาวนา มีครูผู้สอนหรือพระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสบการณ์จริงในการปฏิบัติ และสามารถอธิบายแนวทางต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ
3. จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้หลักธรรมควบคู่กับการลงมือฝึกปฏิบัติ เช่น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม หรือการเจริญสติในชีวิตประจำวัน
4. ศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางกัมมัฏฐาน 5 สายหลัก ได้แก่ สายพุทโธ สายอานาปานสติ สายพอง-ยุบ สายสัมมา-อะระหัง และสายเคลื่อนไหว เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับจริตของตนเอง
5. ส่งเสริมการค้นพบแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับจิตใจตนเอง มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้พิจารณาและทดลองปฏิบัติจริง เพื่อค้นพบแนวทางที่เหมาะสมกับอุปนิสัยและธรรมชาติภายในซึ่งสามารถสรุปออกมาในรูปของแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการสัมมนามิติใหม่

ประโยชน์ของการสัมมนาวิปัสสนาภาวนา

จากการวิเคราะห์แนวทางการสัมมนามิติใหม่ สามารถสังเคราะห์ประโยชน์ของการสัมมนาวิปัสสนาภาวนาได้ ดังนี้

1. ผู้จัดสัมมนาและผู้เข้าร่วมสามารถดำเนินกระบวนการสัมมนาวิปัสสนาภาวนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการเจริญสติและปัญญาในเชิงลึก
2. ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐานและหลักธรรมพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในงานและชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาจิตใจอย่างเหมาะสม
3. การเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการปฏิบัติวิปัสสนาทำให้ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจในธรรมชาติของจิตใจและร่างกาย ส่งผลให้การทำงานและการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. การสัมมนาวิปัสสนาภาวนายังช่วยลดภาระของผู้บังคับบัญชา เพราะผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและวิธีการฝึกฝน จึงสามารถแก้ไขปัญหาและปรับปรุงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ช่วยพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้พร้อมรับบทบาทใหม่หรือการเปลี่ยนแปลง ด้วยการฝึกฝนจิตใจให้มั่นคงและเปิดกว้าง ลดความกังวลเมื่อต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ

6. ส่งเสริมโอกาสความก้าวหน้า เพราะผู้ที่ผ่านการสัมมนาวิปัสสนาจะมีจิตใจที่แข็งแกร่งและความเข้าใจลึกซึ้ง ส่งผลให้ได้รับการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งหรือมอบหมายหน้าที่สำคัญก่อน

7. กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ด้วยจิตใจที่สงบและมีสติรู้เท่าทันสภาพแวดล้อมและตนเอง

8. สร้างความเข้าใจและความเมตตาระหว่างเพื่อนร่วมงาน เกิดมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือที่มีพื้นฐานจากสติปัญญาและการเห็นอกเห็นใจอย่างแท้จริง

9. ส่งเสริมความกระตือรือร้น กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบ โดยอาศัยการเจริญสติที่ช่วยให้ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นและพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาและการเป็นผู้นำอย่างมีปัญญา

การสัมมนาวิปัสสนาภาวนาในมิติใหม่ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเน้นการเจริญสติและปัญญาอย่างเป็นระบบ ผู้เข้าร่วมจะได้รับความรู้และประสบการณ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตและการทำงานอย่างเหมาะสม ช่วยพัฒนาทักษะด้านจิตใจ ความคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ในองค์กร และภาวะผู้นำอย่างมีสติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งระดับบุคคลและองค์กร

สรุป

วิปัสสนาภาวนาศึกษา การสัมมนาในมิติใหม่ เป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่างหลักการสัมมนากับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางจิตศึกษาที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญาอย่างลึกซึ้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา การสัมมนาวิปัสสนาภาวนาในมิติใหม่นี้ จึงมิใช่เพียงกิจกรรมทางวิชาการ หากแต่เป็นกระบวนการฝึกอบรมภายในที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

โดยพื้นฐานของแนวคิดนี้อาศัยความเข้าใจในความหมายของสัมมนาว่า เป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีโครงสร้างภายใต้การนำของผู้เชี่ยวชาญและการปฏิบัติวิปัสสนาในฐานะการฝึกเจริญสติและพัฒนาปัญญาให้รู้แจ้งตามความเป็นจริงของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งทั้งสองกระบวนการต่างเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ

แนวทางการสัมมนาวิปัสสนาภาวนา ควรมีองค์ประกอบที่ชัดเจน ได้แก่ การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ภาวนา การมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ การบูรณาการทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางกัมมัฏฐานหลากหลายสาย และการส่งเสริมให้

ผู้เข้าร่วมได้ค้นพบแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับจริตของตนเอง เมื่อการสัมมนาดำเนินไปอย่างถูกต้อง ย่อมช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ช่วยส่งเสริมคุณภาพจิต ความสัมพันธ์ในองค์กร ภาวะผู้นำที่มีสติ และการพัฒนาองค์กรรวมในทุกมิติ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้เพื่อการหลุดพ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- เกษกานดา สุภาพจน์. (2549). *การจัดสัมมนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ประชุม โพธิกุล. (2539). *เทคนิคการประชุม*. กรุงเทพฯ: สบายใจ.
- พระเชวงศักดิ์ จันทวโร. (2560). *การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยสุญญตาในจุฬสุญญตสูตร* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 19). นนทบุรี: บริษัทเอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาสุพัตร์ วชิราวโร. (2564). *สัมมนาพระพุทธศาสนา*. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ บริษัทโพกัส พริ้นติ้ง จำกัด.
- แพรวพรรณ ตรีชั้น. (2563). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดประชุมและการจัดนิทรรศการ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไพพรรณ เกียรติโชคชัย. (2546). *หลักการสัมมนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: การศึกษา จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมิทร สัจฉกร. (2552). *การประชุมที่เกิดประสิทธิผล*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- อภิญา กิริติสุวคนธ์. (2546). *เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดประชุมสัมมนา (หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สุขภวณักกีฬาด้วยวิธีพุทธ*

ATHLETE WELL-BEING THROUGH BUDDHIST PRACTICES

ณัฐพล อันตรเสน

Nattapon Antarasena

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: poppynatty@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางใหม่ในการส่งเสริมสุขภวณักกีฬา ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงการฝึกฝนทางกายภาพในโลกของกีฬาเข้ากับมิติภายในของจิตใจ ปัญญา และความสัมพันธ์ทางสังคม ภายใต้แนวคิดสุขภวณักกีฬารวม เนื้อหาครอบคลุมการวิเคราะห์สุขภวณักกีฬาใน 4 มิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา พร้อมชี้ให้เห็นความท้าทายที่นักกีฬาต้องเผชิญในโลกการแข่งขัน เช่น ความกดดัน ภาวะหมดไฟ การบาดเจ็บ และความไม่แน่นอนในชีวิต หลังเลิกแข่งขัน โดยวิธีพุทธเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมพลังภายในและสร้างสมดุลอย่างยั่งยืน หลักธรรมสำคัญอย่างอิทธิบาท 4 พละ 5 ไตรสิกขา และมัชฌิมาปฏิปทา ถูกประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทั้งแรงขับภายใน สติ สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในกระบวนการฝึกซ้อม การจัดการอารมณ์ และการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง โดยได้สรุปเป็นโมเดลสุขภวณักกีฬาเชิงพุทธซึ่งสะท้อนการนำหลักธรรมมาเป็นกลไกในการพัฒนาแบบองค์รวมทั้ง 4 มิติ มุ่งเน้นการหล่อหลอมพลังภายในให้เกิดความสมดุลจากภายในสู่ภายนอกทั้งในระดับบุคคลและเชิงระบบ แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยยกระดับประสิทธิภาพด้านกีฬา แต่ยังส่งเสริมคุณภาพชีวิตและวุฒิภาวะของนักกีฬาให้สามารถดำรงอยู่ในสนามแข่งขันและในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: สุขภวณักกีฬา; วิธีพุทธ; อิทธิบาท 4; พละ 5

Abstract

This academic article aimed to propose a new approach to promoting athletes' well-being by systematically integrating Buddhist principles. It connects physical training in the world of sports with inner dimensions of the mind, wisdom, and social relationships under the concept of holistic well-being. The content covered an analysis of well-being in four dimensions: physical, mental, social, and intellectual. It highlighted the challenges athletes face in competitive environments, such as pressure, burnout, injuries, and uncertainty in post-competition life, and presented the Buddhist methods as a means of strengthening inner resilience and fostering sustainable balance. Key Buddhist principles such as the Four Paths of Accomplishment, Iddhipada, the Five Powers, Bala, the Threefold Training, TiSikkha, and the Middle Way, Majjhimapatipada were applied to enhance inner drive, mindfulness, concentration, and wisdom in tangible ways throughout training, emotional regulation, and adaptation to change. The study proposed a Buddhist model of athlete well-being that reflected the application of Dhamma as a mechanism for holistic development across all four dimensions. The approach emphasized cultivating inner strength to create balance from within, extending to external aspects both at the individual and systemic levels. This framework not only enhanced athletic performance but also promoted quality of life and maturity, enabling athletes to thrive both in competition and in contemporary society with stability and sustainability.

Keywords: Athlete Well-Being; Buddhist Way of Life; Ittipada 4; Bala 5

บทนำ

ในยุคที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับสุขภาพและการเล่นกีฬาเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับบุคคล เยาวชน ตลอดจนระดับนโยบายของรัฐ การส่งเสริมให้นักกีฬามีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจจึงเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อกีฬาไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ วินัย ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ ขณะเดียวกัน นักกีฬา

ในปัจจุบันก็ต้องเผชิญกับแรงกดดันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความคาดหวังของผู้ฝึกสอน การแข่งขันที่เข้มข้น หรือการจัดการกับอารมณ์ภายใต้ความพ่ายแพ้และชัยชนะ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาวะโดยรวมของนักกีฬาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วรรณชลี โนริยา และคณะ, 2566)

จากรายงานข่าวในปี 2565 ที่นำเสนอกรณีของนักกีฬาวัยรุ่นที่เกิดภาวะเครียดสะสมจากการฝึกซ้อมและการแบกรับความกดดันทางจิตใจ จนนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การใช้สารกระตุ้น การนอนไม่หลับ หรือการหมดไฟในการแข่งขัน (เนศรา กลิ่นคำหอม, 2568) สะท้อนให้เห็นว่า แม้ระบบการฝึกฝนจะพัฒนาด้านร่างกายอย่างเข้มงวด แต่สุขภาวะด้านจิตใจยังคงเป็นพื้นที่ที่ต้องการการดูแลอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การแสวงหาแนวทางใหม่ที่เชื่อมโยงศาสตร์แห่งการกีฬาเข้ากับศาสตร์แห่งจิตใจจึงเป็นประตูที่เปิดให้แนวคิดจากพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะในด้านการฝึกจิต การมีสติ และการรู้จักปล่อยวาง (ณัฐพร มูลมัตย์ และคณะ, 2567)

พระพุทธศาสนาในฐานะหลักธรรมที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากายและจิตอย่างสมดุล เสนอกรอบคิดและแนวทางปฏิบัติที่เอื้อต่อการบ่มเพาะพลังภายในของนักกีฬาทั้งในมิติของความเพียร ความอดทน การฝึกสติ และการไม่ยึดติดกับผลลัพธ์ ด้วยหลักธรรมอย่างอิทธิบาท 4 พละ 5 หรือมัชฌิมาปฏิปทา ล้วนสามารถปรับใช้กับชีวิตนักกีฬาได้อย่างเหมาะสม เมื่อธรรมะถูกนำมาใช้เป็นฐานในการฝึกซ้อมและใช้ชีวิตร่วมกับเป้าหมายทางกีฬา ย่อมส่งเสริมให้นักกีฬาสามารถดูแลสุขภาวะตนเองได้อย่างรอบด้าน ทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจต่อการแข่งขันที่ไม่แน่นอน (กนกวรรณ ขวัญอ่อน, 2562) อย่างไรก็ตาม เมื่อทบทวนงานศึกษาที่ผ่านมา พบว่ายังมี ช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) อยู่ไม่น้อย กล่าวคือ งานวิจัยด้านสุขภาวะนักกีฬามักมุ่งเน้นการวิเคราะห์มิติทางกายภาพ จิตวิทยา หรือสังคม แต่การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นกรอบการศึกษาและการพัฒนาอย่างเป็นระบบยังคงมีจำกัด ซึ่งช่องว่างนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงมิติของการฝึกกีฬาเข้ากับหลักธรรม เพื่อยกระดับความเข้าใจเรื่องสุขภาวะอย่างรอบด้านและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องสุขภาวะนักกีฬาด้วยวิธีพุทธเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเสริมสร้างสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาของนักกีฬา โดยสรุปแล้วบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. อธิบายความหมายและมิติของสุขภาวะนักกีฬา 2. วิเคราะห์วิถีชีวิตและความท้าทายของนักกีฬาในสังคมร่วมสมัย และ 3. เสนอแนวทางการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะนักกีฬาอย่างยั่งยืน

ความหมายของสุขภวะนักกีฬา

สุขภวะ (Well-Being) เป็นแนวคิดที่มีความหมายครอบคลุมทั้งทางกาย ใจ สังคม และปัญญา ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้นิยามไว้ว่า สุขภวะที่ดีมีได้หมายถึงเพียงแค่การไม่มีโรคหรือความเจ็บป่วย แต่ยังรวมถึงความสมบูรณ์พร้อมทางกายภาพ จิตใจ และสังคมด้วย (World Health Organization, 2006) เมื่อแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาปรับใช้กับบริบทของนักกีฬา สุขภวะจึงมิใช่เพียงร่างกายที่แข็งแรงสำหรับการแข่งขัน หากแต่เป็นองค์รวมของความสมดุลที่หล่อหลอมพลัภายในเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนในเส้นทางกีฬา

สุขภวะของนักกีฬาสามารถจำแนกออกเป็น 4 มิติสำคัญ ได้แก่ สุขภวะทางกาย สุขภวะทางจิต สุขภวะทางสังคม และสุขภวะทางปัญญา

1. สุขภวะทางกาย (Physical well-being) คือ สภวะที่ร่างกายสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เกิดการบาดเจ็บเรื้อรังหรือเจ็บป่วยจากการฝึกซ้อม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการแข่งขันและการพัฒนาในระยะยาว การดูแลสุขภวะทางกายของนักกีฬา เช่น การรับประทานอาหารที่เหมาะสม การพักผ่อนอย่างเพียงพอและการฝึกซ้อมที่มีแผนงานที่ดี เป็นรากฐานของความสำเร็จด้านกีฬา (National Collegiate Athletic Association, 2022)

2. สุขภวะทางจิต (Mental well-being) หมายถึง ความมั่นคงทางอารมณ์ ความสามารถในการจัดการกับความเครียด ความกดดัน และความคาดหวังทั้งจากตนเองและบุคคลรอบข้าง นักกีฬาที่มีสุขภวะทางจิตที่ดีจะสามารถมีสมาธิ ควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์กดดัน และฟื้นตัวจากความล้มเหลวได้อย่างรวดเร็ว หลายนงานวิจัยระบุว่าความเครียดและภาวะซึมเศร้าในนักกีฬามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม (Reardon et al., 2019)

3. สุขภวะทางสังคม (Social well-being) คือความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งในทีมกีฬา ครอบครัว และชุมชน ความสัมพันธ์เชิงบวกในทีมสามารถสร้างแรงจูงใจและพัฒนาความร่วมมือ การสนับสนุนจากสังคมรอบตัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักกีฬามีแรงผลักดันในการฝึกซ้อมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ณัฐพล หลงสวาสดี และธรรมรัตน์ มะโรหบุตร, 2567)

4. สุขภวะทางปัญญา (Intellectual well-being) เป็นมิติที่เน้นการเรียนรู้ พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจอย่างมีสติ นักกีฬาที่มีสุขภวะทางปัญญาจะสามารถวางแผนกลยุทธ์ในการแข่งขัน ตัดสินใจในสถานการณ์ฉุกเฉินและพัฒนาตนเองในเชิงองค์รวมได้ดีกว่า การฝึกฝนด้านนี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ในสนามแข่งขัน แต่รวมถึงการปลูกฝังการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาความรู้ใหม่ ๆ หรือการฝึกเจริญสติในชีวิตประจำวัน (Seguin & Bouchard, 2014)

สุขภาวะทั้ง 4 ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตนักกีฬาอย่างแยกไม่ออก หากนักกีฬาขาดสมดุลในมิติใดมิติหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพรวมของชีวิตทั้งในด้านความสามารถ การฝึกซ้อม ความสัมพันธ์ และคุณภาพชีวิต ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาวะในทุกมิติ โดยเฉพาะผ่านกรอบคิดจากพระพุทธศาสนา จึงอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสมดุลและความยั่งยืนในวิถีชีวิตของนักกีฬาได้อย่างมีนัยสำคัญ

สรุปได้ว่า สุขภาวะของนักกีฬาเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดใน 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งแต่ละมิติล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของนักกีฬาอย่างรอบด้าน โดยสุขภาวะทางกายช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงและความทนทาน สุขภาวะทางจิตส่งเสริมความมั่นคงและสมาธิ สุขภาวะทางสังคมเอื้อต่อความร่วมมือและแรงสนับสนุน ขณะที่สุขภาวะทางปัญญาเป็นรากฐานของการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีสติ ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนกันในการหล่อหลอมให้นักกีฬาสามารถเผชิญความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ซึ่งการทำความเข้าใจและส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 มิติอย่างสมดุล จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานักกีฬายุคใหม่ให้เติบโตทั้งในสนามแข่งขันและในชีวิตจริง

วิถีชีวิตนักกีฬา: โอกาสและความท้าทาย

เส้นทางชีวิตของนักกีฬาไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ หากแต่เต็มไปด้วยการฝึกฝนที่หนักหน่วง การแข่งขันที่ท้าทาย และแรงกดดันจากหลายด้าน ทั้งจากตนเอง ผู้ฝึกสอน ครอบครัว สื่อ และสังคม แม้จะเป็นเส้นทางที่เต็มไปด้วยโอกาสในการพัฒนาตนเอง สร้างชื่อเสียง และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น แต่อีกด้านหนึ่ง นักกีฬายังต้องเผชิญกับความคาดหวังที่สูง ความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บ ภาวะหมดไฟ (Burnout) และความไม่แน่นอนของอาชีพในระยะยาว สภาพความเป็นอยู่เช่นนี้จึงต้องอาศัยทั้งความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจในการประคับประคองตนให้ผ่านพ้นไปได้ (Gustafsson et al., 2017)

ในแง่ของ ความท้าทาย หากเป็นกีฬาประเภททีม นักกีฬาจำเป็นต้องจัดการกับแรงกดดันจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแข่งขันภายในทีมเพื่อแย่งตำแหน่ง ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมทีมและโค้ช ตลอดจนการรับมือกับแรงคาดหวังของผู้สนับสนุนและแฟนกีฬา ในขณะที่กีฬาประเภทบุคคล นักกีฬามักเผชิญความโดดเดี่ยวและภาระความกดดันที่ตกอยู่กับตนเองทั้งหมด เช่น นักกรีฑาที่ต้องรับมือกับผลการแข่งขันเพียงผู้เดียว หรือเทนนิส ที่การแข่งขันยาวนานทำให้ความเหนื่อยล้าและความกดดันสะสมมากขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีของ Simone Biles นักยิมนาสติกหญิงทีมชาติสหรัฐอเมริกา ที่ถอนตัวจากการแข่งขันโอลิมปิกเพื่อปกป้องสุขภาพจิตของตนเอง (The New York Times, 2021) หรือเทนนิสและพาดิแอ็ค วงศ์พัฒนกิจ ที่สะท้อนถึงการแลกร่างกายและจิตใจกับความสำเร็จระดับ

สูงสุด (วัลลภ สวัสดิ์, 2567) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความท้าทายของนักกีฬาไม่ได้จำกัดอยู่แค่การแข่งขัน แต่ยังรวมถึงการจัดการกับความสัมพันธ์ แรงกดดันจากสังคม และการดูแลสุขภาพภายในอย่างรอบด้าน เมื่อพิจารณาในเชิง การเชื่อมโยงหลักธรรม จะเห็นได้ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเสริมพลังให้กับสุขภาวะทั้ง 4 มิติของนักกีฬาได้แก่

1. อิทธิบาท 4 ฉันทะส่งผลต่อมิตติ ปัญญา ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจและเป้าหมายที่มีคุณค่า วิริยะเสริมมิตติ กาย ด้วยความเพียรฝึกซ้อม จิตตะเสริมมิตติ จิตใจ ด้วยสมาธิและความมุ่งมั่น และวิมังสาช่วยมิตติ สังคม ด้วยการใช้เหตุผลและการตัดสินใจร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ (Weinberg & Gould, 2018)

2. พละ 5 ศรัทธาช่วยสร้างพลังใจ (จิตใจ) วิริยะพัฒนาความแข็งแกร่ง (กาย) สติส่งเสริมการรับรู้ตนเองและผู้อื่น (สังคม) สมาธิเสริมสมดุลง่ายใน (จิตใจ) และปัญญาช่วยวิเคราะห์ตัดสินใจ (ปัญญา) ได้อย่างรอบคอบ (Seguin & Bouchard, 2014)

3. มัชฌิมาปฏิปทา ทำหน้าที่ประคองทั้ง 4 มิติให้สมดุล ไม่สุดโต่งในการฝึกฝน (กาย) ไม่เร่งรัดความสำเร็จเกินไป (จิตใจ) เคารพทิมและคู่แข่ง (สังคม) และรักษาความพอดีในการแสวงหาความรู้ (ปัญญา) (Bompa & Buzzichelli, 2019)

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตของนักกีฬาแม้จะเต็มไปด้วยโอกาสในการเติบโตและความสำเร็จ แต่ก็แฝงไว้ด้วยความท้าทายทางร่างกายและจิตใจอย่างเข้มข้น ซึ่งหากปราศจากการดูแลสุขภาพอย่างรอบด้านแล้ว ย่อมเสี่ยงต่อการบั่นทอนคุณภาพชีวิตและแรงจูงใจในการแข่งขัน การจัดการกับแรงกดดัน ความคาดหวัง และการพัฒนาความมั่นคงภายใน จึงเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่ไปกับการฝึกทักษะทางกายภาพ การประยุกต์หลักธรรมะ เช่น อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เข้ากับการดำเนินชีวิตนักกีฬา จะช่วยสร้างเจตจำนง ความพากเพียร การเอาใจใส่ และการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล อันเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ไม่เพียงนำไปสู่ความสำเร็จทางกีฬาเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักกีฬาสามารถดำรงอยู่ในเส้นทาง การแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยไม่หลงทางหรือหมดไฟกลางคัน

หลักธรรมะกับการพัฒนานักกีฬา

ในบริบทของการพัฒนานักกีฬาให้มีทั้งศักยภาพทางร่างกายและความเข้มแข็งทางจิตใจ การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้ ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความสมดุลและความมั่นคงภายในอย่างยั่งยืน หลักธรรมเหล่านี้ไม่ใช่เพียงข้อคิดเชิงนามธรรม หากแต่นำมาประยุกต์ให้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักกีฬาได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตั้งเป้าหมาย การฝึกฝน การควบคุมอารมณ์ และการยอมรับทั้งชัยชนะและความพ่ายแพ้ด้วยสติ

หนึ่งในหลักธรรมสำคัญที่ใช้ในการพัฒนานักกีฬาได้อย่างชัดเจน คือ อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดย ฉันทะ คือ ความพอใจรักในสิ่งที่ทำเป็นแรงขับภายในให้ฝึกซ้อมอย่างไม่ฝืน วิริยะ คือความเพียรในการฝึกซ้อมและพัฒนาตนเองแม้เผชิญกับอุปสรรค จิตตะ คือ ความใส่ใจตั้งมั่น ไม่วอกแวกในเป้าหมาย และวิมังสา คือ การไตร่ตรองและประเมินผลอย่างมีเหตุผล (อง. จตุกก. (ไทย) 21/6/10) ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการโค้ชสมัยใหม่ที่เน้นการพัฒนาจากแรงบันดาลใจภายในมากกว่าการบังคับภายนอก (Weinberg & Gould, 2018)

นอกจากนี้ หลักพละ 5 ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา (อง. ปญจกก. (ไทย) 22/15/13-14) ก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจให้นักกีฬา ศรัทธา ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง สติ ช่วยให้มีความรู้ตัวระหว่างฝึกหรือแข่งขัน สมาธิ ช่วยให้จิตใจมั่นคงไม่วอกแวก ปัญญา ทำให้นักกีฬารู้จักวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบคอบ ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแข่งขันที่ต้องใช้การตัดสินใจในเสี้ยววินาที เช่น การยิงจุดโทษ หรือการเลือกวิ่งขึ้นนำหรือถอยต้งรับ (Seguin & Bouchard, 2014)

หลักธรรมที่สำคัญอีกประการคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ที่ช่วยให้นักกีฬาฝึกซ้อมอย่างมีสมดุล ไม่สุดโต่งเกินไปจนเสี่ยงต่อการบาดเจ็บหรือหมดไฟ แนวคิดนี้มีความใกล้เคียงกับแนวคิด Periodization ในวงการวิทยาศาสตร์การกีฬา ที่จัดตารางฝึกซ้อมให้มีทั้งช่วงเร่ง ช่วงผ่อน และช่วงพัก เพื่อให้ร่างกายและจิตใจได้ฟื้นฟูอย่างเหมาะสม (Bompa & Buzzichelli, 2019) ตัวอย่าง คือ บาส-ปอบอนักแบดมินตันไทยที่เคยกล่าวว่า ช่วงที่ซ้อมหนักเกินไปจนรู้สึกท้อ เขาเลือกใช้การนั่งสมาธิและฝึกหายใจอย่างมีสติทุกวันก่อนนอน เพื่อคลายความเครียดและเรียกแรงใจกลับมา แนวทางนี้แม้จะไม่ถูกประกาศเป็นหลักศาสนาอย่างเป็นทางการ แต่ก็แสดงให้เห็นถึงพลังของธรรมะที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตนักกีฬาได้อย่างแท้จริง (The People, 2021) เมื่อนักกีฬาได้นำหลักธรรมเหล่านี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง พบว่า ไม่เพียงช่วยให้สามารถควบคุมอารมณ์และลดความเครียดก่อนหรือระหว่างการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อทัศนคติ ความอดทน และความมีวินัยในระยะยาว นักกีฬหลายคนมีความสุขในการฝึกซ้อมมากขึ้น เข้าใจและยอมรับในผลการแข่งขันได้ดีขึ้น ไม่ยึดติดกับชัยชนะหรือความล้มเหลว อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดแรงบันดาลใจและพลังบวกไปยังเพื่อนร่วมทีมและผู้ฝึกสอน ทำให้บรรยากาศในทีมเต็มไปด้วยความเมตตา ความเคารพ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ไม่สามารถสร้างได้จากทักษะทางกายภาพเพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 พละ 5 มรรคมีองค์ 8 และมัชฌิมาปฏิปทา เมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตของนักกีฬาอย่างเหมาะสมจะกลายเป็น

กลไกสำคัญในการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญาอย่างเป็นองค์รวม ทำให้ไม่เพียงแต่ยกระดับความสามารถในการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ทักษะ ทักษะ และวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งเป็นรากฐานของการเป็นนักกีฬาที่สมบูรณ์แบบทั้งในและนอกสนามอย่างแท้จริง

สุขภาวะอย่างยั่งยืนด้วยวิถีพุทธ

สุขภาวะของนักกีฬาไม่ควรเป็นเพียงผลลัพธ์ชั่วคราวจากการฝึกซ้อมหรือการคว้าเหรียญรางวัล หากแต่ควรเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมจากภายใน สะท้อนถึงความมั่นคงทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางการใช้ชีวิตแบบพุทธหรือวิถีพุทธที่เน้นความเรียบง่าย สมดุล และการรู้จักตนเอง จึงสามารถกลายเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของนักกีฬาที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการแข่งขัน ความไม่แน่นอน และแรงกดดันรอบด้านอย่างสม่ำเสมอ

การดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธไม่ใช่การปลีกตัวจากโลกกีฬา แต่คือการฝึกฝนเพื่ออยู่กับโลกนั้นอย่างมีสติ ตัวอย่างเช่น การฝึกสมาธิก่อนนอน การเจริญสติขณะฝึกซ้อม หรือการแผ่เมตตาให้คู่แข่งก่อนการแข่งขัน ล้วนเป็นการประยุกต์ธรรมะเข้าสู่ชีวิตประจำวันอย่างธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้นักกีฬาสงบ มีจิตใจที่มั่นคง แต่ยังเสริมสร้างพลังบวกให้กับบรรยากาศโดยรวมของทีมและการแข่งขัน ตัวอย่างของทีมกีฬาญี่ปุ่นในการแข่งขันระดับโลก เช่น ฟุตบอลหญิงทีมชาติญี่ปุ่น ทีมก้นงูสมาธิและเก็บขยะในสนามหลังจบการแข่งขัน แสดงให้เห็นถึงวินัยทางจิตที่ลึกซึ้ง และเป็นผลลัพธ์จากวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับการฝึกภายใน (Al Jazeera, 2022)

หลักธรรมเช่น ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พุทธศาสนิกศึกษา. 20/8/89) ก็สามารถกลายเป็นกรอบในการสร้างสุขภาวะอย่างเป็นระบบ โดยศีลช่วยให้นักกีฬาประพฤติตนอย่างมีวินัยและไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น เช่น ไม่ใช้สารกระตุ้น ไม่เล่นนอกเกม สมาธิช่วยให้นักกีฬามีความมั่นคงทางจิตใจในสถานการณ์ที่กดดัน และปัญญาช่วยให้สามารถแยกแยะสิ่งที่ควรและไม่ควรในการดำเนินชีวิตหรือการเล่นกีฬา ทั้งสามองค์ประกอบนี้เชื่อมโยงกับแนวคิดของการฝึกตนในระยะยาว ไม่ใช่เพียงเพื่อผลการแข่งขันในวันเดียว แต่เพื่อสร้างนักกีฬาที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดเส้นทางอาชีพ ยิ่งไปกว่านั้น วิถีพุทธยังเปิดพื้นที่ให้กับ การเข้าใจความพ่ายแพ้ อย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตีความมันเป็นความล้มเหลว แต่เป็นธรรมดาของชีวิต การยอมรับความจริง การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และการวางใจเป็นกลาง ล้วนเป็นทักษะทางจิตที่สำคัญในการอยู่รอดในโลกกีฬา และตรงกับแนวคิดภาวะยืดหยุ่นทางจิตใจ (Mental Resilience) ที่นักกีฬาในระดับนานาชาติให้ความสำคัญอย่างมาก (Fletcher & Sarkar, 2012) ดังนั้น การนำวิถีพุทธมาใช้กับชีวิตนักกีฬา ไม่ได้เป็นการทำให้

กีฬาเครื่องครัดหรือเสียบสบงเกินไป หากแต่เป็นการฝึกให้แข็งแกร่งอย่างมีความหมาย สบงนี้ท่ามกลางความเคลื่อนไหว และเติบโตด้วยความรู้สึกมั่นคงจากภายใน คือ หัวใจของสุขภาวะที่ยั่งยืนในแท้จริง

อีกประเด็นสำคัญที่ควรกล่าวถึง คือ การพัฒนาสุขภาวะของนักกีฬาให้ยั่งยืน ไม่อาจเกิดขึ้นจากตัวนักกีฬาเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยระบบแวดล้อมที่สอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นโค้ช ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมทีม หรือแม้แต่ผู้สนับสนุน แนวทางวิถีพุทธจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือของปัจเจก หากควรเป็นแนวคิดร่วมของชุมชนกีฬา เช่น การส่งเสริมให้โค้ชมีท่าทีเมตตา เข้าใจ และฝึกฟังอย่างลึกซึ้งตามแนวพุทธจิตวิทยา หรือการสร้างบรรยากาศการฝึกซ้อมที่เปิดพื้นที่ให้พูดคุยถึงความรู้สึก ไม่กดดันแบบอำนาจนิยม สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างพลังใจที่ค่อย ๆ หล่อหลอมสุขภาวะอย่างเป็นระบบ ไม่เพียงเท่านั้นการประยุกต์วิถีพุทธยังสามารถช่วยให้นักกีฬาเตรียมพร้อมสำหรับชีวิตหลังการแข่งขัน ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่หลายคนเผชิญกับภาวะสูญเสียตัวตนหรือหมดเป้าหมาย วิถีทางแห่งสติ การรู้เท่าทันอัตตา และการกลับมาอยู่กับปัจจุบัน ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักกีฬาสามารถลงจากเวทีได้อย่างสง่างาม และยังคงดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างเปี่ยมด้วยความหมาย

สรุปได้ว่า วิถีพุทธสามารถทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือและทิศทางในการส่งเสริมสุขภาวะอย่างยั่งยืนของนักกีฬา ทั้งในระดับปัจเจกและระบบ โดยไม่ได้เน้นการปฏิเสธการแข่งขันหรือความมุ่งมั่น แต่เป็นการเติมเต็มมิติภายในให้แข็งแกร่งไปพร้อมกับภายนอก ด้วยกรอบคิดที่เอื้อต่อความเข้าใจชีวิต ความสมดุล และการยอมรับความเป็นไปอย่างมีสติ ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของสุขภาวะที่ยั่งยืนในโลกกีฬาที่หมุนเร็วและเปลี่ยนโฉมในปัจจุบัน

แนวทางประยุกต์พุทธธรรมสู่การพัฒนา นักกีฬา

การพัฒนาสุขภาวะของนักกีฬาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่หลากหลาย ไม่ใช่แค่การดูแลร่างกายหรือพัฒนาทักษะเชิงเทคนิคเท่านั้น หากแต่ต้องรวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความมั่นคงภายในอย่างเป็นระบบ ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้นำเสนอกรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของการฝึกฝนตน การควบคุมอารมณ์ การตั้งเป้าหมาย รวมถึงการมีชีวิตที่สมดุลระหว่างการแข่งขันและความเป็นมนุษย์

แนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการได้ในเชิงปฏิบัติคือ การนำหลักไตรสิกขาและอิทธิบาท 4 มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการฝึกซ้อมของนักกีฬาในระดับเยาวชนและอาชีพ เช่น การกำหนดช่วงเวลาฝึกสมาธิหรือเจริญสติร่วมกับการฝึกทักษะทางร่างกาย การจัดกิจกรรมฝึกจริยธรรมในทีมกีฬาเพื่อสร้างความรับผิดชอบ และการให้พื้นที่สะท้อนคิดหลังการแข่งขันเพื่อพัฒนาปัญญาและการรู้จักตนเอง ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะช่วยสร้างนักกีฬา

ที่ไม่เพียงเก่ง แต่แกร่งจากข้างใน มีภูมิคุ้มกันต่อความล้มเหลวและความเปลี่ยนแปลงในระยะยาว นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาเป็น นโยบายหรือโมเดลสุขภาวะเชิงพุทธสำหรับองค์กรกีฬา เช่น สโมสร โรงเรียนกีฬา หรือสถาบันฝึกอบรม ด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมจิตใจควบคู่ไปกับร่างกาย มีโค้ชหรือเมนเทอร์ที่ได้รับการอบรมด้านพุทธจิตวิทยา หรือการเจริญสติ และสร้างบรรยากาศการแข่งขันที่เน้นความเคารพคู่แข่งและตนเองเป็นสำคัญ เช่น การให้เวลานั่งสมาธิก่อน-หลังเกม หรือการใช้บทเรียนจากความพ่ายแพ้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ไม่ใช่แค่โทษหรือลงโทษ ทั้งหมดนี้ควรตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า ธรรมะไม่ใช่สิ่งนอกสนามกีฬา หากแต่เป็นสิ่งที่อยู่ ในตัวนักกีฬาเสมอมา การประยุกต์ใช้จึงไม่จำเป็นต้องเป็นพิธีกรรมหรือการเทศนา แต่เป็นเรื่องของการฝึกจิต การมีสติ การรู้จักวางใจ และการตัดสินใจบนฐานของเมตตาและปัญญา ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการเติบโตทั้งในฐานะนักกีฬาและมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากที่ได้นำเสนอหลักธรรมหลายประการในบทความนี้ ไม่ว่าจะเป็น อิทธิบาท 4 พละ 5 และไตรสิกขา ล้วนสามารถประยุกต์ใช้ได้ในแต่ละช่วงของวงจรชีวิตนักกีฬา ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นไปจนถึงระดับอาชีพ โดยในช่วงเริ่มต้น หลักธรรมจะช่วยปลูกฝังแรงบันดาลใจ ความรักในสิ่งที่ทำ (ฉันทะ) ความอดทนต่ออุปสรรค (วิริยะ) และความมีวินัยในการฝึกฝน (ศีล) เมื่อเข้าสู่ช่วงที่ต้องแข่งขันหรือพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ หลักธรรมจะช่วยสร้างสมาธิ ความมั่นคงทางอารมณ์ และการตัดสินใจที่เฉียบคมอย่างมีปัญญา ส่วนในช่วงที่ต้องเผชิญกับความล้มเหลว การบาดเจ็บ หรือการเลิกเล่นกีฬา หลักธรรมจะทำหน้าที่เป็นเครื่องพยุงจิตใจ ให้สามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลง เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้น และกลับมาใช้ชีวิตอย่างไม่หลุดจากศูนย์กลางของตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่า หลักธรรมเหล่านี้มิได้เป็นเพียงเครื่องมือของปัจเจก หากสามารถนำไปใช้เป็นกรอบคิดเชิงระบบในการพัฒนางานการกีฬาโดยรวม เช่น การออกแบบกิจกรรมฝึกซ้อมที่มีทั้งมิติร่างกายและจิตใจ การประเมินผลนักกีฬาไม่เพียงแต่ด้านสถิติหรือความสามารถทางกายภาพ แต่รวมถึงพฤติกรรม ความสัมพันธ์กับทีม และวุฒิภาวะทางอารมณ์ การนำธรรมะเข้าสู่ระบบกีฬาเชิงนโยบาย จึงมิใช่การทำให้กีฬาเคร่งศาสนา แต่เป็นการเติมมิติที่หายไปของการพัฒนามนุษย์ในสนามแข่งขัน ให้สมดุลยิ่งขึ้น เข้มแข็งจากภายใน และพร้อมเติบโตอย่างงดงามทั้งในสนามกีฬาและในสังคม

สรุปได้ว่า แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมในการพัฒนานักกีฬา คือ การสร้างรากฐานให้กับสุขภาวะทั้งทางกายและใจอย่างมีระบบและยั่งยืน หลักธรรมที่กล่าวมา ไม่ได้เป็นเพียงข้อคิดเชิงอุดมคติ หากแต่สามารถนำไปใช้ได้จริงในทุกช่วงของชีวิตนักกีฬา ตั้งแต่การเริ่มต้นฝึกฝน การแข่งขัน การรับมือกับแรงกดดัน ไปจนถึงการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกหรือในระดับองค์กรกีฬา การนำธรรมะเข้าสู่กระบวนการ

พัฒนา จึงมิได้เป็นเพียงทางเลือก แต่คือโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตนักกีฬาอย่างรอบด้าน และเป็นการพัฒนาทั้งคนและกีฬาไปพร้อมกันอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญที่แสดงให้เห็นถึง พลังของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำมาใช้พัฒนาสุขภวะนักกีฬาได้อย่างครอบคลุม ทั้งในมิติทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยการเชื่อมโยงนี้ไม่ได้อยู่ในระดับแนวคิดเท่านั้น แต่ยังสามารถออกแบบเป็นระบบปฏิบัติ ที่มีทิศทางชัดเจน ทั้งในระดับปัจเจกและเชิงโครงสร้าง องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จึงเป็นเหมือนแผนที่ ที่ชี้ให้เห็นว่าวิถีพุทธสามารถเข้าไปเติมเต็มจุดอ่อนในวงการกีฬาได้อย่างไรบ้าง และส่งเสริมให้สุขภวะของนักกีฬาเติบโตได้ทั้งในสนามแข่งขันและในชีวิตจริง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

โมเดลสุขภวะนักกีฬาด้วยวิถีพุทธที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์ โดยใช้หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 พละ 5 และไตรสิกขามาเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนสุขภวะทั้ง 4 มิติของนักกีฬา ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่สมดุลจากภายในสู่ภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภวะแบบองค์รวม (Holistic Well-Being) แต่ละมิติในภาพมีลูกศรเชื่อมโยงกันเพื่อแสดง

ให้เห็นว่า ทั้ง 4 ด้านไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่เกื้อหนุนและหนุนเสริมซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ โมเดลนี้มีใช้แค่แนวคิดเชิงทฤษฎี หากสามารถนำไปใช้จริงในการฝึกซ้อม การดูแลนักกีฬา และการออกแบบระบบการพัฒนาบุคคลในวงการกีฬา เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างแท้จริงในระยะยาว ทั้งในสนามแข่งขันและในชีวิตจริงของนักกีฬาเอง

สรุป

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 พละ 5 และไตรสิกขา มิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเลือกสำหรับการพัฒนานักกีฬา หากแต่เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญาอย่างเป็นระบบ โดยอิทธิบาท 4 ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ความเพียร และการใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล พละ 5 ช่วยเสริมศรัทธา สติ สมาธิ และปัญญาในการเผชิญแรงกดดัน ขณะที่ไตรสิกขานำมาใช้ในการฝึกศีล สมาธิ และปัญญาเพื่อความสมดุลในระยะยาว ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางพุทธมิได้เพียงช่วยยกระดับสมรรถนะทางกีฬา แต่ยังเสริมสร้างคุณภาพชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ และภูมิคุ้มกันทางจิตใจของนักกีฬาให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ขวัญอ่อน. (2562). การสร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 2(1), 46-59.
- ณัฐพร มุลมาตย์ และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนา กีฬาอาชีพของวงการกีฬาแห่งประเทศไทย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารคน*, 7(1), 178-193.
- ณัฐพล หลงสวาสดี และธรรมรัตน์ มะโรหบุตร. (2567). สุขภาวะในที่ทำงานของบุคลากร ด้านสุขภาพ : กรณีศึกษา โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. *วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ*, 16(1), 130-153.
- ณศรา กลิ่นคำหอม. (2568). *รู้เท่าทันความเครียดในวัยรุ่น และวิธีจัดการอย่างสร้างสรรค์*. สืบค้น 24 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/AriFq>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วรรณชลี โนริยา และคณะ. (2566). การจัดการกีฬาและการส่งเสริมการออกกำลังกายแบบองค์รวมภายใต้แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 15(3), 57-71.
- วัลลภ สวัสดิ์. (2567). “โอลิมปิก 2024” และการเสียสละครั้งสุดท้ายของ “เทนนิส” พาณิภัค วงศ์พัฒนกิจ. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/l0kOK>
- Al Jazeera. (2022). *Japan’s Football Fans and Players Win Hearts at World Cup in Qatar*. Retrieved July 20, 2025, from <https://shorturl.asia/K5cL0>
- Bompa, T. & Buzzichelli, C. (2019). *Periodization: Theory and Methodology of Training* (6th ed.). Champaign, Illinois, USA: Human Kinetics.
- Fletcher, D. & Sarkar, M. (2012). A Grounded Theory of Psychological Resilience in Olympic Champions. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(5), 669-678.
- Gustafsson, H. et al. (2017). Burnout in Athletes: A Theoretical Review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 10(1), 84-106.
- National Collegiate Athletic Association. (2022). *Health and Safety: Physical Well-Being*. Retrieved July 12, 2025, from <https://shorturl.asia/lipj6>
- Reardon, C. L. et al. (2019). Mental Health in Elite Athletes: International Olympic Committee Consensus Statement. *British Journal of Sports Medicine*, 53(11), 667-699.
- Seguin, C. & Bouchard, C. (2014). Developing Cognitive Abilities in Athletes: The Role of Intellectual Wellness. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 9(2), 369-376.
- The New York Times. (2021). *Simone Biles Withdraws from Olympic Team Final, Citing Mental Health*. Retrieved July 12, 2025, from <https://www.nytimes.com/2021/07/27/sports/olympics/simone-biles-withdraws.html>
- The People. (2021). *Bas - Popor: A Duo Who Broke the Barriers and Created The Legend of The World's Number 1 Badminton Player*. Retrieved July 20, 2025, from <https://www.thepeople.co/read/40144>
- Weinberg, R. & Gould, D. (2018). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (7th ed.). Human Kinetics.
- World Health Organization. (2006). *Constitution of the World Health Organization*. Retrieved July 20, 2025, from <https://shorturl.asia/6PUck>

นวัตกรรมการสื่อสารธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับคนรุ่นใหม่*

INNOVATIONS IN COMMUNICATING DHAMMA TO THE NEW GENERATION THROUGH SOCIAL MEDIA

พระมหากันตินันท์ กนต์สีโล, พระครูสมุทพรปริยัตยาภรณ์ (นพพล กนต์สีโล)

Phramaha Guntinun Kantasilo, Phrakhrusamutpariyattayaphon (Nopphon Kantasilo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kantinanhengsakul@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนำเสนอการสื่อสารธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทของสังคมไทย โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมและการเสพสื่อของคนรุ่นใหม่ (Gen Z และ Gen Alpha) เนื่องจากพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ที่เกิดเทคโนโลยีดิจิทัลมีลักษณะเด่น 3 ประการ คือ นิยมเนื้อหาที่สั้นกระชับ เพื่อรับมือกับภาวะข้อมูลท่วมท้น ให้คุณค่ากับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร และต้องการการโต้ตอบสองทาง พฤติกรรมเหล่านี้ได้ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมการสื่อสารธรรมะ 3 มิติ ได้แก่ 1. นวัตกรรมด้านเนื้อหา ที่เน้นการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาชีวิต 2. นวัตกรรมด้านรูปแบบที่สร้างชุมชนชาวพุทธเสมือนจริงและการทำบุญออนไลน์ และ 3. นวัตกรรมด้านผู้ส่งสาร ที่พระสงฆ์ปรับบทบาทเป็นโค้ชชีวิตที่เข้าถึงง่าย การเลือกใช้แพลตฟอร์มอย่าง TikTok Podcast YouTube และ Facebook อย่างมีกลยุทธ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ข้อควรระวังในการสื่อสารธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ 1. ความเสี่ยงที่เนื้อหาจะถูกกลดทอนจนขาดความถูกต้อง 2. การรับมือกับปฏิสัมพันธ์เชิงลบในชุมชนออนไลน์ และ 3. พระสงฆ์ต้องครองตนอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด การเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่ยึดผู้รับสารเป็นศูนย์กลาง ควบคู่ไปกับการเข้าใจในการปรับใช้นวัตกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: นวัตกรรมการสื่อสารธรรมะ; สื่อสังคมออนไลน์; คนรุ่นใหม่

Abstract

This academic article presented Dhamma communication on social media in the context of Thai society, focusing on the media consumption behavior of the new generation (Gen Z and Gen Alpha). The behavior of these new generations of digital natives was characterized by three main traits: a preference for short and concise content to cope with information overload; a high value placed on the credibility of the messenger; and a demand for two-way interaction. These behaviors have driven three dimensions of innovation in Dhamma communication: 1. Content Innovation, which focuses on applying Dhamma to solve life's problems; 2. Format Innovation, creating virtual Buddhist communities and online merit-making; and 3. Messenger Innovation, where monks adapted their roles to become accessible life coaches. The strategic use of platforms such as TikTok, Podcast, YouTube, and Facebook is therefore crucial for success. Precautions for communicating Dhamma via social media included: 1. the risk of content being trivialized to the point of inaccuracy; 2. Managing negative interactions within online communities; and 3. the necessity for monks to strictly adhere to the monastic discipline, Vinaya. Effectively spread the Dhamma to the new generation, is essential to focus on the audience and to apply innovation correctly and appropriately. This will aid in the efficient dissemination of Buddhism to these younger groups.

Keywords: Innovations in Communicating Dhamma; Social Media; New Generation

บทนำ

การสื่อสารธรรมเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีสุจริตและเจตนาอันบริสุทธิ์ เป็นการสื่อสารที่เน้นความถูกต้องของเนื้อหาและมีวิธีการนำเสนอที่ประกอบด้วยเมตตา เพื่อนำพาผู้รับสารไปสู่ความเข้าใจในธรรมะที่ลึกซึ้ง เกิดการพัฒนาทางสติปัญญาและจิตใจ สามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง อันจะก่อให้เกิดสันติสุขและความเจริญงอกงามทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม การสื่อสารธรรมะแบบดั้งเดิมนั้น เป็นการสื่อสารทางเดียวที่มีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดคำสอนผ่านการเทศนาบนธรรมาสน์ โดยมีเนื้อหาอ้างอิงจาก

พระไตรปิฎกและใช้ภาษาธรรมที่เป็นทางการ ซึ่งอาจต้องอาศัยการตีความเพิ่มเติม ผู้รับสารคือ พุทธศาสนิกชนที่เดินทางมายังวัดในเทศกาลสำคัญจึงจะได้รับฟังการเทศนาจากพระสงฆ์ได้

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีหลอมรวมเข้ากับทุกมิติของชีวิต ปฏิเสธไม่ได้ว่า วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยล่าสุดชี้ให้เห็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจว่าคนรุ่นใหม่ใช้เวลาบนโลกออนไลน์เฉลี่ยสูงถึง 12 ชั่วโมง 8 นาทีต่อวัน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) โดยมีแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นอย่าง Facebook YouTube และ TikTok เป็นพื้นที่หลัก โดยใช้เวลาเฉลี่ยมากกว่า 37 ชั่วโมงในแต่ละเดือน (Datareportal, 2024) ตัวเลขนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้ และพื้นที่ทางสังคมของคนหนุ่มสาวจากโลกจริงไปสู่โลกดิจิทัลอย่างชัดเจน และเกิดเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ในขณะที่คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ให้ความสนใจไปที่หน้าจอสมาร์ทโฟนแล้วพื้นที่ของวัดและธรรมะในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมจะยังคงมีความสำคัญอย่างไร แม้ประเทศไทยจะมีวัดกระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า 44,000 แห่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2568) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนและแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน แต่ปรากฏการณ์ในปัจจุบันกลับชี้ให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสถาบันทางศาสนาและคนรุ่นใหม่ ผลสำรวจจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่าคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับว่าสังคมไทยกำลังห่างเหินจากศาสนาพุทธมากขึ้น เพราะไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดทำบุญมุ่งเน้นกับการทำงาน เด็กรุ่นใหม่ติดเทคโนโลยีและวัตถุนิยม อีกทั้งยังมีชาวพระสงฆ์ประเพณีที่ไม่นิยม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556) ความเปลี่ยนแปลงนี้เด่นชัดเป็นพิเศษในกลุ่ม Gen Z (เกิดระหว่างปี 1997 ถึง 2014) และ Gen Alpha (เกิดระหว่างปี 2010 ถึง 2024) ซึ่งเติบโตมาพร้อมกับสื่อสังคมออนไลน์ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างทางศาสนาที่มั่นคงแต่เข้าถึงได้ยากขึ้น กับวิถีชีวิตดิจิทัลที่ต้องการการตอบสนองทันที จึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่ทำให้ท้าทายการสื่อสารธรรมะในยุคปัจจุบัน และเป็นที่มาของความพยายามในการนำธรรมะเข้าสู่มือถือของคนรุ่นใหม่ จากปรากฏการณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึง ภาวะความไม่สอดคล้องระหว่างวิธีการสื่อสารธรรมะแบบดั้งเดิม ซึ่งปรากฏอยู่ในงานวิจัยของพระภิกษุณะพงษ์ ฐิตมานโส (2563) ที่พบว่า รูปแบบและเนื้อหาของการเผยแผ่ศาสนาแบบดั้งเดิมมักเน้นหลักธรรมเชิงปรัชญาที่ซับซ้อน ปัจจุบันช่องทางในการเผยแผ่ธรรมะจะต้องปรับให้สอดคล้องกับบุคคลและยุคสมัย โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม เช่น ผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายหลากหลาย กลุ่มคน เพศ วัย มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในบทความของจารุกิตต์ พิริยสุวัฒน์ และคณะ (2563) ชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของสถาบันทางศาสนาที่ปรากฏในสื่อกระแสหลัก

และสื่อสังคมออนไลน์ มีผลต่อความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ข่าวสารเชิงลบที่ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ ของพระสงฆ์ที่กระทำตัวไม่เหมาะสม ถูกแชร์ในสังคมออนไลน์ สร้างช่องว่างทางความน่าเชื่อถือ ทำให้คนรุ่นใหม่เกิดความกังขาและลังเลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา แม้จะยังมีความสนใจในหลักธรรมคำสอนอยู่ก็ตาม ปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งสองประการนี้ เมื่อผนวกเข้ากับวิถีชีวิตดิจิทัลที่รวดเร็วและมีสิ่งเร้ามากมาย จึงยิ่งขยายช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับวัดให้กว้างขึ้น ทำให้หลักธรรมคำสอนที่ลึกซึ้งกลายเป็นสิ่งที่เข้าไม่ถึงสำหรับคนรุ่นใหม่ และท้าทายต่อการปรับตัวขององค์กรทางพุทธศาสนาที่จะต้องเร่งหาแนวทางแก้ไขต่อไป

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการเสพเนื้อหาดิจิทัลของคนรุ่นใหม่ ที่ส่งผลต่อการสื่อสารประเด็นทางศาสนา ตลอดจนถึงการสำรวจนวัตกรรมการสื่อสารธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งในมิติของเนื้อหา (Content) รูปแบบการนำเสนอ (Format) และผู้ส่งสาร (Messenger) การวิเคราะห์ศักยภาพของแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ และข้อควรระวังในการสื่อสารธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจะช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของคนรุ่นใหม่

พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Z และ Gen Alpha ซึ่งถือว่าเป็นชาวดิจิทัลโดยกำเนิด (Digital Natives) ที่เติบโตและใช้ชีวิตภายในระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Ecosystem) อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้มุมมองและปฏิสัมพันธ์ต่อโลกของคนกลุ่มนี้แตกต่างจากคนรุ่นก่อนอย่างสิ้นเชิง การสื่อสารในรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการส่งสารทางเดียวจึงไม่สามารถสร้างผลกระทบหรือความหมายกับคนกลุ่มนี้ได้อีกต่อไป ดังนั้น การจะสื่อสารประเด็นที่ลึกซึ้งอย่างหลักธรรมคำสอนให้เข้าถึงและมีความหมายต่อจิตใจของคนรุ่นใหม่ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจธรรมชาติและภาษาของโลกดิจิทัลที่คนกลุ่มนี้อาศัยอยู่เป็นอันดับแรก ซึ่งหัวใจของการทำความเข้าใจดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็นพฤติกรรมการเสพสื่อดิจิทัลร่วมสมัยที่เด่นชัด 3 ประการ อันเป็นปัจจัยกำหนดทิศทางการสื่อสารธรรมะในยุคใหม่ ดังต่อไปนี้

1. นิยมเนื้อหาสั้น กระชับ คนรุ่นใหม่ไม่ได้มีสมาธิสั้นลงโดยธรรมชาติ แต่จำเป็นต้องปรับตัวให้อยู่รอดในภาวะข้อมูลท่วมท้น ทำให้เกิดพฤติกรรมการกรองข้อมูลอย่างรวดเร็ว แพลตฟอร์มอย่าง TikTok ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอวยพร พานิช (2567) ที่กล่าวว่า TikTok คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นพื้นที่สำหรับการสร้างสรรค์และส่งต่อวิดีโออย่างสั้น ๆ โดยมีเนื้อหาความบันเทิงในเชิงบวกแก่ผู้ใช้งาน และยังมีขั้นตอนในแอปพลิเคชันไม่ซับซ้อนใช้งานได้อย่างง่ายดายในเวลาอันสั้น ดังนั้น หลักธรรม

ที่ซับซ้อนจึงจำเป็นต้องถูกย่อให้เป็นความรู้ขนาดพอดี เพื่อให้สามารถแข่งขันแย่งชิงความสนใจจากเนื้อหาอื่น ๆ ได้

2. มีความจริงใจ ความจริงใจคือสิ่งสำคัญที่สุดในการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ที่มีความกังวลต่อเนื้อหาที่ดูเป็นการตลาดหรือถูกขัดเกลาลจนไร้ความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร พร้อมเพรียง และคณะ (2567) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับผู้บริโภค Gen Z และพบว่า ปัจจัยการเปิดรับสื่อ ปัจจัยทัศนคติต่อโฆษณาแฝง และปัจจัยความน่าเชื่อถือของโฆษณาแฝง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความไว้วางใจและการตัดสินใจคล้อยตามของคนรุ่นใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลเลิศ อุดมกิจไพศาล และคณะ (2566) ที่กล่าวถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลต้องประกอบด้วย 1. ความเชื่อใจ โดยข้อมูลต้องมีความเที่ยงตรงสามารถเชื่อถือได้ 2. ความซื่อสัตย์ ข้อมูลเป็นจริงไม่มีการบิดเบือน และ 3. ความจริง เนื้อหาต้องทำให้เกิดประโยชน์ทำให้รับรู้ข้อดีหรือข้อเสียอย่างตรงไปตรงมา ปรากฏการณ์นี้ท้าทายการสื่อสารของสถาบันศาสนาที่มีภูมิภาพลักษณ์เป็นทางการและเข้าถึงยาก

3. สามารถโต้ตอบได้ คนรุ่นใหม่เปลี่ยนสถานะจากผู้รับสารมาเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างเต็มตัว และคาดหวังการสื่อสารสองทาง งานศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคพบว่า องค์ประกอบเชิงโต้ตอบ เช่น โพล, คิวช, และช่วงถาม-ตอบ (Q&A) เป็นส่วนสำคัญในประสบการณ์การเสพสื่อของคนรุ่นใหม่ (Attest, 2024) ที่ต้องการแสดงความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และร่วมสร้างสรรค์เนื้อหา การเทศน์หรือบรรยายธรรมแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way communication) จึงอาจไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม (Engagement) ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

สรุปได้ว่า การสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นชาวดิจิทัลโดยกำเนิดจำเป็นต้องมีความเข้าใจต่อพฤติกรรมการเสพสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมเด่นของคนกลุ่มนี้ คือ การเลือกบริโภคเนื้อหาที่สั้นและกระชับเพื่อจัดการกับภาวะข้อมูลข่าวสารที่ท่วมท้น ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเป็นอย่างยิ่ง โดยจะปฏิเสธการสื่อสารที่ดูเป็นการตลาดหรือเป็นทางการเกินไป สิ่งที่สำคัญที่สุดคือคนรุ่นใหม่เปลี่ยนสถานะจากผู้รับสารมาเป็นผู้มีส่วนร่วมและต้องการการสื่อสารที่สามารถโต้ตอบได้ และเปิดโอกาสให้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนออนไลน์ ซึ่งพฤติกรรมทั้งสามประการนี้ล้วนท้าทายวิธีการสื่อสารธรรมะในรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายทางเดียว

นวัตกรรมการสื่อสารธรรมบนโซเชียลมีเดีย

จากความเข้าใจในพฤติกรรมการเสพสื่อของคนรุ่นใหม่ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนในการสื่อสารธรรมะ โดยการนำเนื้อหาเดิมมาสู่ช่องทางออนไลน์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างสรรค์วิธีการใหม่ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้รับสารโดยตรง เพื่อลดช่องว่าง

และสร้างความสัมพันธ์กับคนรุ่นใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้สามารถแบ่งออกเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจ ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ด้านที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ นวัตกรรมด้านเนื้อหาที่ประยุกต์ใช้ได้จริง นวัตกรรมด้านรูปแบบการนำเสนอที่สร้างประสบการณ์ใหม่ และนวัตกรรมด้านผู้ส่งสารที่เข้าถึงง่าย ดังนี้

1. นวัตกรรมด้านเนื้อหา (Content Innovation) คือการปรุงหลักธรรมให้ร่วมสมัย โดยเปลี่ยนจากการนำเสนอหลักธรรมเชิงทฤษฎีที่ซับซ้อน มาสู่การประยุกต์ใช้เพื่อตอบปัญหาชีวิตในปัจจุบัน โดยใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น TikTok / Reels Podcast YouTube Facebook งานวิชาการด้านศาสนาและการสื่อสารชี้ว่า การสื่อสารธรรมะจะมีประสิทธิภาพเมื่อสามารถเชื่อมโยงกับปัญหาที่ผู้รับสารเผชิญได้โดยตรง การสื่อสารศาสนาที่ประยุกต์ใช้นวัตกรรมการสื่อสารทั้งทางโลกและทางธรรมเข้ามาผนวกกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ผ่านระบบความคิด 2 รูปแบบคือ 1. ระบบความคิดทางธรรมโยนิโสมนสิการ 2. ระบบความคิดเชิงจิตวิทยา คือ การคิดแบบวิพากษ์ และแบบสร้างสรรค์ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบปฏุชน ช่วยพัฒนาและปรับปรุงให้วิธีการสื่อสารศาสนาให้มีรูปแบบที่หลากหลายน่าสนใจ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (วศิน ประดิษฐ์ศิลป์, 2556) เช่น การอธิบายหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ผู้สร้างสรรค์เนื้อหายุคใหม่จึงมุ่งเน้นการผลิตเนื้อหาที่แก้ทุกข์เฉพาะด้าน การนำหลักสติปัฏฐานมาประยุกต์ใช้เพื่อรับมือกับภาวะหมดไฟ (Burnout Syndrome) หรือการนำเสนอหลักพรหมวิหาร 4 ในรูปแบบอินโฟกราฟิกที่เข้าใจง่าย กลยุทธ์นี้ คือ การเปลี่ยนธรรมะจากหลักคำสอนให้กลายเป็นเครื่องมือในชีวิตประจำวัน ตัวอย่าง เพจ Facebook ธรรมทาน (DhammaTan) มีจำนวนผู้ติดตาม 7.9 แสน คน เป็นเพจที่เชี่ยวชาญในการย่อหลักธรรมที่ซับซ้อนให้กลายเป็นภาพกราฟิกคำคม หรืออินโฟกราฟิกที่สวยงาม เข้าใจง่าย และแชร์ต่อได้ทันที เหมาะกับพฤติกรรมการเสพสื่อที่รวดเร็วของคนยุคใหม่ เพจมีวิธีการนำเสนอหลักธรรมสำหรับคนทำงานที่ทันสมัยเข้าใจง่าย แทนที่จะอธิบายหลักพรหมวิหาร 4 ทั้งหมด เพจจะสร้างคอนเทนต์เฉพาะเรื่อง อุเบกขา ในหัวข้อวิธีวางใจให้เป็นกลาง เมื่อเจอการเมืองในออฟฟิศ โดยมีรูปภาพประกอบที่สบายตา พร้อมข้อความสั้น ๆ ที่อธิบายว่า อุเบกขาไม่ใช่การไม่สนใจ แต่คือการวางใจให้เป็นกลาง รับรู้ปัญหาโดยไม่เอาอารมณ์เข้าไปตัดสิน ซึ่งเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานที่ตรงจุด

2. นวัตกรรมด้านรูปแบบการนำเสนอ (Format Innovation) คือ การสร้างประสบการณ์ทางศาสนาในพื้นที่และรูปแบบใหม่นอกเหนือจากวัดหรือศาสนสถานแบบดั้งเดิม กิจกรรมทางศาสนาสามารถเกิดขึ้นได้บนแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยมีบทความทางวิชาการได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในวัดหรือชุมชนเท่านั้น สามารถใช้เทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงผู้คนได้

กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น การถ่ายทอดสดการเทศน์ธรรมผ่านโทรทัศน์และโซเชียลมีเดีย เช่น YouTube, Facebook, Line ซึ่งทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนของพระสงฆ์ได้ง่ายและสะดวก นอกจากนี้ การเผยแพร่ของพระสงฆ์ยังเน้นการสร้าง ความเข้าใจในเรื่องการใช้ชีวิตที่มีจิตใจสงบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมสั้น ๆ การปฏิบัติธรรมออนไลน์หรือการให้คำปรึกษาทางจิตใจผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ (พระครูโกวิทธรรมวาทิ (อุดร อุตฺตรเมธี) และคณะ, 2568) รวมถึงการทำบุญออนไลน์ ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักการให้ทานในพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตยุคดิจิทัลของคนรุ่นใหม่โดยอาศัยเทคโนโลยีทางการเงิน เช่น การสแกน QR Code หรือการโอนเงินผ่านโมบายแบงก์กิ้ง ไปยังบัญชีของวัด มูลนิธิ หรือโครงการการกุศลโดยตรง ลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา ทำให้ผู้มีจิตศรัทธาสามารถร่วมทำบุญได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใสจากทุกที่ทุกเวลา รูปแบบเหล่านี้ได้ทำลายข้อจำกัดทางกายภาพ ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงกิจกรรมทางศาสนาและสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้จากทุกที่ทุกเวลา ถือเป็นรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่สะท้อนการปรับตัวของกิจกรรมทางศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของสังคมปัจจุบันได้อย่างชัดเจน และเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรมด้านรูปแบบการนำเสนอธรรมที่สำคัญ

3. นวัตกรรมด้านผู้ส่งสาร (Messenger Innovation) คือการเปลี่ยนแปลงบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์เป็นผู้ส่งสารในยุคดิจิทัล จากเดิมที่ เป็นผู้บรรยายธรรมในพื้นที่วัด มาสู่การเป็นผู้สื่อสารสาธารณะบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่แตกต่างไปจากเดิม งานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในโลกสมัยใหม่ได้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการปรับตัวเพื่อสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ พระสงฆ์ควรมีความเข้าใจในความแตกต่างของกลุ่มผู้ฟังในยุคดิจิทัล โดยต้องสามารถใช้ภาษาที่ร่วมสมัยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย หมั่นเสริมสร้างศักยภาพของตนเองในด้านเทคโนโลยี เช่น การสร้างและแก้ไขเนื้อหาดิจิทัล และการใช้ซอฟต์แวร์สำหรับการออกแบบและการตัดต่อวิดีโอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่ธรรมะ และสร้างบุคลิกที่เข้าถึงง่าย ประพฤติตนให้เหมาะสมกับบทบาทและจริยวัตรของพระสงฆ์ ดำรงตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย (พระครูโกวิทธรรมวาทิ (อุดร อุตฺตรเมธี) และคณะ, 2568) พระสงฆ์ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์และให้คำปรึกษาผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างเป็นกันเอง จึงเป็นการลดระยะห่างและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ได้สำเร็จ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดของนวัตกรรมด้านผู้ส่งสาร คือ เพจหลวงพี่ไอซ์ไออาซีฟ เพราะเป็นการเปลี่ยนนิยามและขยายขอบเขตบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารธรรมะได้อย่างน่าสนใจ โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนธรรมสู่โค้ชชีวิตและอาชีพ นวัตกรรมที่สำคัญที่สุด คือ ไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเองอยู่แค่การสอนหลักธรรมในเชิงทฤษฎี แต่ได้ก้าวเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในเรื่อง

ที่จับต้องได้และเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งของคนยุคใหม่ นั่นคืออาชีพและการทำงาน การกระทำนี้เป็นการนำธรรมะเข้าไปแก้ปัญหาทางโลก (ทุกข์) ของผู้คนโดยตรงการใช้ภาษา และบุคลิกที่เข้าถึงง่าย ร่วมสมัย และเป็นกันเอง ทำให้ลดระยะห่างระหว่างพระสงฆ์ กับฆราวาสลง ผู้ติดตามจะรู้สึกเหมือนกำลังปรึกษารุ่นพี่ที่มีความรู้และน่าเชื่อถือ มากกว่า การฟังพระธรรมเทศนาที่เป็นทางการ ซึ่งจะสร้างความไว้วางใจและทำให้ผู้คนเปิดใจรับฟัง ได้ง่ายขึ้น

สรุปได้ว่า นวัตกรรมการสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลเป็นการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ใน 3 มิติสำคัญ คือ การปรับเนื้อหาให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน การใช้รูปแบบใหม่ ๆ เช่น การถ่ายทอดสดเพื่อสร้างชุมชนชาวพุทธเสมือนจริง และการเปลี่ยนบทบาทของผู้ส่ง สารให้มีความเป็นกันเองและเข้าถึงง่ายขึ้น ซึ่งนวัตกรรมเหล่านี้จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อเลือกใช้แพลตฟอร์มที่เหมาะสม

การวิเคราะห์ศักยภาพของแพลตฟอร์มดิจิทัล

เมื่อเข้าใจถึงพฤติกรรมการรับสาร และนวัตกรรมการสื่อสารธรรมบนโซเชียลมีเดีย ของคนรุ่นใหม่แล้ว ในหัวข้อนี้จะเป็นการวิเคราะห์พื้นที่หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลแต่ละชนิด ที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมเหล่านี้โดยตรง เพื่อประเมินศักยภาพและลักษณะเฉพาะของแต่ละแพลตฟอร์มในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารธรรมะกับคนรุ่นใหม่ให้เกิด ประสิทธิภาพ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการสื่อสารธรรมะ กับคนรุ่นใหม่

แพลตฟอร์ม	ลักษณะเด่น/พฤติกรรมผู้ใช้	การประยุกต์ใช้ในการนำเสนอธรรมะ
TikTok/Reels - คนรุ่นใหม่ใช้ TikTok เป็น Search Engine เพื่อค้นหาข้อมูลและ ไอเดียใหม่ ๆ ซึ่งแสดงถึงความเปิดกว้างต่อเนื้อหาที่หลากหลาย นอกเหนือจากความบันเทิง	วิดีโอสั้น, ไวรัล, เน้นความบันเทิง - มีการทำ Challenge, Duet, Stitch	- ธรรมะ 1 นาที ย่อยหลักธรรมเป็น คลิปสั้น - ธรรมะเคลียร์ คอยตอบปัญหาชีวิต วัยรุ่น - คลิปชวนคิด ตั้งคำถามสั้น ๆ ให้ผู้คิด
Podcast ผู้ฟัง Podcast ส่วนใหญ่เลือกฟังเพื่อ พัฒนาตนเองและการเรียนรู้ รูปแบบ เสียงสร้างความรู้สึกใกล้ชิดและเป็น ส่วนตัวสูง เหมาะกับเนื้อหาที่ ต้องการความสงบและสมาธิ	- เนื้อหาแบบเสียง, เน้นการเล่า เรื่อง, สนทนาเชิงลึก ผู้ฟังมักฟัง ระหว่างทำกิจกรรมอื่น	- ธรรมะสามัญประจำบ้าน สนทนา ธรรมเชิงลึกกับแขกรับเชิญ - พุทธประวัติ/ชาดก To Go เล่าเรื่อง ในรูปแบบที่ฟังสบาย- เสียงนำสมาธิ (Guided Meditation) ช่วยฝึกสมาธิ ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการสื่อสารธรรมะกับคนรุ่นใหม่ (ต่อ)

แพลตฟอร์ม	ลักษณะเด่น/พฤติกรรมผู้ใช้	การประยุกต์ใช้ในการนำเสนอธรรมะ
YouTube YouTube คือแพลตฟอร์มที่คนไทยใช้เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง	- มีทั้งวิดีโอสั้น (Shorts) และยาว - เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้และค้นคว้าเชิงลึก - รองรับ Live Streaming คุณภาพสูง	- เทคนิควิดีโอสด (Live) ถ่ายทอดสด - การเทศนา เปิดโอกาสให้ถามตอบ - สารคดีธรรมะ ผลิตเนื้อหาคุณภาพสูง - อธิบายพุทธประวัติหรือหลักธรรม - คลังความรู้ธรรมะสร้าง Playlist จัดหมวดหมู่คำสอนให้เรียนรู้เป็นระบบ
Facebook Facebook สามารถสร้าง วัดเสมือนจริง หรือกลุ่มกัลยาณมิตรที่สมาชิกมีความผูกพันกันสูง สามารถให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ ซึ่งตอบโจทย์ผู้ที่ต้องการเพื่อนร่วมปฏิบัติธรรมในโลกออนไลน์ได้เป็นอย่างดี	- เข้าถึงกลุ่มคนหลากหลายวัย - เน้นการสร้างชุมชน (Community) ผ่าน Facebook Group - รองรับเนื้อหาหลายรูปแบบ (บทความยาว, รูปภาพ, วิดีโอ, Live) - เป็นศูนย์กลางในการสื่อสารและติดตามข่าวสาร	- สร้างชุมชนชาวพุทธออนไลน์ (Online Sangha) ตั้งกลุ่มปิดเพื่อพูดคุย ปฏิบัติธรรม หรือเรียนรู้ธรรมะในหัวข้อเฉพาะ - บทความธรรมะยามเช้า/ก่อนนอน เขียนข้อคิดหรือหลักธรรมยาว ๆ เพื่อการไตร่ตรอง - ศูนย์รวมข่าวสารและกิจกรรมของวัด ใช้ Page เป็นกระดานข่าว ประชาสัมพันธ์กิจกรรมบุญต่าง ๆ - Live ถาม-ตอบปัญหาธรรมะ - จัดรายการสดกับกลุ่มเป้าหมายสร้างการมีส่วนร่วม

จากตารางที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพของแพลตฟอร์มดิจิทัลแต่ละชนิดเพื่อให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งได้เปรียบเทียบแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยม 4 รูปแบบ ได้แก่ TikTok/Reels Podcast YouTube และ Facebook โดยแจกแจงให้เห็นถึงลักษณะเด่นและพฤติกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ธรรมชาติของเนื้อหาที่เน้นความเร็วและความบันเทิงของ TikTok ไปจนถึงการเล่าเรื่องเชิงลึกของ Podcast และคลังความรู้ขนาดใหญ่ของ YouTube รวมถึงการสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรทาง Facebook ทำให้เห็นถึงศักยภาพและแนวทางการนำเสนอธรรมะที่สอดคล้องกับธรรมชาติของแต่ละแพลตฟอร์ม ตั้งแต่การย่อหลักธรรมให้เป็นธรรมะ 1 นาที ไปจนถึงการสร้างคลังความรู้ธรรมะในรูปแบบเพลย์ลิสต์ ซึ่งสามารถใช้เป็นกลยุทธ์สำหรับผู้สร้างสรรคเนื้อหาธรรมะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับทั้งธรรมชาติของสื่อและพฤติกรรมของผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อควรระวังในการสื่อสารธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือที่จะนำธรรมะเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน อย่างไรก็ตาม สื่อสังคมออนไลน์ก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่แฝงไว้ด้วยความทำลายและซับซ้อน การนำเสนอเนื้อหาที่ลึกซึ้งในพื้นที่ที่ขับเคลื่อนด้วยความเร็วและกระแสมโนมณีนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจและความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อให้แก่นของธรรมะและคำสอนไม่ถูกบิดเบือน และเพื่อรักษาสถาบันศาสนาให้คงความน่าเลื่อมใส ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ถึงความทำลายและข้อควรระวังที่สำคัญเพื่อให้การสื่อสารธรรมะในโลกออนไลน์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนี้

1. เนื้อหาที่ถูกใจอาจลดทอนความถูกต้องของหลักธรรม ความเสี่ยงในการลดทอนเนื้อหาความทำลายประการแรกคือแรงกดดันของอัลกอริทึมบนโซเชียลมีเดียที่มักให้รางวัลแก่เนื้อหาที่สั้น กระชับ และกระตุ้นอารมณ์ได้เร็ว สิ่งนี้สร้างภาวะตึงเครียดระหว่างการสร้างเนื้อหาที่ถูกใจผู้คนจำนวนมาก กับการรักษาความถูกต้องและความลุ่มลึกของหลักธรรม มีความเสี่ยงที่หลักธรรมซับซ้อน เช่น เรื่องกรรม หรือปัจจุสมุปบาท อาจถูกลดทอนเหลือเพียงวาทะสร้างแรงบันดาลใจผิวเผิน เพื่อแลกกับยอดไลค์และยอดแชร์ การกระทำดังกล่าวอาจสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และทำให้แก่นของคำสอนสูญหายไป

2. การรับมือกับปฏิสัมพันธ์เชิงลบ การสร้างช่องทางสื่อสารธรรมะจะมีผู้คนหลากหลายเข้ามาปฏิสัมพันธ์ ชุมชนออนไลน์จึงต้องการการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพการขาดกลไกรับมือกับความคิดเห็นเชิงลบ การโต้เถียง หรือผู้ไม่หวังดี อาจบั่นทอนบรรยากาศการเรียนรู้ธรรมะได้อย่างรวดเร็ว ผู้สร้างสรรค์เนื้อหาจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการจัดการชุมชนออนไลน์ เช่น การตั้งกติกาสากลของชุมชนที่ชัดเจน และการใช้หลักสัมมาวาจาในการตอบโต้ เพื่อเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง แทนที่จะปล่อยให้สถานการณ์บานปลายทำลายความน่าเชื่อถือ

3. การรักษาสมดุลระหว่างภาพลักษณ์และพระธรรมวินัย ประเด็นนี้จะละเอียดอ่อนที่สุดสำหรับผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ การสร้างตัวตนที่เข้าถึงง่ายบนโซเชียลมีเดียจำเป็นต้องรักษาสมดุลอย่างยิ่งกับการปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย การแสดงออกที่อาจดูเป็นเรื่องปกติสำหรับอินฟลูเอนเซอร์ทั่วไป เช่น การใช้อารมณ์ขันที่เกินพอดี การรีวิวสินค้า การใช้ภาษา ถ้อยคำรุนแรง ไม่สุภาพ หรือลักษณะการปฏิสัมพันธ์กับผู้ติดตามเพศตรงข้าม อาจกลายเป็นประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าขัดต่อสมณเพศได้ง่าย การสร้างสรรค์เนื้อหาจึงต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อที่จะนำเสนอธรรมะได้อย่างน่าสนใจโดยยังคงรักษาภาพลักษณ์ที่น่าเลื่อมใสไว้ได้

สรุปได้ว่า แม้การสื่อสารธรรมะบนโซเชียลมีเดียจะเต็มไปด้วยโอกาส แต่ก็แฝงไว้ด้วยความทำลายและความเสี่ยงที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือ ความเสี่ยงในการ

ลดทอนเนื้อหา ที่หลักธรรมอันลึกซึ้งอาจถูกทำให้ตื้นเขินเพื่อแลกกับความนิยม ซึ่งอาจสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ ประการที่สอง คือ ความท้าทายในการจัดการชุมชนออนไลน์ ซึ่งต้องรับมือกับปฏิสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีสติและใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อไม่ให้สถานการณ์บานปลาย และประการสุดท้ายที่ละเอียดอ่อนอย่างยิ่งสำหรับพระสงฆ์คือ การรักษาสมดุลระหว่างภาพลักษณ์ ที่เข้าถึงง่ายกับ การปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัด ดังนั้น การนำเสนอธรรมะในโลกดิจิทัลจึงมิใช่เพียงการมีทักษะด้านสื่อแต่ต้องอาศัยความเข้าใจที่ลึกซึ้งและความรอบคอบอย่างยิ่ง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารธรรมะในยุคใหม่ได้เปลี่ยนจากการยึดเนื้อหาเป็นหลักมาสู่การยึดผู้รับสารเป็นศูนย์กลางอย่างสมบูรณ์ การทำความเข้าใจพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความ สั้นกระชับ จริงใจ และได้ตอบโต้ จึงเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนที่จะออกแบบเนื้อหา รูปแบบ และบทบาทของผู้ส่งสาร ซึ่งหมายความว่าประสิทธิภาพของการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของผู้รับสารเป็นสำคัญ นวัตกรรมการสื่อสารธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับคนรุ่นใหม่ประกอบด้วย 1. นวัตกรรมด้านเนื้อหา (Content Innovation) มีความทันสมัย ตอบปัญหาชีวิตในปัจจุบัน 2. นวัตกรรมด้านรูปแบบการนำเสนอ (Format Innovation) โดยสร้างประสบการณ์ทางศาสนาในพื้นที่และรูปแบบออนไลน์ และ 3. นวัตกรรมด้านผู้ส่งสาร (Messenger Innovation) การเปลี่ยนแปลงบทบาทและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารในยุคดิจิทัล องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ เชื่อมโยงชาวพุทธด้วยศรัทธาและความสนใจร่วมกันบนแพลตฟอร์มออนไลน์ บทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้ส่งสารในโลกออนไลน์ต้องปรับตัวให้มีบุคลิกเป็นกันเอง ใช้ภาษาร่วมสมัย และมีทักษะการสื่อสาร ขณะเดียวกัน การสื่อสารธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์ พระสงฆ์ควรระมัดระวังเรื่องเนื้อหาของหลักธรรมไม่ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ต้องรับมือกับปฏิสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีสติ และรักษาสมดุลระหว่างภาพลักษณ์ที่เข้าถึงง่ายกับการปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นความท้าทายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคใหม่ สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

แพลตฟอร์มดิจิทัลในมือของคนรุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแสดงให้เห็นว่า การจะสื่อสารธรรมให้มีความหมายในยุคปัจจุบันนั้นมียาอาจอาศัยเพียงเนื้อหาที่ลึกซึ้งดังเดิม แต่จำเป็นต้องเปลี่ยนกระบวนการที่ส่งต่อการยึดผู้รับสารเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมและการแสวงหาที่ต้องการความเร็ว ความจริงใจ และการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคนวัตกรรมทั้งในมิติของเนื้อหาที่แก้ปัญหาชีวิตรูปแบบที่สร้างชุมชนเสมือนจริง และผู้ส่งสารที่ทลายกำแพงความห่างเหิน ซึ่งเป็นทั้งโอกาสอันยิ่งใหญ่ในการเข้าถึงพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาเป็นในวงกว้าง และเป็นความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างความถูกต้องและความถูกใจ ดังนั้น ทิศทางในอนาคตจึงเป็นการสร้างปัญญาดิจิทัลให้เกิดขึ้นทั้งในฝั่งผู้สร้างสรรค์เนื้อหาที่ต้องมีความรอบคอบในการนำเสนอ และในฝั่งผู้รับสารที่ต้องมีวิจารณญาณในการเลือกเสพ เพื่อให้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสงบสุขและความเข้าใจในตนเองได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร พร้อมเพรียง และคณะ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอเรชั่นซีจากการรับชมโฆษณาแฝงผ่านวิดีโอบนยูทูป : กรณีศึกษาช่องโคตรคูในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์*, 17(2), 1-15.
- กมลเลิศ อุดมกิจไพศาล และคณะ. (2566). ความน่าเชื่อถือของโฆษณาประเภทอินโฟเมอร์เชียลและความไว้วางใจในสื่อที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการการตลาด และการจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 10(1), 70-83.
- จารุกิตต์ พิริยสุวัฒน์ และคณะ. (2563). พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ จังหวัดเลย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 741-754.
- พระกฤษณะพงษ์ ฐิตมานโส. (2563). บูรณาการรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยงานพุทธศิลป์แบบศรีวิชัยในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 4(2), 166-180.
- พระครูโกวิทอรธวาที (อุดร อุตตรเมธี) และคณะ. (2568). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล. *พระพุทธศาสนากับปัญญาประดิษฐ์*, 2(1), 160-165.
- วศิน ประดิษฐ์ศิลป์. (2556). *นวัตกรรมทางวิถีคิดเพื่อการสื่อสารศาสนาของพระไพศาล วิสาโล* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และนวัตกรรมการบริหาร). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). *ร้อยละ 79 เห็นด้วย คนไทยห่างพุทธศาสนา*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/zugWH>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). *ระบบทะเบียนวัด*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2568, จาก <https://binfo.onab.go.th/Temple/Dashboard.aspx>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). *จากเกมสู่พฤติกรรม จากออนไลน์สู่ชีวิตจริง*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/PurT8>
- อวยพร พานิช. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน Tik Tok และการนำเสนอตัวตนของเยาวชนจังหวัดนนทบุรี. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 23(1), 52-65.
- Attest. (2024). *Understanding US Gen Z media Consumption Trends: Insights for Brands*. Retrieved July 1, 2025, from <https://shorturl.asia/vaqci>
- Datareportal. (2024). *Digital 2024: Thailand*. Retrieved July 1, 2025, from <https://datareportal.com/reports/digital-2024-thailand>

ทัศนคติของเยาวชนไทยต่อพระพุทธศาสนาในยุคสื่อสังคมออนไลน์
กับการบริหารเชิงพุทธ*

THAI YOUTH'S ATTITUDES TOWARD BUDDHISM IN THE ERA
OF SOCIAL MEDIA AND BUDDHIST ADMINISTRATION

พระมหาฤทธิรงค์ ฐานิสฺสโร, พระณัฐวัฒน์ เขมิโย,

พระมหาโสพรรณ ถาวรจิตฺโต, นิกธร์ ศรีราช

Phramaha Rittirong Thanissaro, Phra Nattawat Khemiyo,

Phramaha Sophan Thavornchitto, Nigorn Srirat

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: freestyle_tud@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาทัศนคติของเยาวชนไทยต่อพระพุทธศาสนาในยุคสื่อสังคมออนไลน์กับการบริหารเชิงพุทธ ผลจากการศึกษาพบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อทัศนคติและการรับรู้ของเยาวชนไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการบริโภคข่าวสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ติกต็อก (TikTok) และ ยูทูบ (YouTube) ซึ่งเผยแพร่ทั้งข่าวด้านบวก เช่น ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ผู้เสียสละเพื่อสังคม และข่าวด้านลบที่สะท้อนพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระภิกษุบางรูป ซึ่งมักถูกนำเสนออย่างรวดเร็วและซ้ำซาก ส่งผลต่อภาพลักษณ์และศรัทธาของเยาวชนไทยในระดับจิตสำนึก การบริหารเชิงพุทธจึงถูกเสนอเป็นแนวทางฟื้นฟูความเข้าใจและสร้างความเชื่อมโยงใหม่ระหว่างศาสนากับคนรุ่นใหม่ โดยอาศัยหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการสื่อสาร จัดกิจกรรม และพัฒนาระบบการบริหารคณะสงฆ์ให้เข้ากับบริบทสื่อยุคใหม่ แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและภูมิคุ้มกันทางความคิดในเยาวชน แต่ยังส่งเสริมให้พระพุทธศาสนา ยังคงมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทยร่วมสมัยอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ยังเน้นการเปิดพื้นที่แห่งการรับฟังอย่างมีเหตุผล การสื่อสารด้วยความเข้าใจ และการบริหารที่มุ่งพัฒนาคนควบคู่กับการรักษาแก่นแท้ของธรรมะ

คำสำคัญ: ทัศนคติของเยาวชน; พระพุทธศาสนา; การบริหารเชิงพุทธ

Abstract

This academic article explored Thai youth's attitudes toward Buddhism in the era of social media and Buddhist management. The study was found that social media profoundly influences Thai youth's attitudes and perceptions of Buddhism, particularly news consumption via digital platforms such as Facebook, TikTok, and YouTube. This information disseminated both positive news, such as images of monks who sacrifice for society, and negative news reflecting the inappropriate behavior of some monks. These news were often presented rapidly and repeatedly, impacting the image and faith of Thai youth at the conscious level. Buddhist management is therefore proposed as a way to restore understanding and create new connections between religion and the new generation. This approach, based on the four Brahmaviharadhamma: loving-kindness; compassion; sympathetic joy; and equanimity are used as a conceptual framework for designing communications, organizing activities, and developing a Sangha management system that is relevant to the modern media context. This approach not only fostered ethics and cognitive immunity in youth, but also promoted Buddhism's continued, constructive role in contemporary Thai society in a stable and sustainable manner. Furthermore, it emphasized creating a space for rational listening, communicating with understanding, and managing people while preserving the essence of the Dhamma.

Keywords: Thai Youth Attitudes; Buddhism; Buddhist Administrative

บทนำ

โลกยุคปัจจุบัน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีความรวดเร็ว ฉับไว และแพร่กระจายกว้างขวางกว่าที่เคย โดยเฉพาะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งไม่มีพรมแดนสามารถส่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ ได้ในทันทีผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Platform) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือเครือข่ายสังคมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลสูงต่อการรับรู้ของเยาวชนไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่กับสื่อเหล่านี้แทบตลอดเวลา จึงกลายเป็นกลุ่มแรกที่สัมผัสกับข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบของพระพุทธศาสนา โดยขาดกระบวนการกลั่นกรองหรือวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดหรือทัศนคติที่บิดเบือนต่อพระพุทธศาสนาได้

โดยไม่รู้ตัว (เดชทัต ปักสังขานัย, 2558) โดยเฉพาะชาวที่กล่าวถึงพระภิกษุบางรูปที่ประพฤติตนขัดต่อพระธรรมวินัย หรือแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมในวัด ถูกสื่อออนไลน์นำเสนอซ้ำจนกลายเป็นภาพแทนที่สะท้อนศาสนาในสายตาของคนรุ่นใหม่ ชาวเหล่านี้มิได้เพียงรายงานข้อเท็จจริง แต่กลับกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมทัศนคติของเยาวชน และค่อย ๆ สั่นคลอนศรัทธาที่เคยมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในระดับจิตสำนึกของสังคมร่วมสมัย

ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงของสื่อในยุคสังคมออนไลน์ ยังส่งผลโดยตรงต่อวิธีคิดและพฤติกรรมของเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อย สื่อบางแขนงนำเสนอเนื้อหาที่เกินจริงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงโดยขาดบริบท ส่งผลให้คุณค่าและแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาถูกลดทอนหรือบิดเบี้ยวไปจากความเป็นจริง คนรุ่นใหม่ที่เสพสื่อเหล่านี้อย่างต่อเนื่องจึงอาจเกิดความเข้าใจผิดต่อหลักธรรมะ ขาดศรัทธา และตั้งคำถามต่อบทบาทของศาสนาในสังคมร่วมสมัย ปรากฏการณ์ดังกล่าวยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการจัดการข้อมูลข่าวสารอย่างมีระบบ เพื่อรักษาความถูกต้องทางศาสนาและสร้างความเข้าใจที่สมดุลระหว่างศาสนาและคนรุ่นใหม่ในโลกยุคดิจิทัล (ณัฐรินทร์ นิธิกริตขานนท์, 2556) ซึ่งปัญหาเชิงทัศนคติและช่องว่างทางความเข้าใจดังกล่าว ไม่สามารถแก้ไขได้เพียงการปรับเปลี่ยนด้านการสื่อสารเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยแนวทางการบริหารจัดการทางศาสนาที่ยังรากในหลักธรรมและเปิดรับโลกใหม่อย่างมีวิจารณญาณ

การบริหารเชิงพุทธจึงเป็นแนวทางเพื่อเชื่อมโยงศาสนาเข้ากับชีวิตของเยาวชนไทยในยุคสื่อดิจิทัล กรอบแนวคิดหลักที่ใช้ในการนำเสนอ คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (Loving-Kindness) กรุณา (Compassion) มุทิตา (Sympathetic Joy) และอุเบกขา (Equanimity) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการสื่อสาร การบริหารองค์กรสงฆ์ และการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูศรัทธาในกลุ่มเยาวชนไทย แนวทางนี้จะช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับบริบทสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน และนำไปสู่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความร่วมสมัย ยั่งยืน และใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น

ทัศนคติของเยาวชนไทย

ทัศนคติ หมายถึง สภาวะทางจิตใจที่บุคคลพัฒนาและสะสมขึ้นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งมีผลต่อความโน้มเอียงในการตอบสนองหรือแสดงปฏิกิริยาต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต ทัศนคติในลักษณะนี้เปรียบเสมือนแรงผลักดันภายในที่ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ ความคิด และพฤติกรรมของบุคคลในบริบทที่หลากหลาย (Allport, 1935) จากแนวคิดของ Lutz (1991) ได้อธิบายว่า ทัศนคติมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ มิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลจากกระบวนการ

เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู และประสบการณ์ส่วนบุคคล 2. ทักษะที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง เนื่องจากเป็นนามธรรม แต่สามารถรับรู้ได้จากการแสดงออกทางความคิดหรือพฤติกรรม 3. ทักษะที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามข้อมูลใหม่ ประสบการณ์หรือบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และ 4). ทักษะที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของบุคคล โดยทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในทิศทางบวกหรือลบตามมุมมองที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

ทักษะของเยาวชนไทยในยุคปัจจุบันถูกหล่อหลอมจากปัจจัยหลากหลาย โดยเฉพาะครอบครัวซึ่งมีบทบาทเป็นฐานรากสำคัญในการกำหนดแนวคิดและรูปแบบพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ ผ่านการอบรมเลี้ยงดู ค่านิยม และมุมมองที่สืบทอดมาจากพ่อแม่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม บทบาทของครอบครัวในยุคดิจิทัลมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญทั้งในการส่งเสริมพฤติกรรมและในบางกรณีก็ทำลายกรอบทักษะที่ครอบครัวเคยปลูกฝังไว้ กลุ่มเพื่อนและบริบทแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน (สุกิจ ชัยมุสิก, 2568) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพลตฟอร์มดิจิทัล ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของคนรุ่นใหม่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร การแสดงออก และการบริโภคข้อมูล (Kaplan & Haenlein, 2010) ส่งผลให้ทักษะมีลักษณะเปิดรับ เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และถูกหล่อหลอมโดยบริบทของสื่อ มากกว่าประสบการณ์ตรงจากครอบครัวหรือสังคมรอบข้าง

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการก่อรูปของทักษะในกลุ่มเยาวชนไทย คือ การปลูกฝังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่สามารถพัฒนาตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีสติ รู้ผิดชอบชั่วดี และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบเย็น หลักธรรมเหล่านี้มักถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนการสอนในระบบการศึกษา รวมถึงกิจกรรมอบรม ศีลธรรม หรือกิจกรรมพุทธศานานอกห้องเรียน โดยมีครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อนเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนาให้แก่เยาวชน อย่างไรก็ตาม หากเยาวชนขาดโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ หรือมีการรับข้อมูลที่บิดเบือนจากสื่อสังคมออนไลน์ ก็อาจส่งผลต่อทัศนคติในเชิงลบต่อพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีผ่านหลักธรรมคำสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งด้านจิตใจและจริยธรรม (วรารักษ์ ชื่อประดิษฐ์กุล, 2545) การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่ควรขยายสู่สื่อออนไลน์และกิจกรรมร่วมสมัย เพื่อสร้างทัศนคติทางศาสนาที่เข้าถึงใจเยาวชนอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ทักษะของเยาวชนไทยเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ และอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมรอบตัว โดยเฉพาะในยุคสื่อดิจิทัลที่ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการหล่อหลอมแนวคิดและพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่อย่างรวดเร็วและ

ต่อเนื่อง ทศนคติจึงมีลักษณะยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงง่าย และขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม มากกว่าประสบการณ์ตรง ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมทศนคติในเชิงบวก ได้แก่ การปลูกฝัง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ผ่านครอบครัว โรงเรียน กิจกรรมพุทธศาสนา และการบูรณาการเข้ากับช่องทางร่วมสมัย เช่น แพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งจะช่วยใหเยาวชน มีพื้นฐานทางความคิดที่มั่นคง มีสติ มีจริยธรรม และสามารถดำรงตนอย่างมีคุณภาพใน สังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

พระพุทธศาสนาในยุคของเยาวชนไทย

พระพุทธศาสนานับเป็นศาสนาประจำชาติไทยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรง อยู่ของวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนชาวไทยตลอดมา โดยบทบาทของ พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกในจิตสำนึกของคนไทยผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมจริยธรรมและศีลธรรมของสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจวบ จนปัจจุบัน (พิฑูร มลิวัดย์ และไสว มาลาทอง, 2533) บทบาทของพระสงฆ์ในอดีตมิได้ มีบทบาทเพียงแคในเชิงศาสนา หากยังทำหน้าที่เป็นครูของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศีลธรรมและการดำรงชีวิตแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในยุค ที่ระบบการศึกษายังไม่พัฒนา พระสงฆ์จึงเป็นศูนย์กลางทางปัญญาในระดับท้องถิ่นและ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้แก่สังคมไทยอย่างมั่นคง แม้ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้บทบาทของ พระสงฆ์ในฐานะครูของสังคมลดน้อยลงในบางบริบท แต่ยังคงมีความสำคัญในมิติของ การเป็นผู้ถ่ายทอดวิถีชีวิต (Way of Life) ที่สอดคล้องกับหลักธรรม (พระครูกิตติวรานวัตร (ประยูร ธมมวโร) และคณะ, 2561) แม้บริบททางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่พระพุทธศาสนา ยังคงเป็นรากฐานที่ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกทางคุณธรรมของเยาวชนไทยในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังมีวัดเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและจิตใจของคนในท้องถิ่น

คนรุ่นใหม่มีความคาดหวังว่าพระพุทธศาสนาจะยังคงมีบทบาทในการช่วยให้พวกเข สามารถค้นพบความสงบภายในจิตใจได้ โดยเฉพาะการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริม การพัฒนาทางจิตใจและการมีเหตุผล เยาวชนจำนวนไม่น้อยยังมองว่าพระพุทธศาสนา ควรมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอน ซึ่งเอื้อต่อการเข้าถึงของคนรุ่นใหม่ในวงกว้าง มากขึ้น การนำเสนอคำสอนในรูปแบบที่กระชับ เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับพฤติกรรม ผู้บริโภคสื่อยุคใหม่ เช่น คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก หรือแอปพลิเคชันธรรมะต่าง ๆ ช่วยให้ เยาวชนสามารถเรียนรู้ธรรมะและปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันความสามารถ

ในการเข้าถึงธรรมะอย่างสะดวกและทันสมัยนี้ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้เยาวชนยังคงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา แม้จะเติบโตท่ามกลางสังคมยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความรวดเร็วและสิ่งเร้าใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา (สมบุรณ์ วัฒนะ และคณะ, 2564)

สรุปได้ว่า เยาวชนไทยส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าและความคาดหวังต่อบทบาทของพระพุทธศาสนาในฐานะหลักยึดทางจิตใจและจริยธรรมของสังคม เพียงแต่ปรารถนาให้ศาสนามีการสื่อสารที่เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการเผยแพร่ โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้าใจง่าย เข้าถึงสะดวก และไม่ตัดสินผู้ฟัง ทำให้คนรุ่นใหม่รู้สึกว่าการศึกษายังคงมีความหมายต่อชีวิตในโลกยุคใหม่หากพระพุทธศาสนาสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมโดยไม่ละทิ้งแก่นแท้ ก็จะสามารถมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาเยาวชนไทยทั้งในมิติทางจิตใจและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา

ยุคปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารยุคดิจิทัล โดยมีลักษณะเป็นแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook YouTube Twitter Instagram และ TikTok ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถสร้างและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น และเนื้อหาทั้งในรูปแบบข้อความ ภาพถ่าย และวิดีโอได้อย่างโต้ตอบในเวลาจริง (Campbell & Tsuria, 2021) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนไทยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้โดยตรง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่สื่อออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ การแสดงความคิดเห็น และการสร้างตัวตนในสังคมดิจิทัล เด็กรุ่นใหม่จำนวนมากเริ่มพัฒนาทักษะการใช้สื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในการเสพ รับรู้ และสร้างสรรค์เนื้อหาผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งไม่เพียงแต่สะท้อนถึงพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลที่เปลี่ยนไป แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อให้เยาวชนสามารถคัดกรองข้อมูลได้อย่างเหมาะสมและเลือกใช้สื่ออย่างเกิดประโยชน์สูงสุด (อุษณิ กังวารจิตต์, 2559) อิทธิพลของสื่อจึงไม่อาจละเลยต่อการรับรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาทางศาสนาถูกนำเสนอผ่านสื่อแพลตฟอร์มในหลากหลายรูปแบบ ทั้งเชิงสร้างสรรค์และเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้าใจและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้โดยตรง

การสื่อสารในปัจจุบันซึ่งอยู่ในรูปแบบออนไลน์และมีความรวดเร็ว ทำให้ข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยสามารถแพร่กระจายได้ในวงกว้างในเวลาอันสั้น ไม่ว่าจะผ่านการถ่ายทอดสด การบันทึกคลิป หรือการรายงานผ่านสื่อโทรศัพท์มือถือ

และโซเซียลมีเดียอื่น ๆ กรณีข่าวเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุบางกลุ่มที่ละเมิดพระธรรมวินัย และการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นในเชิงบวกหรือเชิงลบ ล้วนมีทั้งคุณและโทษที่ส่งผลต่อศาสนาโดยตรง โดยข่าวเหล่านี้มีปรากฏให้เห็นแทบทุกวัน ยิ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความรู้สึกของสาธารณชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พระสมุห์ธรรฐพล ธมมโสโร และพระเมณรัตน์ จตตมโล, 2566)

ข่าวพระพุทธศาสนาเชิงบวก ยกตัวอย่างเช่น รู้จักพระครูโสภณจันทรังสี เจ้าอาวาสวัดใหม่สี่หมื่น ผู้อุปการะเด็กนับ 100 ชีวิต พระครูโสภณจันทรังสี ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ซึ่งดำรงตนอยู่ ณ วัดใหม่สี่หมื่น ซึ่งวัดเล็กแห่งหนึ่งในพื้นที่ต่างจังหวัด ท่านได้อุทิศตนเพื่อดูแลเด็กกำพร้า เด็กไร้บ้าน และเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาโดยไม่เลือกเชื้อชาติหรือศาสนา ด้วยความตั้งใจในการให้ที่พัก ที่เรียน และที่พึ่งทางจิตใจ พระภิกษุรูปนี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ส่งเสริมตามพระธรรมวินัยเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่พ่อแม่ทางธรรมโดยแท้จริง ซึ่งกลายเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ที่มีบทบาทเชิงสังคมอย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 1 รู้จัก “พระครูโสภณจันทรังสี”
เจ้าอาวาสวัดใหม่สี่หมื่น ผู้อุปการะเด็กนับ 100 ชีวิต
ที่มา: สวพ.FM91 (2568)

ด้วยแนวคิดทางเมตตาธรรมที่ยึดโยงกับหลักพุทธปฏิบัติ ท่านได้อุปถัมภ์เด็กยากไร้กว่า 100 คนให้มีโอกาสเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีอาหารการกิน และได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม ปัจจุบันเด็กบางคนเติบโตจบการศึกษา มีงานทำ และกลับมาดูแลน้อง ๆ รุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ความเสียสละนี้ไม่เพียงสร้างประโยชน์เฉพาะบุคคล หากยัง

ขยายผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ทั้งในด้าน คุณธรรม สังคม และความมั่นคงของครอบครัว ชาวลักษณะนี้จึงถือเป็นชาวเชิงบวก ที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาแห่งการให้และการเกื้อกูลอย่าง แท้จริง (สวพ. FM91, 2568)

ชาวพระพุทธศาสนาเชิงลบ ยกตัวอย่างเช่น เปิดโปงขบวนการ! 'สีกากอล์ฟ' พัวพัน พระ 13 รูป กวาดเงิน 385 ล้านบาท ชาวอื้อฉาวที่เป็นประเด็นสะท้อนวงการพระพุทธศาสนา ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 คือ กรณีของหญิงรายหนึ่งซึ่งถูกขนานนามในสื่อว่า สีกากอล์ฟ ผู้มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับอดีตเจ้าอาวาสวัดชื่อดัง และถูกกล่าวหาว่า ร่วมกัน กระทำการทุจริตเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัด คดีดังกล่าวเริ่มต้นจากการตรวจสอบเส้นทาง การเงินย้อนหลัง 3 ปี ซึ่งพบความเคลื่อนไหวของเงินจำนวนกว่า 385 ล้านบาท พร้อม หลักฐานจากโทรศัพท์มือถือที่เชื่อมโยงถึงพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์อีกหลายรูป นอกจากนี้ ยังมีการบันทึกคลิปวิดีโอแสดงพฤติกรรมทางเพศ ความใกล้ชิดกับสตรีและ การเบิกจ่ายทรัพย์สินวัดในลักษณะไม่โปร่งใส ซึ่งนำไปสู่การออกหมายจับหญิงดังกล่าว

ภาพที่ 2 เปิดโปงขบวนการ! 'สีกากอล์ฟ' พัวพันพระ 13 รูป กวาดเงิน 385 ล้านบาท
ที่มา: กรุงเทพธุรกิจ (2568)

แม้หน่วยงานด้านพระพุทธศาสนาและเจ้าหน้าที่ตำรวจจะยืนยันว่าการดำเนินคดี ครั้งนี้ไม่ได้มีเจตนาทำลายภาพลักษณ์ของศาสนา หากแต่เป็นความพยายามหยุดยั้ง

กระบวนการที่บ่อนทำลายศรัทธาของประชาชนโดยตรง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้พระสงฆ์บางรูปต้องลาสิกขา ขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งตรวจสอบพระรูปอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องเพิ่มเติม นอกจากนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาภาคสนามยังได้รับแจ้งความดำเนินคดีกับบุคคลอื่นในข้อหาฉ้อโกงและเบิกความเท็จอีกด้วย (กรุงเทพธุรกิจ, 2568)

สรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการรับรู้ ทศนคติ และระดับศรัทธาของเยาวชนไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านที่สร้างสรรค์และในด้านที่ก่อให้เกิดความคลางแคลงใจ ข่าวสารเชิงลบที่นำเสนอภาพของพระสงฆ์ผู้มีเมตตาเสียสละ เช่น กรณีของพระครูโสภณจันทรังสี ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาให้เป็ศาสนาแห่งการเกื้อกูลและการพัฒนาคุณธรรม ในขณะที่ข่าวสารเชิงลบ เช่น กรณีสีกาลอล์ฟที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูป ได้สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างในวงการสงฆ์ที่ต้องได้รับการปฏิรูป การบริโภคสื่ออย่างขาดการไตร่ตรองจึงอาจนำไปสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อนและการเสื่อมศรัทธาโดยไม่จำเป็น ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการบริหารจัดการภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในโลกดิจิทัลอย่างมีระบบ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการธำรงคุณค่าของศาสนาไว้ในสังคมไทยยุคใหม่

การบริหารเชิงพุทธในยุคสื่อสังคมออนไลน์

การบริหารเชิงพุทธในยุคสื่อสังคมออนไลน์ คือ การประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมกับแนวทางการจัดการสมัยใหม่ เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการธำรงคุณค่าทางจริยธรรมและจิตวิญญาณของมนุษย์ โดยเฉพาะในบริบทที่สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเยาวชนและภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา แนวทางการบริหารเชิงพุทธจึงไม่เพียงมุ่งตอบสนองต่อผลสัมฤทธิ์เชิงระบบ หากยังมุ่งพัฒนาคนให้สามารถดำรงตนด้วยศีลธรรม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร การบริหารในลักษณะนี้ยึดหลักสำคัญทางพระพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น พรหมวิหาร 4 เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผน การตัดสินใจ และการจัดการทรัพยากรอย่างมีธรรมาภิบาล ทั้งในระดับองค์กรสงฆ์และระดับชุมชน เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างสง่างามและมั่นคง ทั้งยังตอบโจทย์การสื่อสารในยุคดิจิทัลด้วยหลักเมตตา ความจริง และความรับผิดชอบ (พุทธชาติช่วยแก้ว, 2567)

การนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารจัดการในยุคสื่อสังคมออนไลน์นั้น พรหมวิหาร 4 เป็นการให้การบริหารเชิงพุทธสามารถตอบสนองต่อทัศนคติ

ของเยาวชนไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องอาศัยหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจ ได้แก่

1. เมตตา (Loving-Kindness) หมายถึง ความรักและปรารถนาดีต่อเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดที่พึ่งทางจิตใจหรือหลงทางในโลกออนไลน์ ผู้บริหารเชิงพุทธจึงควรแสดงความห่วงใยผ่านการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย ใช้ถ้อยคำที่ปลอดภัย ไม่ตัดสิน และสนับสนุนให้เยาวชนรู้สึกว่าคุณค่า ทั้งในโลกจริงและโลกดิจิทัล

2. กรุณา (Compassion) หมายถึง ความเข้าใจในความทุกข์หรือความสับสนของเยาวชน เช่น การเผชิญข่าวลบหรือความคลุมเครือทางศรัทธา ผู้บริหารเชิงพุทธควรมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมหรือเนื้อหาธรรมะที่สะท้อนความเห็นอกเห็นใจ เช่น สื่ออินโฟกราฟิกที่อธิบายคำสอนอย่างเข้าใจง่าย หรือโครงการพุทธเพื่อสุขภาวะใจในวัยเรียน

3. มุทิตา (Sympathetic Joy) หมายถึง ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขหรือประสบความสำเร็จ ผู้บริหารเชิงพุทธควรส่งเสริมให้เยาวชนไทยรู้จักชื่นชมผู้อื่น ไม่อิจฉาหรือแข่งขันกันอย่างไร้จริยธรรม เช่น สนับสนุนการใช้สื่อออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกย่องความดีของผู้อื่น เผยแพร่ความสำเร็จของเพื่อนหรือกลุ่มคนทำความดีในชุมชนสร้างวัฒนธรรมแห่งการร่วมยินดี แทนการเปรียบเทียบซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของเยาวชนในโลกโซเชียล

4. อุเบกขา (Equanimity) หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง ความยุติธรรมและไม่ลำเอียง ผู้บริหารเชิงพุทธควรยึดหลักอุเบกขาในการตัดสินใจหรือสื่อสารกับเยาวชนโดยไม่เอนเอียงตามกระแสหรืออคติในโลกออนไลน์ เช่น การใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนแชร์ และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ มีเหตุผล และเคารพความแตกต่าง โดยมีธรรมวินัยเป็นกรอบในการวางตนไม่ได้ (ชัยพล อนุสุวรรณ และคณะ, 2565)

สรุปได้ว่า การบริหารเชิงพุทธในยุคสื่อสังคมออนไลน์ คือการประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 เข้ากับกระบวนการบริหารยุคใหม่เพื่อพัฒนาระบบการจัดการที่มีคุณธรรมและตอบสนองต่อทัศนคติของเยาวชนไทยในโลกออนไลน์อย่างเข้าใจ โดยเน้นการบริหารที่มุ่งพัฒนาค้นคว้าไปกับการรักษาระบบท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสื่อสังคม ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อ ศรัทธา และพฤติกรรมของเยาวชนอย่างมาก หลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนจัดการบริหาร ได้แก่ 1. เมตตา สื่อสารด้วยความห่วงใย เห็นคุณค่าในตัวเยาวชน 2. กรุณา เข้าใจความทุกข์และออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทยจิตใจ 3. มุทิตา ส่งเสริมวัฒนธรรมการยินดีกับผู้อื่น แทนการเปรียบเทียบ 4. อุเบกขา วางใจเป็นกลาง ใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่ลำเอียงตามกระแส

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ทัศนคติของเยาวชนไทยต่อพระพุทธศาสนา
ในยุคสื่อสังคมออนไลน์กับการบริหารเชิงพุทธ

จากภาพที่ 3 อธิบายได้ว่า การจะสร้างทัศนคติเชิงบวกให้แก่เยาวชนคนไทยผ่านโลกโซเชียลเป็นสิ่งที่ส่วนตัวและทำได้ยากยิ่งแต่สิ่งสำคัญคือการฝึกสติและการฝึกรับข้อมูลทั้งในด้านบวกและในหน้าลบแล้วพิจารณาอย่างไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริงในสังคมว่ามีทั้งภาพบวกและภาพลบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีภาพเกี่ยวกับข่าวสังคมของพระสงฆ์ (บางรูปนั้น) ที่ทำความเสียหายให้แก่พระพุทธศาสนาจึงเป็นอิทธิพลที่ทำให้พระพุทธศาสนาอาจจะโดนมองในภาพที่ไม่ดีได้ดังนั้นก็ควรจะมีวิจรรย์ญาณและตั้งสติให้มากเพื่อยับยั้งชั่งใจและมีสติในการเสพสื่ออย่างมีคุณภาพและได้น้อมนำธรรมะมาสู่จิตใจให้ประพฤติปฏิบัติมีหลักธรรมประจำใจเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาคติที่ลบได้

สรุป

พระพุทธศาสนาในยุคสื่อสังคมออนไลน์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชนไทย ข่าวสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งเชิงสร้างสรรค์และเชิงวิพากษ์วิจารณ์

แพร่กระจายรวดเร็วในวงกว้าง โดยเฉพาะชาวต่างชาติเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดวินัย ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ศาสนาและความศรัทธาของเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญ การจัดการกับสถานการณ์เช่นนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการบริหารเชิงพุทธที่ผสมผสาน หลักธรรมเข้ากับการสื่อสารยุคใหม่ โดยเฉพาะพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อฟื้นฟูศรัทธา สร้างความเข้าใจ และรักษาคุณค่าทางจิตใจของเยาวชนในโลกออนไลน์ ได้แก่ เมตตาที่แสดงความห่วงใยด้วยภาษาที่อ่อนโยน กรุณาที่สะท้อนความเห็นอกเห็นใจต่อความสับสน มุทิตาที่ส่งเสริมการยินดีร่วมในความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาที่ให้เยาวชนเรียนรู้การคิดอย่างมีเหตุผล ไม่เอนเอียงตามกระแส สื่อสารอย่างมีวุฒิภาวะและรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวได้ว่า การบริหารเชิงพุทธในยุคดิจิทัล คือ กลไกสำคัญที่ช่วยธำรงคุณค่าของพระพุทธศาสนาและยกระดับจิตวิญญาณของเยาวชนให้มั่นคงในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2568). *เปิดโปงขบวนการ! 'สีกากอล์ฟ' พัวพันพระ 13 รูป กวาดเงิน 385 ล้านบาท*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/ZPcDK>
- ชัยพล อนุสุวรรณ และคณะ. (2565). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 23(2), 110-122.
- ณัฐรินทร์ นิธิกิตติขานนท์. (2556). พระพุทธศาสนากับชีวิตวัยรุ่นไทยในโลกสมัยใหม่. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 106-113.
- เดชทัต ปิกสังขานนท์. (2558). สังคมออนไลน์ที่เป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 1(1), 91-96.
- พระครูกิตติวรานุวัตร (ประยูร ธมฺมวโร) และคณะ. (2561). บทบาทพระสงฆ์ในการสืบสานวัฒนธรรมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 5(3), 465-487.
- พระสมุห์ธรรณพล ธมฺมสโร และพระเมธีธรรมาภรณ์ จิตตมโล. (2566). วิถีการปฏิบัติศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ไทยและแนวทางการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในยุคโซเชียล. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 8(2), 191-204.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2533). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พุทธชาติ ช่วยแก้ว. (2567). การบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 2(3), 58-71.

- วราภรณ์ ซื่อประดิษฐ์กุล. (2545). ความรู้ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สมบูรณ์ วัฒนะ และคณะ. (2564). พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตคนไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(3), 950-964.
- สวพ.FM91. (2568). รู้จัก “พระครูโสภณจันทรังสี” เจ้าอาวาสวัดใหม่สี่หมื่น ผู้อุปการะเด็ก นับ 100 ชีวิต. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/SuXFp>
- สุกิจ ชัยมุสิก. (2568). บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม ของเยาวชนไทย. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์*, 2(2), 33-40.
- อุษณี กังวารจิตต์. (2559). การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเด็กและเยาวชน. *วารสาร รัฐศาสตร์*, 58(3), 79-92.
- Allport, G. W. (1935). *Attitudes. Handbook of social psychology*. Worcester, MA: Clark Univ. Press.
- Campbell, H. A & Tsuria, R. (2021). *Religion, online practices and digital media*. London: Routledge.
- Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Lutz, R. J. (1991). The Role of Attitude Theory in Marketing. In H. H. Kasarjian & T. S. Robertson. (Eds.), *Perspectives in Consumer Behavior* (4th ed.), (pp. 317-339). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

การแนะแนวอาชีพภายใต้กรอบสัมมาอาชีวะและการออกแบบที่เน้นจริยธรรม
ในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้ ChatGPT*
CAREER GUIDANCE WITHIN THE FRAMEWORK OF RIGHT LIVELIHOOD
AND ETHICS BY DESIGN IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
APPLYING CHATGPT

วันรัฐ สวาคมปนต์

Wanrat Swakhompanti

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: wanratswakhompanti09@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะ ChatGPT ในการแนะแนวอาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษายุคสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ การทบทวนงานวิจัย วรรณกรรม และรายงานนานาชาติ แสดงให้เห็นว่า ChatGPT มีศักยภาพในการสังเคราะห์ข้อมูล อธิบายเนื้อหาที่ซับซ้อน และสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสนทนาใกล้เคียงมนุษย์ ทำให้สามารถสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและการแนะแนวอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ดังกล่าวยังมีข้อจำกัดทั้งด้านอคติของข้อมูล ความโปร่งใส และการขาดกรอบจริยธรรม เพื่อให้การใช้ ChatGPT ในการแนะแนวอาชีพเป็นไปอย่างรับผิดชอบ บทความนี้ได้ผสานหลักสัมมาอาชีวะเข้ากับแนวคิดการออกแบบที่เน้นจริยธรรม และนำเสนอโมเดล CARE ซึ่งประกอบด้วย (C) Contextualization การวิเคราะห์ตามบริบทส่วนบุคคล (A) Accountability การกำกับดูแลร่วมกับครูแนะแนว (R) Responsibility การสื่อสารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และ (E) Ethical Values การยึดมั่นคุณธรรมและสัมมาอาชีวะ องค์ความรู้ใหม่นี้มีได้จำกัดปัญญาประดิษฐ์ ให้เป็นเพียงเครื่องมือจับคู่ข้อมูลกับอาชีพ แต่ช่วยให้ ChatGPT สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างรอบด้าน เชื่อมโยงความถูกต้องทางเทคนิคเข้ากับความต้องการทางคุณธรรม อันจะนำไปสู่การแนะแนวอาชีพที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับคุณค่าของสังคม

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; ChatGPT; การแนะแนวอาชีพ; สัมมาอาชีวะ; จริยธรรม

Abstract

This academic article aimed to present the application of artificial intelligence, particularly ChatGPT, in career guidance, which is a crucial process in education in the era of AI-driven society. A review of research, literature, and international reports revealed that ChatGPT has the potential to synthesize information, explain complex content, and create human-like conversational interactions, thereby effectively supporting personalized learning and career guidance. However, the use of such artificial intelligence still faces limitations, including data bias, transparency, and the absence of ethical frameworks. To ensure responsible use of ChatGPT in career guidance, this article integrated the principle of Right Livelihood with the concept of ethics by Design, and introduced the CARE model, which consists of (C) Contextualization analysis based on individual context, (A) Accountability supervision in collaboration with career counselors, (R) Responsibility transparent and verifiable communication, and (E) Ethical Values adherence to morality and Right Livelihood. This new knowledge does not confine artificial intelligence to a mere tool for career matching but enables ChatGPT to holistically support human potential development, linking technical accuracy with moral correctness, thereby fostering career guidance that is sustainable and aligned with social values.

Keywords: Artificial Intelligence; ChatGPT; Career Guidance; Right Livelihood; Ethics

บทนำ

ยุคสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI Driven Society) คือยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อการดำรงชีวิต การเรียนรู้ และการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะในระบบการศึกษายุคปัจจุบัน ความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI) ทำให้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก้าวกระโดด เนื่องจากสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่น ปัจจุบันมีแพลตฟอร์มหลากหลายที่ได้รับความนิยมในระดับนานาชาติ เช่น Copilot ของ Microsoft, Gemini ของ Google, Claude ของ Anthropic และ Midjourney

บรรดาแพลตฟอร์มเหล่านี้ ChatGPT ของ OpenAI ได้รับการยกย่องว่า เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ (Kasneci et al., 2023) ด้วยจำนวนผู้ใช้งานมากที่สุดในโลกกว่า 180 ล้านคนต่อเดือน และการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย เช่น อินเดีย (73%), ออสเตรเลีย (49%), สหรัฐอเมริกา (45%) และสหราชอาณาจักร (29%) ความโดดเด่นของ ChatGPT มิได้มีเพียงด้านปริมาณผู้ใช้ แต่ยังรวมถึงคุณลักษณะเชิงคุณภาพ เช่น ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากมหาศาล การอธิบายเรื่องซับซ้อนให้เข้าใจง่าย การสร้างเนื้อหาได้หลายรูปแบบ และการโต้ตอบทางภาษาที่ใกล้เคียงมนุษย์ คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ ChatGPT ไม่เพียงเป็นระบบถาม-ตอบ แต่ยังทำหน้าที่เป็นคู่สนทนา (Conversational Partner) และที่ปรึกษา (Advisor) ที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และการคิดวิเคราะห์เชิงลึก สำหรับแวดวงการศึกษา ChatGPT ถูกนำมาใช้เพื่อออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) อธิบายเนื้อหาที่ซับซ้อน และช่วยลดเวลาในการค้นคว้า (Sharples, 2024; Ellingrud et al., 2023) คุณลักษณะเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการแนะแนวอาชีพ ซึ่งผู้เรียนต้องเข้าใจตนเอง วิเคราะห์ความสนใจ ความถนัด และแนวโน้มตลาดแรงงาน ก่อนเลือกเส้นทางอาชีพที่เหมาะสมทั้งต่อตนเองและสังคม (จิตตินันท์ บุญสุริกุล, 2564)

ChatGPT และปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการช่วยแนะแนว แต่ก็ยังมีข้อจำกัด เช่น อคติของข้อมูล (Crawford, 2021) การขาดกลไกการประเมินเชิงคุณธรรม (Bowen & Watson, 2024) และการพึ่งพามากเกินไปจนละเลยมิติคุณค่าชีวิต ทั้งนี้เพราะปัญญาประดิษฐ์ไม่มีเจตนาและจิตสำนึกทางศีลธรรม จึงไม่สามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนระหว่างความถูกต้องทางข้อมูลกับความเหมาะสมเชิงคุณธรรม (Coeckelbergh, 2020) ดังนั้น การนำ ChatGPT มาใช้ในกระบวนการแนะแนวอาชีพจึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบคิดทางจริยธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) ซึ่งมุ่งเน้นการประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียน เกื้อกูลต่อผู้อื่น และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2545; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) ควบคู่กับหลักการออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) (Dignum, 2019; European Commission High-Level Expert Group on AI, 2019) ซึ่งเน้นความเป็นธรรม ความโปร่งใส การคุ้มครองข้อมูล และการกำกับดูแลโดยมนุษย์ การบูรณาการกรอบคิดทั้งสองประการนี้ จะทำให้การใช้ ChatGPT ไม่เพียงตอบสนองต่อความถูกต้องเชิงข้อมูล แต่ยังสอดคล้องกับคุณค่าและหลักศีลธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งในมิติของอาชีพและสังคมอย่างยั่งยืน

ยุคสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ การพัฒนาของ ปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI) โดยเฉพาะ ChatGPT ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการแนะแนวอาชีพ ด้วยศักยภาพในการสังเคราะห์ข้อมูลและสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล แต่ก็ยังมีข้อจำกัดด้านอคติ ขาดกลไกคุณธรรม และเสี่ยงต่อการพึ่งพามากเกินไป

ดังนั้น การใช้ ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษาและแนะแนวจึงควรตั้งอยู่บนกรอบคิดทางจริยธรรม โดยบูรณาการหลักสัมมาอาชีวะกับการออกแบบที่เน้นจริยธรรม เพื่อให้การใช้ ChatGPT ไม่เพียงถูกต้องเชิงข้อมูล หากยังสอดคล้องกับคุณค่าและศีลธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและสังคม

ความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Technology Disruption)

ความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ได้นำมาซึ่งปรากฏการณ์สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-Driven Society) ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือช่วยเหลือมนุษย์เท่านั้น แต่ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมในทุกมิติ (UNESCO, 2022; World Economic Forum, 2025) หนึ่งในนวัตกรรมที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI) ซึ่งสามารถสร้างข้อมูล เนื้อหา และแนวคิดใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในรูปแบบข้อความ ภาพ เสียง และโค้ดคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีนี้จึงถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งในด้านการงานเชิงธุรกิจ ศิลปะ การสื่อสาร และโดยเฉพาะการศึกษา ที่ปัญญาประดิษฐ์ มิได้เพียงทำหน้าที่จัดการข้อมูล แต่ยังมีศักยภาพในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเฉพาะบุคคลมากยิ่งขึ้น (UNESCO, 2022)

ท่ามกลางแพลตฟอร์มปัญญาประดิษฐ์ที่หลากหลาย ChatGPT ของ OpenAI ได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Technology Disruption) (Kasneci et al., 2023) งานวิจัยของ Akiba & Fraboni (2023) แสดงให้เห็นว่า ChatGPT มีศักยภาพในการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการเบื้องต้น โดยสามารถให้คำตอบที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และมีโทนที่สนับสนุนผู้เรียน โดยเฉพาะในประเด็นด้านแนวโน้มของอาชีพ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการแนะแนวอาชีพ (Akiba & Fraboni, 2023) ขณะเดียวกัน Lekan & Pardos (2024) ได้ยืนยันเพิ่มเติมว่า GPT-4 สามารถให้คำแนะนำการเลือกวิชาเอกที่นักศึกษาและที่ปรึกษามนุษย์ประเมินว่ามีประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของ ChatGPT ในการทำงานร่วมกับที่ปรึกษามนุษย์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านการเรียนและอาชีพ (Lekan & Pardos, 2024) อย่างไรก็ตาม แม้ ChatGPT จะมอบประโยชน์มากมาย แต่ก็มี ข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องตระหนัก ได้แก่ อคติของข้อมูล (Bias) หากข้อมูลที่ใช้ในการฝึกมีความเอนเอียง คำตอบของระบบก็อาจบิดเบือนหรือสร้างความเข้าใจผิด (Crawford, 2021) ขาดการพิจารณาจริยธรรม ChatGPT ไม่สามารถแยกแยะได้ระหว่างความถูกต้องเชิงข้อมูลกับความเหมาะสมเชิงคุณค่า (Floridi, 2021; Coeckelbergh, 2020) การพึ่งพามากเกินไป

หากใช้โดยไม่วิพากษ์ อาจทำให้การตัดสินใจด้านอาชีพเน้นข้อมูลเชิงเทคนิคหรือสถิติมากกว่าการคำนึงถึงคุณค่าชีวิตและเป้าหมายระยะยาว (Bowen & Watson, 2024)

การก้าวเข้าสู่ยุคสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-Driven Society) แม้จะเปิดโอกาสใหม่ทางการเรียนรู้และการแนะแนวอาชีพ แต่ก็จำเป็นต้องมีกลไกการใช้ที่ตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรมและความรับผิดชอบ เพื่อให้เทคโนโลยีไม่เพียงสร้างประสิทธิภาพเชิงสถิติ หากแต่ยังสอดคล้องกับคุณค่าและจริยธรรมของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงจะสามารถนำไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืนและไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ตามหลักพุทธธรรมแล้ว การเลี้ยงชีพโดยชอบเป็นการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หรือที่เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

ความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะ ChatGPT เป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย ต่อการศึกษาและการแนะแนวอาชีพ เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเป็นส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากปราศจากกรอบคิดเชิงคุณธรรม ก็เสี่ยงที่จะทำให้กระบวนการแนะแนวกลายเป็นเพียงการจับคู่ข้อมูลเชิงกลไกโดยขาดมิติด้านคุณค่าและความหมายของชีวิต ดังนั้น การใช้ ChatGPT เพื่อการแนะแนวจึงต้องดำเนินไปพร้อมกับการยึดถือจริยธรรม เช่น หลักสัมมาอาชีวะ เพื่อให้การพัฒนาอาชีพสอดคล้องกับความเจริญที่ยั่งยืนของทั้งบุคคลและสังคม

การประกอบอาชีพและสัมมาชีพ

สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีพโดยชอบ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือสรรพชีวิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม แก่นของสัมมาอาชีวะมิได้หยุดอยู่เพียงการมีรายได้เลี้ยงชีพ แต่รวมถึงการดำรงอยู่ในกรอบศีลธรรม ความรับผิดชอบ และความเมตตาต่อสังคม โดยมีทั้งมิติของการไม่เบียดเบียน และมีมิติของ คุณค่าและเจตนาที่เกื้อกูลผู้อื่น หลักสัมมาอาชีวะนี้ ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 10 มหาสติปัฏฐานสูตร (ที.ม. (ไทย) 10/402/335) และเล่มที่ 14 มหาวรรคปิฎกสูตร (ม.อ. (ไทย) 14/140/179) โดยนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ประยุกต์และอธิบายหลักสัมมาอาชีวะให้เห็นชัดเจนในทางปฏิบัติ จำแนกประเภทการเลี้ยงชีพโดยชอบออกเป็น 3 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2556)

1. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย คือ ไม่ประกอบอาชีพที่เบียดเบียนชีวิต เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ หรือการทำงานที่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา คือ ไม่ใช้คำพูดเป็นเครื่องมือในการหลอกลวง ยุยง ให้แตกแยก หรือสร้างความเสียหายต่อบุคคลและสังคม

3. การเลี้ยงชีวิตชอบทางใจ คือ มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากการเบียดเบียนหรือการกระทำที่ผิดคุณธรรม โดยเจตนานี้เป็นหัวใจของพุทธจริยศาสตร์

หลักสัมมาอาชีวะ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอริยมรรคมีองค์ 8 สามารถประยุกต์ใช้ในกระบวนการแนะแนวอาชีพได้ โดยเฉพาะผ่านกรอบแนวคิดอัตถะ 3 ที่แสดงถึงเป้าหมายชีวิตในพุทธจริยศาสตร์อย่างครบถ้วน ดังนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2545; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

1. อัตถหิตะ (ประโยชน์ต่อตนเอง) หมายถึง การดำรงชีวิตและประกอบอาชีพเพื่อประโยชน์ของตนเองอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ผิดศีลธรรม เช่น การเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพ ความถนัด และความเป็นอยู่ของตนเองในทางสุจริต ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถอย่างมั่นคง โดยไม่กดดันหรือเบียดเบียนจิตใจตน

2. พรหิตะ (ประโยชน์ต่อผู้อื่น) หมายถึง การประกอบอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เช่น อาชีพที่ช่วยเหลือผู้อื่น เสริมสร้างความเป็นธรรม หรือแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีสามารถเบี่ยงเบนเจตนาได้ การแนะแนวจึงควรช่วยให้ผู้เรียนตั้งคำถามว่าอาชีพที่เลือกนั้นก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษแก่ผู้อื่น

3. อัตถสมบัติ (ประโยชน์สูงสุดของชีวิต) หมายถึง การประกอบอาชีพที่เกื้อหนุนเป้าหมายสูงสุดในชีวิต เช่น ความสงบ ความพอเพียง และการพัฒนาจิตใจ อาชีพที่แท้จริงไม่เพียงแต่ต้องเลี้ยงชีวิตได้ แต่ยังควรเกื้อกูลต่อการเจริญในธรรม นำไปสู่ความสุขที่แท้จริง ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุหรือความโลภ

สัมมาอาชีวะ มีความครอบคลุมทั้งด้านศีลธรรมและประโยชน์ต่อสังคม สามารถใช้เป็นเข็มทิศกำกับการเลือกและดำเนินอาชีพได้ในทุกยุคสมัย อย่างไรก็ตาม หากตีความเพียงเชิงอุดมคติ อาจขาดความยืดหยุ่นต่อความซับซ้อนของเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่อาชีพบางประเภทมีทั้งผลดีและผลกระทบปะปนกัน บริบทโลกอาชีพปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ และระบบอัตโนมัติ กำลังพลิกโฉมโครงสร้างแรงงานอย่างรวดเร็ว รายงาน Future of Jobs Report 2025 ของ World Economic Forum ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยอันดับแรกที่กำหนดทิศทางแรงงานในอนาคต โดยคาดว่าทักษะที่มีการเติบโตสูงสุดในช่วงปี 2025-2030 ได้แก่ ปัญญาประดิษฐ์และฐานข้อมูลขนาดใหญ่ เครือข่ายและความปลอดภัยไซเบอร์ และความรู้ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง (World Economic Forum, 2025) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในยุคดิจิทัลจึงควรพิจารณาองค์ประกอบ 3 ประการร่วมกัน คือ

1. การปรับตัวเข้าสู่อาชีพใหม่ที่เกิดจากเทคโนโลยี เช่น งานด้านวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนา ปัญญาประดิษฐ์และงานด้านพลังงานสีเขียว

2. การพัฒนาทักษะที่ไม่สามารถแทนที่ง่าย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และความเข้าใจมนุษย์

3. การคงเจตนาที่เกื้อกูลสังคม เพื่อให้เทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่เพียงตอบสนองต่อเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างคุณค่าตามหลักพุทธจริยธรรม

เมื่อมองจากกรอบพุทธธรรม การประกอบอาชีพในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท จึงไม่ใช่เพียงการอยู่รอดในตลาดแรงงาน แต่เป็นการกำหนดทิศทางการทำงานด้วยเจตนาที่ถูกต้อง เพื่อสร้างประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวมอันเป็นการประยุกต์สัมมาอาชีวะสู่โลกอาชีพปัจจุบันอย่างสมดุลระหว่างศีลธรรมและนวัตกรรม

ปัญญาประดิษฐ์เป็นทั้งพลังขับเคลื่อนและความท้าทายสำคัญของโลกอาชีพยุคใหม่ แม้เทคโนโลยีนี้จะเข้ามาแทนที่หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ในการดำเนินอาชีพ หากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ตั้งอยู่บนหลักสัมมาอาชีวะ คือความสุจริต เมตตา และความรับผิดชอบก็จะทำให้เทคโนโลยีมีใช้เพียงกลไกสร้างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือเกื้อกูลต่อความยั่งยืนและคุณค่าทางศีลธรรมของสังคมมนุษย์

การประยุกต์ใช้ ChatGPT ในการแนะแนวและการประกอบอาชีพ

การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่สำคัญในการช่วยให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง โดยอาศัยการให้คำปรึกษา การวัดผล และข้อมูลอาชีพต่าง ๆ ปัจจัยสำคัญในการเลือกอาชีพคือความเข้าใจในตนเอง ทั้งด้านความสามารถ บุคลิกภาพ และค่านิยม ร่วมกับการพิจารณาลักษณะงาน ตลาดแรงงานและความเหมาะสมกับเป้าหมายชีวิต การแนะแนวอาชีพมิใช่เพียงการตัดสินใจเลือกงานครั้งเดียวแต่คือกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องทบทวนตนเอง เรียนรู้ และปรับตัวตามบริบทชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จิตตินันท์ บุญสุธิกรกุล, 2564) ในปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพในหลากหลายสาขาอุตสาหกรรม ทั้งในเชิงการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะการใช้ ChatGPT ซึ่งเป็นโมเดลภาษาขั้นสูงที่สามารถเข้าใจและสื่อสารได้ใกล้เคียงกับมนุษย์ ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ประกอบอาชีพทำงานได้รวดเร็ว แม่นยำ และมีมิติทางความคิดที่หลากหลายมากขึ้น การนำปัญญาประดิษฐ์และ ChatGPT มาใช้ในบริบทการประกอบอาชีพจึงต้องพิจารณาในสองมิติหลัก คือ มิติด้านโอกาสและประสิทธิภาพในการทำงาน และ มิติด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งเน้นการประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียน และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

การประยุกต์ใช้ ChatGPT ในอาชีพสามารถมองได้ตามหมวดหมู่อาชีพตามแนวคิดของ Holland's Theory of Career Choice (Holland, 1997) ที่แบ่งอาชีพออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ อาชีพด้านความจริงจัง (Realistic) เช่น วิศวกร ช่างเทคนิค ที่สามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์ ในการออกแบบ วิเคราะห์ และตรวจสอบงานได้อย่างแม่นยำ อาชีพด้านการวิจัยและวิเคราะห์ (Investigative) เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักวิจัยที่ใช้ ChatGPT วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่และช่วยสังเคราะห์แนวคิดใหม่ อาชีพด้านความคิดสร้างสรรค์ (Artistic) เช่น นักออกแบบ นักเขียน ที่สามารถใช้ ปัญญาประดิษฐ์ เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์เนื้อหา ภาพ หรือดนตรี อาชีพด้านสังคม (Social) เช่น ครู นักแนะแนวที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อออกแบบสื่อการสอนและคำปรึกษาที่เฉพาะบุคคล อาชีพด้านการบริหารจัดการ (Enterprising) เช่น นักธุรกิจ ผู้บริหาร ที่ใช้ ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์ตลาดและวางกลยุทธ์การขาย และอาชีพด้านการจัดการข้อมูลและระบบ (Conventional) เช่น นักบัญชี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล ที่ใช้ ปัญญา ประดิษฐ์ ในการตรวจสอบความถูกต้องและเพิ่มความรวดเร็วในการทำงาน ปัญญาประดิษฐ์ ยังช่วยเปิดโอกาสให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เช่น นักออกแบบการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI Prompt Engineer) และผู้ตรวจสอบจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Officer) (World Economic Forum, 2025; Kasneci et al., 2023; Sharples, 2024) หรือผู้พัฒนาระบบสื่อสารระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งอาชีพเหล่านี้มีความสำคัญในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทครอบคลุมทุกมิติของชีวิต การนำ ChatGPT มาใช้ในกระบวนการแนะแนวอาชีพยังสามารถช่วยวิเคราะห์ความสนใจ ความถนัด และค่านิยมของผู้เรียนได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้แบบสอบถามเชิงจิตวิทยาหรือบทสนทนาโต้ตอบ เพื่อสร้างคำแนะนำที่เจาะจงต่อบุคคล และยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในตลาดแรงงานยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยรูปแบบการประยุกต์ใช้ ChatGPT ในการแนะแนวอาชีพสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ (Akiba & Fraboni, 2023; Lekan & Pardos, 2024; Sharples, 2024)

1. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน ใช้ ChatGPT เพื่อประเมินความสนใจ ความถนัด และค่านิยมของผู้เรียนผ่านการสนทนาโต้ตอบ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการให้คำแนะนำอาชีพที่เหมาะสม
2. การให้คำแนะนำอาชีพ ChatGPT สามารถสังเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนร่วมกับฐานข้อมูลตลาดแรงงานและแนวโน้มอาชีพ เพื่อเสนอทางเลือกที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสนใจของบุคคล

3. การสร้างเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathway) ปัญญาประดิษฐ์ สามารถช่วยวางแผนพัฒนาทักษะ โดยแนะนำหลักสูตรออนไลน์ การฝึกงาน หรือโครงการที่สอดคล้องกับเป้าหมายอาชีพของผู้เรียน

4. การติดตามและปรับปรุงคำแนะนำ เมื่อมีข้อมูลใหม่ ปัญญาประดิษฐ์ สามารถประเมินความก้าวหน้าและปรับเส้นทางการเรียนรู้ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ของผู้เรียน

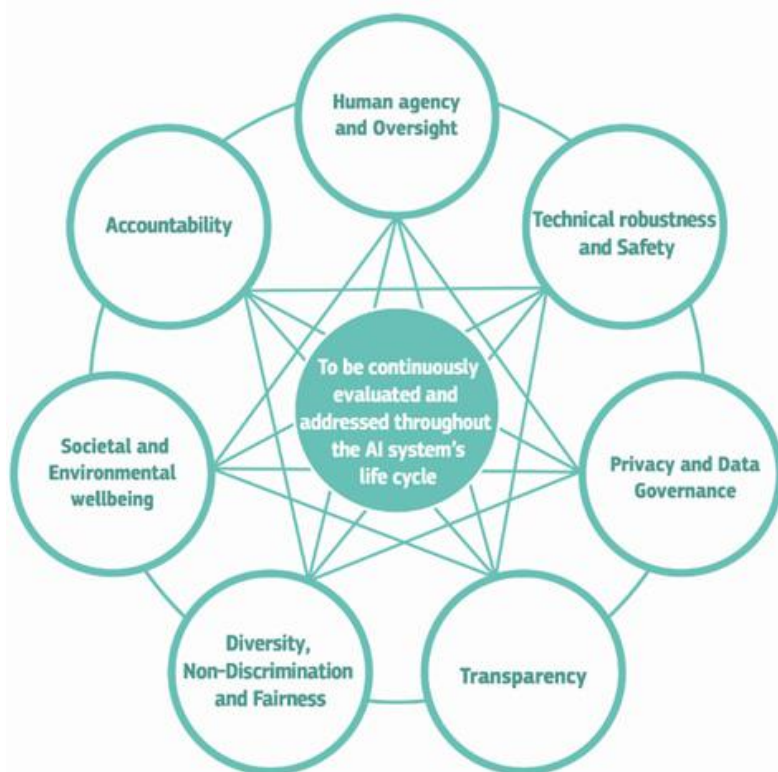
อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ปัญญาประดิษฐ์จะมีประโยชน์มหาศาล แต่ก็มีข้อจำกัดที่สำคัญด้านเจตนาและศีลธรรมที่มนุษย์ต้องตระหนักถึง (Floridi, 2021) ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือที่ทำงานตามชุดข้อมูลและอัลกอริทึมที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งไม่สามารถเข้าใจคุณค่า จริยธรรม หรือความซับซ้อนทางอารมณ์ของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง การพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ อย่างสิ้นเชิงในการตัดสินใจด้านอาชีพอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ขาดมิติเชิงคุณค่า โดยมุ่งเน้นแต่เพียงประสิทธิภาพเชิงเทคนิคหรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจขัดแย้งกับหลักการของสัมมาอาชีวะที่มุ่งเน้นความไม่เบียดเบียนและการสร้างคุณค่าเพื่อสังคม

การประยุกต์ใช้ ChatGPT และปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการแนะแนวและการประกอบอาชีพเป็นโอกาสสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความเฉพาะบุคคลในการให้คำปรึกษา ช่วยให้ผู้เรียนและผู้ประกอบอาชีพเข้าถึงข้อมูล วิเคราะห์ศักยภาพ และวางแผนเส้นทางการทำงานได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ปัญญาประดิษฐ์ยังขาดมิติด้านคุณค่าและศีลธรรม จึงไม่อาจทดแทนการตัดสินใจของมนุษย์ได้ทั้งหมด ดังนั้น การใช้ ChatGPT ควรอยู่ภายใต้การกำกับด้วยหลักจริยธรรมและสัมมาอาชีวะ เพื่อให้เทคโนโลยีมิใช่เพียงเครื่องมือสร้างประสิทธิภาพเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นพลังที่เกื้อกูลต่อความเจริญและความยั่งยืนของสังคม

จริยธรรมและจรรยาบรรณการใช้ปัญญาประดิษฐ์

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในกระบวนการแนะแนวอาชีพ คำถามสำคัญจึงมิใช่เพียงว่า จะใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างไร แต่คือ จะออกแบบการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างไรให้สอดคล้องกับคุณค่าทางจริยธรรมของมนุษย์ซึ่งสะท้อนแนวคิดหลักของ การออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) ที่เน้นการบูรณาการจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ตั้งแต่ระดับโครงสร้างของระบบไปจนถึงการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้ (Dignum, 2019) การออกแบบที่เน้นจริยธรรม เป็นแนวคิดที่พยายามแทรกหลักคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรมเข้าไปในทุกขั้นตอนของการพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบอัจฉริยะ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ หรือระบบแนะแนวอาชีพอัตโนมัติ เพื่อให้การออกแบบมิได้มุ่งเพียงความสะดวกหรือประสิทธิภาพ แต่ยังคงคำนึงถึงคุณภาพชีวิต

สิทธิ และเป็นมนุษย์ของผู้ใช้ (European Commission High-Level Expert Group on AI, 2019) คณะกรรมาธิการยุโรป European Commission High-Level Expert Group on AI (2019) ได้เสนอกรอบแนวทางจริยธรรมสำหรับระบบปัญญาประดิษฐ์ที่น่าเชื่อถือ (Trustworthy AI) ไว้ทั้งหมด 7 ประการ

ภาพที่ 1 7 Requirements for Trustworthy AI

ที่มา: European Commission High-Level Expert Group on AI (2019)

บริบทของการแนะแนวอาชีพในสถานศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นบทบาทของครูแนะแนวในฐานะ ผู้ใช้งานระบบปัญญาประดิษฐ์ เช่น ChatGPT ไม่ใช่ ผู้พัฒนาระบบโดยตรง บทความนี้จึงขอคัดเลือก 5 ข้อจากกรอบจริยธรรมทั้ง 7 ข้อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระดับการใช้งานของผู้ใช้ (User-Level Ethics) มาแนะนำเป็นแนวทางในการออกแบบกระบวนการแนะแนวอาชีพอย่างมีจริยธรรม ดังนี้

1. Human Centric Approach (ความเป็นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง) คือ ปัญญาประดิษฐ์ควรให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ และคุณค่าของผู้ใช้ในฐานมนุษย์ ไม่ใช่แทนที่การ

ตัดสินใจของมนุษย์บริบทของแนะแนว ครูควรใช้ ChatGPT เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจตนเองของผู้เรียน ไม่ใช่ให้ปัญญาประดิษฐ์ ตัดสินเส้นทางชีวิตแทนนักเรียน

2. Fairness (ความยุติธรรม) คือ ระบบแนะนำอาชีพต้องไม่มีอคติที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ครูแนะแนวควรตรวจสอบข้อความหรือชุดคำสั่งที่ป้อนให้กับระบบ เพื่อไม่ให้ปัญญาประดิษฐ์ ชี้นำอาชีพตามเพศ หรือภูมิหลังของผู้เรียน

3. Transparency (ความโปร่งใส) คือ ผู้เรียนควรเข้าใจวิธีการที่ระบบประมวลผลคำแนะนำ เช่น ครูอาจอธิบายว่า นี่คือ คำแนะนำของ ChatGPT ที่ใช้กรอบทักษะ-ค่านิยมของคุณพร้อมเปิดโอกาสให้เด็กซักถามหรือสะท้อน

4. Accountability (ความรับผิดชอบ) คือ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยครูแนะแนว ยังเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ แนะนำให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และย้อนดูผลลัพธ์เมื่อปัญญาประดิษฐ์แสดงข้อมูลผิดพลาด

5. Privacy & Security (ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย) คือ การป้อนข้อมูลส่วนตัวที่ใช้โดยระบบ ChatGPT ต้องได้รับการปกป้อง หลีกเลี่ยงการขอข้อมูลละเอียด เช่น ประวัติสุขภาพ เลขบัตรประชาชน บัญชีธนาคาร หรือสิ่งที่เป็นความลับ

การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการแนะแนวอาชีพยังต้องอาศัย บทบาทของมนุษย์ในการกำกับดูแล เพื่อให้การใช้งานไม่หลุดออกจากกรอบคุณธรรมและยังคงยึดโยงกับเป้าหมายการออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) โดยสามารถแบ่งบทบาทสำคัญได้ดังนี้

1. ครูแนะแนวและผู้ให้คำปรึกษา (Career Counselors) ทำหน้าที่ตรวจสอบและตีความคำแนะนำของปัญญาประดิษฐ์เพื่อเชื่อมโยงกับมิติด้านคุณค่า ความเหมาะสมของผู้เรียน และเป้าหมายชีวิต ไม่ใช่ยึดตามคำตอบของระบบเพียงอย่างเดียว (Kasneci et al., 2023)

2. ผู้กำหนดนโยบายด้านการศึกษา (Policy Makers) กำหนดกรอบกติกาและมาตรฐานจริยธรรมสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถานศึกษา โดยเน้นความปลอดภัย ความเป็นธรรม และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (UNESCO, 2022)

3. ผู้พัฒนาระบบ (Developers/Designers) แม้ครูแนะแนวจะเป็นผู้ใช้หลัก แต่ผู้พัฒนาระบบก็มีส่วนสำคัญในการออกแบบให้ระบบสอดคล้องกับ การออกแบบที่เน้นจริยธรรม ลดอคติของข้อมูล และเพิ่มความโปร่งใสในการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (Dignum, 2019)

4. ผู้เรียนและผู้ใช้บริการ (Learners/End-users) ผู้เรียนต้องมีความรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) เข้าใจข้อจำกัดของระบบ และใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ ไม่ใช่ตัวแทนที่ตัดสินใจแทน (UNESCO, 2022)

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการแนะแนวอาชีพไม่อาจพิจารณาเพียงด้านประสิทธิภาพ แต่ต้องยึดโยงกับกรอบจริยธรรมและคุณค่าของมนุษย์อย่างเคร่งครัด แนวคิดการออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้การออกแบบและการใช้งานเทคโนโลยีสอดคล้องกับสิทธิ ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ แม้ปัญญาประดิษฐ์จะช่วยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลได้รวดเร็ว แต่การตัดสินใจในแต่ละขั้นของการใช้งาน ตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายยังคงต้องอาศัยการกำกับดูแลของมนุษย์ เพื่อรักษามิติต่างกันคุณค่าและศีลธรรมของการประกอบอาชีพให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเทคโนโลยี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพภายใต้กรอบสัมมาอาชีวะและการออกแบบที่เน้นจริยธรรมในยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้ ChatGPT ได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์โดยเฉพาะ ChatGPT ในการแนะแนวอาชีพแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สามารถนำมาใช้ในการแนะแนวอาชีพผ่านการดูแลกำกับของครูผู้สอน โดยช่วยในเรื่องของการ วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์องค์ความรู้ อธิบายเรื่องซับซ้อน และจุดประกายแนวคิดใหม่ให้กับนักเรียน ได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงง่ายการใช้ ChatGPT จำเป็นต้องอยู่ภายใต้ กรอบจริยธรรม เพื่อไม่ให้เกิดการแนะแนวอาชีพกลายเป็นเพียงการจับคู่เชิงสถิติ แต่สะท้อนคุณค่าของมนุษย์และเป้าหมายชีวิต โดยเฉพาะการบูรณาการหลักสัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) เข้ากับ การออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) เพื่อสร้างสมดุลระหว่าง ความถูกต้องทางเทคนิค และ ความถูกต้องทางคุณธรรม เพื่อการใช้อย่างรับผิดชอบ บทความนี้จึงเสนอ โมเดล CARE ดังนี้

C - Contextualization คือ ใช้ ChatGPT วิเคราะห์อาชีพโดยคำนึงถึงบริบทส่วนบุคคล เช่น ความสนใจ ความถนัด และคุณค่าชีวิต เกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

A - Accountability คือ การกำกับดูแลโดยผู้ใช้และครูแนะแนวไม่พึ่งพา ChatGPT เพียงอย่างเดียว เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดจากอคติหรือข้อจำกัดของระบบ ทั้งนี้ การมีผู้รับผิดชอบร่วมจะช่วยให้ผลลัพธ์มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

R - Responsibility คือ การนำเสนอข้อมูลต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำตอบไม่สร้างอคติหรือบิดเบือน ซึ่งจะช่วยรักษาความเป็นธรรมต่อผู้เรียนทุกคน

E - Ethical Values คือ ควรสอดคล้องกับหลักคุณธรรมและสัมมาอาชีวะ เช่น ไม่แนะนำอาชีพที่เบียดเบียนตนเองหรือสังคม แต่ส่งเสริมอาชีพที่สุจริต เกื้อกูล และสร้าง

ประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อให้การแนะแนวอาชีพมีความหมายที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงการหางาน แต่คือการกำหนดเส้นทางชีวิตที่มีคุณค่า

โมเดล CARE จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการสังเคราะห์ในบทความนี้ โดยยกระดับการใช้ ChatGPT จากเพียงการจับคู่ข้อมูลกับอาชีพไปสู่การเป็น เครื่องมือ พัฒนาการแนะแนวอาชีพให้สอดคล้องกับคุณค่าทางสังคมและศีลธรรม อันจะนำไปสู่การแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพ มีความรวดเร็ว และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

ความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และ ChatGPT ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม เศรษฐกิจ และโลกการทำงาน โดยเฉพาะในกระบวนการแนะแนวอาชีพที่สามารถช่วยวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด และแนวโน้มตลาดแรงงานได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เฉพาะบุคคล พัฒนาทักษะใหม่ ๆ และเชื่อมโยงศักยภาพกับความต้องการของตลาดอนาคต อีกทั้งยังทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เช่น เจ้าหน้าที่กำกับจริยธรรม ปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Officer) และวิศวกรออกแบบคำสั่งสำหรับปัญญาประดิษฐ์ (AI Prompt Engineer) การพึ่งพาปัญญา ประดิษฐ์ โดยลำพังยังมีข้อจำกัดและความเสี่ยง เช่น อคติของข้อมูล การขาดกรอบจริยธรรม และการละเลยเป้าหมายชีวิตที่ลึกซึ้งจึงจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลโดยครูแนะแนว ผู้กำหนดนโยบาย ผู้พัฒนา และผู้เรียน เพื่อให้การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านเทคนิค แต่ยังคงเชื่อมโยงกับคุณค่าชีวิตและความหมายเชิงคุณธรรม เมื่อพิจารณาในกรอบจริยธรรม การใช้ ChatGPT เพื่อการแนะแนวอาชีพจึงต้องตั้งอยู่บน 2 หลักสำคัญควบคู่กัน ได้แก่

1. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) อาชีพที่ถูกต้องดีงาม ต้องไม่เบียดเบียน เกื้อกูล และสอดคล้องกับศีลธรรม เป็นเข็มทิศกำกับการเลือกทางอาชีพของผู้เรียน
2. การออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) การใช้งานปัญญาประดิษฐ์ ต้องบูรณาการคุณธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม การคุ้มครองข้อมูล และการกำกับดูแลโดยมนุษย์ในทุกขั้นตอน

ดังนั้น การนำ ChatGPT และปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการแนะแนวอาชีพ จึงไม่ใช่เพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกหรือแม่นยำเชิงข้อมูล แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบ สัมมาอาชีวะ และ การออกแบบที่เน้นจริยธรรม (Ethics by Design) อย่างมั่นคง เพื่อให้คำแนะนำไม่เพียงถูกต้องตามสถิติ แต่ยังถูกต้องตามคุณค่าและศีลธรรมทำให้ปัญญาประดิษฐ์กลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จิตตินันท์ บุญสถิรกุล. (2564). การแนะแนวด้านอาชีพและการสร้างความเข้าใจตนเอง สำหรับนักเรียนระดับมัธยมตอนปลาย. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 20(2), 1-10.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *พุทธธรรม : ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545). *การศึกษาคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักหนังสือธรรมบุญ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Akiba, D. & Fraboni, M. C. (2023). AI-Supported Academic Advising: Exploring Chatgpt's Current State and Future Potential Toward Student Empowerment. *Education Sciences*, 13(9), 1-19.
- Bowen, J. A. & Watson, C. E. (2024). *Teaching With AI: A Practical Guide to a New Era of Human Learning*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Coeckelbergh, M. (2020). *AI Ethics*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Crawford, K. (2021). *Atlas of AI: Power, Politics, and the Planetary Costs of Artificial Intelligence*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Dignum, V. (2019). *Responsible Artificial Intelligence: How to Develop and Use AI in a Responsible Way*. Cham, Switzerland: Springer.
- Ellingrud, K. et al., (2023). *Generative AI and The Future of Work in America*. Retrieved August 10, 2025, from <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/generative-ai-and-the-future-of-work-in-america>
- European Commission High-Level Expert Group on AI. (2019). *Ethics Guidelines for Trustworthy AI*. Retrieved July 1, 2025, from <https://shorturl.asia/nagNw>
- Floridi, L. (2023). *The Ethics of Artificial Intelligence: Principles, Challenges, and Opportunities*. Retrieved August 11, 2025, from <https://shorturl.asia/rZ7B2>
- Holland, J. L. (1997). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

- Kasneci, E. et al. (2023). *ChatGPT for Good? on Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education*. Retrieved August 10, 2025, from <https://shorturl.asia/oRVrD>
- Lekan, K. & Pardos, Z. A. (2024). AI-Augmented Advising: A Comparative Study Of GPT-4 and Advisor-Based Major Recommendations. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 257, 85-96.
- Sharples, M. (2024). *Generative AI and Education: Issues and Opportunities*. Institute of Educational Technology, The Open University. Retrieved August 11, 2025, from <https://shorturl.asia/l9Xpf>
- UNESCO. (2022). *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris, France: UNESCO Publishing.
- World Economic Forum. (2025). *The Future of Jobs Report 2025*. Geneva, Switzerland: World Economic Forum. Retrieved August 10, 2025, from <https://www.weforum.org/publications>

ความขัดแย้งและผลกระทบระหว่างไทย-กัมพูชา

: แนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพ*

CONFLICT AND IMPACTS BETWEEN THAILAND AND CAMBODIA

: BUDDHIST MANAGEMENT APPROACHES FOR PEACE

สุคนธ์ทิพย์ ทวีจันทร์, พระมหาฤทธิรงค์ ฐานิสฺสโร,

พระอธิการสมหวัง มหาวีโร, พระเอกสิทธิ์ จารุธมฺโม

Sukonthip Thaweejan, Phramaha Rittirong Thanissaro,

Phraathikan Somwang Mahaweero, Phra Akekasit Jarudhammo

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: Sukhonthip50@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาความขัดแย้งและผลกระทบระหว่างไทย-กัมพูชาและเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการเพื่อสันติภาพ ผลจากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีรากฐานจากประวัติศาสตร์อาณานิคมและการกำหนดเขตแดนที่ไม่ชัดเจน นำไปสู่การปะทะทางทหาร ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ผลกระทบมีหลายมิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจที่ทำให้การค้าชายแดนการท่องเที่ยว และแรงงานข้ามชาติต้องหยุดชะงัก คราวเรือนจำนวนมากขาดรายได้ ด้านสังคมและความมั่นคงมนุษย์ ประชาชนกลุ่มเปราะบางต้องอพยพพลัดถิ่น สูญเสียที่อยู่อาศัยและโอกาสทางการศึกษา ส่วนด้านความมั่นคงและการทูต ได้สร้างบรรยากาศแห่งความหวาดระแวง ลดทอนความไว้วางใจ และทำให้การเจรจาร่วมกันยากลำบาก ความพยายามแก้ไขที่ผ่านมาเน้นมาตรการทางการทหารและการทูตเชิงผลประโยชน์ ขาดการบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมและศาสนา อันเป็นกลไกที่เข้าถึงประชาชนได้ลึกซึ้งกว่า บทความนี้จึงเสนอแนวทางการบริหารเชิงพุทธ โดยอาศัยหลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตา อดทน อดกลั้น เมตตา จีระ อดทน โนกรรม การแบ่งปัน การรักษาศีล และการมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกัน เป็นกรอบแนวคิดในการลดทอนความขัดแย้ง เสริมสร้างความไว้วางใจ และสร้างบรรยากาศแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการเชิงพุทธ โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยคลี่คลายข้อพิพาทไทย-กัมพูชา แต่ยังสามารถยกระดับเป็นต้นแบบของการจัดการความขัดแย้งในภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนเป็นองค์

*Received August 28, 2025; Revised September 22, 2025; Accepted September 28, 2025

ความรู้ใหม่ในการผสมผสานศาสนาเข้ากับการทูตและความมั่นคงเพื่อการสร้างสันติภาพ
ที่มั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา; ผลกระทบ; การบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพ

Abstract

This academic article examines the conflict and its consequences between Thailand and Cambodia, and proposes the application of Buddhist principles in conflict management for peacebuilding. The findings indicate that the roots of the conflict lie in colonial history and the ambiguity of border demarcation, which have led to military clashes causing loss of lives and property. The impacts are multifaceted: economically, border trade, tourism, and migrant labor have been disrupted, leaving many households without income; socially and in terms of human security, vulnerable populations have been displaced, losing homes and educational opportunities; and diplomatically, the situation has created an atmosphere of distrust, undermining mutual confidence and making negotiations more difficult. Past attempts at resolution have focused mainly on military measures and interest-based diplomacy, lacking integration of cultural and religious dimensions that could reach the people more profoundly. Therefore, this article proposes Buddhist management approaches based on the Six Principles of Cordiality (*saraniya-dhamma*): acts of loving-kindness in body, speech, and thought; sharing of rightful possessions; adherence to moral precepts; and holding common views. These principles provide a framework to mitigate conflict, strengthen trust, and foster reconciliation. Applying such Buddhist approaches not only offers pathways to resolve the Thai-Cambodian dispute but may also serve as a model for conflict management within ASEAN, contributing to new knowledge in integrating religion into diplomacy and security for sustainable peace.

Keywords: Thailand-Cambodia Conflict; Impacts; Buddhist Peace Management

บทนำ

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเป็นเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ โดยทั้งสองประเทศต่างเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีความเกี่ยวพันทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิตมาอย่างยาวนาน (Kasetsiri, 2003) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ถูกท้าทายด้วยปัญหาข้อพิพาทด้านพรมแดนซึ่งมีรากฐานจากยุคอาณานิคม เมื่อฝรั่งเศสเข้ามายึดครองอินโดจีนและกำหนดเส้นเขตแดนสมัยใหม่ระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส ได้มีการจัดทำแผนที่ที่มีความคลาดเคลื่อนเมื่อต้องถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารซึ่งทั้งสองประเทศต่างอ้างสิทธิ์ ส่งผลให้ข้อพิพาทดังกล่าวต้องถูกนำขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2505 ทว่าความเข้าใจที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับขอบเขตพื้นที่ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดและนำไปสู่การใช้กำลังทหารเข้าสู้รบกันในปี พ.ศ. 2554 ความขัดแย้งดังกล่าวไม่เพียงดำรงอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์ หากแต่ยังส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมของทั้งสองประเทศในเวลาต่อมา

ผลจากความตึงเครียดบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ในห้วงวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2568 เกิดการปะทะกันอย่างหนักตามแนวชายแดน ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต ทั้งพลเรือนและทหารกว่า 300 ราย แม้ในเช้าวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2568 ไทยและกัมพูชาจะได้ทำข้อตกลงหยุดยิงร่วมกัน แต่ยังคงพบการใช้ทุนระเบิดต่อต้านบุคคล (PMN-2) ในพื้นที่ชายแดน แม้เป็นบริเวณที่เคยผ่านการเก็บกู้แล้วก็ตาม โดยตลอดเดือนดังกล่าวสามารถเก็บกู้ได้หลายร้อยลูก เหตุการณ์นี้ทำให้กองทัพไทยต้องจัดประชุมผู้บัญชาการเหล่าทัพเพื่อกำหนดท่าทีร่วม โดยเน้นมาตรการปิดด่านชายแดนบางแห่ง และการใช้กฎการปฏิบัติทางทหาร หากมีการรุกรานหรือพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ (กรมประชาสัมพันธ์, 2568) ความขัดแย้งชายแดนไทย-กัมพูชาได้สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง การค้าชายแดนหยุดชะงัก สูญเสียมูลค่ากว่า 150,000 ล้านบาท พร้อมกระทบการลงทุนและการจ้างงาน ขณะเดียวกันประชาชนตามแนวชายแดนจำนวนมากต้องอพยพ สูญเสียที่อยู่อาศัยและรายได้ ทำให้ปัญหาความไม่มั่นคงทางสังคมและมนุษยธรรมทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (ประชาไทย, 2568) ดังนั้น ท่ามกลางความสูญเสียและความเปราะบางที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องหากรอบแนวคิดและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งที่ไม่อาศัยเพียงมาตรการทางการเมืองและการทหาร หากแต่เป็นแนวทางที่หยั่งรากในคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน

ท่ามกลางความตึงเครียดและผลกระทบที่เกิดขึ้น การแสวงหาหนทางแก้ไขความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงเป็นสิ่งจำเป็น แนวทางการบริหารเชิงพุทธสามารถ

เป็นกรอบคิดสำคัญในการสร้างสันติภาพ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตาการุณยธรรม (การกระทำด้วยเมตตา) เมตตาวิจิตรธรรม (การใช้วาจาด้วยเมตตา) เมตตาโมกขธรรม (การมีใจคิดด้วยเมตตา) การร่วมกันแบ่งปันสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม การมีศีลหรือการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามร่วมกัน และการมีทัศนคติความเห็นที่สอดคล้องร่วมกัน หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยคลี่คลายความขัดแย้งและลดความหวาดระแวง แต่ยังสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจ ความสมานฉันท์ และความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน และผู้นำทั้งสองประเทศ อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสันติภาพที่มั่นคงและยั่งยืน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความเป็นมาของความขัดแย้งไทย-กัมพูชา

ประเทศไทยและกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 800 กิโลเมตร ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีความซับซ้อน เนื่องจากมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนาที่ใกล้ชิด แต่ขณะเดียวกันก็เต็มไปด้วยความตึงเครียด ในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงชายแดน ซึ่งถูกยกให้เป็นวาระแห่งชาติ ที่สำคัญของรัฐบาลไทย ความขัดแย้งมักปะทุขึ้นจากข้อพิพาทเรื่องดินแดนและการตีความเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ตรงกัน (สมเกียรติ อริยปรัชญา และคณะ, 2558) ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวมีรากฐานจากสนธิสัญญาที่ไทยต้องทำกับฝรั่งเศสในช่วงที่ฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองอินโดจีน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดเขตแดนสยาม-อินโดจีนเมื่อปี พ.ศ. 2447 และต่อมาได้จัดทำแผนที่รวมจำนวน 11 ฉบับ โดยจัดทำขึ้นฝ่ายเดียวโดยฝรั่งเศส (กฤษดา ปุณยวุฒิพงศ์, 2552) บริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าวจึงกลายเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ข้อพิพาทด้านพรมแดนไทย-กัมพูชาซึ่งสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบัน

กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารมีบทบาทสำคัญต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เริ่มจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในปี พ.ศ. 2505 ที่ตัดสินให้ตัวปราสาทอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา ช่วงปี พ.ศ. 2516-2550 สถานการณ์กลับตึงเครียดอีกครั้งเมื่อกัมพูชาดำเนินการยื่นขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกต่อองค์การยูเนสโกถึงสามครั้ง กระทั่งวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ยูเนสโกมีมติให้กัมพูชาขึ้นทะเบียนได้สำเร็จ ซึ่งได้จุดชนวนความขัดแย้งทางการเมืองและชายแดนระหว่างสองประเทศ ผลจากความไม่พอใจดังกล่าวนำไปสู่การเสริมกำลังทหารของทั้งสองฝ่ายบริเวณชายแดน ความตึงเครียดจึงทวีความรุนแรงขึ้น (ทรงพร ทาเจริญศักดิ์, 2559) และในปี พ.ศ. 2554 ได้เกิดการปะทะกันอย่างหนักระหว่างกองกำลังไทยและกัมพูชา ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กัมพูชานำประเด็นนี้กลับไปสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้ง โดยศาลมีคำสั่งชั่วคราวให้ไทยถอนกำลังทหาร

ออกจากพื้นที่ และตีความคำพิพากษาเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับเขตแดนในบริเวณที่เป็นข้อพิพาท (จิริรัวัลค์ ทรงสุวรรณวิภา, 2557)

สาเหตุสำคัญของข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชา เกิดจากการยึดถือแผนที่ปักปันหลักเขตแดนที่แตกต่างกัน โดยฝ่ายไทยอ้างอิงแผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ซึ่งจัดทำในระบบเมอร์คาเตอร์ (Mercator Projection) โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา แผนที่ดังกล่าวสามารถแสดงระยะทางที่ถูกต้อง แต่มีความคลาดเคลื่อนในด้านขนาดภูมิประเทศ ขณะที่ฝ่ายกัมพูชาใช้แผนที่มาตราส่วน 1:200,000 ที่ฝรั่งเศสจัดทำขึ้นในระบบซินอยดอล (Sinusoidal Projection) ซึ่งสามารถสะท้อนขนาดภูมิประเทศได้ถูกต้อง แต่กลับมีความคลาดเคลื่อนในด้านระยะทาง ความแตกต่างทางเทคนิคของระบบแผนที่ทั้งสองแบบนี้นำไปสู่การตีความแนวเขตแดนที่ไม่ตรงกัน ส่งผลให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อน และกลายเป็นรากฐานสำคัญของข้อพิพาทชายแดนที่ยังคงดำรงอยู่ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2556) นอกเหนือจากข้อพิพาทบริเวณปราสาทพระวิหารแล้ว ยังปรากฏในพื้นที่อื่นที่มีโบราณสถานและจุดยุทธศาสตร์สำคัญ เช่น ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาควาย พื้นที่ภูมะเขือ และช่องบก ซึ่งต่างเป็นพื้นที่ตามแนวเทือกเขาพนมดงรักที่ยังไม่ได้รับการจัดทำหลักเขตแดนอย่างชัดเจน ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของและพยายามแสดงอธิปไตยผ่านการส่งกำลังทหาร การลาดตระเวน และการสร้างสิ่งปลูกสร้างบางส่วน แม้ความขัดแย้งเหล่านี้จะยังไม่บานปลายรุนแรงเท่ากรณีปราสาทพระวิหาร แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของการจัดการปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชาที่ซับซ้อนทั้งในเชิงกฎหมาย ประวัติศาสตร์ และมิติทางการเมืองร่วมสมัย

นับแต่ปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2568 ความตึงเครียดที่ชายแดนไทย-กัมพูชาปะทุขึ้นอีกครั้ง โดยเหตุปะทะบริเวณช่องบก อำเภอฉะบับ จังหวัดอุบลราชธานีส่งผลให้ทหารกัมพูชาหนึ่งนายเสียชีวิต กลายเป็นชนวนให้ทั้งสองฝ่ายเสริมกำลังและยกระดับท่าทีทางทหารอย่างต่อเนื่อง (วรภา ฤกษ์วงศ์กูร, 2568) ต่อมาในช่วงวันที่ 24-28 กรกฎาคม พ.ศ. 2568 เกิดการสู้รบหนักหลายจุดตลอดแนวชายแดน มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 32 คน ส่วนใหญ่เป็นพลเรือน และมีผู้อพยพหนีภัยรวมกันมากกว่า 300,000 คน ขณะที่ไทยสั่งปิดจุดผ่านแดนหลายแห่งเพื่อความปลอดภัย (สำนักข่าวไทย Online, 2568) ภายหลังมาเลเซียเป็นเจ้าภาพไกล่เกลี่ยให้ไทยและกัมพูชาตกลงหยุดยิงโดยทันทีและไม่มีเงื่อนไข เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม แต่ข้อตกลงดังกล่าวยังเปราะบาง โดยทั้งสองฝ่ายต่างกล่าวหาอีกฝ่ายว่าละเมิดเงื่อนไขและมีประเด็นที่รุนแรงเปิดตามแนวพรมแดน (Aljazeera, 2025) ในระหว่างเดียวกัน มิติทางกฎหมายระหว่างประเทศกลับมาเด่นชัดเมื่อกัมพูชาเดินหน้านำยื่นเรื่องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อขอให้พิจารณาข้อพิพาทในหลายพื้นที่เพิ่มเติม ขณะที่ฝ่าย

ไทยตั้งข้อโต้แย้งต่อเขตอำนาจศาล ซึ่งสะท้อนว่า ความขัดแย้งชายแดนได้เคลื่อนจากประเด็นประวัติศาสตร์สู่วิกฤตความมั่นคงร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า ความเป็นมาของความขัดแย้งไทย-กัมพูชามีรากฐานจากประเด็นทางประวัติศาสตร์และสนธิสัญญาสมัยอาณานิคมที่ไทยต้องทำกับฝรั่งเศสในการกำหนดเขตแดนสยาม-อินโดจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2447 ซึ่งนำไปสู่การจัดทำแผนที่โดยฝ่ายเดียวของฝรั่งเศส และก่อให้เกิดการตีความที่ไม่ตรงกันต่อมา กรณีพิพาทสำคัญที่สุดคือปราสาทพระวิหารที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินให้กัมพูชามีอธิปไตยในปี พ.ศ. 2505 แต่ก็ยังสร้างความไม่พอใจแก่ฝ่ายไทย ความตึงเครียดทวีขึ้นเมื่อกัมพูชายื่นข้อขึ้นทะเบียนปราสาทเป็นมรดกโลกในปี พ.ศ. 2551 และนำไปสู่การปะทะทางทหารหลายครั้ง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2554 ที่มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก ข้อพิพาทยังซับซ้อนจากการใช้แผนที่ต่างระบบ ทำให้เกิดพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนในหลายจุดตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก ความขัดแย้งมิได้จำกัดเพียงประเด็นกฎหมายและดินแดน แต่ยังสะท้อนถึงความเปราะบางด้านการเมือง ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กระทั่งปัจจุบันในปี พ.ศ. 2568 ความตึงเครียดได้ปะทุขึ้นอีกครั้งในพื้นที่ช่องบกและตามแนวชายแดน ส่งผลให้เกิดการสูญเสียชีวิตและการอพยพของประชาชนจำนวนมาก แม้มีการเจรจาหยุดยิงโดยความช่วยเหลือของอาเซียน แต่สถานการณ์ยังคงเปราะบางและถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งไทย-กัมพูชายังคงเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคจนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบของความขัดแย้งไทย-กัมพูชา

ความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชาไม่เพียงแต่เป็นปัญหาทางกฎหมายและดินแดน แต่ยังส่งผลกระทบในหลายมิติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังต่อไปนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ: การค้าชายแดน การท่องเที่ยวและรายได้แรงงาน

ตามการประเมินของ Krunghthai COMPASS พบว่าความขัดแย้งรุนแรงในช่วงกลางปี พ.ศ. 2568 ส่งผลให้มูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเสียหายประมาณ 17,000 ล้านบาทต่อเดือน (รวมส่งออก-นำเข้า) โดยเฉพาะด้านสำคัญอย่างอัญมณีประเทศ ความเสียหายเฉพาะด้านส่งออกชายแดนสูงถึง 11,410 ล้านบาทต่อเดือน (ไทยพับลิกา, 2568) ส่วนการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบหนักเช่นกัน นักท่องเที่ยวกัมพูชาไปเยือนไทยลดลงอย่างมาก มีการปิดด่านโดยเฉพาะในช่วงปะทะชายแดนขัดขวางการเดินทาง (ไทยรัฐออนไลน์, 2568) และความไม่สงบทำให้แรงงานกัมพูชาจำนวนมาก (หลายแสนคน) ต้องเดินทางกลับประเทศ เกิดแรงกดดันต่อภาคแรงงานข้ามชาติในไทย และทำให้ครอบครัวผู้กลับบ้านเผชิญ

กับภาระหนี้สินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (ข่าวออนไลน์ 7HD, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งไทย-กัมพูชาไม่ได้กระทบเฉพาะระดับรัฐเท่านั้น หากแต่ยังซึมลึกไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจชายแดนและครัวเรือนอย่างรุนแรง การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องอาศัยทั้งมาตรการทางการทูตและความร่วมมือทางเศรษฐกิจควบคู่กันไป เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความมั่นคงในระยะยาว

ผลกระทบด้านสังคมและความมั่นคงมนุษย์

สื่อรายงานว่าเหตุการณ์ปะทะในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 ส่งผลให้ประชาชนกว่า 120,000 คนทางกัมพูชา และ 200,000 คนทั้งสองประเทศ ต้องอพยพเพื่อความปลอดภัย การอพยพดังกล่าวทำให้ครอบครัวจำนวนมากต้องพลัดถิ่น สูญเสียที่อยู่อาศัยและรายได้ประจำวัน อีกทั้งยังสร้างภาระต่อระบบสาธารณสุขและการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของทั้งสองประเทศอย่างมหาศาล (AP News, 2568) รายงานของวุฒิสภาไทยระบุเพิ่มเติมว่ามีผู้เสียชีวิต 16 ราย บาดเจ็บ 38 ราย และประชาชนกลุ่มเปราะบางกว่า 39,760 คน ซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุ ผู้พิการ และครอบครัวรายได้น้อย ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ดังกล่าว (อัครพรพรณ หอมรส, 2568) เหตุการณ์นี้ไม่เพียงแต่สร้างความสูญเสียด้านชีวิตและสุขภาพจิต แต่ยังทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากขาดโอกาสทางการศึกษา และส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของครอบครัวชายแดนในระยะยาว

ผลกระทบระดับด้านความมั่นคงและการทูต

สถานการณ์ปะทะชายแดนไทย-กัมพูชา ล่าสุดได้เน้นย้ำถึงปัญหาเชิงโครงสร้างด้านความมั่นคงในภูมิภาค ได้สะท้อนถึงความเปราะบางของระบบความมั่นคงชายแดนอย่างชัดเจน เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เพียงทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องเพิ่มกำลังพลและยุทโธปกรณ์ แต่ยังสร้างบรรยากาศของความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจระหว่างประชาชนในพื้นที่ชายแดน ความไม่แน่นอนเช่นนี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพลเรือนและอาจลุกลามเป็นการเผชิญหน้าที่รุนแรงมากขึ้นในอนาคต (ชิบ จิตนิยม, 2568) ในเชิงการทูต เหตุการณ์นี้ถูกเติมเชื้อไฟผ่าน “สงครามน้ำลาย” การโจมตีทางสื่อและคำพูดที่รุนแรงระหว่างสองประเทศซึ่งส่งผลให้การเจรจาด้วยความรู้สึกเป็นปรปักษ์ยากขึ้น ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามชิงความเห็นใจจากประชาคมโลก ส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งกลับกลายเป็นอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือทางการทูตที่มีคุณภาพในอนาคต และแรงกดดันจากเวทีนานาชาติ ทำให้การสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนยากยิ่งขึ้น (บีบีซี นิวส์ ไทย, 2568) ดังนั้น ความขัดแย้งไทย-กัมพูชาจึงมิได้กระทบเพียงความมั่นคงชายแดน แต่ยังส่งผลกระทบเชิงลบทางภาพของการทูตของภูมิภาคโดยรวม สถานการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนมากกว่าที่เป็นอยู่

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งไทยกับกัมพูชาได้ส่งผลกระทบกว้างขวางในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจที่ทำให้การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และรายได้แรงงานหยุดชะงักกระทบต่อครัวเรือนและผู้ประกอบการโดยตรง ด้านสังคมและความมั่นคงมนุษย์ ประชาชนจำนวนมากต้องอพยพ สูญเสียที่อยู่อาศัยและโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบหนัก ส่วนด้านความมั่นคงและการทูต การเสริมกำลังทหาร และการโจมตีเชิงวาทกรรมได้สร้างบรรยากาศแห่งความหวาดระแวง ลดทอนความไว้วางใจ และบั่นทอนศักยภาพของอาเซียนในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งดังกล่าวจึงไม่เพียงคุกคามความมั่นคงชายแดน แต่ยังสั่นคลอนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการทูตในภูมิภาคโดยรวมอย่างเด่นชัดและยากจะปฏิเสธได้

แนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพ

สังคมโลกในปัจจุบันเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทด้านดินแดน ศาสนา เศรษฐกิจ หรือการเมือง ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความสงบสุขของรัฐและประชาชน ความขัดแย้งดังกล่าวถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคมที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) อย่างไรก็ตาม แม้ในยุคพุทธกาล ก็ปรากฏความขัดแย้งจากระบบชนชั้นและความไม่เสมอภาคทางสังคม เช่น การแบ่งวรรณะหรือบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน จนก่อให้เกิดการกดขี่ข่มเหงผู้ที่มีวรรณะต่ำ พระพุทธเจ้าเมื่อทรงตั้งพระพุทธศาสนาขึ้นได้ เพราะปฏิเสธระบบชนชั้นนี้ ทรงเห็นว่าการถือตนเองว่าอยู่วรรณะนั้น สูงกว่าวรรณะนี้เป็นเพียงคำโฆษณาในโลกนี้เท่านั้น (ม.ม. (ไทย) 13/321/389) ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสนาแห่งสันติ ที่มุ่งแก้ไขความขัดแย้งด้วยหลักธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการสร้างสันติภาพในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

หนึ่งในหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ คือ สาราณียธรรม 6 หรือหลักแห่งความระลึกถึงกันที่มุ่งสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคม เป็นแนวทางที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยยอมรับความแตกต่าง ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความไว้วางใจต่อกัน หลักธรรมนี้เน้นการประพฤติทั้งทางกาย วาจา ใจ รวมถึงการแบ่งปัน การรักษาศีล และการมีเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ย่อมเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพในสังคมและระหว่างประเทศ เพราะไม่เพียงช่วยลดความรุนแรงของความขัดแย้ง แต่ยังเปิดทางไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืน

หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในสังคม โดยมุ่งเน้นให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่าง

สันติและลดทอนความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและสังคม องค์ประกอบของหลักธรรมนี้ประกอบด้วย

1. เมตตาภาวกรรม คือ การแสดงออกทางกายด้วยความเมตตา ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น ช่วยให้เกิดความไว้วางใจในชีวิตประจำวัน

2. เมตตาจารกรรม การใช้ถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน จริใจ และสร้างสรรค์ ลดการโจมตีด้วยวาจากรรมที่อาจก่อให้เกิดความบาดหมาง

3. เมตตาโมกกรรม การมีเจตนาบริสุทธิ์ หวังดี และปรารถนาประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์โดยไม่คิดร้ายต่อกัน

4. สาธารณโภคิตา การรู้จักแบ่งปันสิ่งของและทรัพยากร ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระหว่างประเทศ เป็นการเกื้อกูลกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและลดความเหลื่อมล้ำ

5. สีสสามัญญตา การรักษาศีลและปฏิบัติตามข้อตกลง อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นหลักประกันแห่งความไว้วางใจร่วมกันและยับยั้งไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน

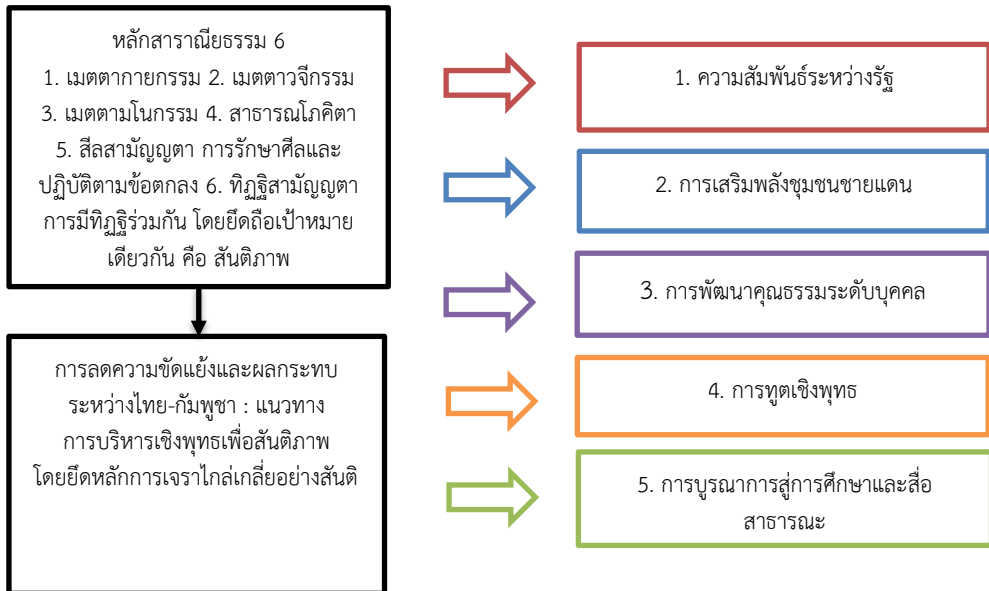
6. ภิภูมิจำญญตา การมีภิภูมิจำญญตา โดยยึดถือเป้าหมายเดียวกันคือสันติภาพ ความมั่นคง และความอยู่ดีมีสุขของทุกฝ่าย (พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ, 2567)

เมื่อหลักทั้งหกข้อนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน จะก่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งเป็นรากฐานของการแก้ไขความขัดแย้ง หลักสาราณียธรรม 6 จึงไม่เพียงเป็นหลักธรรมเชิงศีลธรรม แต่ยังเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในระดับชุมชน สังคม และระหว่างประเทศ กรณีความขัดแย้งไทย-กัมพูชา หากยึดหลักนี้มาเป็นกรอบในการบริหารจัดการ ก็จะช่วยเปลี่ยนบรรยากาศแห่งความหวาดระแวงให้กลายเป็นความร่วมมือบนพื้นฐานของเมตตา การให้อภัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพตั้งอยู่บนหลักพุทธธรรมที่มุ่งแก้ไขความขัดแย้งด้วยสติและปัญญา โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ สาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักแห่งการสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคม ประกอบด้วย การแสดงออกทางกาย วาจา ใจด้วยเมตตา การรู้จักแบ่งปัน การรักษาศีล และการมีภิภูมิจำญญตา หลักธรรมเหล่านี้ช่วยลดความรุนแรงของข้อพิพาท เสริมสร้างความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้เกิดการยอมรับความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรม เมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ย่อมสามารถเปลี่ยนบรรยากาศแห่งความหวาดระแวงให้กลายเป็นความร่วมมือบนพื้นฐานของเมตตา การให้อภัย และการอยู่

ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพที่มั่นคงและยั่งยืนทั้งในระดับรัฐและภูมิภาค

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ความขัดแย้งและผลกระทบระหว่างไทย-กัมพูชา
โดยเสนอแนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพ

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าเรื่อง ความขัดแย้งและผลกระทบระหว่างไทย-กัมพูชา : แนวทางการบริหารเชิงพุทธเพื่อสันติภาพ สรุปได้เป็น 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ใช้หลักสารณโภคิตาและสีลสามัญญตาเพื่อรักษาข้อตกลง ลดความหวาดระแวง และสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ
2. การเสริมพลังชุมชนชายแดน ส่งเสริมการค้า การศึกษา และกิจกรรมเยาวชน เพื่อลดอคติและสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชน
3. การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล ปลูกฝังเมตตากายกรรม วชิกรรมและมโนกรรม เพื่อลดการใช้ความรุนแรงและวาทกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง
4. การทูตเชิงพุทธ (Soft Diplomacy) เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และผู้นำศาสนา มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยและสร้างสันติภาพด้วยเมตตาและการให้อภัย
5. การบูรณาการสู่การศึกษาและสื่อสารสาธารณะ บรรจุสารณียธรรม 6 ในหลักสูตรการเรียนรู้และรณรงค์บนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อลด Hate Speech และสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

สรุป

ความขัดแย้งไทย-กัมพูชามีรากฐานจากประวัติศาสตร์อาณานิคมและการกำหนดเขตแดนที่ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่อ้างสิทธิ์ทับซ้อนที่ยังคงสร้างความตึงเครียดอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การปะทุเป็นระยะ ๆ ที่ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมาก ผลกระทบจากความขัดแย้งไม่จำกัดเฉพาะระดับรัฐเท่านั้น หากยังแทรกซึมสู่โครงสร้างเศรษฐกิจชายแดนทำให้การค้าขายการท่องเที่ยว และแรงงานข้ามชาติต้องหยุดชะงัก ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องอพยพสูญเสียที่อยู่อาศัย โอกาสทางการศึกษา และคุณภาพชีวิต การจัดการกับสถานการณ์เช่นนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดการบริหารเชิงพุทธที่ผสมผสานหลักธรรมให้เข้ากับยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสามัคคี ความเมตตาและการให้อภัย สามารถลดการใช้ความรุนแรงและถ้อยคำสร้างความแตกแยก การส่งเสริมสาธารณโภคีตาและศีลสามัญญตาช่วยสร้างกลไกการแบ่งปัน การเคารพข้อตกลงและการสร้างความไว้วางใจซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเจรจา การมีทฤษฎีสามัญญตายังช่วยกำหนดเป้าหมายร่วมกันคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ การผลักดันให้พระสงฆ์และผู้นำศาสนามีบทบาทในกระบวนการเจรจาระดับรัฐเพื่อสร้างการทูตเชิงพุทธการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมในชุมชนชายแดนเพื่อลดอคติและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในระยะยาว และการสร้างกลไกความร่วมมือภายในกรอบอาเซียนโดยใช้กรณีไทย-กัมพูชาเป็นต้นแบบของการจัดการปัญหาชายแดนในระดับภูมิภาค ดังนั้น หากได้รับการผลักดันอย่างจริงจัง ก็จะช่วยเปลี่ยนบรรยากาศแห่งความหวาดระแวงให้กลายเป็นความร่วมมือ และสร้างสันติภาพที่มั่นคงยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2568). บันทึกเหตุการณ์พิพาทบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา วันที่ 19 กันยายน 2568. สืบค้น 1 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/TGFUo>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2556). ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบ เกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหาร และการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา. สืบค้น 2 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f15e39c306000b6d2?cate=5d5bcb4e15e39c3060006827>
- กฤษดา ปุณยวุฒิพงศ์. (2552). ความขัดแย้งเกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร. สืบค้น 2 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/bw7Gp>
- ข่าวออนไลน์ 7HD. (2568). แรงงานเขมรทยอยกลับประเทศ รวมแล้วกว่า 2 แสนคน. สืบค้น 8 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.ch7.com/sports/819174>

- จิรัชวัลค์ ทรงสุวรรณวิภา. (2557). ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับการแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างไทย-กัมพูชา : กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 33(1), 89-108.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ชิบ จิตนิยม. (2568, 4 มิถุนายน). สมาชิกวุฒิสภา ในฐานะรองประธานคณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา [บทสัมภาษณ์].
- ทรงพร ทาเจริญศักดิ์. (2559). *การสื่อสารทางการเมืองของสำนักข่าวต่างประเทศกรณีพระวิหาร : ศึกษาในช่วงเวลาดังแต่ ค.ศ. 2008 ถึง 2013* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิติต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ไทยพับลิกา. (2568). *Krungthai COMPASS* เหมนผลกระทบจากความขัดแย้งไทย-กัมพูชา. สืบค้น 9 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/UdBny>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2568). *ผลกระทบปิด 5 ด้านชายแดน ไทย-กัมพูชา*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.thairath.co.th/scoop/interview/2866685>
- บีบีซี นิวส์ ไทย. (2568). *สรุป 4 ประเด็นที่คณะทูตนาาชาติได้เห็น-ได้ฟัง จากการลงพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/IP7NR>
- ประชาไทย. (2568). *นักเศรษฐศาสตร์มองผลกระทบเศรษฐกิจรุนแรง หากสงครามชายแดนยืดเยื้อ*. สืบค้น 14 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/NEKgQ>
- พระสมุห์สันติ สุจิณโณ. (2567). *วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภา หละภูงค์กูร. (2568). *ทำไมจบไม่ง่าย? คึก ไทย-กัมพูชา ปะทะชายแดนช่องบกกับบมปัญหาที่ยืดเยื้อ*. สืบค้น 18 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/YrcTp>
- สมเกียรติ อริยปรัชญา และคณะ. (2562). *การประเมินผลและการวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักข่าวไทย Online. (2568). *ชัวร์ก่อนแชร์ : สรุปไทม์ไลน์ เหตุปะทะชายแดนไทย-กัมพูชา (อัปเดต 13 ข้อตกลงหยุดยิง)*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2568, จาก <https://today.line.me/th/v3/article/L2XNqLW>

อัจฉรพรรณ หอมรส. (2568, 4 สิงหาคม). สมาชิกวุฒิสภา ในฐานะรองประธาน
คณะกรรมการการพัฒนาศักยภาพและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ
ผู้ด้อยโอกาส และความหลากหลายทางสังคม วุฒิสภา [บทสัมภาษณ์].

Aljazeera. (2025). *Thailand, Cambodia agree to 'immediate, unconditional' ceasefire:
Malaysia*. Retrieved 8, August 2025, from <https://shorturl.asia/qYt6v>

AP News. (2025). *Cambodian migrant workers face an uncertain future as
Thai border conflict drives them home*. Retrieved 18 August, 2025,
from <https://shorturl.asia/E8kMt>

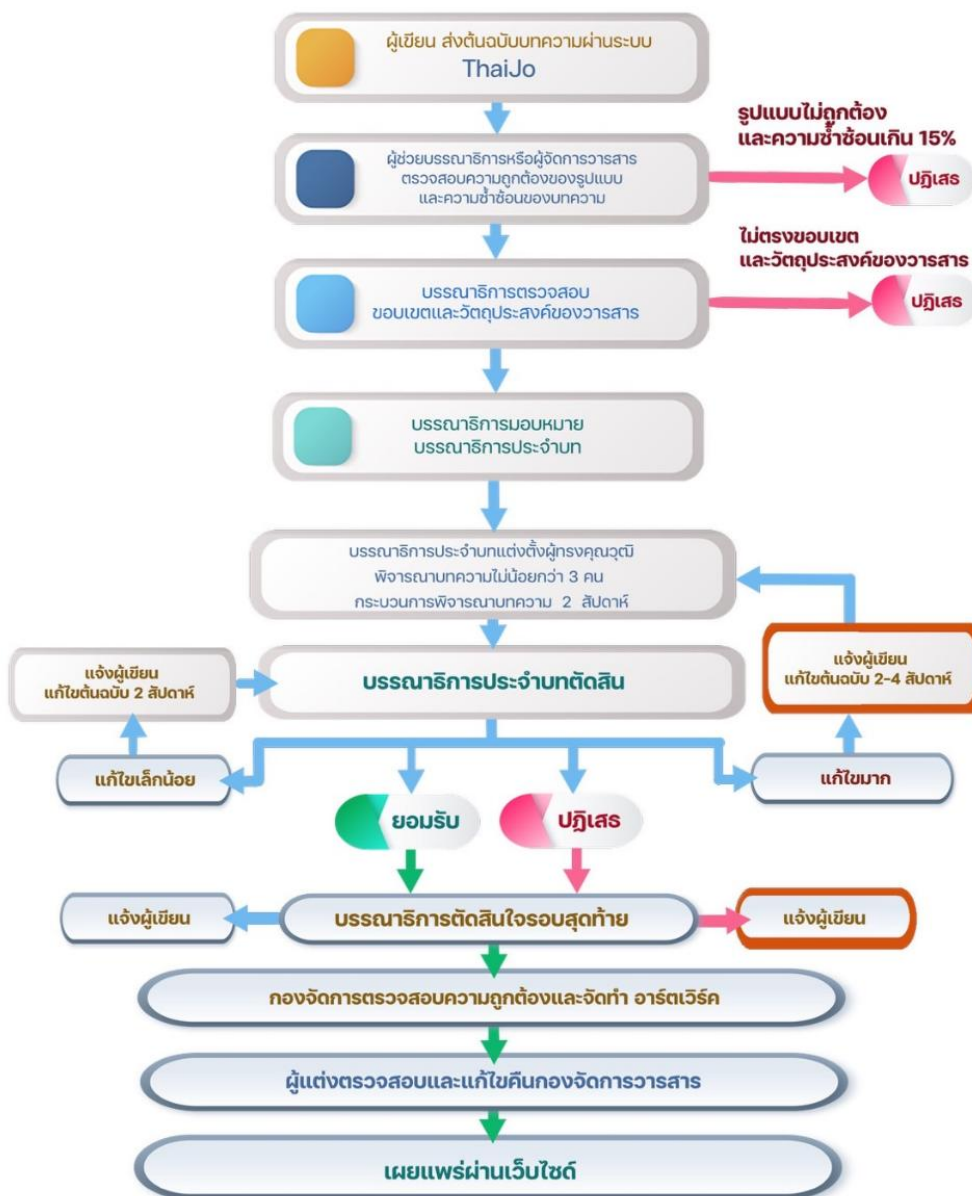
Kasetsiri, C. (2003). *Thailand and Cambodia: A Love-Hate Relationship*.
Retrieved 8 August, 2025, from <https://shorturl.asia/ArQwm>

ภาคผนวก

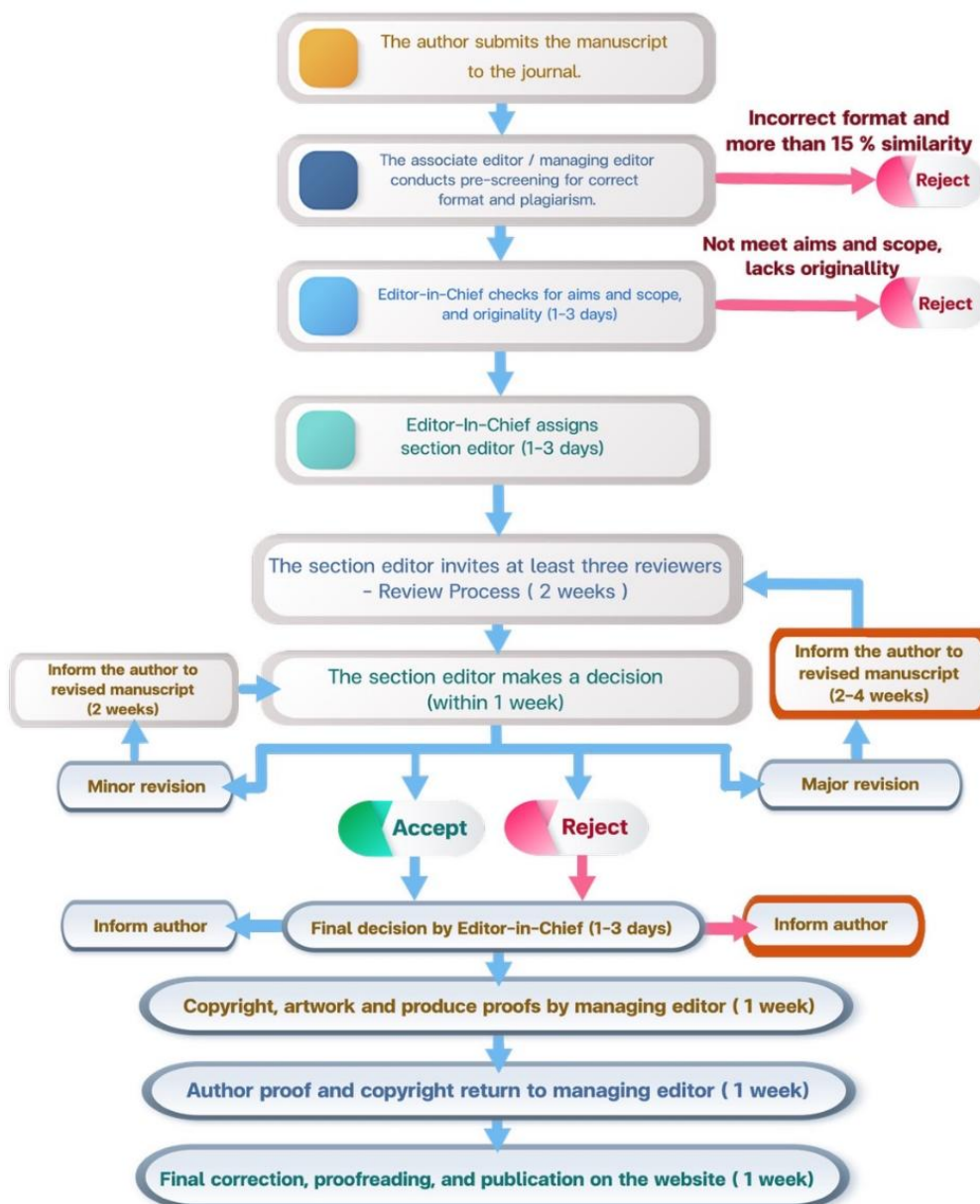

กระบวนการพิจารณาบทความ

Peer Review Process

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นุชย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุพันธ์์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวิมล หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)./
สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุกุณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวีระ,
ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้าย
ที่ตีพิมพ์.

ธิดา วัฒน. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อสารานุกรม/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร
ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนธุรกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประชาณ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(รายงานผลการวิจัย)/สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อเรื่อง./ สืบค้น วัน เดือน ปี./ จาก/ แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก
<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่ม ตอน./ หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราช
กิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.
ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ Title of Tripitaka./
Location:/ Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU
Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ Title of the book./ (Edition ed.)./ Location:/ Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.).
New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./ Title of the chapter./ In Editor./ (Eds.)./ Title of the book./ (xth
ed.)./ (pp-pp)./ Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L.
(Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ In Title of Encyclopaedia./ (Pages)./ Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In
Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank
(pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ Title of Journal./ Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./ Colum Name./ Title of Newspaper./ Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./ Title/ (Doctoral or Master's thesis or dissertation)./
Location:/ Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ Title/ Retrieved MM DD, Year,/ from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management;
Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....คำอธิบายตาราง.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจาก โครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้อง ตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก

<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1,
อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Tiratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*.
Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research
findings).....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.....

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal dashed lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

(16 pt.) เขียนบทพรรณนาแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ.....

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt)

Blank handwriting practice paper with horizontal dashed lines.

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

.....

(16 pt)

[illegible]

(16 pt)

This image shows a full page of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a template for handwriting practice or general writing. There are no margins, text, or other markings on the page.

